

**Український інститут
соціальних досліджень
імені Олександра Яременка**

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

**РІВЕНЬ ПОШИРЕННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ ВЖИВАННЯ
ТЮТЮНУ, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ, НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН
СЕРЕД УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ: 2011**

ESPAD:

**The European School Survey
Project on Alcohol and Other Drugs**

Європейське опитування учнів

щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин

**Рівень поширення і тенденції вживання тютюну,
алкогольних напоїв, наркотичних речовин
серед учнівської молоді України: 2011**

УДК [316.624.3:613.83/.84] (477)-053.5

ББК 60.54 (4 Укр)

Р 49

Авторський колектив

О.М. Балакірева, канд. соціол. наук (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, канд. соціол. наук;
Ю.П. Галіч; Н.О. Рингач, д-р держ. упр.; Я.О. Сазонова;
Ю.В. Середа, канд. соціол. наук; С.В. Сидяк; О.Т. Сакович

За редакцією канд. соціол. наук О.М. Балакіревої

Рецензенти

А.М. Вієвський, канд. мед. наук
В.Є. Пилипенко, д-р соціол. наук
І.П. Рущенко, д-р соціол. наук

Редактор

М.М. Ілляш

Рекомендовано до друку вченою радою Українського інституту соціальних досліджень
імені Олександра Яременка (протокол № 4 від 29 жовтня 2011 р.)

Підготовлено та видано за сприяння
Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні
www.unicef.org.ua

Думки, висловлені в цьому звіті, не обов'язково відображають політику та погляди
Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)

Р 49 Рівень поширення і тенденції вживання тютюну, алкогольних напоїв, наркотичних речовин серед учнівської молоді України: 2011 / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.); Т.В. Бондар, Ю.П. Галіч та ін. Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К.: ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011. – 176 с.

ISBN 978-966-8869-46-4

Монографія має за мету ознайомити громадськість з результатами опитування серед учнівської молоді в Україні, проведеного у 2011 році в межах проекту ESPAD – Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (The European School Survey Project on Alcohol and other Drugs). Вона містить інформацію про рівень та структуру куріння, вживання алкоголю та наркотиків, оцінку респондентами власного оточення, про знання щодо ВІЛ-інфекції та ризику інфікування ВІЛ, доступ до медико-соціальних послуг для молоді, а також динаміку окремих показників за період 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 років.

УДК [316.624.3:613.83/.84] (477)-053.5

ББК 60.54 (4 Укр)

ISBN 978-966-8869-46-4

© Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка, 2011
© Балакірева О.М., Бондар Т.В.
© Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2011
© Дизайн, верстка, друк – ТОВ ВПК «ОБНОВА», 2011

Зміст

Вступ.....	4
Методологія дослідження.....	7
Характеристика цільових груп.....	12
1. Вживання тютюну серед учнівської молоді.....	15
1.1. Доступність цигарок для учнівської молоді.....	16
1.2. Поширення та інтенсивність куріння цигарок.....	17
1.3. Вік першої спроби куріння.....	19
1.4. Оцінка ризику вживання тютюну.....	20
1.5. Тенденції куріння тютюну серед 15–16-річної учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011.....	22
2. Вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді.....	25
2.1. Доступність алкогольних напоїв для учнівської молоді.....	26
2.2. Вживання алкогольних напоїв протягом життя за останні 12 місяців та за останні 30 днів.....	27
2.3. Види алкогольних напоїв, які вживають 15–17-річні підлітки.....	34
2.4. Останнє вживання алкогольних напоїв.....	35
2.5. Досвід сп'яніння.....	44
2.6. Вік початку вживання алкогольних напоїв та відчуття вперше стану сп'яніння.....	47
2.7. Наслідки вживання алкоголю: уявні та реальні.....	49
2.8. Тенденції вживання алкогольних напоїв серед 15–16-річної учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011.....	54
3. Вживання наркотичних речовин серед учнівської молоді.....	63
3.1. Досвід вживання наркотичних речовин учнівською молоддю.....	64
3.2. Вік учнів на момент першої спроби наркотичних речовин та її причини.....	68
3.3. Доступність наркотичних речовин для підлітків.....	70
3.4. Місця придбання психоактивних речовин.....	71
3.5. Оцінка ризику вживання наркотичних речовин.....	72
3.6. Тенденції вживання наркотичних речовин серед 15–16-річної учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011.....	73
4. Соціальне оточення учнівської молоді.....	77
4.1. Поширеність шкідливих звичок серед однолітків.....	78
4.2. Поширеність шкідливих звичок у родинному колі.....	79
4.3. Образи, травми та бійки в підлітковому середовищі.....	80
4.4. Психологічний клімат та комфорт респондентів.....	81
5. Знання про ВІЛ-інфекцію та ризики інфікування.....	83
5.1. Знання про шляхи передачі ВІЛ-інфекції.....	84
5.2. Статева поведінка та практика використання презерватива.....	86
6. Доступність медико-соціальних послуг для молоді.....	91
Стисле викладення результатів.....	102
Література.....	109
ДОДАТОК.....	111
Таблиці, що презентують дані опитування учнівської молоді з питань тютюнокуріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин у динаміці: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 роки.....	111

Вступ

Монографія містить результати дослідницького проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотиків» (ESPAD: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), що реалізовується в Україні з 1995 року. Опитування проводиться раз на чотири роки. Україна представлена у всіх проведених хвилях опитування, які відбулися в 1995, 1999, 2003, 2007 та 2011 роках.

Представлені в цьому виданні дані фокусуються на результатах останньої п'ятої хвилі опитування учнівської молоді, але також містять аналіз тенденцій вживання тютюну, алкоголю та наркотичних речовин у динаміці з 1995 року. Опитування 2011 р. в Україні проведено у 414 навчальних закладах, репрезентує вікову групу підлітків 15–17 років, які навчаються у загальноосвітніх школах (9–11 класи), професійно-технічних навчальних закладах (1-3 курси після базової середньої освіти та 1 курс на базі повної середньої освіти), вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації (1-3 курси після базової середньої освіти та 1 курс на базі повної середньої освіти) та III–IV рівня акредитації (1 курс). Загальна кількість опитаних визначеної вікової групи складає 7702 учнів/студентів, з них до масиву даних включено¹ відповіді 7512 респондентів (серед яких – 4157 дівчат та 3355 хлопців).

Отримані дані будуть корисними для підлітків, батьків, вчителів, представників засобів масової інформації, громадських організацій, усіх тих, хто переймається проблемами підростаючого покоління та опікується його здоров'ям.

На сьогодні залишається актуальним питання щодо залучення дітей та підлітків до вживання тютюну й алкоголю, що також поширено в більшості країн. Про це свідчать дані таблиці А, що характеризують основні показники по всіх країнах-учасницях, які взяли участь в опитуванні 2007 року.²

Основна мета проведення опитування серед учнівської молоді – не лише вимірювання поширеності та відслідковування тенденцій, а й визначення чинників різних моделей поведінки, вивчення зв'язку вживання цигарок, алкоголю й наркотиків з особливостями соціального оточення (впливу батьківської сім'ї та компанії однолітків).

Отже, вивчення поведінкових практик серед учнівської молоді реалізується через опитування в школах та інших навчальних закладах. Обрана стратегія дослідження є економічно ефективною (опитування проводиться методом самозаповнення анкет в навчальній аудиторії), легкою в реалізації (учні – легкодоступна частина населення). Крім того, вікові групи 15-17 річних підлітків знаходяться на етапі спроб та початкового залучення до куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин, що дозволяє дослідникам отримати досить надійну інформацію саме стосовно першого залучення та визначальних чинників.

Основна мета підготовки цієї монографії – ознайомити українське суспільство з рівнем поширення серед підлітків тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотичних речовин та вирізнити тенденції останніх кількох років. Соціологічні опитування є практично єдиним джерелом такої інформації, оскільки жодні статистичні показники не відображають поведінкових практик будь-яких груп населення, не дають можливості виміру поширення шкідливих звичок, кількості та асортименту повсякденного вживання тютюну, алкоголю та інших психоактивних речовин.

¹ З масиву даних було виключено 188 анкет, оскільки опитані виявилися старшими за цільову групу.

² Результати останньої хвилі опитування 2011 р. по інших країнах будуть доступні в середині 2012 р. після підготовки та оприлюднення міжнародного звіту за проектом ESPAD.

Отримані через певні часові проміжки порівняльні дані створюють широку й багаторівневу інформаційну базу для подальшого аналізу, визначення особливостей для окремих підгруп підлітків, чинників впливу, взаємозв'язку між різними звичками. Така робота ще попереду. А наведені результати первинної обробки дають значний обсяг змістовної інформації та ґрунтовні підстави для розробки і впровадження практичних дій.

Авторський колектив висловлює подяку співробітникам УІСД ім. Олександра Яременка: Романовській Лідії, Єрмоленко Наталії, Саркісян Каріне, які плідно працювали як виконавці та організатори дослідницького проекту. Автори зазначають, що реалізація цього дослідження в Україні стала можливою лише завдяки співпраці широкого кола людей, а саме керівників команд інтерв'юерів та інтерв'юерів в областях, керівників навчальних закладів і працівників управлінь та відділів освіти і науки.

Подяку висловлюємо колегам з інших країн, які беруть участь у проекті ESPAD, та керівникам-координаторам цього проекту – директору Шведської ради з інформації про алкоголь і наркотики (CAN) доктору Бьорну Хібеллу (Björn Hibell) та науковому співробітникові цієї ж установи Улфу Гуттормссону (Ulf Guttormsson).

Проведення дослідження у 2011 р. було підтримано Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, а також Українським медичним та моніторинговим центром з алкоголю та наркотиків Міністерства охорони здоров'я України.

Окрема подяка Дитячому фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, який підтримав підготовку цієї монографії та її видання. Щирі слова вдячності Олені Сакович та Юкіе Мокуо, а також співробітникам Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України – Фіцайло Світлані Сергіївні та Єреську Олегу Вікторовичу за підтримку в організації опитування в регіонах.

Монографію підготовлено колективом авторів: О. Балакірева, канд. соціол. наук (наукове керівництво та редагування, вступ, методологія дослідження, підрозділ 1.6; розділ 2, підрозділ 3.6, стисле викладення результатів), Т. Бондар, канд. соціол. наук (методологія дослідження, підрозділ 3.1–3.3, розділ 5, стисле викладення результатів), Н. Рингач, д-р держ. упр. (підрозділи 1.1–1.5, розділ 4), С. Сидяк (підрозділи 2.1–2.5), Ю. Галіч (підрозділи 3.4–3.5), Я. Сазонова (розділ 5), Ю. Середа, канд. соціол. наук (розділ 6), О. Сакович (стисле викладення результатів).

Таблиця А

Окремі ключові показники країн-учасниць проекту
за результатами опитування ESPAD 2007 року (у відсотках)

	Вживання цигарок за останні 30 днів	Вживання алкоголю за останні 12 місяців	Відчували стан сп'яніння за останні 12 місяців	Кількість алкоголю (сі 100%) за останній раз вживання	Вживання марихуани протягом життя	Будь-який незаконний наркотик, інший, ніж марихуана, протягом життя ³	Вживання інгальянтів протягом життя ⁴	Вживання транквілізаторів/седативних препаратів не призначених лікарем протягом життя	Вживання алкоголю разом з пігулками протягом життя ⁵
Австрія	45	92	56	5.5	17	11	14	2	12
Бельгія (Фландрія)	23	83	29	4.3	24	9	8	9	4
Болгарія	40	83	45	3.5	22	9	3	3	3
Вірменія	7	66	8	1.6	3	2	5	0	1
Хорватія	38	84	43	5.2	18	4	11	5	8
Кіпр	23	79	18	2.1	5	5	16	7	3
Чехія	41	93	48	4.5	45	9	7	9	18
Естонія	29	87	42	5.1	26	9	9	7	5
Фарерські острови	33	.	41	..	6	1	8	3	6
Фінляндія	30	77	45	5.7	8	3	10	7	9
Франція	30	81	36	3.6	31	11	12	15	6
Німеччина (7 фед. земель)	33	91	50	5.1	20	8	11	3	7
Греція	22	87	26	3.1	6	5	9	4	3
Угорщина	33	84	42	4.0	13	7	8	9	12
Ісландія	16	56	..	4.1	9	5	4	7	4
Ірландія	23	78	47	..	20	10	15	3	7
Острів Мен	24	93	61	7.3	34	16	17	7	12
Італія	37	81	27	3.6	23	9	5	10	4
Латвія	41	89	45	..	18	11	13	4	8
Литва	34	87	43	4.0	18	7	3	16	5
Мальта	26	87	38	3.9	13	9	16	5	11
Монако	25	87	35	2.5	28	10	8	12	5
Нідерланди	30	84	36	4.9	28	7	6	7	4
Норвегія	19	66	40	5.9	6	3	7	4	4
Польща	21	78	31	3.9	16	7	6	18	5
Португалія	19	79	26	..	13	6	4	6	3
Румунія	25	74	26	2.5	4	3	4	4	4
Росія	35	77	40	2.8	19	5	7	2	4
Словаччина	37	88	50	4.2	32	9	13	5	12
Словенія	29	87	43	4.5	22	8	16	5	4
Швеція	21	71	37	5.2	7	4	9	7	7
Швейцарія	29	85	41	3.9	33	7	9	8	6
УКРАЇНА	31	83	32	2.8	14	4	3	4	1
Велика Британія	22	88	57	6.2	29	9	9	2	7
Середнє (незважаєне)	29	82	39	4.2	19	7	9	6	6
Данія ⁶	32	94	73	7.5	25	10	6	5	6

³ «Будь-який незаконний наркотик, інший, ніж марихуана» включає екстазі, амфетаміни, ЛСД або інші галюциногени, крек, кокаїн та героїн.

⁴ Інгаланти: «... клей та інше, щоб «сп'яніти».

⁵ «Щоб «сп'яніти», окрім Кіпру («щоб почувати себе інакше») та Румунії («щоб почувати себе ліпше»).

⁶ Данія: обмежена порівняність.

Методологія дослідження

У монографії представлені результати проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин», яке проводиться в Україні на національному рівні. Усього в Україні проведено п'ять хвиль опитування: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 роки.

Методологія дослідження в Україні базується на протоколі міжнародного дослідження «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин»⁷.

Цільові групи дослідження

Учнівська молодь. Об'єктом дослідження в 1995 р. виступали учні 1979 року народження, тобто на момент дослідження (весна 1995 р.) респондентам було 15–16 років. Загальна кількість опитаних становила 6680 осіб (3081 хлопець та 3599 дівчат).

У 1999 р. до цільової групи європейського опитування були включені учні 1983 року народження, яким на період анкетування (весна 1999 р.) також виповнилося 15–16 років. Але цільова група дослідження в Україні була розширена. За результатами опитування 1995 р. виявилось, що для України характерним є залучення підлітків до куріння та вживання алкоголю у досить ранньому віці, а також те, що після 15–16 років значна частина підлітків змінює навчальний заклад, а отже й соціальне середовище, що не може не впливати на їх поведінку. Саме тому в наступних хвилях опитування було прийняте рішення додатково включити до української національної вибіркової сукупності дещо молодші та дещо старші вікові групи, а саме:

- у 1999 р. були опитані учні 1981–1985 років народження, тобто у віці від 13 до 17 років. Загальна кількість опитаних – 10 386 (4837 хлопців та 5549 дівчат);
- у 2003 р. були опитані учні 1985–1989 років народження, тобто 13–17 років. Загальна кількість опитаних 5795 учнів (2656 хлопців та 3139 дівчат);
- у 2007 р. опитано учнів 1990–1992 років народження, тобто 15–16 років. Усього опитано 5122 учні (2354 хлопці та 2768 дівчат);
- у 2011 р. об'єктом дослідження виступили учні 1994–1996 років народження, тобто віком 15–17 років. Усього опитано 7512 осіб (з них 4157 дівчат та 3355 хлопців).

Класні керівники/куратори груп. В дослідженні взяли участь класні керівники/куратори груп тих навчальних закладів, які брали участь в дослідженні.

Інструмент збору даних

Учнівська молодь. Анкета кожної хвилі опитування проходить узгодження між дослідниками всіх країн – учасниць проекту, складається з тематичних блоків, містить обов'язкові запитання та такі, які кожна країна може включати за вибором. Крім того, дослідницька група кожної країни має можливість включити невелику кількість національних запитань.

З метою адаптування інструментарію до умов країни, що базується на інструментарії міжнародного проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин» (ESPAD), в ході підготовки до польового етапу було проведено пілотування інструментарію в загальноосвітніх закладах та професійно-технічних навчальних закладах. Пілотування інструментарію проводилось методом фокусованого групового інтерв'ю за участю 8–12 представників цільової групи, з якими протягом 1–1,5 години більш глибоко обговорювалися запитання анкети.

⁷ The ESPAD Handbook. Coordination: Björn Hibell and Ulf Guttormsson, CAN, Sweden. Більш детально див.: www.espad.org

Класні керівники/куратори груп. Інструментарій для опитування представників навчальних закладів розроблено з метою детального розуміння процесу формування здорового способу життя у навчальних закладах.

Метод формування вибіркової сукупності

Підготовчий етап – складання списків навчальних закладів

- Усі навчальні заклади були поділені на чотири типи: сільські та міські загальноосвітні середні школи, ПТНЗ, вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації та вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації.
- Для кожної з чотирьох зазначених категорій навчальних закладів були складені списки, системно упорядковані відповідно до територіально-адміністративного устрою: по 26 адміністративно-територіальних регіонах України, розташованих в установленому державною статистикою порядку, районах (по кожній області райони, розташовані в установленому державною статистикою порядку), та типах поселення в межах районів. Таким чином, кожний навчальний заклад отримав індивідуальний цифровий код та індивідуальний порядковий номер.
- Подальша побудова вибірки проводилася для кожного типу навчального закладу окремо. Кількість навчальних закладів по кожному типу була визначена пропорційно кількості учнів відповідного віку, які в них навчаються.

Отже, навчальні заклади, охоплені опитуванням, поділялися на чотири типи:

- 1) загальноосвітні школи, в яких навчаються діти потрібних вікових груп, розподілялися на загальноосвітні школи I–II і I–III ступенів. Залежно від місця розташування загальноосвітні школи розподілені на міські та сільські;
- 2) професійно-технічні навчальні заклади освіти (ПТНЗ), в яких є навчальні групи як після базової загальної середньої освіти (9 класів), так і після повної загальної середньої освіти (11 класів). В опитуванні взяли участь учні I, II, III курсів навчання;
- 3) вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації (технікуми, училища, коледжі тощо) (ВНЗ I–II рівнів акредитації). Опитані студенти I-го, II-го, III-го курсів навчання після базової загальної середньої освіти (9 класів) та студенти I-го курсу після повної загальної середньої освіти (11 класів);
- 4) вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації (університети, інститути тощо), в яких опитувалися студенти I-го курсу навчання після повної загальної середньої освіти (11 класів).

Відбір одиниць вибірки (навчального класу/групи) визначався двома кроками:

1-й крок – відбір необхідної кількості навчальних закладів для кожного із чотирьох типів та визначення цих навчальних закладів. Для формування списків шкіл було використано метод випадкових чисел. Для відбору ПТНЗ та вищих навчальних закладів використовувався метод систематичного відбору за розрахованим кроком.

2-й крок – відбір класів/груп у кожному з навчальних закладів за допомогою спеціальних таблиць, які забезпечували рівну можливість кожному класу/групі бути включеними до вибірки (у кожному навчальному закладі обирався лише один клас).

- Одиницею спостереження були всі учні у вибраних класах/групах.
- Опитування за допомогою саме інтерв'юєрів/асистентів/анкетерів проводилося з метою уникнення присутності вчителів або будь-кого з адміністрації навчального закладу в аудиторії під час анкетування. Майже в усіх досліджуваних навчальних закладах адміністрація не заперечувала проти такої форми опитування.

- Опитування носило цілком добровільний характер. Слід відмітити досить старанний підхід учнівської молоді до заповнення анкет. Інколи учні голосно коментували те чи інше запитання, з метою обговорення його з друзями. Такі ситуації виправлялися інтерв'юером з проханням відкласти обмін думками на час після заповнення анкет.
- В опитуванні брали участь лише ті учні, які на момент опитування були включені до навчального процесу, відвідували навчальні заклади та були присутніми на заняттях у день опитування (табл. 1 та 2).

Таблиця 1

Кількість учнів/студентів, присутніх/відсутніх під час опитування в класі/групі

Під час опитування в класі/групі	Кількість учнів/студентів					
	Зокрема юнаків		Зокрема дівчат		Разом	
	Кількість	Питома вага, %	Кількість	Питома вага, %	Кількість	Питома вага, %
Були присутні	3502	80,5	4258	85,4	7760	83,1
Були відсутні	848	19,5	729	14,6	1577	16,9
Всього	4350	100,0	4987	100,0	9337	100,0

Таблиця 2

Причини відсутності учнів/студентів під час опитування в класі/групі

Причини відсутності під час опитування	Кількість учнів/студентів					
	Зокрема юнаків		Зокрема дівчат		Разом	
	Кількість	Питома вага, %	Кількість	Питома вага, %	Кількість	Питома вага, %
Хвороба	277	32,7	293	40,2	570	36,1
Інші поважні причини	359	42,3	279	38,3	638	40,5
Неповажні причини	48	5,7	25	3,4	73	4,6
Невідомі причини	164	19,3	132	18,1	296	18,8
Всього	848	100,0	729	100,0	1577	100,0

Рівень досягнення учнів під час анкетування в порівнянні із складом учнів за списками навчальних закладів в Україні є досить високий. У 1995 р. він становив дещо більше 85%, у 1999 р. – 81% (відчутним був вплив епідемії грипу, яка ще не закінчилася на момент опитування), у 2003 р. – 83%, у 2007 р. – 82%, у 2011 р. – 83% (хлопців – 80,5%, дівчат – 85%).

Метод отримання інформації

Опитування *учнівської молоді* реалізовано шляхом самозаповнення формалізованого «запитальника» методом групового опитування в навчальних аудиторіях.

Опитування *класних керівників/кураторів груп* здійснювалося методом індивідуального інтерв'ю за допомогою формалізованого «запитальника».

Етичні питання

Отримано позитивний висновок комісії з професійної етики Соціологічної асоціації України (САУ) про те, що технологія дослідження забезпечує необхідний рівень анонімності, конфіденційності отриманої інформації, текст анкети (за змістом і стилем формулювання) є коректним, забезпечує дотримання прав людської гідності й морально-етичних норм відповідно до затверджених САУ етичних принципів проведення досліджень серед дітей і підлітків, принципів Гельсінської декларації прав людини, Конвенції Ради Європи про права людини, Конвенції ООН про права дитини та відповідних законів України.

Процедура збору даних

Полювий етап дослідження виконаний місцевими дослідницькими групами – членами мережі інтерв'юерів Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка та Центру «Соціальний моніторинг». У кожній області було проведено інструктаж для інтерв'юерів з питань організації проведення опитування, змісту анкети, вимог до методології та технології дослідження.

Головним завданням етапу збору даних було забезпечення анонімності та конфіденційності відповідей окремих учнів. Керівникам навчальних закладів також повідомлялося, що конкретний навчальний заклад не буде використовуватися як одиниця аналізу, конфіденційність забезпечувалася й на рівні навчального закладу.

Процес збору даних:

- Попередня телефонна розмова або зустріч з дирекцією навчального закладу та з учителем/викладачем з метою інформування про опитування, його тематику, принцип вибору певного класу/групи у заданому навчальному закладі, передача листа підтримки на ім'я директора/ректора навчального закладу, знайомство з вимогами опитування (зокрема пояснення необхідності відсутності в аудиторії вчителя/викладача під час опитування), домовленість про день і час, коли можливо провести опитування.
- Прихід інтерв'юера у день і час згідно з попередньою домовленістю, інструктаж учнів, роздача учням анкет і конвертів, до яких після закінчення опитування учні власноруч вкладають анкети та заклеюють їх.
- Конверт з анкетною учень передавав інтерв'юеру або клав до загального для всього класу/групи конверта.
- Заповнення анкет учнями відбувалося в учбовій аудиторії в присутності інтерв'юера, який у разі необхідності міг надати консультації, необхідні пояснення, якщо в учнів виникало нерозуміння окремих запитань, слів, назв тощо. Повноваження інтерв'юерів та необхідні коментарі до запитань анкети були визначені в інструкції для інтерв'юерів.
- Усі індивідуальні конверти із заповненими анкетами пакувалися в загальний класний конверт.
- Інтерв'юер заповнював класну звітну форму (на окремому бланку), яка вкладалася до загального класного конверта.
- Усі класні конверти передавалися організатору опитування в області, який відсилав їх до Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка.

Ступінь зацікавленості учнів/студентів

У цілому анкета була учням цікава та викликала інтерес (табл. 3), практично не було відмов від участі в дослідженні, було виявлено лише поодинокі випадки заповнення анкети не до кінця або повернення її взагалі не заповненою. Такі анкети вилучалися з аналізу дослідницькою групою інституту під час перевірки якості заповнення та кодування. Заповнення анкети в середньому потребувало 45 хвилин, хоча в сільській місцевості цей процес був дещо повільнішим і займав більше часу. Індивідуальними конвертами, які пропонувалися респондентам, скористалися всі опитані. Деякі учні зазначали, що вони нікого не бояться й можуть написати в анкеті навіть своє прізвище, однак і вони запечатували свої анкети до конверта. Усі конверти в заклеєному вигляді надійшли до інституту в Києві і лише тут були розпечатані.

Таблиця 3

Ступінь зацікавленості учнів/студентів класу/групи в дослідженні

Були зацікавлені взяти участь у дослідженні	Кількість класів/груп	
	Одиниць	Питома вага, %
Усі	209	50,5
Майже всі	151	36,5
Більшість	40	9,7
Близько половини	7	1,7
Менше половини	3	0,7
Майже ніхто	2	0,5
Ніхто	2	0,5
Всього	414	100,0

Надійність отриманих даних перевірялася двома способами. Перший полягав у тому, що в анкету були включені кілька запитань, які поряд із вимірною функцією (отримати змістовну для аналізу інформацію) надають можливість проконтролювати стабільність відповідей щодо вживання різних речовин протягом життя (контрольна функція запитання в анкеті). Тобто, зіставляючи відповіді на два-три різних запитання під час аналізу отриманих результатів, дослідники виявляли рівень несуперечливості відповідей на індивідуальному рівні, а отже й надійність даних у цілому. Другий спосіб передбачав розрахунок коефіцієнта між кількістю опитаних, які на запитання: «Чи сказали б Ви про вживання...?», наприкінці анкети надали відповідь, що вже відповіли, що вони вживають, та кількістю тих, хто дійсно надав таку відповідь раніше. Для України цей коефіцієнт дещо нижчий, ніж у середньому по інших країнах.

Окремого аналізу заслуговують пропуски у відповідях. З одного боку, інструкція до анкети звертала увагу на необхідність надати відповідь на кожне запитання якомога відвертіше. З іншого боку, було вказано, що респонденти мають право не відповідати на ті запитання, які здаються їм образливими або незручними. Загальна кількість запитань, що були пропущені, становила близько 2% від загальної кількості. Більшість із них стосувалися сім'ї та поведінки, на які певна частина респондентів не захотіли відповісти.

Загалом же отримані дані можна вважати валідними. З одного боку, культурне оточення в різних регіонах країни та різних типах населених пунктів могло позначитися на бажанні учнів відповідати відверто. Але ми не маємо підстав стверджувати, що культурне оточення справило настільки значний вплив на отримані дані, щоб піддавати сумніву валідність результатів, які ілюструють різницю між окремими підгрупами підлітків залежно від територіально-регіонального розподілу.

Окремі показники важко інтерпретувати, особливо щодо вживання окремих видів наркотиків, оскільки значна кількість наркотичних речовин не є поширеною в Україні і питома вага змістовних відповідей занадто мала для аналізу.

Аналіз отриманих даних здійснено у розрізі за статтю, класом/курсом, типом навчального закладу, в окремих випадках за типом населеного пункту. Основний аналіз даних здійснено за масивом всіх опитаних вікових когорт, отже серед молоді 15–17 років, яка навчається. Підрозділи, які презентують динаміку поведінкових практик щодо куріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин, спираються на дані серед визначеної вікової когорти 15–16 років певного року народження (цільова група міжнародного проекту ESPAD): у 1995 р. – 1979 р.н., у 1999 р. – 1983 р.н., у 2003 р. – 1987 р.н., у 2007 р. – 1991 р.н., у 2011 р. – 1995 р.н.

Зважаючи на значні за обсягом вибіркові сукупності опитаних, дані у таблицях наведені з десятковими частками.

Характеристика цільових груп

Учнівська молодь

Дослідженням у 2011 р. охоплено 3355 хлопців та 4157 дівчат з 26 територіально-адміністративних одиниць України: 24 областей, АР Крим та м. Київ (табл. 4). Опитані є учнями 414 навчальних закладів.

Таблиця 4

Структура опитаних учнів/студентів у розрізі територіально-адміністративних одиниць

Регіони опитування	Реалізована кількість					
	Всього		Хлопці		Дівчата	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
АР Крим	249	3,3	101	3,0	148	3,6
Вінницька область	254	3,4	96	2,9	158	3,8
Волинська область	236	3,1	107	3,2	129	3,1
Дніпропетровська область	536	7,1	261	7,8	275	6,6
Донецька область	600	8,0	329	9,8	271	6,5
Житомирська область	302	4,0	121	3,6	181	4,4
Закарпатська область	247	3,3	104	3,1	143	3,4
Запорізька область	263	3,5	131	3,9	132	3,2
Івано-Франківська область	254	3,4	81	2,4	173	4,2
Київська область	266	3,5	116	3,5	150	3,6
м. Київ	375	5,0	205	6,1	170	4,1
Кіровоградська область	325	4,3	154	4,6	171	4,1
Луганська область	322	4,3	142	4,2	180	4,3
Львівська область	352	4,7	155	4,6	197	4,7
Миколаївська область	273	3,6	134	4,0	139	3,3
Одеська область	333	4,4	177	5,3	156	3,8
Полтавська область	229	3,0	101	3,0	128	3,1
Рівненська область	257	3,4	74	2,2	183	4,4
Сумська область	211	2,8	84	2,5	127	3,1
Тернопільська область	179	2,4	86	2,6	93	2,2
Харківська область	387	5,2	145	4,3	242	5,8
Херсонська область	229	3,0	91	2,7	138	3,3
Хмельницька область	222	3,0	85	2,5	137	3,3
Черкаська область	244	3,2	98	2,9	146	3,5
Чернівецька область	169	2,2	93	2,8	76	1,8
Чернігівська область	198	2,6	84	2,5	114	2,7
Всього	7 512		3 355		4 157	

Учні, які навчаються у навчальних закладах обласних центрів, становлять 31,5%, представники інших міст та селищ міського типу становлять 43,1%, чверть – це жителі села (табл. 5).

Таблиця 5

Кількість опитаних учнів залежно від статі та типу населеного пункту

	Хлопці		Дівчата		Всього	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Обласний центр	1002	29,9	1364	32,8	2366	31,5
Місто	1465	43,7	1773	42,7	3238	43,1
Село	888	26,5	1020	24,5	1908	25,4

Більшість опитаної учнівської молоді навчається в загальноосвітніх навчальних закладах (63%) (рис. 1).

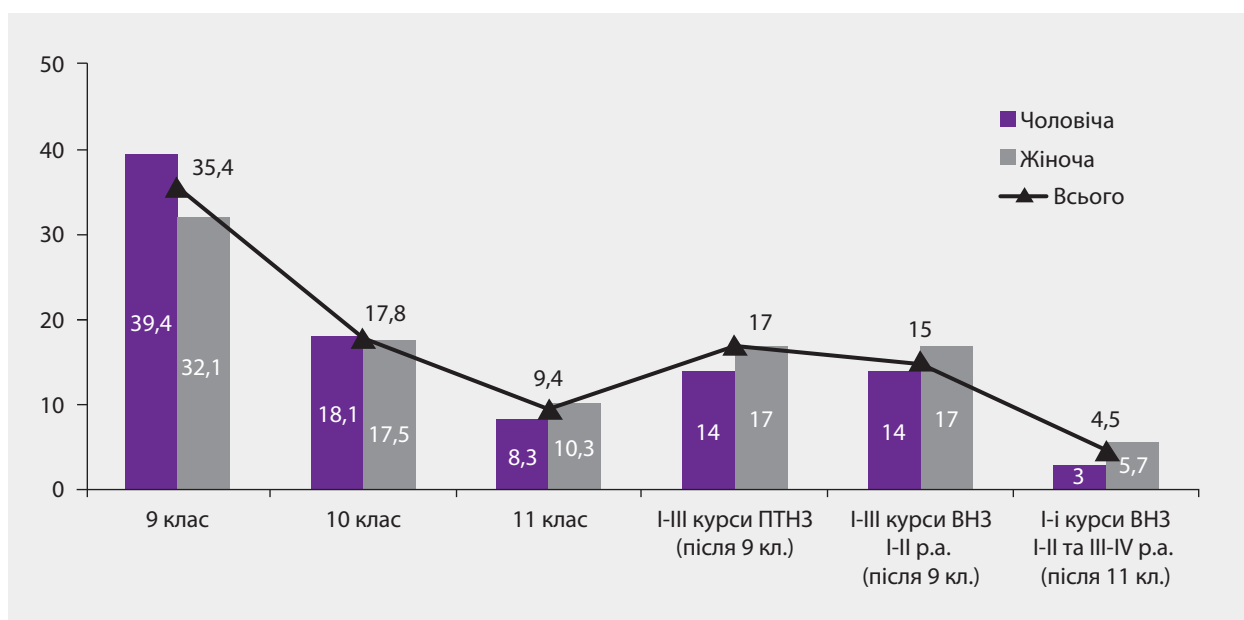

Рис. 1. Розподіл опитаних учнів за місцем навчання та статтю, %

Класні керівники та куратори груп

Для більш детального вивчення навчального процесу в навчальних закладах, які представлені у вибірковій сукупності, було опитано їх представників. Усього опитано 394 особи.

Таблиця 6

Структура опитаних представників навчальних закладів
у розрізі територіально-адміністративних одиниць

Регіони опитування	Реалізована кількість	
	Всього	%
АР Крим	11	2,8
Вінницька область	13	3,3
Волинська область	12	3,0
Дніпропетровська область	28	7,1
Донецька область	34	8,6
Житомирська область	15	3,8
Закарпатська область	12	3,0
Запорізька область	14	3,6
Івано-Франківська область	13	3,3
Київська область	15	3,8
м. Київ	18	4,6
Кіровоградська область	21	5,3
Луганська область	17	4,3
Львівська область	18	4,6
Миколаївська область	14	3,6
Одеська область	16	4,1
Полтавська область	13	3,3
Рівненська область	13	3,3
Сумська область	12	3,0
Тернопільська область	11	2,8
Харківська область	19	4,8
Херсонська область	11	2,8
Хмельницька область	13	3,3
Черкаська область	13	3,3
Чернівецька область	9	2,3
Чернігівська область	9	2,3
Всього	394	

Таблиця 7

Розподіл опитаних представників навчальних закладів
залежно від посади, %

Посада	ЗНЗ	ПТНЗ	ВНЗ I–II р.а.	ВНЗ III–IV р.а.	Серед усіх
Педагогічно-викладацький склад	84,1	51,5	76,2	70,0	77,2
Керівний склад	3,9	0	15,9	10,0	5,4
Практичний психолог, соціальний педагог	3,1	9,4	0	0	3,6
Класний керівник/куратор	8,2	3,1	1,6	0	6,1
Майстер виробничого навчання	0	35,9	3,2	0	6,3
Педагог-організатор	0,8	0	0	0	0,5
Методист	0	0	3,2	20,0	1,0

1

Вживання тютюну серед учнівської молоді

Аналіз даних цього розділу охоплює результати відповідей учнівської молоді щодо доступності цигарок, віку першої спроби куріння цигарок та оцінки ризику вживання тютюну. Також розділ містить динаміку з 1995 р. щодо куріння тютюну 15–16-літньою молоддю, яка навчається.

1.1. Доступність цигарок для учнівської молоді

Чинне українське законодавство⁸ забороняє продаж тютюнових виробів особам, які не досягли 18 років, і за порушення цих вимог штраф складає 6800 грн, але на практиці прибутковість від продажу цієї продукції переважає осторогу перед покаранням, а мотиваційний механізм недостатньо розвинутий. Через це підліткам досить легко купувати цигарки в роздрібній торговій мережі, про що свідчать отримані результати (рис. 1.1.1). 50,5% хлопців вважають, що за бажанням вони зможуть легко дістати цигарки. Дівчата дещо менше (43,8%), але все ж таки відмічають легкість діставання цигарок у разі потреби.

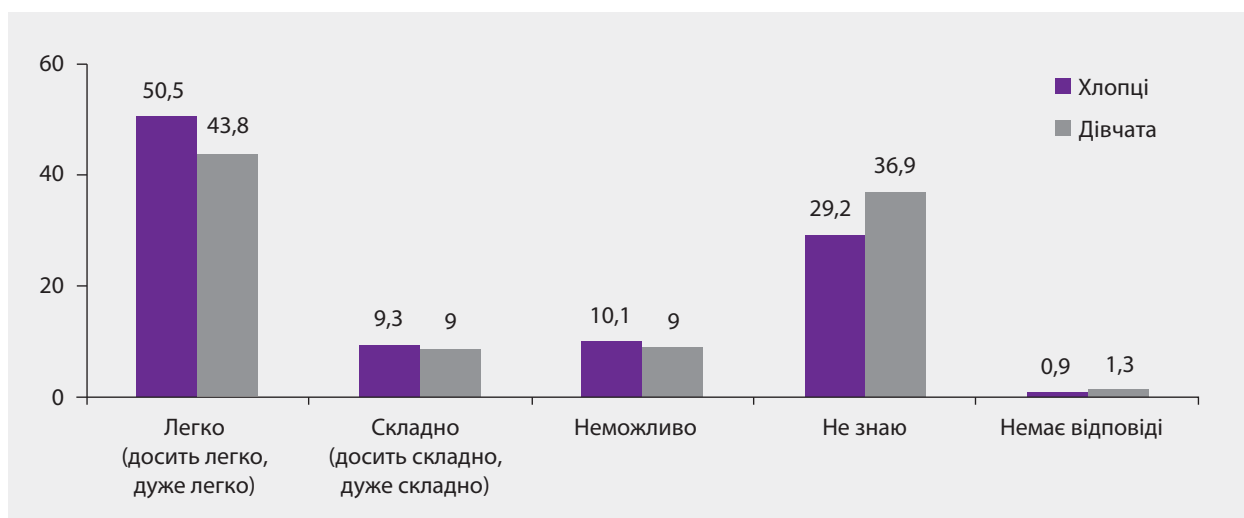

Рис. 1.1.1. Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати цигарки, якщо б ти захотів(ла)?» за статтю, %

Молодь, яка проживає в обласних центрах, вважає доступ до покупки цигарок більш реальним для себе – 54,3% та не вбачає проблем в отриманні цигарок (для порівняння: серед опитаних у сільських навчальних закладах таких дещо більше третини (34,5%)).

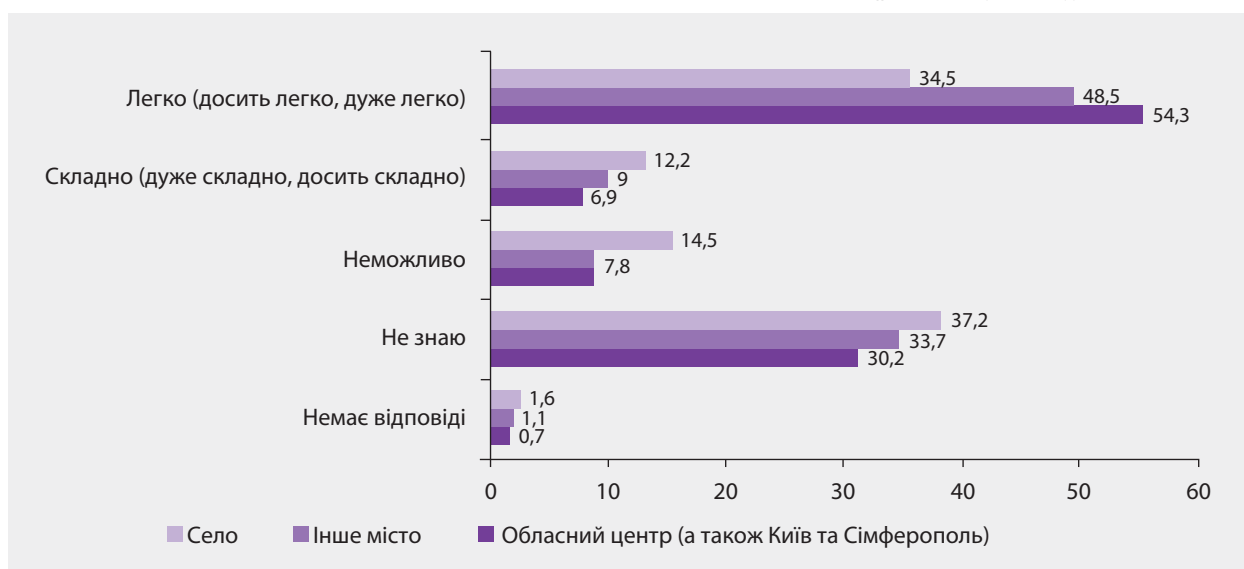

Рис. 1.1.2. Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати цигарки, якщо б ти захотів(ла)?» за місцем проживання, %

⁸ Закон України від 21 січня 2010 р. №1824-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв».

Вік також «полегшує» процес діставання цигарок – відсоток тих, хто не вбачає у цьому проблеми, зростає від 37,2% у 9-му класі до 58,9% на I курсі ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Слід зазначити відмінності між підлітками одного віку, які навчаються у різних типах навчальних закладів: в 11-му класі 53,3% школярів вважають, що зможуть легко дістати цигарки, тоді як серед їхніх однолітків на II–III курсах ВНЗ I–II рівнів акредитації так вважають уже 61,5% (табл. 1.1.1).

Таблиця 1.1.1

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Як ти вважаєш, наскільки складно тобі буде дістати цигарки, якщо б ти захотів(ла)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Неможливо	13,4	9,8	7,2	7,2	6,4	7,1	4,7	5,4
Складно (дуже та досить складно)	12,9	8,7	7,6	7,2	4,7	7,6	4,4	6,3
Легко (дуже та досить легко)	37,2	47,7	53,3	49,1	48,2	54,2	61,5	58,9
Не знаю	35,5	33,2	29,3	34,8	39,6	30,7	28,6	28,9
Немає відповіді	1,1	0,7	2,5	1,8	1,0	0,5	0,7	0,6

1.2. Поширення та інтенсивність куріння цигарок

Дослідження показало, що дівчата курять набагато менше, ніж хлопці. Так, 38,6% дівчат ще ніколи не пробували курити (для порівняння – частка таких серед хлопців становить 26,5%) (рис. 1.2.1).

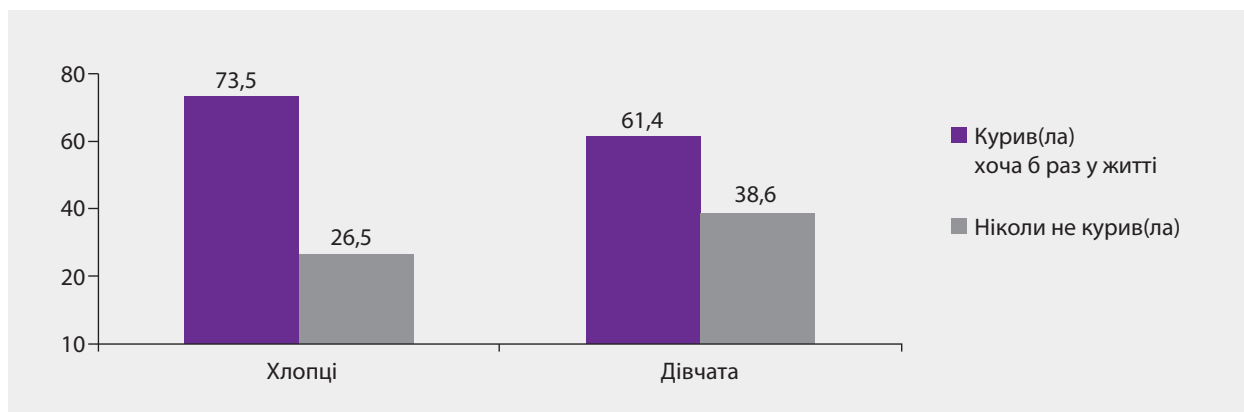

Рис. 1.2.1. Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Чи курив(ла) коли-небудь у житті?» за статтю, %

Простежувалась і залежність від типу навчального закладу – про досвід тютюнокуріння впродовж життя сказали 80,2–79,0% студентів II, III курсів ПТНЗ та ВНЗ I–II рівнів акредитації відповідно, які вступали до них після 9 класу, тоді як серед першокурсників ВНЗ I–II рівнів акредитації ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) таких було 68,2% (табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети:
«Чи курив ти коли-небудь у житті?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Курив хоча б раз у житті	60,5	62,7	69,1	77,1	80,2	65,1	79,0	68,2
Ніколи не курив	39,5	37,3	30,9	22,9	19,8	34,9	21,0	31,8

Суттєва різниця спостерігається між опитаними у містах і селах – відповідно 46 та 32% – не мають досвіду куріння цигарок.

Слід також звернути увагу, що на відповіді суттєво впливає формулювання запитання. На запитання: «Скільки разів у житті (якщо таке було) ти курив(ла) сигарети?» 1–2 рази пробували курити 19,4% (19,0% – серед хлопців, 19,8% – серед дівчат. Аналогічне запитання, сформульоване «Чи курив ти коли-небудь у житті?», дало дещо інші результати: 73,5% серед хлопців і 61,4% серед дівчат відповіли, що курили хоча б раз у житті.

При цьому кількість респондентів, що у відповіді на запитання щодо частоти куріння у житті вказали, що «курили сигарети 0 разів», у випадку відповіді «ніколи не курили» зменшується на 1–3,1% за всіма параметрами – статтю, віком, освітою, типами населених пунктів. Імовірно, спроба цигарки «на смак» не сприймається молоддю як повноцінний акт тютюнокуріння. При цьому між відповідями на запитання «Як часто ти курив(ла) сигарети протягом останніх 30 днів?» та «Чи курив(ла) ти сигарети протягом останніх 30 днів?» такої різниці немає, відсоток тих, хто відповів, що не курив за цей час жодного разу, повністю збігається.

Частка тих, хто повідомив про тютюнокуріння впродовж 30 останніх днів, була найвищою серед учнів ПТНЗ (половина опитаних) (табл. 1.2.2).

Таблиця 1.2.2

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети:
«Чи курив(ла) ти сигарети протягом останніх 30 днів?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)	Серед усіх
Не курив(ла) жодного разу	75,4	74,9	69,1	48,5	48,2	66,4	57,5	66,7	67,7
Курив(ла) протягом ОСТАННІХ 30 ДНІВ	24,3	24,6	30,3	50,4	51,1	33,3	42,5	33	31,9
Немає відповіді	0,3	0,5	0,6	1,0	0,6	0,3	0	0,3	0,5

Оцінюючи інтенсивність куріння впродовж дня, більшість респондентів зупинилася на варіанті «менше однієї сигарети», причому частка таких лише незначно відрізнялась залежно від типу навчального закладу (табл. 1.2.3). Частка школярів, які повідомили про щоденний режим куріння, падає зі зростанням кількості викурюваних сигарет, то для студентів ПТНЗ найпопулярнішим є діапазон «1–5 сигарет на день». Майже чверть студентів ПТНЗ різних курсів щоденно викурює більше шести сигарет на день.

Таблиця 1.2.3

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети:
«Як часто ти курив(ла) протягом останніх 30 днів?» за типом навчального закладу, %

Кількість сигарет на день	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)	Серед усіх
Менше однієї сигарети	10,7	11,4	14,5	11,8	11,5	13,7	11,3	13,4	11,8
1–5 сигарет на день	7,4	6,8	7,2	14,9	16,3	9,3	13,7	9,2	9,3
6–10 сигарет на день	3,6	3,7	5,8	12,6	13,0	6,3	8,8	6,0	6,1
11–20 сигарет на день	1,6	1,1	1,6	6,3	7,0	2,2	6,4	3,6	2,8
Більше 20 сигарет	1,0	1,6	1,3	4,8	3,3	1,9	2,4	0,9	1,8
Щоденне куріння	13,6	13,2	15,9	38,6	39,6	19,7	31,3	19,7	20,0

Кожний шостий хлопець та кожна чотирнадцята дівчина викурюють більше шести цигарок на день протягом місяця (рис. 1.2.2).

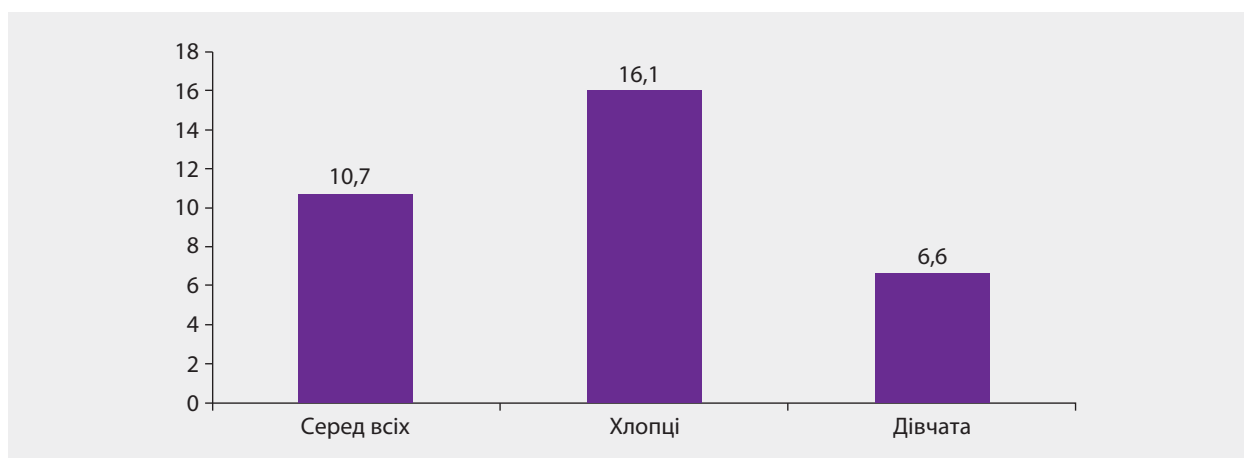

Рис. 1.2.2. Питова вага респондентів, які курили більше 6 сигарет на день протягом останніх 30 днів, за статтю, %

1.3. Вік першої спроби куріння

Найчастіше перша спроба куріння відбувається у 13 років або раніше – 46,6% хлопців та 27,2% дівчат викурили першу цигарку саме в цьому віці. Першу цигарку спробували у 15 років більше дівчат, ніж хлопців (11,2% проти 7,5%), та в 16 років (6,3% проти 3,5% відповідно).

Найбільший відсоток тих, хто викурил першу цигарку у 13 і менше років, навчається в 9-х класах загальноосвітніх шкіл (40,9%) та на перших курсах ПТНЗ (42,6%). Підкреслимо, що серед першокурсників ВНЗ III–IV рівнів акредитації кількість тих, хто спробував курити у 13 і менше років, досить мала, особливо в порівнянні із вищезазначеними цифрами – лише 22,9% (табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1

Питома вага респондентів, які ВПЕРШЕ викурили сигарету в певному віці,
за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I-II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I-II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I-II р.а. та I курс ВНЗ III-IV р.а. (після 11 кл.)	Серед всіх
13 років або раніше	40,9	32,8	29,5	42,6	34,4	31,6	31,9	22,9	35,9
До досягнення 15 років	52,8	45,1	41,3	53,3	45,7	42,7	41,2	32,7	47,3

До 15 років щоденно почали курити 11% (15% – серед хлопців та 8% – серед дівчат). Найбільша кількість тих, хто почав вживати до 15 років, навчаються у ПТНЗ – 35% (рис. 1.3.1).

Рис. 1.3.1. Питома вага респондентів, які ВПЕРШЕ почали щоденно курити сигарети у віці до 15 років, за типом навчального закладу, %

1.4. Оцінка ризику вживання тютюну

Тютюнокуріння є одним із основних факторів ризику для здоров'я у світовому масштабі, спричинюючи 71% випадків смерті від раку легенів, 42% – внаслідок хронічних хвороб органів дихання і близько 10% серцево-судинних смертей. Воно посідає друге місце в переліку основних чинників ризику за кількістю обумовлених смертей у країнах з середнім рівнем доходу на душу населення, до яких належить і Україна (і навіть перше для країн з високим доходом)⁹.

Оцінка учнівською молоддю ризиків нерегулярного вживання тютюну є занадто оптимістичною: 9,5% хлопців та 5,7% дівчат вважають, що ризику немає взагалі, якщо людина вживає сигарети лише іноді. 34,5% респондентів визнали помірний ризик нерегулярного куріння. Суттєва різниця виявилася між опитаними з обласних центрів та сіл: вважають ризик нерегулярного куріння великим: 20,7% в обласних центрах та 27% серед сільської молоді (рис. 1.4.1).

⁹ Global health risks: mortality and burden of disease attributable to selected major risks. – Geneva : WHO Press, 2009. – 62 p.

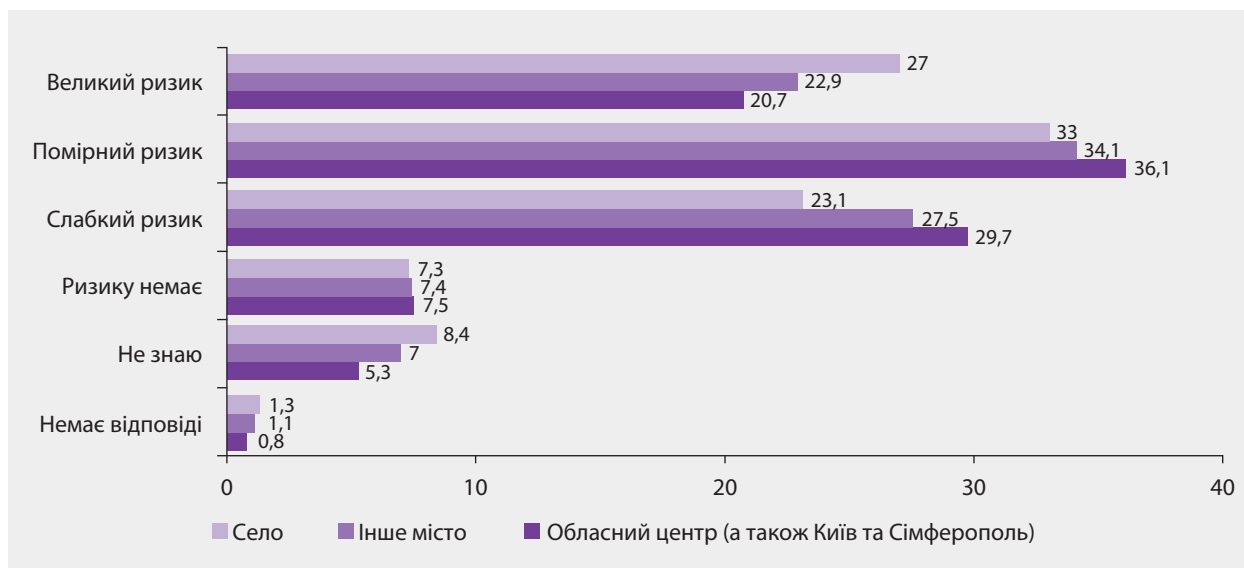

Рис. 1.4.1. Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Як ти думаєш, наскільки люди ризикують нашкодити собі (фізично або ще як-небудь), якщо вони іноді курять сигарети?» за типом поселення, %

Оцінка ризиків регулярного куріння (одна або більше пачок сигарет на день) більш реалістична (табл. 1.4.1). 57,6% хлопців та 69,6% дівчат відмітили великий ризик такого куріння. 21,4% хлопців та 17,6% дівчат відмітили помірний ризик. 7,2% хлопців та 5,1% дівчат вважають такий ризик слабким. Усвідомлення великого ризику серед учнів/студентів II–III курсів ПТНЗ та I курсу ВНЗ відрізняється на 12,9% на користь останніх: ризик вважають високим – 57,9% учнів ПТНЗ та 70,8% першокурсників ВНЗ.

Таблиця 1.4.1

Оцінка респондентами ризику тютюнокуріння залежно від режиму за статтю, %

Ступінь ризику	Епізодичне (інколи)		Регулярне (одна або більше пачок сигарет на день)	
	Юнаки	Дівчата	Юнаки	Дівчата
Ризику немає	9,5	5,7	4,5	2,1
Слабкий ризик	27,4	26,8	7,2	5,1
Помірний ризик	32,4	36,1	21,4	17,6
Великий ризик	21,8	24,4	57,6	69,6
Не знаю	7,8	6,0	7,7	4,4

1.5. Тенденції куріння тютюну серед 15–16-річної¹⁰ учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011

Аналіз тенденцій щодо куріння сигарет засвідчує позитивні зміни. Дещо зменшився рівень вживання тютюну впродовж життя, особливо серед хлопців. Зменшення куріння сигарет протягом останніх 30 днів відбулося у 2007 р., а результати 2011 р. засвідчили стабільність цієї тенденції. Продовжує зменшуватись питома вага підлітків, які залучаються до тютюнокуріння у ранньому віці (у 13 років або раніше), особливо серед хлопців.

До позитивних тенденцій слід також віднести суттєве зменшення доступності сигарет за оцінками підлітків.

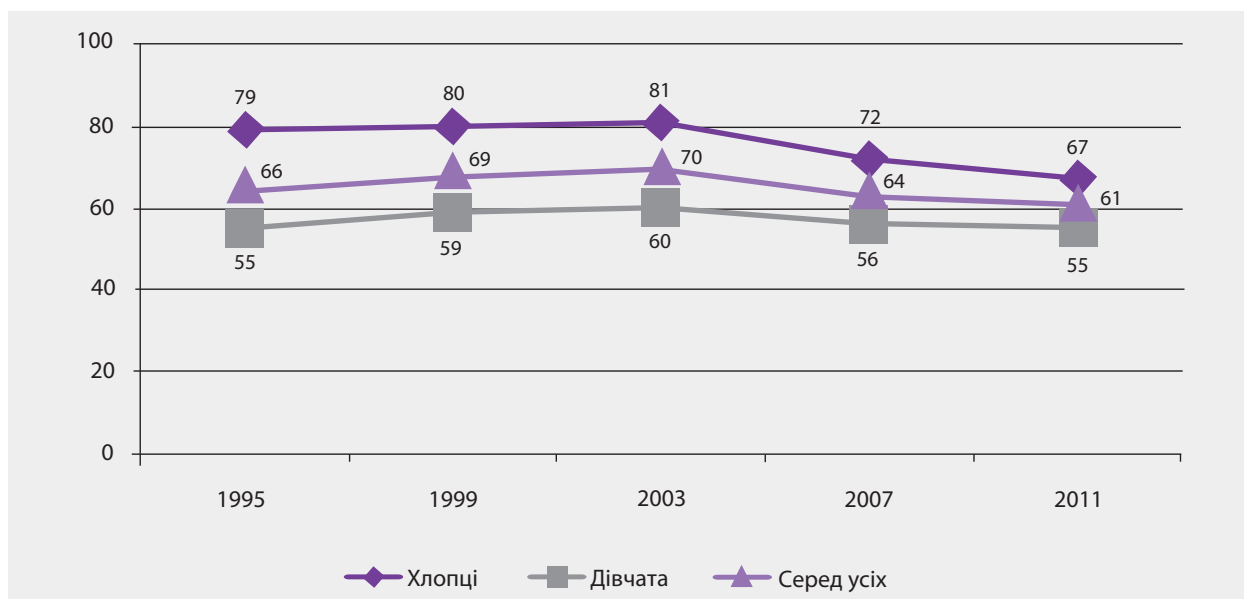

Рис. 1.5.1. Динаміка вживання тютюну молоддю протягом життя, %

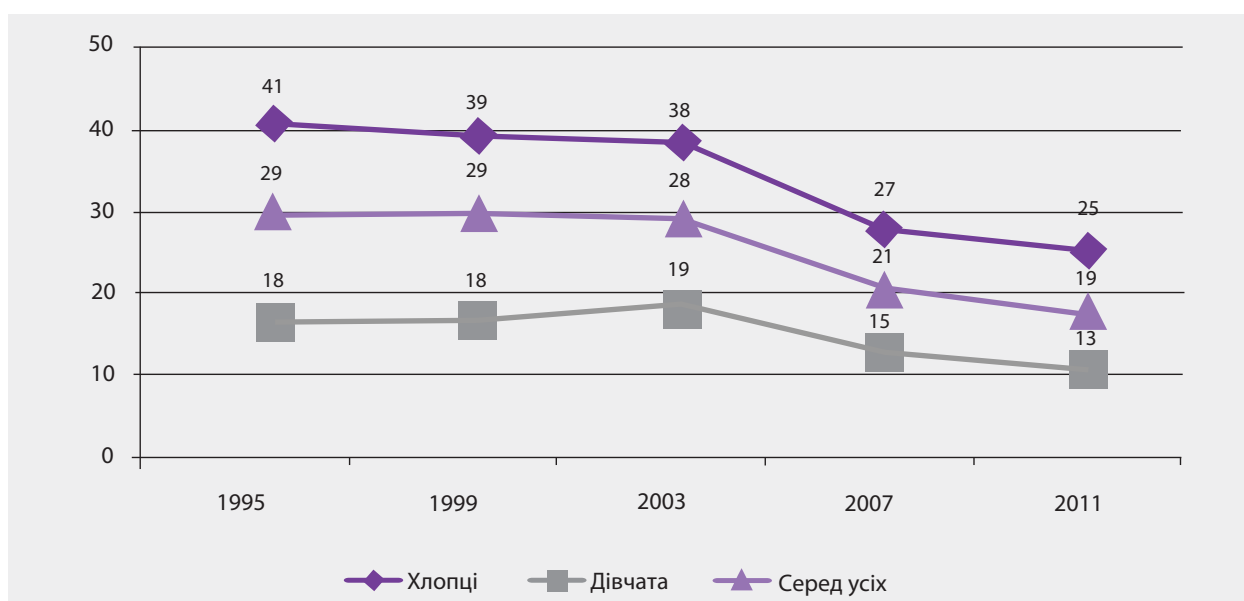

Рис. 1.5.2. Динаміка вживання тютюну молоддю 40 та більше разів, %

¹⁰ Звертаємо увагу читачів, що показники 2011 р. в цьому підрозділі розраховані для цільової групи міжнародного проекту – 15–16-річних учнів/студентів, а саме – вікової когорти 1995 року народження. Отже можуть бути незначні відмінності між даними, що розглядаються у попередніх підрозділах розділу 2, оскільки в них представлені дані по віковій групі 15–17-річних, які були цільовою групою національного дослідження в 2011 р.

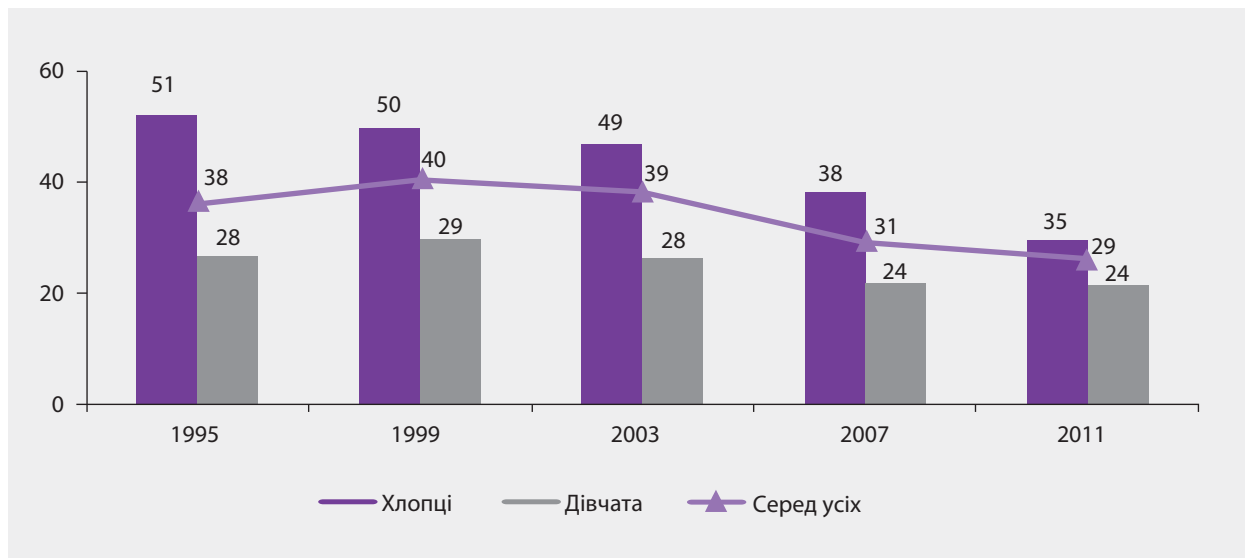

Рис. 1.5.3. Вживання тютюну молоддю на протязі останніх 30 днів, %

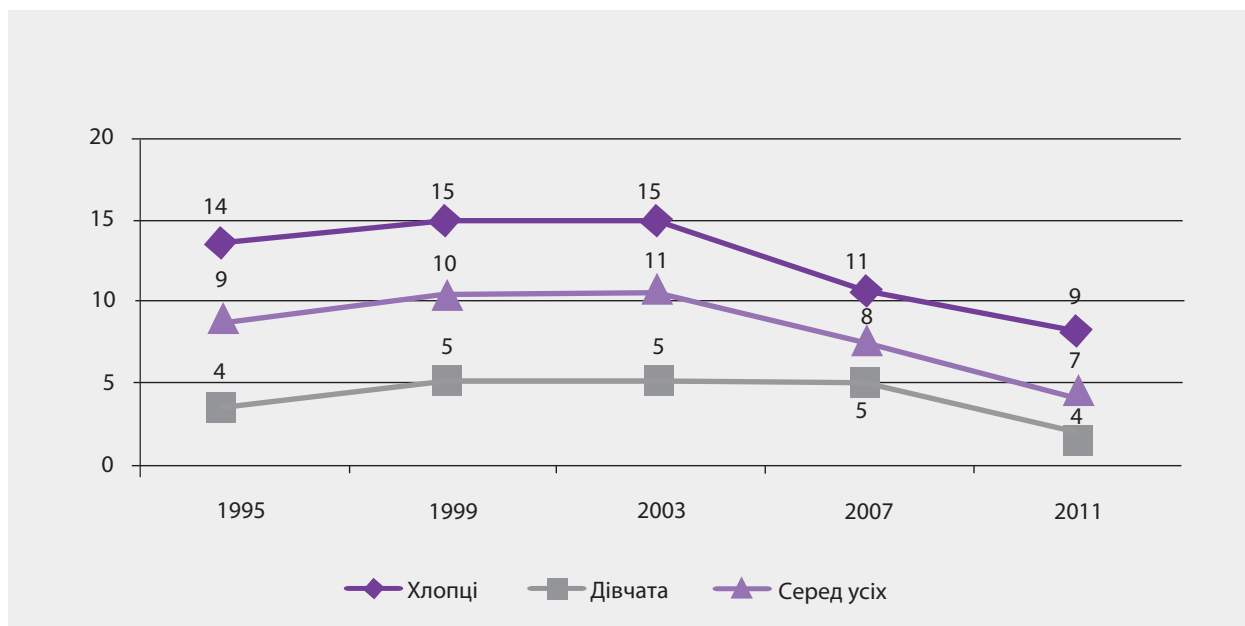

Рис. 1.5.4. Динаміка вживання тютюну молоддю у віці 13 років та раніше, %

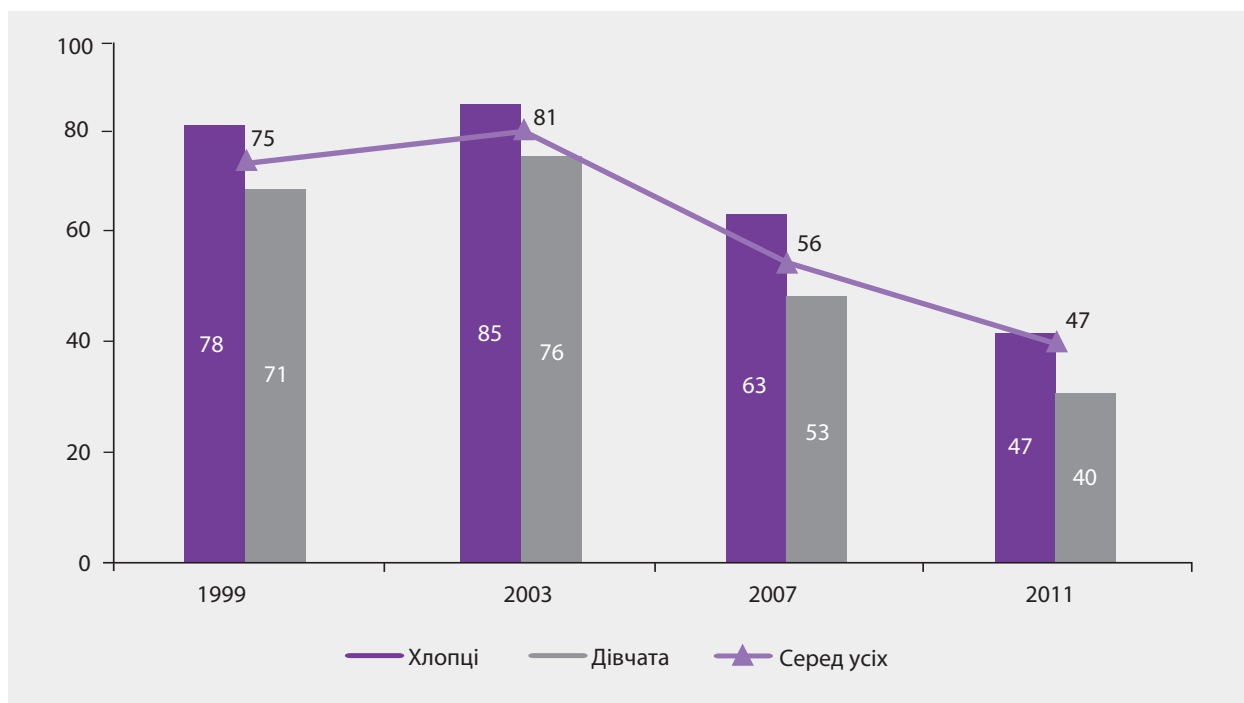

Рис. 1.5.5. Доступність сигарет. Як вона сприймається учнями (сума відповідей «дуже легко» та «достатньо легко»), %

Отже, фіксуємо зниження кривої з 2007 по 2011 р., що характеризує рівень поширення тютюнокуріння серед учнівської молоді віком 15–16 років, після періоду зростання з 1995 р. по 2003 р.

Висновки:

- Найбільш доступними сигарети є для хлопців, учнів обласних центрів, студентів ВНЗ.
- Про відсутність досвіду спроби куріння цигарки повідомили 35,6% респондентів. Частіше про це повідомляли дівчата (38,6%), тоді як частка хлопців, що не курили, складає 26,5%.
- Щоденно курять 20,1% учнівської молоді. Значно більшою є частина серед першокурсників – 41,7%.
- Студенти/учні ПТНЗ більше наражалися на небезпеку шкідливої дії тютюну через високу інтенсивність куріння – майже половина «щоденних» курців повідомила про звичну «норму» у 6 і більше цигарок на день.
- Досвід куріння по досягненню 13 років мають 35,9% молодих людей, які навчаються. По досягненню 15 років таких уже 47,3%.
- Переважна більшість респондентів (64,8%) усвідомлює ризик регулярного тютюнокуріння і оцінює його як високий, причому найбільшою мірою першокурсники ВНЗ II рівня акредитації та III–IV рівня акредитації (після 11 кл.), таких виявилось 70,8%.
- Зниження кривої з 2007 по 2011 р., що характеризує рівень поширення тютюнокуріння серед учнівської молоді віком 15–16 років, після періоду зростання з 1995 р. по 2003 р.

2

Вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді

У цьому розділі представлені дані, які характеризують рівень поширеності вживання алкогольних напоїв серед учнів та студентів 15–17 років, оцінку молоддю доступності алкоголю, характеристики першого та «останнього» вживання, види та кількість випитого в останній день вживання алкоголю, а також місця вживання алкоголю. Не менш важливими є дані щодо «досвіду» сп'яніння під час останньої випивки та ставлення опитаних до вживання алкоголю. Динаміку й тенденції вживання алкогольних напоїв представлено за всіма хвилями опитування (1995, 1999, 2003, 2007, 2011 рр.) серед визначеної вікової групи певного року народження, яким на день опитування виповнилося 15–16 років, за методологією міжнародного проекту ESPAD.

2.1. Доступність алкогольних напоїв для учнівської молоді

Результати дослідження показують, що алкогольні напої будь-якої міцності фактично вільно доступні для учнівської молоді. Так, 61% учнів відповіли, що їм легко дістати пиво та 68% – слабоалкогольні напої, якщо б вони цього захотіли. Трохи менше респондентів відповіли, що їм легко придбати шампанське та вино, – 51,2% та 47,5% відповідно. Міцні алкогольні напої з легкістю можуть дістати 29,9% респондентів. Практично немає значної відмінності між відповідями юнаків та дівчат стосовно легкості придбання алкогольних напоїв (табл. 2.1.1). Дещо більше дівчат (70,6%), ніж хлопців (66,4%), вважають, що їм легше придбати слабоалкогольні напої. Для хлопців видається легше дістати міцні напої (33%), ніж для дівчат (25,9%).

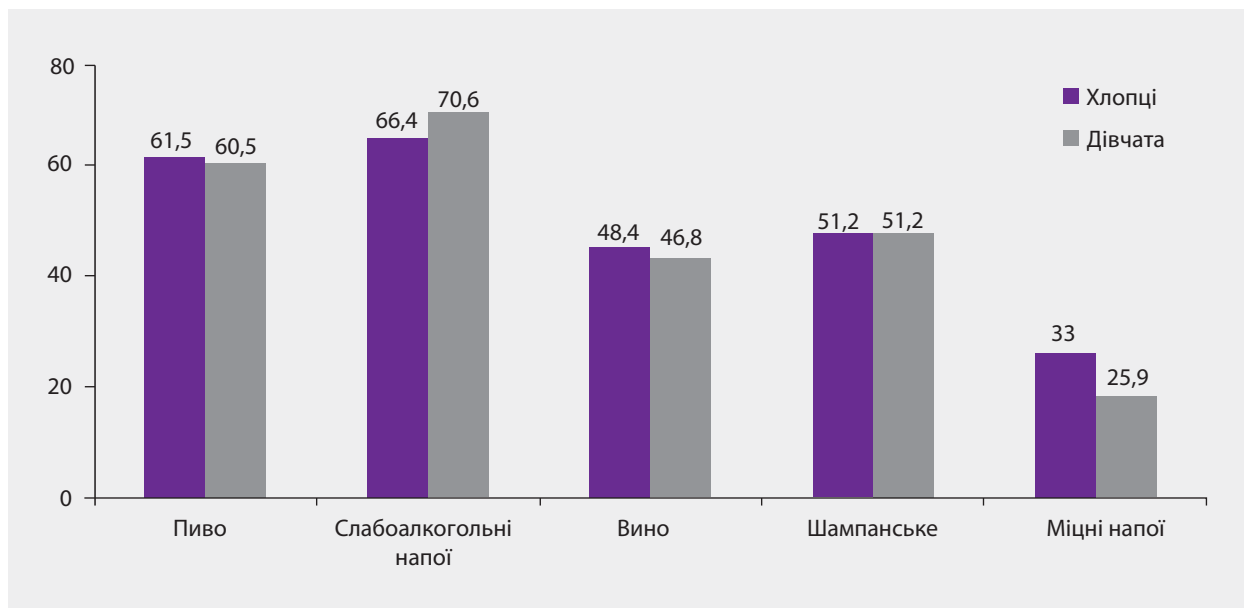

Рис. 2.1.1. Оцінка доступності окремих видів алкогольних напоїв (сума відповідей «дуже легко» та «досить легко» дістати за бажанням) за статтю, %

За результатами дослідження виявилось, що учнівській молоді сільської місцевості дещо важче придбати будь-які алкогольні напої, ніж інших населених пунктів (обласних центрів або інших міст). Так, 20,3% молоді села та 34,4% молоді обласних центрів повідомили про доступність міцних напоїв. 67,2% юнаків та дівчат обласних центрів вважають, що їм легко придбати пиво, проти 50,3% учнівської молоді сільської місцевості. Шампанське також важче придбати учням, які проживають у сільській місцевості, ніж учням, які проживають в обласних центрах або інших містах (про це повідомили 56,7% учнів обласних центрів та 42,1% учнів села). Слабоалкогольні напої, які широко представлені на ринку України, легше придбати також молоді обласних центрів та інших міст, ніж молоді села (відповідно 74% та 60% опитаних).

Для найбільшої кількості учнів пиво є одним з найдоступніших алкогольних напоїв у роздрібній мережі. Так, для особистого вживання в магазині його придбали 23,2% учнів 1–2 рази, три та більше разів – 17,1% респондентів. Причому набагато більше таких покупців серед хлопців, ніж серед дівчат. Серед тих, хто повідомив про 3 та більше разів купівлі пива в магазині для особистого вживання, найбільше серед учнів та студентів з інших міст – 19,1%. Найменше – серед учнівської молоді села (12,2%). У більшості це учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 28,8% серед респондентів цієї категорії.

Слабоалкогольні напої для особистого вживання купували в магазині 21% респондентів 1–2 рази, а три та більше разів – 15,5%. Найбільше таких, які купували слабоалкогольні напої 3 та більше разів в магазині, серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 26%.

Вино для особистого вживання в магазині купували 1–2 рази 12,6% учнівської молоді. Причому більше таких серед дівчат, ніж серед хлопців, – 13,4% та 11,7% відповідно. Найбільше таких, які купували вино в магазині для особистого вживання, виявилось серед учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 17,5% купували вино 1–2 рази.

Міцні алкогольні напої в магазині 1–2 рази купували 6,8% респондентів, причому їх частка серед хлопців майже у 2 рази більша, ніж серед дівчат (9,4% хлопців та 4,7% дівчат). Три та більше разів купували 4,6% учнів, і знову ж серед хлопців набагато більше тих, які повідомили про це, ніж серед дівчат (7,6% проти 2,6%). Суттєва різниця щодо такої практики виявилася серед учнів обласних центрів і інших міст та сільськими учнями. Так, тільки 5,9% учнів сіл купували міцні напої в магазині 1–2 рази для особистого вживання проти 7,4% і 7,3% учнівської молоді обласних міст та інших міст відповідно. Найбільше міцні алкогольні напої купували в магазині студенти I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 9,8%.

2.2. Вживання алкогольних напоїв протягом життя за останні 12 місяців та за останні 30 днів

Вживання алкоголю протягом життя

Результати дослідження показують, що кількість молодих людей у віці 15–17 років, які вживали алкогольні напої хоча б раз протягом життя, сягає 86,6% (серед хлопців – 85,8%, серед дівчат – 87,2%) (табл. 2.2.1). Більшою мірою вживання алкогольних напоїв поширене у містах, ніж у сільській місцевості.

Таблиця 2.2.1

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети:

«Чи вживав(ла) ти будь-які алкогольні напої протягом життя?» за типом навчального закладу, %

	Серед всіх			За типом поселення		
	Хлопці	Дівчата	Разом	Обласний центр (а також Київ та Сімферополь)	Інше місто	Село
Немає відповіді	2,7	3,1	2,9	2	3,2	3,3
Ні, не вживав(ла)	11,5	9,7	10,5	8,9	9,1	14,9
Вживав(ла) хоча б 1 раз	85,8	87,2	86,6	89,1	87,6	81,8

Інструментарій дослідження надає можливість здійснити логічний контроль відповідей підлітків та на базі співставлення відповідей на різні за формулюванням запитання уточнити реальний (або більш достовірний) рівень поширення вживання алкоголю. За результатами відповідей на вісім різних запитань щодо вживання алкоголю протягом життя, які розташовані в різних блоках анкети, можна визначити агрегований рівень поширення вживання алкогольних напоїв, який виявився дещо вищим (рис. 2.2.1). Отже, більше 90% мають досвід вживання алкоголю. Поширеність серед дівчат на такому ж рівні, як серед хлопців.

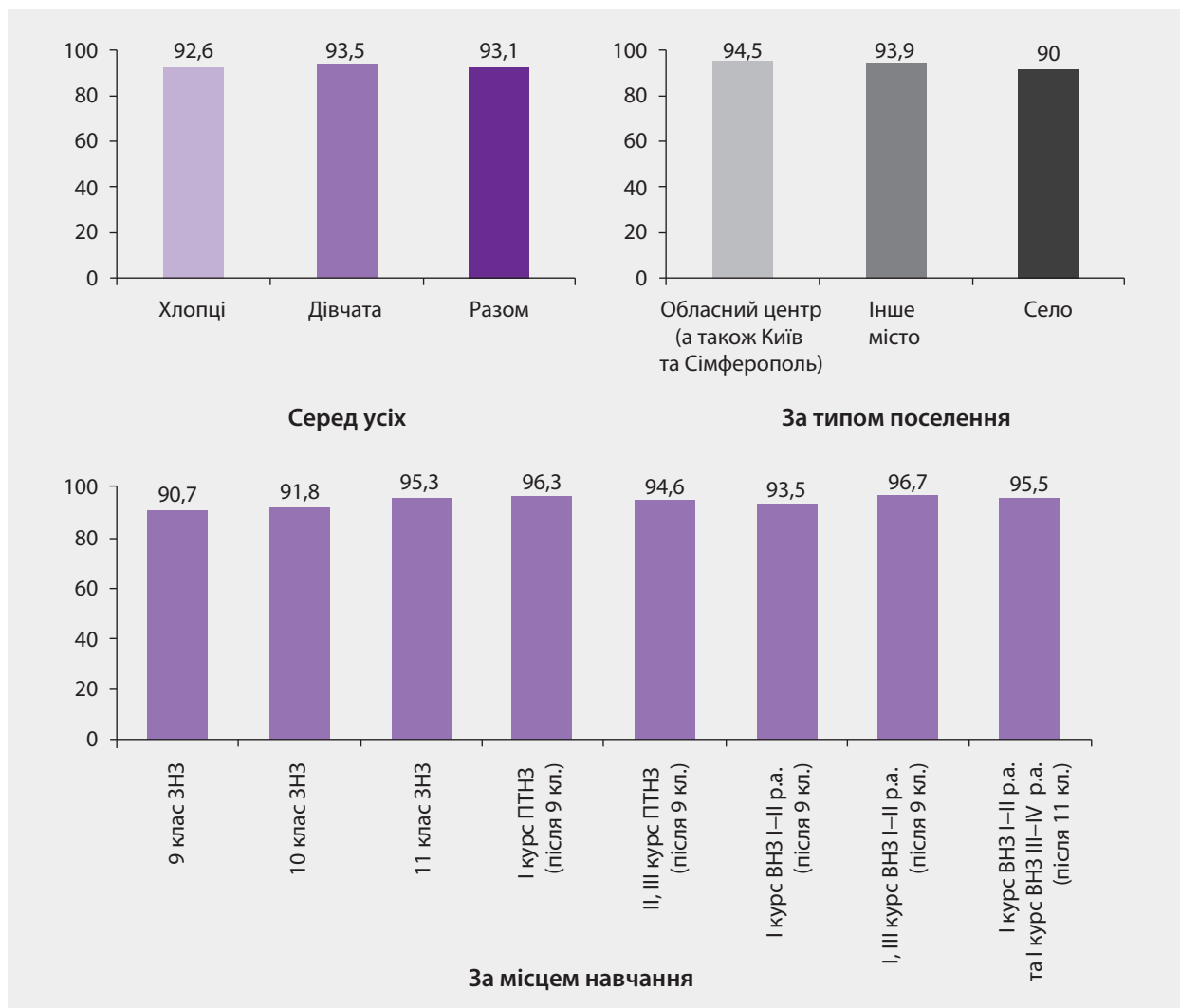

Рис. 2.2.1. Оціночний (агрегований на основі відповідей на вісім різних запитань щодо досвіду вживання алкогольних напоїв) рівень поширення вживання алкогольних напоїв протягом життя серед 15–17-річної учнівської молоді, %

Результати показують, що навіть якщо менша частка хлопців повідомили про досвід вживання алкоголю, ніж дівчат, але вони підтверджують більш часте його вживання. Так, 29,6% хлопців повідомили про 40 та більше разів вживання алкоголю проти 21,5% серед дівчат. 13% дівчат вказали про 3–5 разів вживання алкоголю. Серед учнівської молоді обласних центрів 30,1% повідомили про 40 та більше разів вживання алкоголю. Серед учнів/студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – найбільша група (39,1%) тих, які зазначили про 40 та більше разів вживання алкоголю.

Вживання алкогольних напоїв за останні 12 місяців

За результатами дослідження рівень поширеності вживання алкогольних напоїв протягом останніх 12 місяців серед 15–17-річних підлітків складає 78,1%. І знову ж таки про вживання алкоголю повідомила більша частка серед дівчат – 79,6% проти 76,2% – серед хлопців.

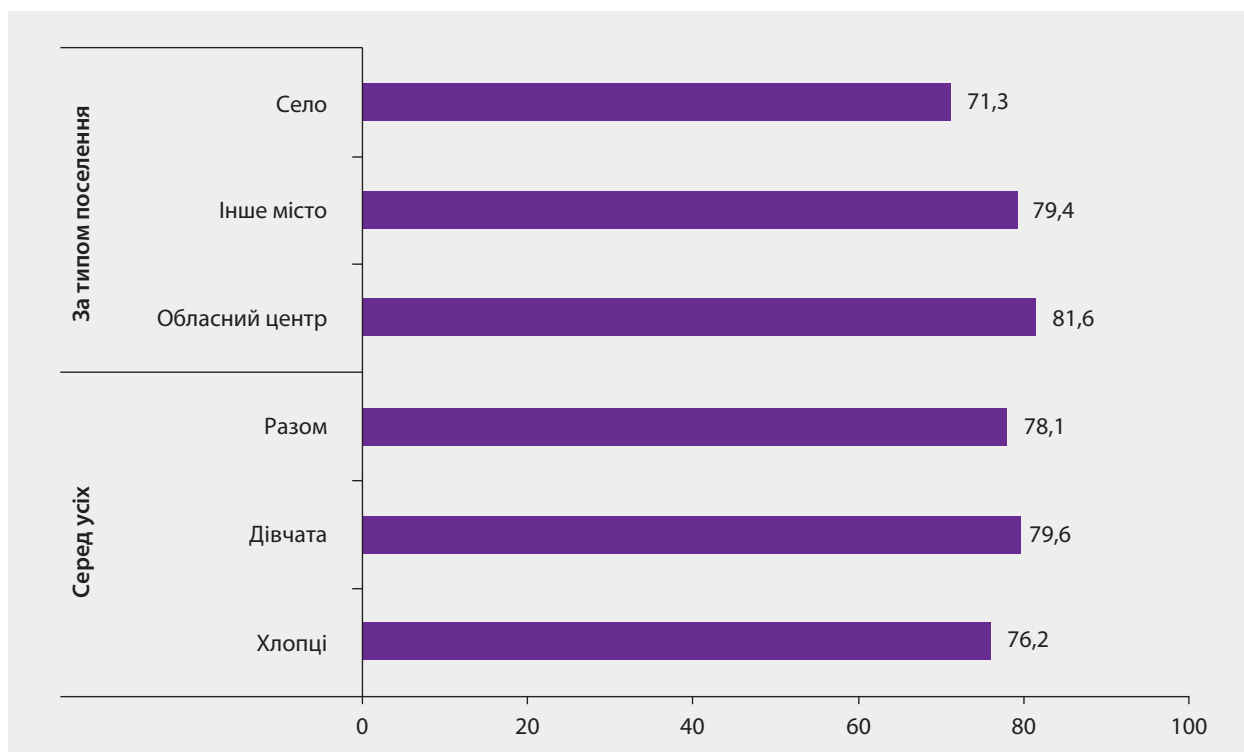

Рис. 2.2.2. Рівень вживання алкогольних напоїв за останні 12 місяців серед 15–17-річної учнівської молоді за статтю та місцем проживання, %

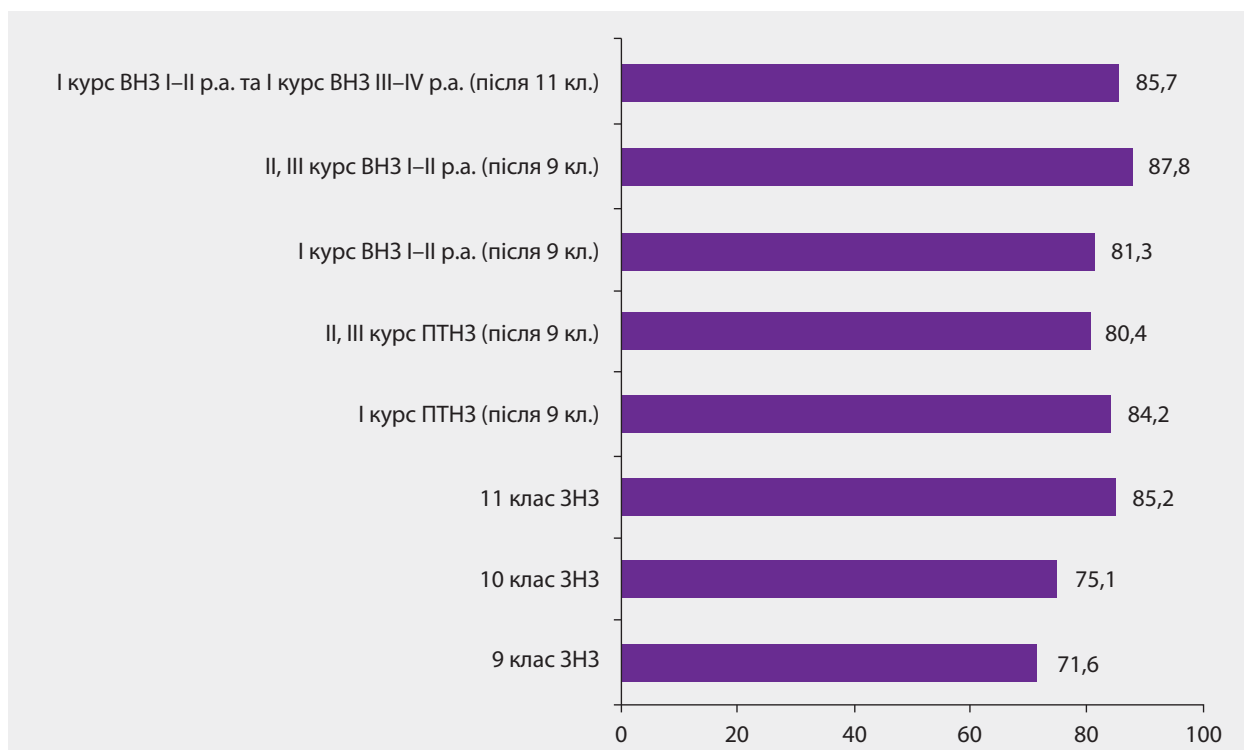

Рис. 2.2.3. Рівень вживання алкогольних напоїв за останні 12 місяців серед 15–17-річної учнівської молоді за місцем навчання, %

Найбільшою групою респондентів як серед дівчат, так і серед хлопців виявилась група тих, хто вживав алкоголь 1–2 рази за останні 12 місяців, – 20,9% та 18,7% відповідно, що може говорити про епізодичне вживання, переважно на свята. Однак 40 та більше разів алкоголь більше вживали хлопці – 11,8% проти 6,3% з числа дівчат (рис. 2.2.4).

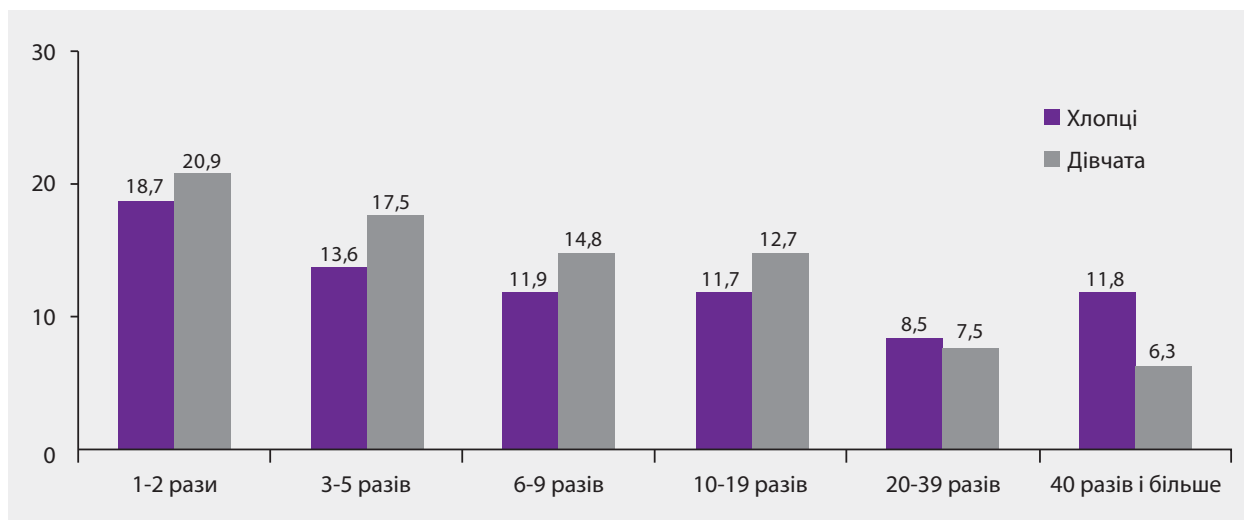

Рис. 2.2.4. Частота вживання будь-яких алкогольних напоїв за останні 12 місяців серед учнівської молоді 15–17 років за статтю, %

У цілому серед сільської учнівської молоді менша частка відзначила про вживання алкоголю, ніж серед молоді, яка проживає в обласних центрах. Так, 71,3% сільських учнів повідомили про вживання алкоголю протягом останніх 12 місяців проти 81,6% учнів обласних центрів. Найбільше тих (87,8%), хто вживав алкоголь за останні 12 місяців, – серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.), за ними йдуть першокурсники ВНЗ I–II рівнів акредитації та ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 85,7% респондентів.

Таблиця 2.2.2

Питома вага учнів, які вживали будь-які алкогольні напої за останні 12 місяців, за типом поселення, %

	Обласний центр	Інше місто	Село
Жодного разу	16,1	17,1	24,7
1–2 рази	18,3	18,8	23,6
3–5 разів	16,8	14,8	16
6–9 разів	12,9	15,5	10,8
10–19 разів	13,3	13,2	9,3
20–39 разів	9,4	7,8	6,4
40 разів або більше	10,8	9,4	5
Немає відповіді	2,3	3,5	3,9
10 разів та більше	33,5	30,4	20,7

Найбільшою частка респондентів, які вживали алкоголь 1–2 рази за останній рік, виявилась серед учнів 9-х класів ЗНЗ – 24,1%. Серед учнів, які вживали алкоголь 10–19 разів за останній рік, 19,3% виявились студентами I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.). 40 та більше разів найбільше вживали студенти I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) та I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 14,3% та 14,2% відповідно (табл. 2.2.3).

Таблиця 2.2.3

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети: «Скільки разів (якщо таке було) ти вживав(ла) будь-які алкогольні напої за останні 12 місяців?» за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Жодного разу	25,2	21,4	12,3	11,9	14,2	16,2	9,9	12,8
1–2 рази	24,1	21,9	19,6	13,7	14,2	18,7	15,1	12,5
3–5 разів	15,1	16,3	17,2	16,4	12,8	15,1	18,1	15,5
6–9 разів	12,5	12,6	15,9	12,8	16,3	15	14,2	13,1
10–19 разів	9,5	12,2	12,0	15,2	14,4	12,2	15,3	19,3
20–39 разів	5,2	5,8	10,4	12,0	10,7	9,6	11,5	11,0
40 разів або більше	5,3	6,2	10,0	14,2	12,0	10,8	13,5	14,3
Немає відповіді	3,2	3,5	2,5	3,9	5,4	2,5	2,4	1,5
10 разів та більше	20,0	24,2	32,4	42,4	37,1	32,6	44,3	44,6

Вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів

Про вживання алкогольних напоїв протягом останніх 30 днів зазначили 56,3% респондентів (різниця за статтю не значна – 56,5% серед дівчат та 55,9% серед хлопців).

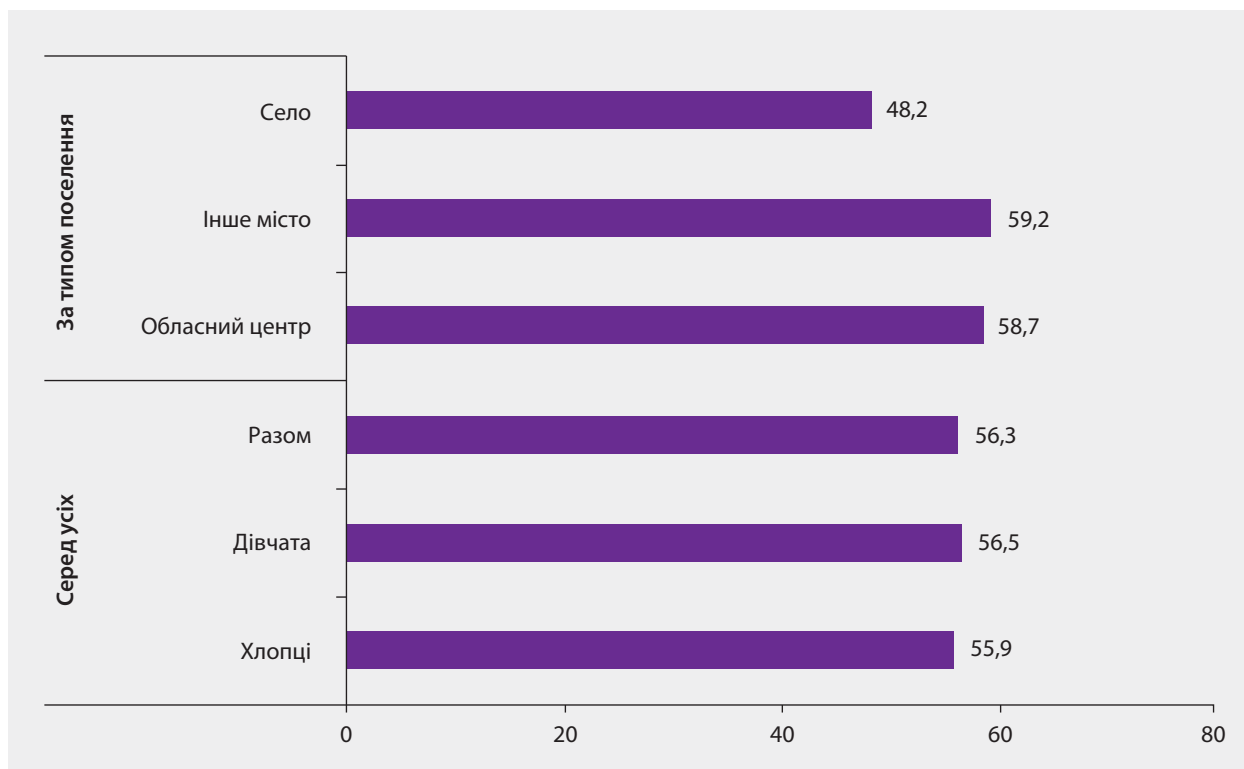

Рис. 2.2.5. Рівень вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів серед 15–17-річної учнівської молоді за статтю та типом поселення, %

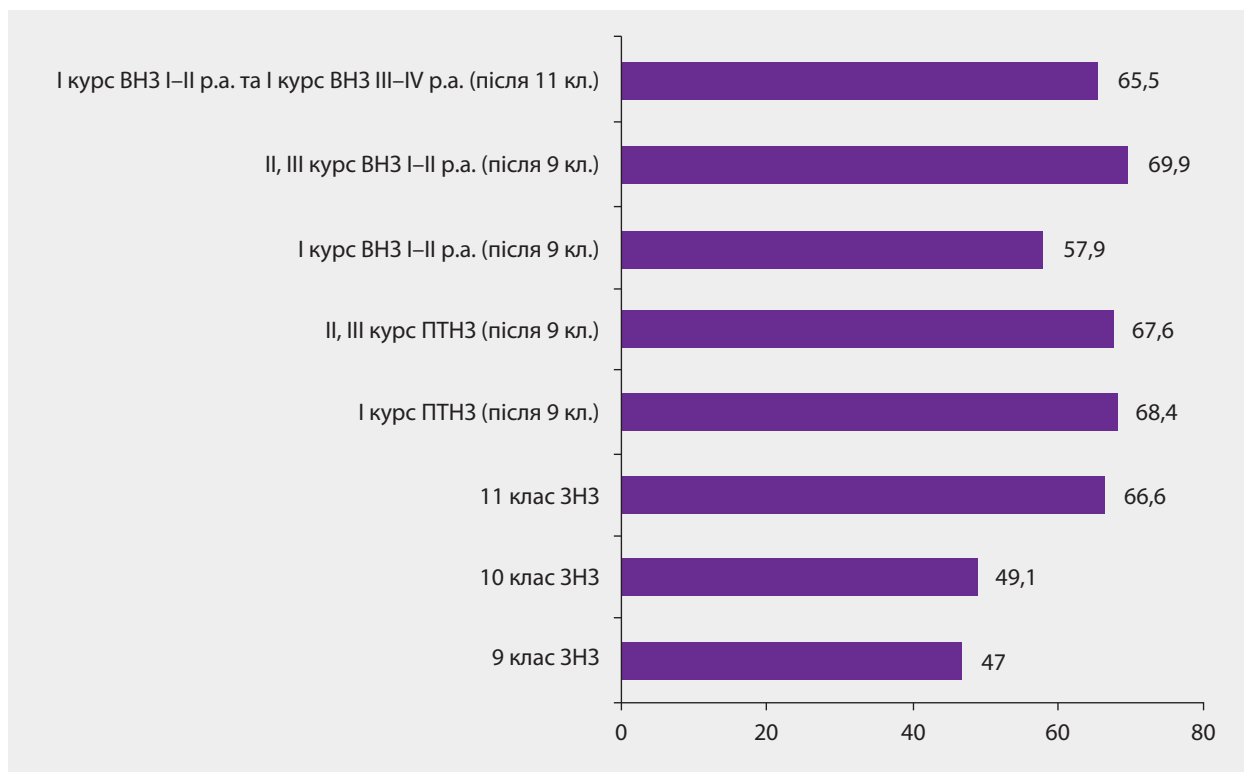

Рис. 2.2.6. Рівень вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів серед 15–17-річної учнівської молоді за місцем навчання, %

За типом населеного пункту виявилась різниця між респондентами, які повідомили про вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів: 58,7% серед тих, які проживають в обласних центрах, 59,2% серед тих, хто проживають в інших містах, 48,2% – серед учнів сільської місцевості. Найбільша частка тих, хто вживав алкоголь протягом 30 днів, виявилась серед студентів ПТНЗ та ВНЗ, а найменша – серед учнів 9-10-х класів загальноосвітніх шкіл.

В основному учні вживали алкоголь 1–2 рази протягом останнього місяця – про це зазначили 26,2% респондентів. 13,6% учнів повідомили, що вживали алкоголь 3–5 разів. Практично однакові частки і хлопців, і дівчат повідомили про вживання алкоголю 3–5 разів протягом місяця – 13,6% та 13,5% відповідно. Більша частка хлопців, ніж дівчат, вживали алкоголь шість та більше разів за останні 30 днів (19,3% та 14,2% відповідно). Частота вживання серед сільської учнівської молоді є меншою, ніж серед міської (табл. 2.2.4).

Таблиця 2.2.4

Частота вживання будь-яких алкогольних напоїв протягом останніх 30 днів за статтю та типом поселення, %

Кількість разів	Всі	За статтю		За типом поселення		
		Хлопці	Дівчата	Обласний центр	Інше місто	Село
1–2 рази	26,2	23,0	28,8	25,9	27,0	25,3
3–5 разів	13,6	13,6	13,5	15,0	14,4	10,4
6–9 разів	8,0	8,8	7,3	8,3	8,7	6,3
10–19 разів	5,4	6,2	4,8	6,3	5,7	3,9
20–39 разів	1,6	2,0	1,3	1,6	1,9	1,2
40 разів або більше	1,5	2,3	0,8	1,7	1,6	1,1
6 разів та більше	16,5	19,3	14,2	17,9	17,9	12,5

Вживання 5-ти та більше порцій алкоголю поспіль під час однієї випивки

Протягом останніх 30 днів 30,8% учнів повідомили, що вживали 5 чи більше порцій алкогольних напоїв. У 14,9% хлопців та 14,0% дівчат це траплялось тільки раз протягом останнього місяця, 2 рази – у 9,5% хлопців та 6,2% дівчат, 3–5 разів у 7,3% хлопців та 3,8% дівчат. Вживання 5 та більше порцій алкоголю траплялося серед усіх вікових категорій учнів та студентів як наймолодших, які вчаться в 9 класі ЗНЗ, так і найстарших – першокурсників ВНЗ I–II рівнів акредитації та ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.). Найбільше таких серед учнів II, III курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 18,8% респондентів, найменше – серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 12,5%.

Таблиця 2.2.5

Частота вживання учнівською молоддю 5 та більше порцій алкоголю поспіль під час однієї випивки за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Такого не було жодного разу	73,8	73,5	65,4	51,8	58,4	68,1	62,4	72,6
1 раз	12,7	13,6	15,4	17,4	18,8	13,4	17	12,5
2 рази	6,5	6,1	8,7	12,6	8,5	8,8	7,7	6
3–5 разів	3,8	4,2	5,1	9,4	8,5	4,9	8,2	4,5
6–9 разів	0,9	0,4	2,5	4	1,9	1,4	2	1,8
10 разів або більше	1,4	1,2	1,8	3,5	3,3	2,3	2	2,1
Немає відповіді	0,9	0,9	1	1,1	0,8	1,1	0,7	0,6

Серед всіх опитаних 3,4% шість та більше разів за останні 30 днів вживали 5 та більше порцій алкоголю. Серед хлопців цей показник в 2,5 рази більший (5,3%), ніж серед дівчат (1,9%). Часте вживання значної кількості алкоголю більш характерне для учнів ПТНЗ (рис. 2.2.7).

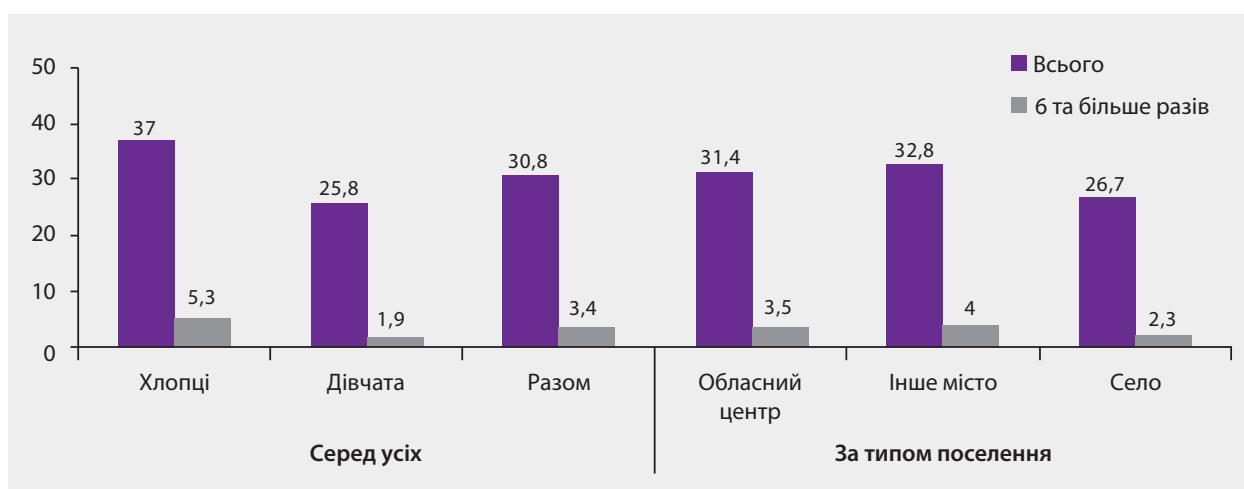

Рис. 2.2.7. Рівень поширення вживання п'яти чи більше порцій алкогольних напоїв під час однієї випивки за останні 30 днів за статтю та місцем проживання, %

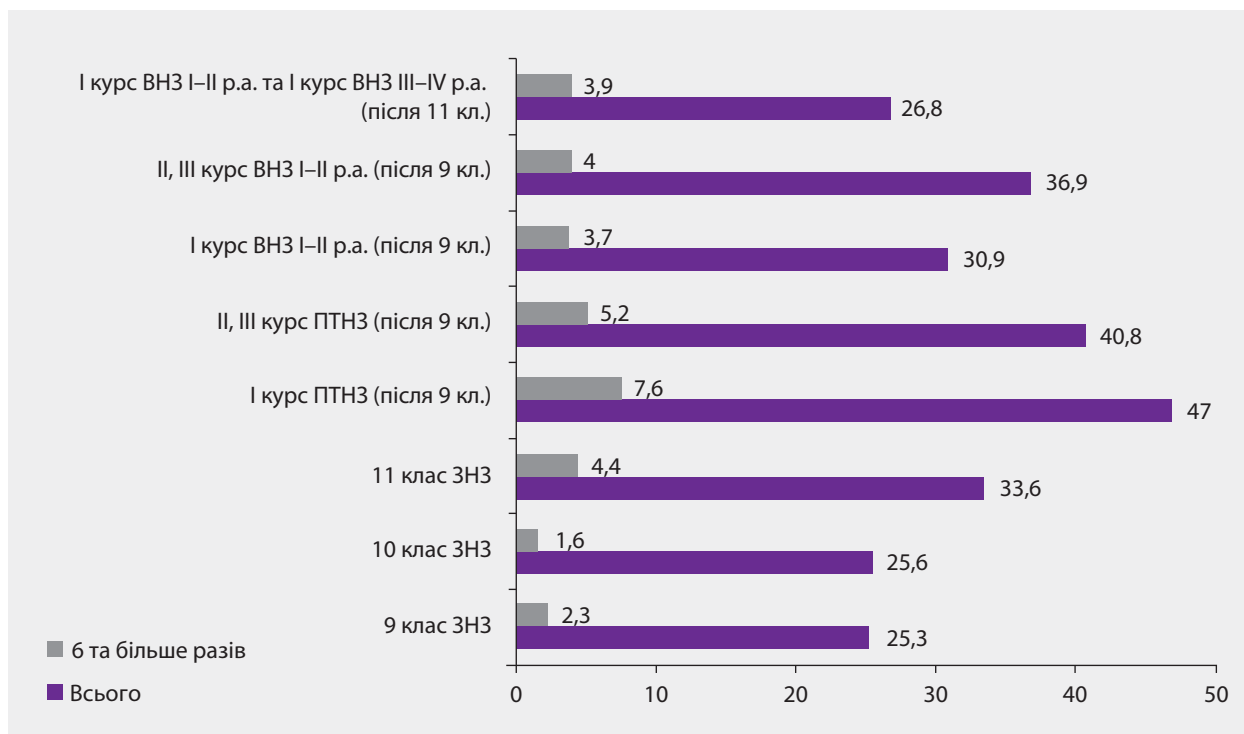

Рис. 2.2.8. Рівень поширення вживання п'яти чи більше порцій алкогольних напоїв під час однієї випивки за останні 30 днів за місцем навчання, %

2.3. Види алкогольних напоїв, які вживають 15–17-річні підлітки

Найбільш поширеними алкогольними напоями, які вживала 15–17-річна учнівська молодь за останні 30 днів, для хлопців є пиво (57,3%), а для дівчат – слабоалкогольні напої промислового виробництва (48,7%). Вино за останній місяць вживали майже 40%, шампанське та міцні алкогольні напої – більше ніж п'ята частина підлітків (21,8% та 22,4% відповідно).

Найбільш розповсюдженим алкогольним напоєм, який вживала 15–17-річна учнівська молодь за останні 30 днів у будь-якому розважальному закладі, є пиво – його вживали 45,4% хлопців та 30,9% дівчат. На другому місці за популярністю йдуть слабоалкогольні напої промислового виробництва – їх вживали 28,8% хлопців та 35,9% дівчат. Отже у хлопців найбільш популярний напій – це пиво, а у дівчат – слабоалкогольні напої. Вино за останній місяць у місцях проведення вільного часу та розважання вживала п'ята частина учнівської молоді (19,8%), шампанське – кожний восьмий (12,6%). Міцні алкогольні напої вживали 13,7% опитаних (рис. 2.3.1).

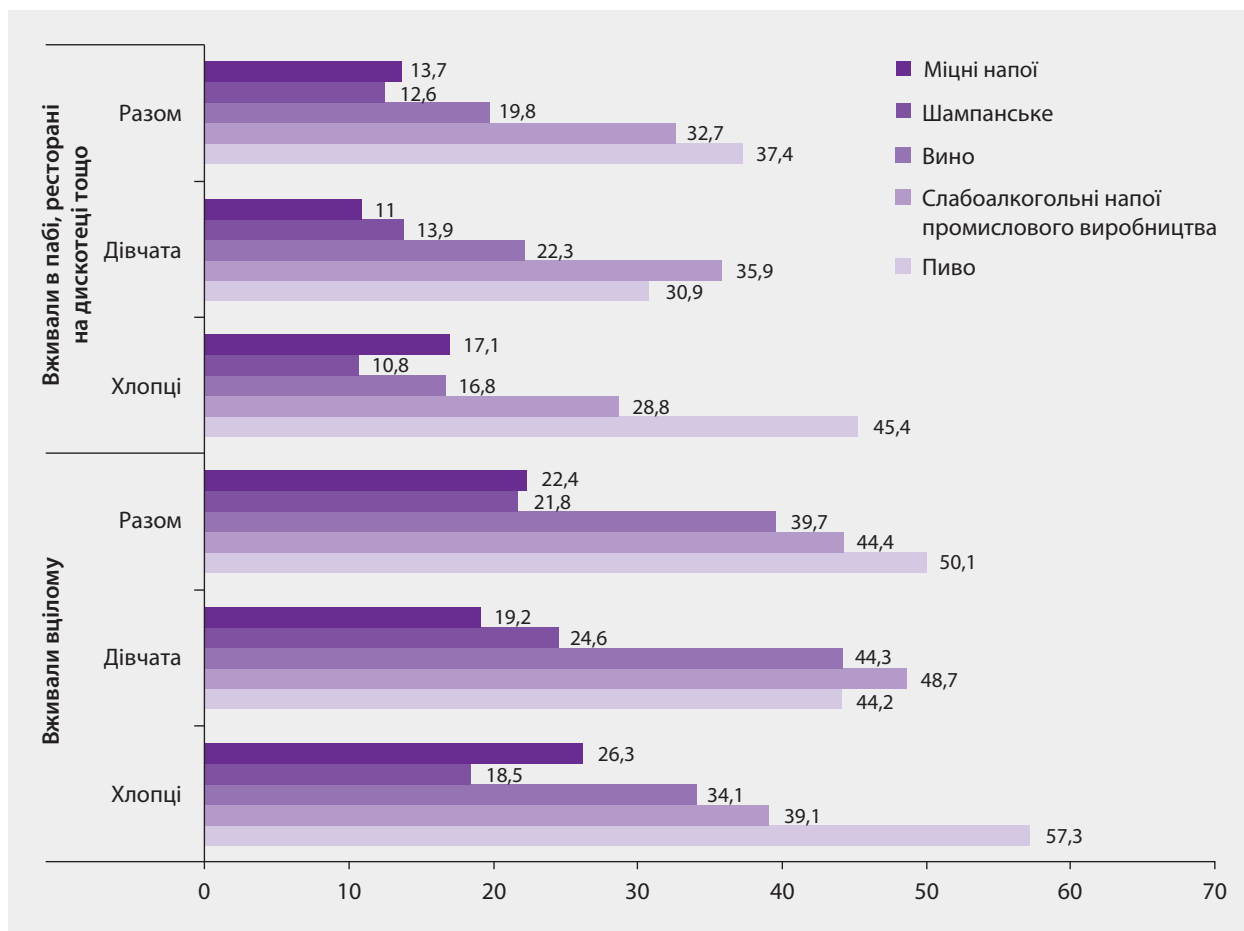

Рис. 2.3.1. Питова вага учнів/студентів, які вживали окремі алкогольні напої протягом останніх 30 днів, за статтю, %

2.4. Останнє вживання алкогольних напоїв

Більшість респондентів зазначили, що вживали алкогольні напої останній раз 1–7 днів тому (42,5%). Причому серед дівчат таких виявилось більше, ніж серед хлопців (43,1% та 41,8% відповідно). Друга за кількістю група учнівської молоді – ті, які вживали алкоголь останній раз 1 місяць – 1 рік тому. Таких виявилось 16,4%. Знову ж серед дівчат їх виявилось більше, ніж серед хлопців (16,5% та 16,2% відповідно). 11,2% учнів/студентів повідомили, що останній раз вживали алкоголь 15–30 днів тому (10,2% – серед хлопців та 12,1% – серед дівчат).

Частка тих, які повідомили про вживання алкоголю 1–7 днів тому, виявилась серед учнівської молоді, яка проживає в обласному центрі, – 45,3% респондентів. Серед учнів та студентів, які навчаються в ПТНЗ та ВНЗ, виявилось найбільше тих, які останній раз вживали алкоголь 1–7 днів тому. Про це зазначили 55% учнів/студентів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.), 54,6% – I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) та 54,2% II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.). Дуже близькою до цієї групи виявилася група 11-класників ЗНЗ – 52% з них зазначили, що вживали алкоголь 1–7 днів тому. Серед 10-класників найбільший відсоток становить тих, хто повідомив про вживання алкоголю 1 місяць – 1 рік тому – 21,5%, а 9-класників ЗНЗ – 18,8%.

Отже, майже кожний другий вживав алкоголь протягом тижня, який передував опитуванню.

Місця вживання алкогольних напоїв останнього разу

Найчастіше під час останньої випивки алкоголь вживався на вулиці (в парку, на пляжі або в іншій відкритій місцевості). Про це повідомили 27,5% респондентів. У себе або в когось удома – наступні, найбільш поширені місця вживання алкоголю (20,7% та 18% відповідно) (рис. 2.4.1).

Рис. 2.4.1. Місця, де учнівська молодь вживала алкогольні напої під час останнього дня вживання, %

Дівчата здебільшого вживали алкогольні напої у себе вдома чи в когось удома (24% та 19,5% відповідно), або ж на дискотеці (17,2%), а хлопці – на вулиці або в іншій відкритій місцевості (30,3%).

Відвідування рекреаційних закладів (як-то паб, бар, ресторан чи дискотека) не є широко практикуваним видом дозвілля для 15–17-річних учнів. Так, про вживання пива 1–2 рази в рекреаційних закладах повідомили 23,1% респондентів. Для 14,3% учнів це траплялось 3 рази або більше. Причому хлопці вживали алкогольні напої в пабах або барах частіше, ніж дівчата (25,4% хлопців проти 21,3% дівчат – 1–2 рази). Більш суттєва різниця простежується при вживанні 3 або більше разів пива в рекреаційних закладах. Так, 20,1% хлопців зазначили, що вживали пиво в рекреаційних закладах 3 та більше разів проти 9,6% дівчат. Суттєва різниця у споживанні пива в рекреаційних закладах простежується між учнями сільських районів та міст при споживанні 3 та більше разів. Серед сільської учнівської молоді зазначили таке вживання 11,8%, а жителі інших міст (не обласних центрів) – 15,8%.

Найбільший відсоток (28,2%) учнів та студентів вказали на вживання пива в барах, пабах та на дискотеках 1–2 рази, з числа тих, які вчаться в 11 класі ЗНЗ. Три та більше разів випивали в рекреаційних закладах учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 23,6%, слабоалкогольні напої вживали переважно ті, хто вчиться на I курсі ПТНЗ (після 9 кл.), – 23,4%. Вино в розважальному закладі 1–2 рази найбільше вживали учні 11 класу ЗНЗ – 19,5%. Слабоалкогольні напої в пабах, барах або ресторанах 19,2% учнів вживали 1–2 рази, більше трьох разів – 13,5%. Стосовно дорожчих напоїв, то в рекреаційних закладах шампанське 1–2 рази вживали 9,8% респондентів, 3 та більше разів значно менше – 2,8%. Вино вживали 15,1% учнів 1–2 рази, 3 та більше разів – 4,7%. Міцні напої в пабах, барах або ресторанах вживали 8,5% учнів 1–2 рази, а 3 або більше разів – 5,2% респондентів.

Суттєва різниця у споживанні міцних напоїв у розважальних закладах виявилась між учнями та студентами міської та сільської місцевості. Якщо тричі та більше разів міцні напої

вживали в таких закладах 6,6% учнів і студентів обласних центрів, то майже удвічі менше серед молоді села – 3,5%. Однак зворотна тенденція спостерігається щодо вживання слабоалкогольних напоїв у розважальних закладах. Так, тільки 16,4% учнів обласних центрів повідомили про вживання в такий спосіб слабоалкогольних напоїв 1–2 рази проти 22,1% серед учнів з сільської місцевості.

Види та кількість випитого під час останнього вживання

Якщо розглядати алкогольні напої, які вживали учні/студенти під час останньої випивки, то найбільше учнів повідомили про вживання пива – 41% та слабоалкогольних напоїв – 32,1%. Більше чверті респондентів (25,8%) повідомили про вживання вина. Міцні алкогольні напої вживали 12,1%. Причому дівчата більше відзначали вживання шампанського, слабоалкогольних напоїв та вина, ніж хлопці. Серед хлопців більше, ніж серед дівчат, тих хто вживає пиво та міцні алкогольні напої (рис. 2.4.2).

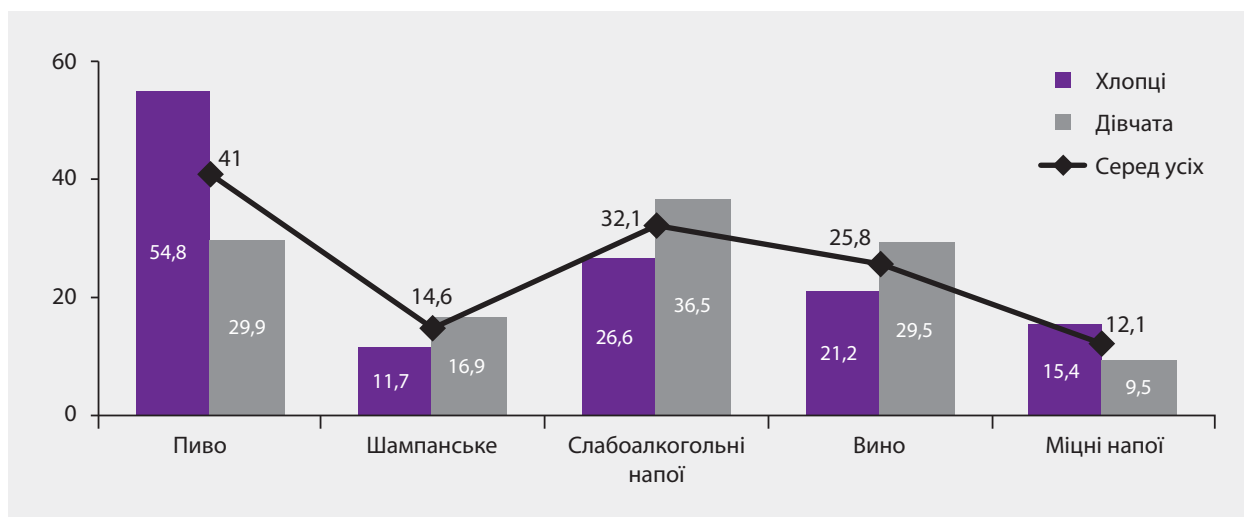

Рис. 2.4.2. Питома вага учнівської молоді, яка вживала різні види алкогольних напоїв під час останньої випивки, за статтю, %

Немає великої різниці між учнівською молоддю обласних центрів, інших міст та сіл щодо видів алкогольних напоїв, які вживалися під час останньої випивки (рис. 2.4.3).

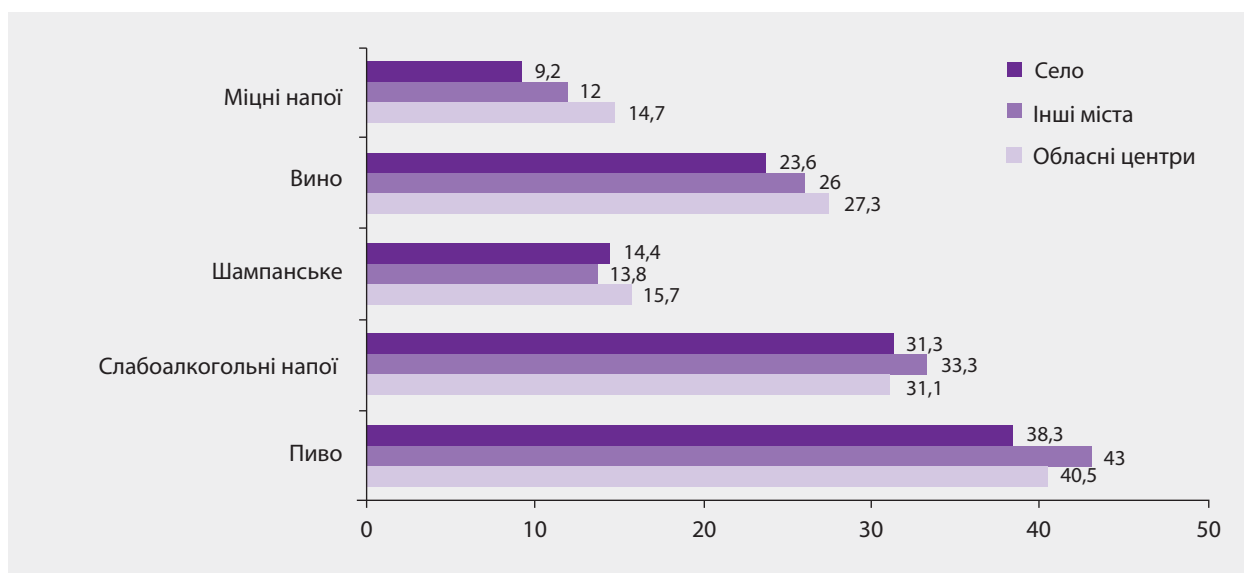

Рис. 2.4.3. Питома вага учнівської молоді, яка вживала різні види алкогольних напоїв під час останньої випивки, за місцем проживання, %

Найбільша частка учнів, які відмітили вживання пива під час останньої випивки, виявилась серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 51,6%, учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 51,5% та I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 48,4%. Найменше – серед учнів 9 класу ЗНЗ – 37,1%. Отже пиво є найуживанішим алкогольним напоєм, який вживали за останньої випивки, серед усіх категорій респондентів. За ним йдуть слабоалкогольні напої, але їх вживала значно менша частина респондентів. Так, найбільша частка таких споживачів серед студентів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 39,4%, найменша – серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 24,4%. Під час останньої випивки найбільше тих, які вживали вино, серед учнів 11 класів ЗНЗ – 29,2%. Найменше таких серед учнів 9 класів ЗНЗ – 23%.

Міцні алкогольні напої більше вживають старші учні та студенти – першокурсники ВНЗ I–II рівнів акредитації та ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 18,8%; II, III курс ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 17,7%. До цієї ж групи долучились учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 15,7%. Найменше тих, які вживали міцні напої під час останньої випивки, серед 9-класників ЗНЗ – 7,6%.

Чверть підлітків вказала більше одного виду алкогольних напоїв під час останнього дня вживання. Серед хлопців така практика є більш поширеною, ніж серед дівчат (табл. 2.4.1).

Таблиця 2.4.1

Кількість видів алкогольних напоїв, випитих під останнього дня вживання, за статтю (серед всіх опитаних), %

	Разом	Хлопці	Дівчата
1 напій	61,7	57,2	65,2
2 напої	19,2	20,2	18,4
3 напої	5,9	7,3	4,9
4 напої	1,5	1,8	1,2
Середня кількість алкогольних напоїв	1,42	1,49	1,36

Кількість пива, випитого під час останнього дня вживання

Більшість респондентів зазначили, що випили менше 1 пляшки пива під час останньої випивки. Про це вказали 43,7% респондентів, причому серед дівчат таких виявилось значно більше, ніж серед хлопців (54,4% проти 36,4% відповідно). Від 0,5 л до 1 л випивали пива під час останньої випивки 35,4% учнів, однак частка серед хлопців більша, ніж серед дівчат (37,3% і 32,8% відповідно). Більше 1 л (до 2 л) випивали 10,5% респондентів, причому про це повідомили майже удвічі більша частка серед хлопців, ніж серед дівчат (12,8% проти 6,9%). Більше 2 л випивали під час останньої випивки 7,1% респондентів (10,1% хлопців та 2,7% дівчат). В обласних центрах найбільша кількість учнів/студентів виявилась серед тих, хто вживав пиво від 0,5 л до 1 л. Про це повідомили 41,3% респондентів з обласних центрів. Найбільше учнів, які мешкають в селі, повідомили, що під час останньої випивки вони випивали менше 0,5 л пива: таких серед них виявилось 55,3%. Серед учнівської молоді, яка проживає в інших містах, 8,9% зазначили, що під час останньої випивки вживали більше 2 л пива.

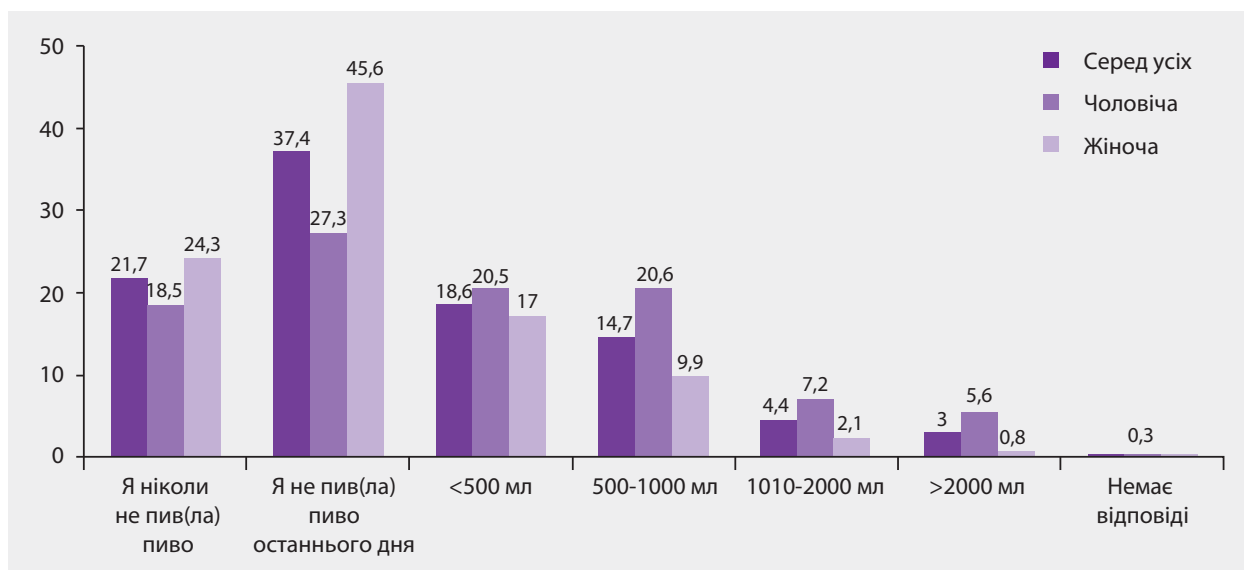

Рис. 2.4.4. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) пиво того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла) (крім безалкогольного)?» за статтю, %

Найбільше тих, які вживали пиво від 0,5 л до 1 л, виявилось у групі студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) та II і III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 52% та 48,4% відповідно. Найбільше таких, які випивали від 1 л до 2 л та більше пива під час останньої випивки, виявилось серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 14,1% та 13,3% відповідно (табл. 2.4.2).

Таблиця 2.4.2

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) пиво того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла) (крім безалкогольного)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)
Я ніколи не пив(ла)	0,5	0,9	0,4	0	1,6	1,1	0	1,4
Я не пив(ла) останнього дня, коли вжива(ла) алкоголь	2,4	2,1	1,1	2,9	4,8	2,2	2,1	0,7
Менше 0,5 л (<500 мл)	51,1	50,6	44,6	34,7	38,4	43,7	27,9	32,4
0,5 л – 1 л (500–1000 мл)	32,6	31	35,8	34,5	32,8	33,9	48,4	52
Більше 1 л – 2 л (1010–2000 мл)	8,3	9,4	11,2	14,1	14,4	10,5	11	9,5
Більше 2 л (> 2000 мл)	4,7	5,8	6,3	13,3	7,6	8,3	10,2	4,1
Немає відповіді	0,4	0,2	0,7	0,5	0,4	0,4	0,4	0

Кількість слабоалкогольних напоїв промислового виробництва, випитих під час останнього дня вживання

Найбільш поширеною дозою слабоалкогольних напоїв є до півлітра – 52,7%, дівчата споживають дещо більше, ніж хлопці (рис. 2.4.5). Особливо віддають перевагу цьому учні 10–11 класів та студенти I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 класу). Кількість випитого від одного до двох літрів характеризує групу учнів II, III курсу ПТНЗ (після 9 класу) – 9,9% (табл. 2.4.3).

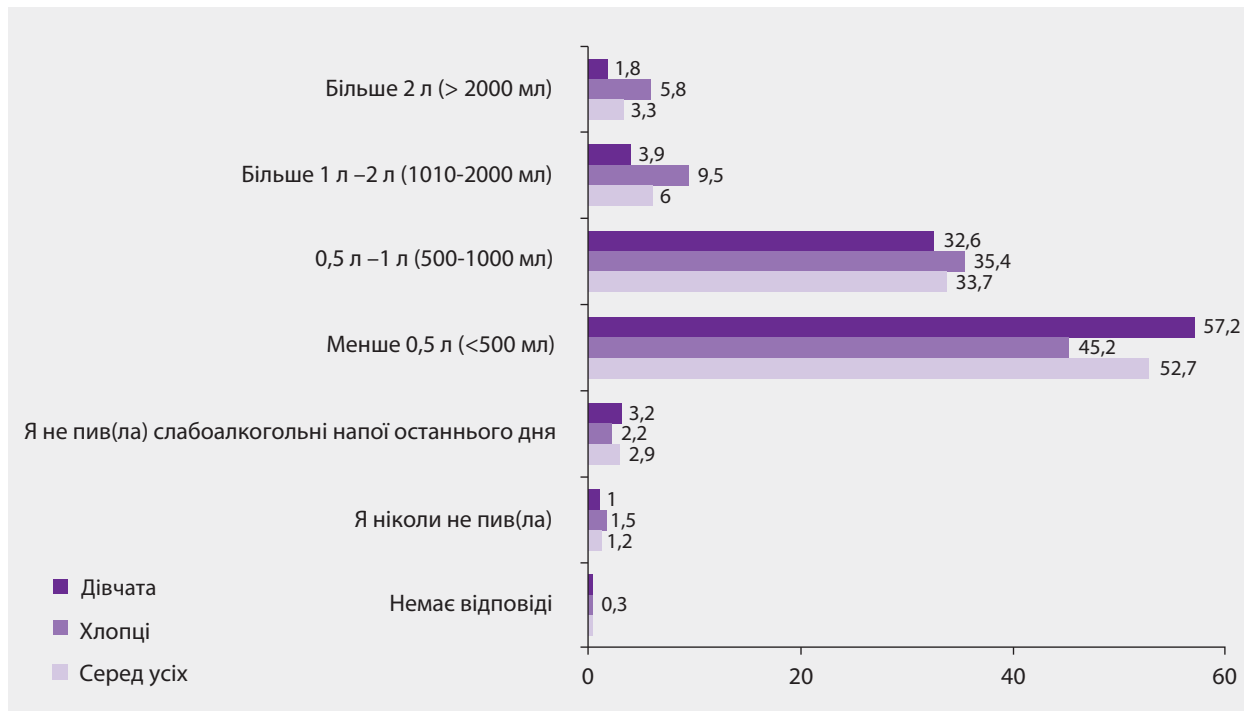

Рис. 2.4.5. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) СЛАБОАЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за статтю, %

Таблиця 2.4.3

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) СЛАБОАЛКОГОЛЬНІ НАПОЇ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)
Немає відповіді	0,1	0,5	0,5	0,6	0,6	0,0	0,6	0,0
Я ніколи не пив(ла)	1,6	0,8	1,5	1,0	1,2	0,0	0,6	2,4
Я не пив(ла) останнього дня, коли вжива(ла) алкоголь	3,5	3,0	2,5	1,3	3,5	2,9	1,9	2,4
Менше 0,5 л (<500 мл)	51,5	58,0	58,3	46,2	47,1	58,6	52,6	50,0
0,5 л–1 л (500–1000 мл)	34,9	29,9	29,1	35,9	34,9	29,5	37,7	41,5
Більше 1 л–2 л (1010–2000 мл)	5,8	5,6	4,5	8,3	9,9	4,8	3,9	3,7
Більше 2 л (> 2000 мл)	2,7	2,3	3,5	6,7	2,9	4,3	2,6	0,0

Кількість шампанського, випитого під час останнього дня вживання

Стосовно вживання шампанського під час останньої випивки виявилось, що 65,2% учнів/студентів вживали його менше 200 грамів, майже чверть зазначила, що вживали від 200 до 400 грамів (рис. 2.4.6). В розрізі за типом учбового закладу також превалює доза до 200 грамів (табл. 2.4.4).

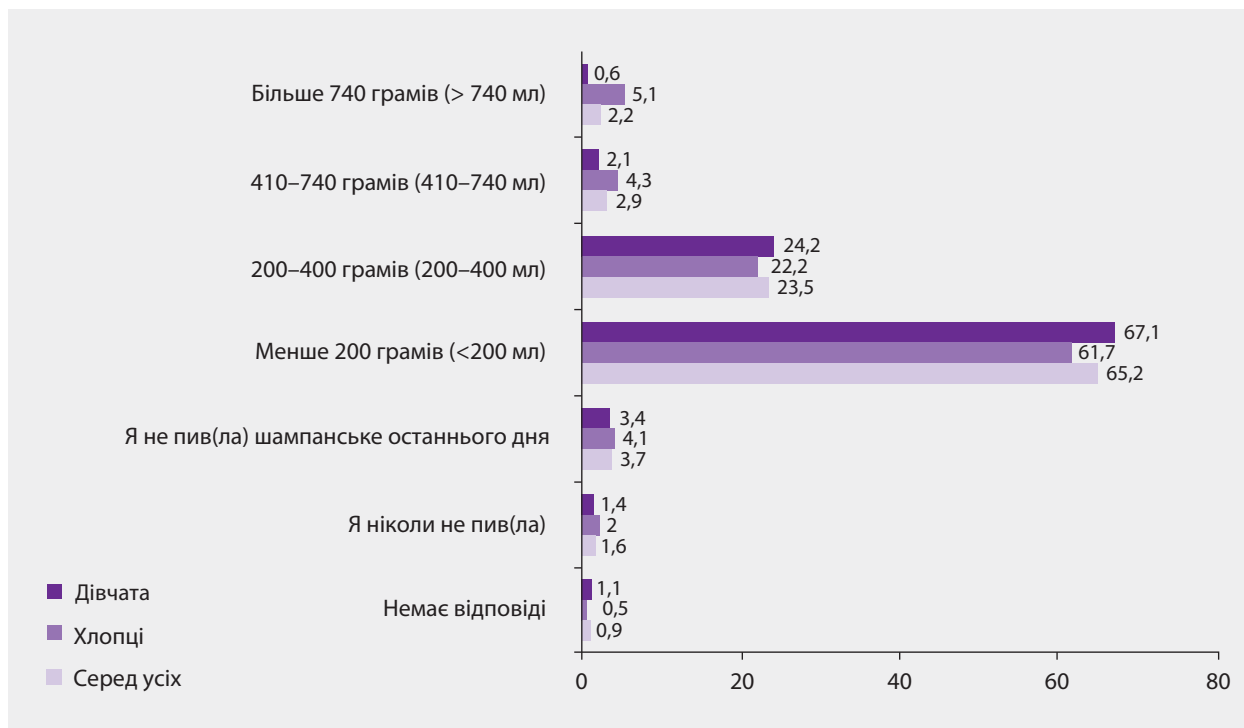

Рис. 2.4.6. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) ШАМΠΑНСЬКЕ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за статтю, %

Таблиця 2.4.4

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) ШАМΠΑНСЬКЕ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)
Немає відповіді	0,7	1,4	0,0	0,0	6,8	1,0	0,0	0,0
Я ніколи не пив(ла)	1,7	1,4	0,9	2,4	4,5	1,0	0,0	3,5
Я не пив(ла) останнього дня, коли вжива(ла) алкоголь	3,6	2,7	4,6	9,4	2,3	3,1	1,5	1,8
Менше 200 грамів (<200 мл)	68,0	67,6	60,2	55,3	54,5	65,3	67,7	64,9
200–400 грамів (200–400 мл)	21,4	22,5	27,8	23,5	18,2	27,6	27,7	26,3
410–740 грамів (410–740 мл)	2,2	2,7	3,7	7,1	6,8	1,0	3,1	1,8
Більше 740 грамів (> 740 мл)	2,4	1,8	2,8	2,4	6,8	1,0	0,0	1,8

Кількість вина, випитого під час останнього дня вживання

Менше 200 мл вина вживали за останньої випивки 57,6% респондентів, причому значно більше дівчат (61%), ніж хлопців (51,6%). Однак 8% хлопців зазначили, що вживали більше 750 мл вина (1 пляшка) та 7,5% хлопців вживали від 450 до 750 мл під час останньої випивки (рис. 2.4.7). Найбільша частка респондентів, які вживали вино, виявилась серед учнів 9 класів ЗНЗ (63,5% вживали менше 200 мл вина). Найбільше тих, хто вживав більше 750 мл вина, виявилось серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) (табл. 2.4.5).

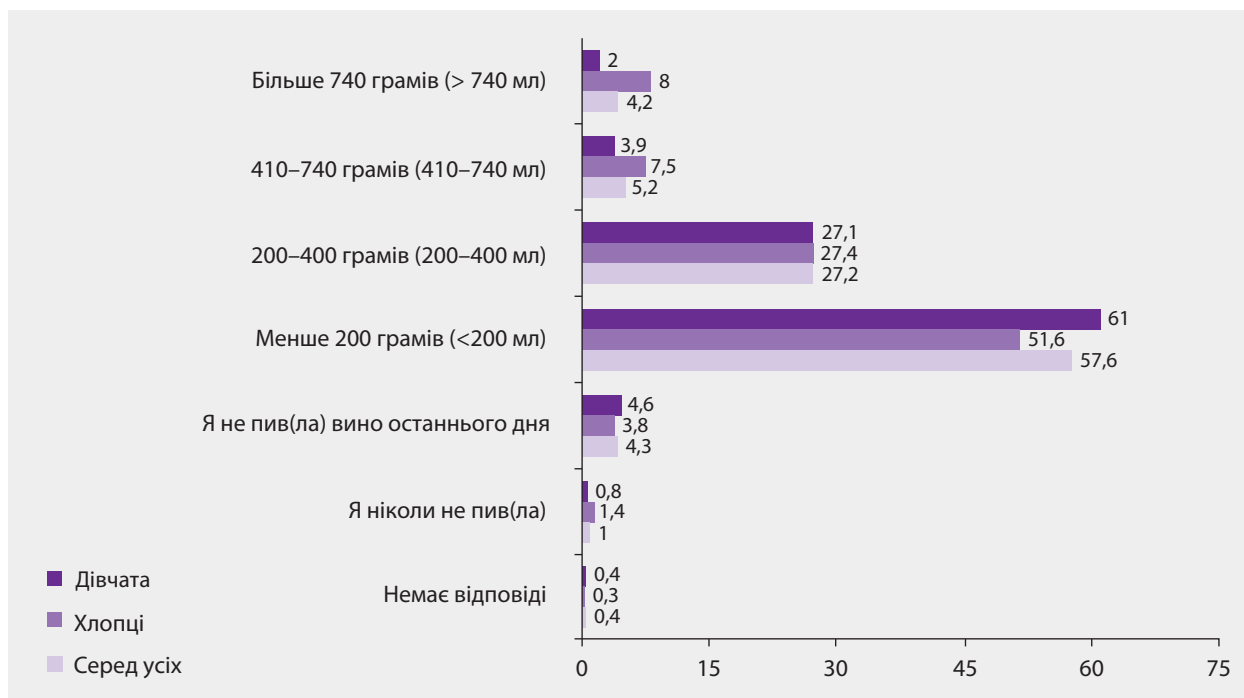

Рис. 2.4.7. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) ВИНО того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за статтю, %

Таблиця 2.4.5

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) ВИНО того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)
Немає відповіді	0,3	0,0	1,0	0,4	0,8	0,6	0,0	0,0
Я ніколи не пив(ла)	0,8	0,9	1,0	0,4	4,8	1,1	0,0	1,0
Я не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	3,8	3,7	5,3	6,2	4,8	3,9	2,9	5,9
Менше 200 грамів (<200 мл)	63,5	60,3	53,1	48,4	55,6	51,4	55,4	58,4
200–400 грамів (200–400 мл)	22,9	29,1	30,9	28,9	25,0	29,3	30,9	29,7
410–740 грамів (410–740 мл)	5,1	2,9	6,3	7,1	6,5	7,2	4,3	4,0
Більше 740 грамів (> 740 мл)	3,6	3,1	2,4	8,4	2,4	6,6	6,5	1,0

Кількість міцних алкогольних напоїв, випитих під час останнього дня вживання

Міцні алкогольні напої в кількості від 80 мл до 150 мл під час останньої випивки вживали 28,2% респондентів. Причому серед дівчат частка таких виявилася більшою, ніж серед хлопців (30,3% та 29,2% відповідно). Більше 240 мл вживали 19,9% респондентів, серед хлопців – майже вдвічі більше, ніж серед дівчат (25,9% та 12% відповідно) (рис. 2.4.8). Найбільша частка тих, хто вживав від 80 мл до 150 мл міцних алкогольних напоїв, виявилась серед першокурсників ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 44,7% (табл. 2.4.6).

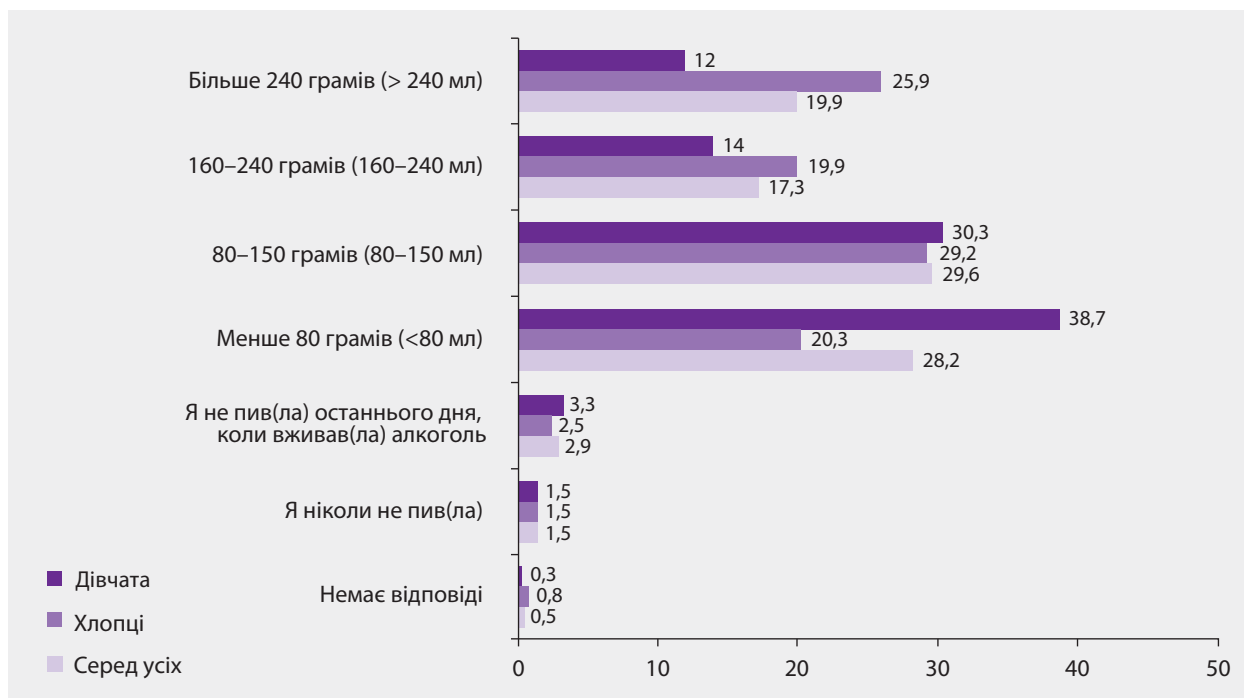

Рис. 2.4.8. Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) МІЦНІ НАПОЇ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за статтю, %

Таблиця 2.4.6

Розподіл відповідей респондентів на запитання: «Якщо ти пив(ла) МІЦНІ НАПОЇ того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь, то скільки ти випив(ла)?» за типом навчального закладу, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)
Немає відповіді	1,5	0,0	1,0	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0
Я ніколи не пив(ла) пиво	1,5	1,8	2,0	2,4	3,1	1,1	0,0	0,0
Я не пив(ла) пиво останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	2,5	1,8	5,0	2,4	3,1	3,2	5,2	0,0
Менше 80 грамів (<80 мл)	30,8	31,7	34,7	27,4	29,7	13,8	21,6	31,7
80–150 грамів (80–150 мл)	28,9	23,4	29,7	31,5	21,9	44,7	26,8	34,9
160–240 грамів (160–240 мл)	18,4	21,0	10,9	12,1	18,8	18,1	24,7	11,1
Більше 240 грамів (> 240 мл)	16,4	20,4	16,8	24,2	23,4	18,1	21,6	22,2

Середній об'єм випитих алкогольних напоїв в останній день вживання та кількість вжитого 100% алкоголю

Середній об'єм пива в останній день вживання алкоголю під час останнього вживання склав майже 700 грам (майже 800 грам серед хлопців та дещо більше 0,5 л серед дівчат). Середній об'єм слабоалкогольних напоїв, вживаних під час останньої випивки, також перевищує 0,5 л серед всіх (серед хлопців – 666 грам, серед дівчат – 500 грам). Кількість вжитого вина або шампанського наближена до 200 грамів, а об'єм випитих міцних напоїв – близько 140 грамів. Серед хлопців об'єм вжитих напоїв є більшим, ніж серед дівчат по всіх видах алкоголю. Найбільший обсяг випитого серед мешканців міст (але не обласних центрів), а найменший – серед учнів сільської місцевості (табл. 2.4.7).

Таблиця 2.4.7

Середній об'єм випитого в останній день вживання за видами алкогольних напоїв, л

	Пиво	Слабоалкогольні напої	Вино	Шампанське	Міцні напої
Серед всіх	0,6984	0,5646	0,2132	0,1800	0,1365
За статтю					
Хлопці	0,7933	0,6656	0,2506	0,2049	0,1535
Дівчата	0,5586	0,5049	0,1915	0,1661	0,1140
За типом поселення					
Обласний центр	0,7030	0,5796	0,2297	0,1814	0,1339
Інше місто	0,7478	0,5811	0,2083	0,1858	0,1430
Село	0,5976	0,5160	0,1986	0,1686	0,1270
За класом/курсом навчального закладу					
9 клас ЗНЗ	0,6114	0,5604	0,1981	0,1732	0,1305
10 клас ЗНЗ	0,6368	0,5210	0,1967	0,1734	0,1373
11 клас ЗНЗ	0,6903	0,5269	0,2158	0,1964	0,1215
I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	0,8541	0,6645	0,2577	0,2083	0,1385
II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	0,7634	0,6189	0,2077	0,2305	0,1420
I курс ВНЗ I-II р.а. (після 9 кл.)	0,7140	0,5411	0,2437	0,1701	0,1461
II, III курс ВНЗ I-II р.а. (після 9 кл.)	0,8241	0,5424	0,2281	0,1709	0,1509
I курс ВНЗ I-II р.а. та I курс ВНЗ III-IV р.а. (після 11 кл.)	0,7095	0,5162	0,1910	0,1763	0,1306

Розрахунки на основний вміст чистого алкоголю у різних видах напоїв дозволяють розрахувати оціночну кількість 100% алкоголю, який було спожито під час останнього вживання. Серед всіх опитаних ця кількість становить 44 грами, серед хлопців – 55 грамів, серед дівчат – 35 грамів.

2.5. Досвід сп'яніння

Відчуття сп'яніння протягом життя

У середньому 59,3% респондентів вказали, що перебували кілька разів в стані сп'яніння протягом життя. Причому це відбувалося 1–2 рази з найбільшою частиною учнівської молоді (29,4%). 3–5 разів сп'яніння відчували 13,2% протягом життя. Дівчата частіше зазначали відчуття стану сп'яніння, ніж хлопці. Так, 1–2 рази стан сп'яніння протягом життя зазначили 27,5% хлопців та 31% дівчат, а 3–5 разів – 12,8% хлопців та 13,6% дівчат (рис. 2.5.1).

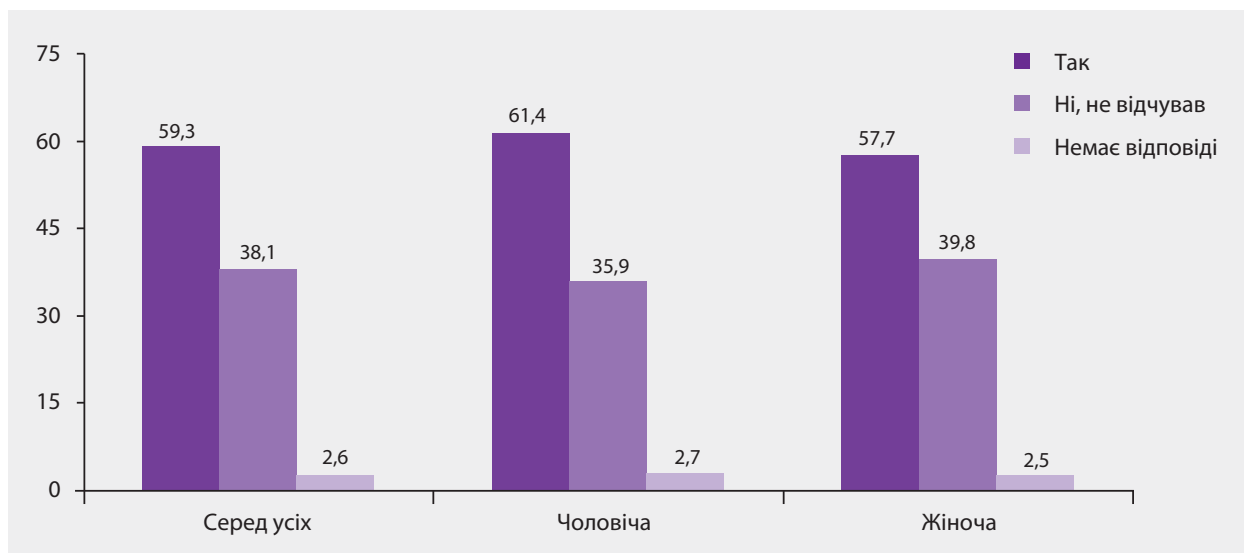

Рис. 2.5.1. Розподіл відповідей респондентів щодо відчуття стану сп'яніння протягом життя за статтю, %

Стан сп'яніння 1–2 рази протягом життя відчувало найбільше учнівської молоді всіх категорій, охоплених дослідженням. Однак стан сп'яніння 3–5 разів відзначили 17,3% серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.), 6–9 разів – 10,3% учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.). 40 та більше разів відчували стан сп'яніння 8,3% серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – це найбільший відсоток тих, хто часто досягає стану сп'яніння, серед усіх груп респондентів (табл. 2.5.1).

Таблиця 2.5.1

Розподіл відповідей респондентів щодо відчуття стану сп'яніння протягом життя за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Жодного разу	47,6	38,2	33,4	28,1	30,9	36	23,2	33,9
1–2 рази	27,7	31,1	32,7	29,6	27,2	27,8	31,9	30,7
3–5 разів	11,1	14,5	14,4	12	12,4	17,3	15,3	15,2
6–9 разів	4,9	5,8	6,6	7,6	10,3	5,6	9,3	7,1
10–19 разів	2,8	4	4,8	5,9	7	4,8	9,1	4,8
20–39 разів	1,6	1,8	3,5	3,7	3,5	2,5	3,6	2,4
40 разів або більше	2,3	2,2	2,5	8,3	4,9	3,4	3,8	3,9
Немає відповіді	1,9	2,3	2	4,8	3,7	2,8	3,6	2,1

Відчуття сп'яніння за останні 12 місяців

За останні 12 місяців стан сп'яніння відчували 39,7% учнів 15–17 років (43,2% – серед хлопців та 36,9% – серед дівчат). Найбільший відсоток учнів, які відчували стан сп'яніння за останні 12 місяців, серед тих, які проживають у містах (43%). В обласних центрах та в сільській місцевості їх дещо менше (41% та 32,6% відповідно). Серед усіх категорій тих, які відчували стан сп'яніння, серед студентів II, III курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 49,8%, найменше – серед учнів 9 класів ЗНЗ (33,5%) (рис. 2.5.2).

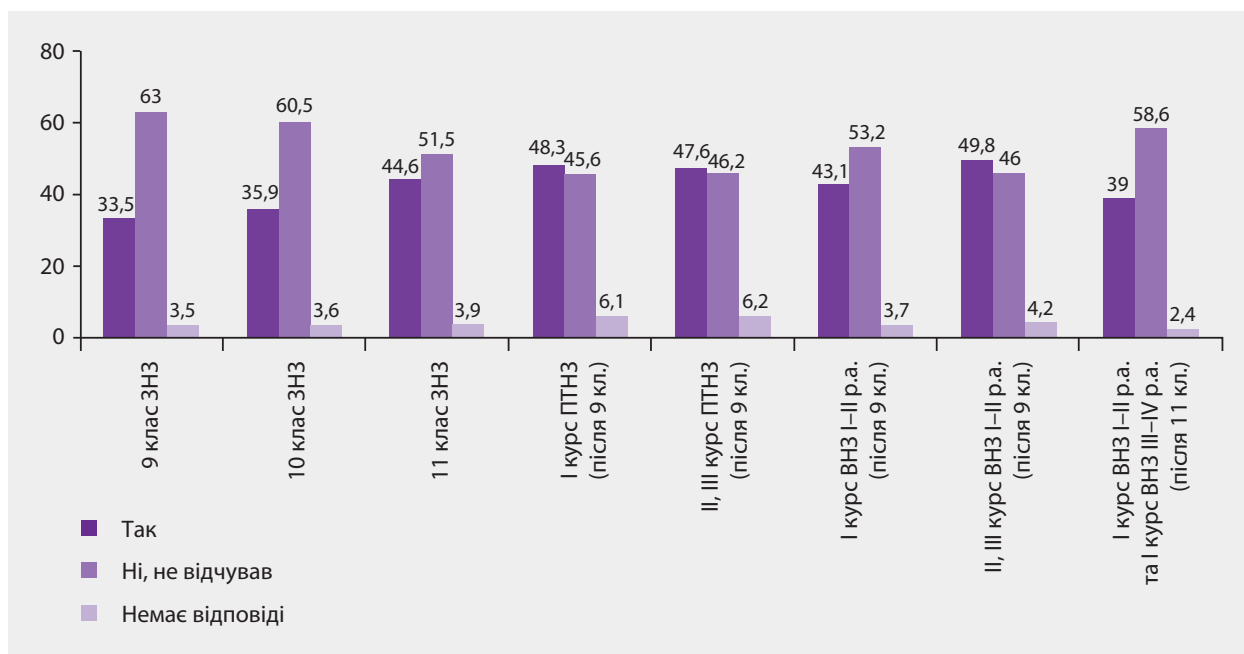

Рис. 2.5.2. Розподіл відповідей респондентів щодо відчуття стану сп'яніння за останні 12 місяців за типом навчального закладу, %

Стан сп'яніння в основному респонденти відчували 1–2 рази протягом останнього року. Про це повідомили 24,3% респондентів (25% – серед хлопців та 23,7% – серед дівчат). 3–5 разів відчували стан сп'яніння 7,1% учнів (7,1% – серед хлопців та 7,2% – серед дівчат). За місцем проживання відповіді розподілились таким чином: відчували стан сп'яніння 1–2 рази 23,8% учнів/студентів з числа тих, які мешкають в обласних центрах, та 25,8% і 22,3% відповідно – в інших містах та сільській місцевості. Найбільший відсоток стану сп'яніння 1–2 рази виявився серед учнів 11 класу ЗНЗ – 29,3% та серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 28,5%. Серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) знову ж таки найбільша частка тих, хто відчував стан сп'яніння 6–9 разів (6,8%).

Відчуття сп'яніння за останні 30 днів

Стан сп'яніння, який відчували учні нещодавно, а саме за останні 30 днів, мали 18,7% респондентів: 21,8% – серед хлопців, 16,2% – серед дівчат. Найбільше таких серед тих, хто мешкає в інших містах (20,9%) та в обласних центрах (19,8%). Найбільша частка тих, хто нещодавно був у стані сп'яніння, – серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 29%, найменша – серед учнів 10 класів ЗНЗ – 14,4%.

За останній місяць ті, хто вживав алкогольні напої, відчули стан сп'яніння в основному 1–2 рази. Про це повідомили 12,9% респондентів, яких серед хлопців виявилось дещо більше, ніж серед дівчат, а саме 13,7% та 12,2% відповідно. Тих, хто повідомив про стан сп'яніння 3–5 разів, удвічі більше серед хлопців, ніж серед дівчат (4,2% – серед хлопців та 2,6% – серед дівчат). Майже однакова кількість учнів/студентів, які проживають в обласних центрах та інших містах, повідомили про відчуття стану сп'яніння 1–2 рази за останній місяць. Про це повідомили 13,6% та 14,0% респондентів відповідних категорій. У сільській місцевості відчували стан сп'яніння за останній місяць 1–2 рази 10% респондентів. Така ж тенденція виявилась і стосовно відчуття сп'яніння 3–5 разів – їх більше виявилось серед респондентів в обласних центрах та інших містах і менше в сільській місцевості (3,7%, 3,6% і 2% відповідно). Серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) та студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) таких – 17,2% та 17,3% відповідно. 3–5 разів відчували стан сп'яніння 6,4% учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) та 5,4% учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) (табл. 2.5.2).

Таблиця 2.5.2

Розподіл відповідей респондентів щодо відчуття стану сп'яніння протягом останніх 30 днів за типом поселення та місцем навчання, %

Кількість разів	Тип населеного пункту			Місце навчання							
	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ III–IV р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Жодного разу	75,9	74,8	81,3	80,6	81,4	76,4	64,6	70,3	74,5	71,2	80,4
1–2 рази	13,6	14	10	11	10,9	14	17,2	14	14	17,3	11,6
3–5 разів	3,7	3,8	2	2,4	1,9	3,1	6,4	5,4	4,6	4,2	2,1
6–9 разів	1,1	1,4	0,9	1	1	1,0	2,3	2,1	0,9	1,3	0,3%
10–19 разів	0,6	0,8	0,5	0,5	0	0,4	1,6	1,2	0,5	1,5	0,9
20–39 разів	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	0,3	0,5	0,2	0,5	0,5	0
40 або більше	0,3	0,6	0,2	0,3	0,4	0,4	0,9	0,8	0,5	0,2	0,6
Немає відповіді	4,4	4,3	4,9	3,9	4,2	4,4	6,4	6	4,5	3,8	4,2

Відчуття сп'яніння останнього дня вживання алкоголю

У дослідженні респондентам ставилося запитання щодо оцінки стану сп'яніння останнього дня, коли вживали алкоголь, за шкалою від 1 до 10 (1 – не відчував сп'яніння, 10 – сильне сп'яніння, наприклад, неспроможність згадати, що відбувалося). У підсумку, згідно з відповідями, в середньому ступінь сп'яніння становив 2,86 бала, тобто особливих ознак сп'яніння підлітки не відчували. Хлопці в цілому вище оцінювали досягнутий ними стан сп'яніння, ніж дівчата, під час останньої випивки (3,22 бали проти 2,57 балів відповідно). Найбільш високого ступеня сп'яніння досягли, за власними відчуттями, учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 3,36, а найменшого – учні 10 класу ЗНЗ (2,67).

2.6. Вік початку вживання алкогольних напоїв та відчуття вперше стану сп'яніння

За отриманими в результаті дослідження даними виявилось, що перша спроба будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13 років або раніше.

47,8% учнів/студентів у віці 13 років або раніше перший раз в житті вживали пиво (54,5% хлопців та 42,4% дівчат); 51,5% учнів/студентів перший раз вживали шампанське (хлопців – 53,7%, дівчат – 49,7%), 41,7% – слабоалкогольні напої (хлопців – 44,4% та дівчат – 39,5%), 14% – міцні алкогольні напої (хлопців – 18% і дівчат – 10,8%). Кожна дванадцята дитина (8,5%) у віці 13 років або раніше вже відчувала стан «напитися» (табл. 2.6.1).

Таблиця 2.6.1

Питома вага першої спроби різних алкогольних напоїв та досвіду «напитися» у ранньому віці: у 13 років або раніше та до досягнення 15 років, %

	Пиво	Слабоалкогольні напої	Вино	Шампанське	Міцні напої	Напивалися
13 років або раніше						
Всі	47,8	41,7	38,5	51,5	14,0	8,5
Хлопці	54,5	44,4	42,5	53,7	18,0	11,4
Дівчата	42,4	39,5	35,3	49,7	10,8	6,2
До 15 років						
Всі	63,1	58,7	53,8	65,6	24,7	18,2
Хлопці	69,4	58,8	55,8	65,7	29,6	22,7
Дівчата	57,9	58,6	52,2	65,5	20,8	14,6

До досягнення 15 років 65,6% мають досвід вживання шампанського, 63,1% мають досвід вживання пива, 58,7% знайомі з слабоалкогольними напоями, 53,8% вживали вино, 24,7% – міцні напої, 18,2% відповіли, що напивалися.

Немає суттєвої різниці між учнями/студентами, які вперше споживали алкогольні напої у віці до 13 років, в залежності від місця проживання. Так, 48,2% респондентів з обласних центрів, з 48,5% інших міст та 46% жителів сіл зазначили перше вживання пива у віці до 13 років. Шампанське до 13 років вперше спробувала більша кількість учнівської молоді всіх місць проживання, ніж тих, котрі вперше спробували пиво (52,6% серед учнівської молоді обласних центрів, 51,9% – інших міст та 49,4% – серед сільських учнів). Слабоалкогольні напої велика частина учнівської молоді також спробувала у віці до 13 років. Так, 41,7% учнів/студентів обласних центрів, 42,4% – інших міст та 40,4% учнів села спробували слабоалкогольні напої до 13 років. Вино до 13 років спробували 40,7% респондентів з обласних центрів, 39,8% – з інших міст та 33,6% – з сіл. Міцні напої спробували у віці до 13 років порівняно менший відсоток учнівської молоді, ніж інші алкогольні напої. Перша спроба у віці до 13 років відбулась у 14,6% учнів та студентів обласних центрів, 14,9% жителів інших міст та 11,9% жителів сіл.

Суттєва різниця щодо першої спроби алкогольних напоїв у віці до 13 років простежується між учнями 9 класів ЗНЗ та учнями/студентами інших закладів. Серед них простежується найбільший відсоток тих, хто спробував слабоалкогольні напої (48,1%), шампанське (56,4%) та пиво (54,4%) поміж учнями інших курсів навчальних закладів. Найбільший відсоток тих (17,6%), котрі вказали, що спробували міцні алкогольні напої у віці до 13 років, виявився серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.), а найменший – серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівні акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 8,6%.

Уперше стан сп'яніння після вживання алкогольних напоїв до 13 років відчули 8,5% респондентів, а в 15 років – 11,5%. Причому, якщо тих, хто відчував перший стан сп'яніння у віці до 13 років, більше серед хлопців (11,4%), ніж серед дівчат (6,2%), то у віці 15 років розбіжності практично немає (серед хлопців – 11,9%, серед дівчат – 11,2%).

Найбільший відсоток учнів, які зазначили відчуття стану сп'яніння вперше у віці до 13 років, виявився серед учнів/студентів інших міст (9,2%), потім – серед учнівської молоді обласних центрів (8,5%) та учнів сіл (7,4%). Суттєва різниця у відчутті першого стану сп'яніння між жителями різних типів населених пунктів простежується у віці 16 років. Так, 10,9% учнівської молоді обласних центрів зазначили перший стан сп'яніння у віці 16 років проти 4,7% учнівської молоді сіл.

Серед усіх опитаних найбільший відсоток тих, хто вперше відчув стан сп'яніння у віці 15–16 років. Серед учнів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) вперше відчули

стан сп'яніння у віці 17 років 17,7%. Найбільші відсотки тих, які відчували стан сп'яніння у віці до 13 років, виявився серед учнів 9 класів ЗНЗ та I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 10,2% та 9,7% відповідно. Менше – серед учнів 10 класів ЗНЗ (6,7%), серед студентів II та III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 5,7%, I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 5,7% (табл. 2.6.2).

Таблиця 2.6.2

Розподіл відповідей респондентів щодо віку, в якому респондент уперше напився, за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Ніколи	66,6	57,7	49,9	41	40,6	51,4	35,2	40,5
13 років або менше	10,2	6,7	8,2	9,7	8,9	8,2	5,7	5,7
14 років	12,4	7,5	7,3	13,4	5,4	9,1	6,6	5,1
15 років	8,1	15,3	11,6	14	11,8	15,1	12,8	8,3
16 років	1	9,1	14,4	13,1	13	11,0	17,7	16,7
17 років	0	1,4	5,9	4,9	10,5	1,5	13,9	16,7
18 років або старше	0	0	0,3	0,4	5,6	0,6	5,7	5,4
Немає відповіді	1,7	2,2	2,4	3,4	4,3	3,1	2,6	1,8

2.7. Наслідки вживання алкоголю: уявні та реальні

Дослідження дає можливість оцінити уявлення підлітків щодо наслідків вживання алкоголю на суспільному та індивідуальному рівнях. За відповідями учнів/студентів усвідомлення шкоди від зловживання алкоголем у різних сферах суспільного та особистого життя є досить високим. Так, 84,2% учнів вважають, що зловживання алкоголем дуже сильно впливає на загрозу автокатастрофи. Причому серед дівчат відповіли ствердно на це запитання більше, ніж серед хлопців (88% проти 79,4% відповідно). Найбільша частка таких відповідей – серед учнів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 92,3% та учнів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 88,9%.

Зловживання алкоголем дуже сильно впливає на стан злочинності. Так вважають 76,7% респондентів. Знову ж таки серед дівчат більша частка підтвердила це, ніж серед хлопців (80,2% проти 72,4% відповідно). Негативний вплив на сімейні проблеми та проблеми в стосунках відзначили 80,6% та 76,9% учнів відповідно. Більша кількість дівчат, ніж хлопців, обрали ствердні відповіді на ці запитання.

Переважна більшість учнівської молоді вважає, що зловживання алкоголем впливає на появу проблем зі здоров'ям, – 81,2%. Великої різниці у відповідях між учнями різних класів та курсів стосовно цього питання немає. Хоча серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) та учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) тих, хто відповів на це запитання ствердно, найменше.

Більшість учнів також вважають, що зловживання алкоголем впливає і на інші нещасні випадки, які трапляються в житті. Про це повідомили 80,4% респондентів. Найбільше тих, хто про це зазначив, серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу у ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 89,3% та серед учнів 11 класу ЗНЗ – 85,3%. Найменше про

це повідомляють учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) та учні II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) (72,1% та 75,5% відповідно).

Фінансові проблеми через зловживання алкоголем вважають менш реальною проблемою, ніж появу інших соціальних та особистісних проблем, 75,5% респондентів. Знову ж таких, які відповіли ствердно на запропоноване питання, більше серед дівчат, ніж серед хлопців (78,8% та 71,4% відповідно). Найбільше цей ризик оцінюють як небезпечний студенти I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації, I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 82,1% та II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 80,1% (рис. 2.7.1).

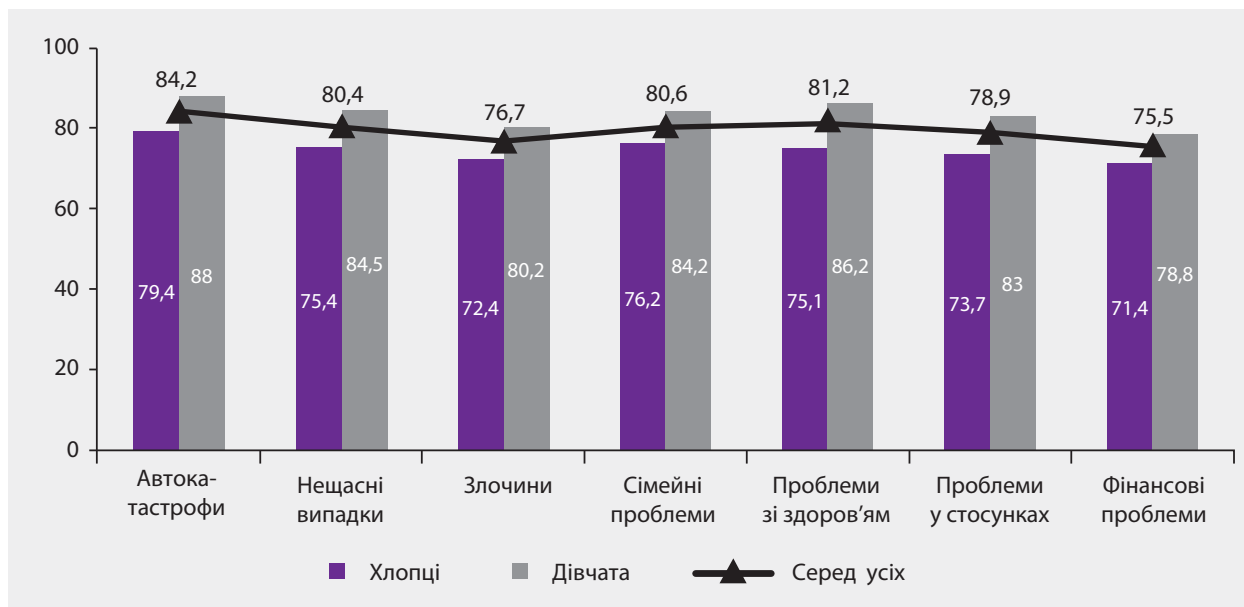

Рис. 2.7.1. Оцінка респондентами ризиків через вживання алкоголю, %

На запитання щодо ризику, на який наражаються люди, які випивають майже щодня 4–5 порцій алкоголю, відповіді розподілились так: як великий ризик оцінюють 73,1% респондентів. Причому частка тих, хто так оцінює ризик, серед дівчат більша, ніж серед хлопців (79% проти 65,9% відповідно), серед респондентів, які проживають в обласних центрах, – 75,9%, залежно від місця навчання, – студенти I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 82,4% та однакова частка учнів 11 класів ЗНЗ та студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – по 77,2%.

Оцінюють як великий ризик, якщо випивати 5 та більше порцій алкоголю кожні вихідні, 62%. Серед дівчат більше тих, хто вважає це ризиком, ніж серед хлопців (67% та 55,7% відповідно) (рис. 2.7.2). Найбільший відсоток таких респондентів серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – 67,9%. А за місцем проживання – найменше серед респондентів із сільської місцевості (59,4%), тоді як серед жителів обласних центрів – 64,5%.

У дослідженні ставилися запитання стосовно того, наскільки учні розуміють наслідки вживання алкоголю, які, ймовірно, можуть з ними статися. Наслідки поділені умовно на «позитивні» та «негативні». До позитивних наслідків віднесли відчуття розслабленості, відчуття радості, забуття своїх проблем, можливість відчувати себе більш товаришким, добре розважитись. До негативних – проблеми з міліцією, шкода здоров'ю, неможливість припинити пити, відчуття «похмілля», здійснення вчинків, про які потім доводиться шкодувати, відчуття нудоти.

Результати дослідження показують, що більше половини учнівської молоді (54%) відзначили, що відчувають розслабленість, 49,6% – радість та 49,8% – відчуватимуть себе більш товарицькими та дружелюбними. Вживання алкоголю пов'язують з хорошим проведенням часу, тобто розвагами, 59,5% респондентів. Більше 40 відсотків (43,3%) вважають, що забудуть про свої проблеми.

Найбільше стан розслабленості після вживання алкоголю як один з «позитивних» наслідків зазначили студенти II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 63% та жителі обласних центрів – 57,2%. Відчуття радості також найбільше зазначили студенти II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 56,6%. Позбавитися своїх проблем за допомогою вживання алкоголю найбільше сподіваються студенти цих же II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 53,3%. Гадають, що випивка робить більш дружелюбними та товарицькими, 60,9% студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.), 57,7% – I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) і 55% учнів 11 класів ЗНЗ.

Засобом добре розважитись вважають вживання алкоголю найбільше студенти II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 70,4% та 11 класів ЗНЗ – 67,4%.

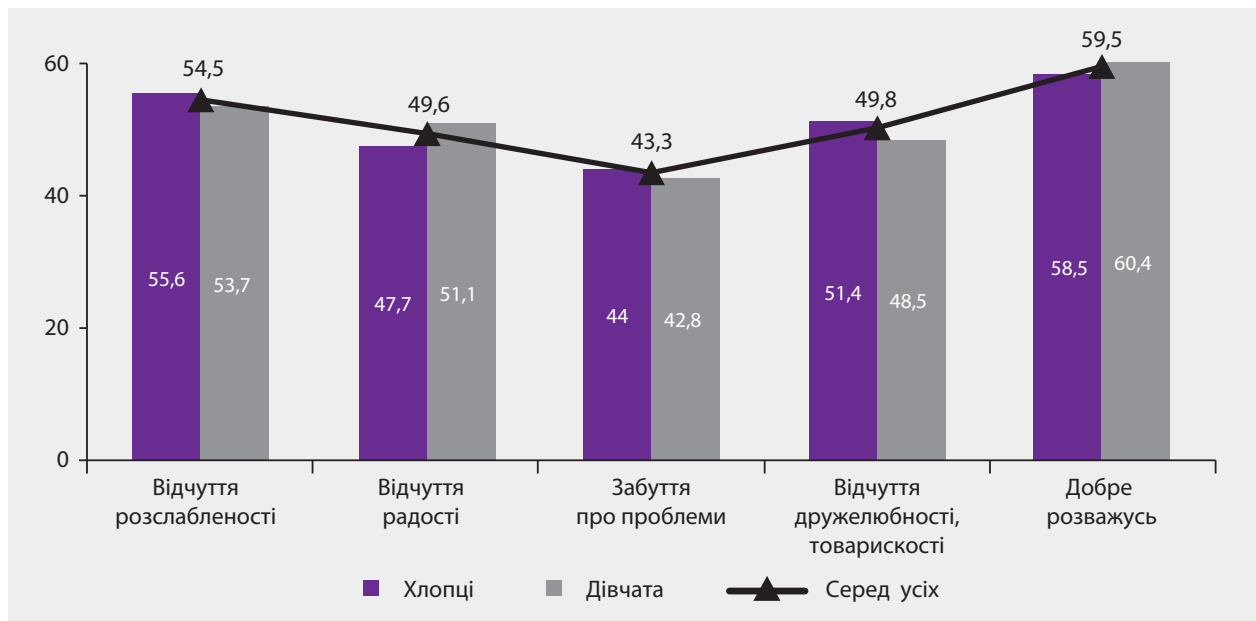

Рис. 2.7.2. Можливі «позитивні» наслідки вживання алкоголю за оцінками учнів/студентів (сума відповідей «цілком можливо» та «скоріше можливо»), %

Ймовірність настання негативних наслідків після вживання алкоголю вважають можливим набагато менше учнів/студентів, ніж настання позитивних. Так, ймовірність проблем з міліцією через вживання алкоголю зазначають 20,9% всіх респондентів, які вживають алкоголь. Можливий стан похмілля як наслідок вживання алкоголю зазначають 29% та можливість відчувати нудоту – 28% респондентів. Однак, загалом 53,3% респондентів вважають, що можливим наслідком вживання алкоголю є заподіяння шкоди своєму здоров'ю.

Здійснення вчинків, про які потім пошкодують, вважає ймовірними 31% учнівської молоді 15–17 років. Неможливість зупинитися пити зазначають 11,8% учнів.

Виникнення неприємностей зазначає більша частка серед хлопців, ніж серед дівчат (26,7% проти 15,8% відповідно). Особливо значна частка таких серед учнів 9 класу ЗНЗ (25%) та I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 23,8%. Ризик зашкодити своєму здоров'ю зазначає більша частка серед дівчат, ніж серед хлопців: 50,8% хлопців та 55,4% дівчат (рис. 2.7.3). Серед опи-

таних сільської місцевості більше тих, хто пов'язує з алкоголем ризик для здоров'я, ніж серед жителів інших міст та обласних центрів. Про це зазначили 56,1% молодих мешканців села проти 53,3% з обласних центрів та 51,7% з інших міст. Найбільше тих, хто вбачає ризик для здоров'я, серед учнів 9 класів ЗНЗ – 56,2%.

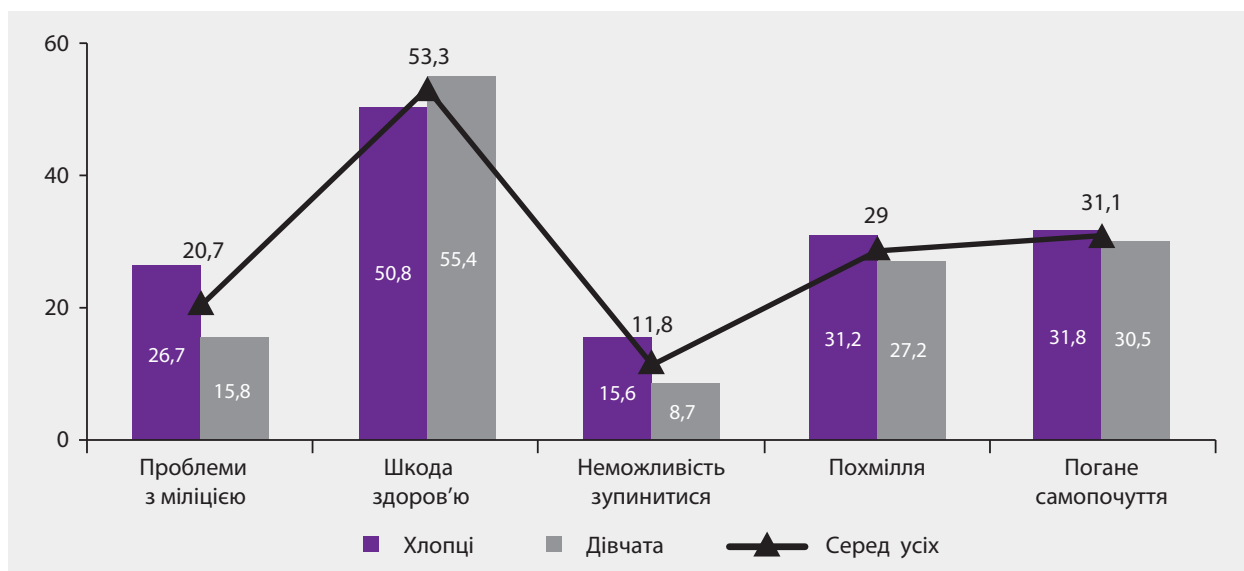

Рис. 2.7.3. Ймовірні «негативні» наслідки через вживання алкоголю, за оцінкою учнів/студентів (сума відповідей «цілком можливо» та «скоріше можливо»), %

Серед хлопців майже удвічі більша кількість тих, хто вважає реальною неможливість зупинитися пити як наслідок вживання алкоголю, ніж серед дівчат – 15,6% проти 8,7% відповідно. Високий відсоток таких серед респондентів з сіл – 13,7% та серед учнів 9 класів ЗНЗ – 13,6%.

Майже однакові частки серед хлопців та дівчат оцінюють ймовірність настання стану похмілля після вживання алкоголю – 31,2% та 27,2% відповідно. Найбільші відсотки таких серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 35,2%. Відчуття нудоти як наслідок сп'яніння найбільше відзначають учні 9 класу ЗНЗ – 30,5%.

У дослідженні респондентам ставились запитання стосовно безпосередніх наслідків вживання алкоголю, які вони відчували за останні 12 місяців. Так, з 10,2% респондентів трапився нещасний випадок або травма через вживання алкоголю. Потрапили до лікарні (швидкої допомоги) через вживання алкоголю 3,4% учнів.

Статеві відносини без презерватива сталися через вживання алкоголю з 8,1% опитаних. 5,8% – наступного дня шкодували про статевий зв'язок через вживання алкоголю. 16,1% – потрапляли у бійку через вживання алкоголю, а 2,4% – стали жертвами пограбування або крадіжки. Проблеми з міліцією мали 6% респондентів за останні 12 місяців через вживання алкоголю. Проблеми з батьками та проблеми з друзями – найбільш поширені наслідки вживання алкоголю. Про це зазначили відповідно 15% та 16,9% учнівської молоді. Погана успішність у навчанні – ще один з відчутних наслідків вживання алкоголю для учнів/студентів. Про це повідомили 14,5% опитаних. Причому найбільша частка таких виявилась серед учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 19,4%. Про проблеми в навчанні через вживання алкоголю повідомили майже однакова кількість серед хлопців та дівчат (15,8% та 15,4% відповідно).

До швидкої допомоги також більше зверталися хлопці (4,3% проти 2,7% – серед дівчат). Найбільше таких – серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 5,7%.

Про проблеми з батьками через вживання алкоголю найчастіше повідомляли учні II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 18,8% та учні I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 19,9%.

Статеві відносини без презерватива відзначили 10,7% – серед хлопців та 5% – серед дівчат, за місцем проживання більша частка – серед тих, що проживають у містах (9,7%). Найбільша частка за місцем навчання – серед учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 17,3%. Шкодували наступного дня про статевий зв'язок через вживання алкоголю 8% хлопців та 4% дівчат. Найбільший відсоток – серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 10,9% та учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 10,1%.

Практично в 1,5 рази частіше хлопці за останні 12 місяців ставали жертвами крадіжки або пограбування через вживання алкоголю. Про це повідомили 3,2% хлопців та 1,8% дівчат. І більше ніж у 2 рази хлопці мали проблеми з міліцією за останні 12 місяців через вживання алкоголю, ніж дівчата (9,2% хлопців проти 3,5% дівчат). Найбільші частки таких були серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) – 10,5% та серед учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 10,7%.

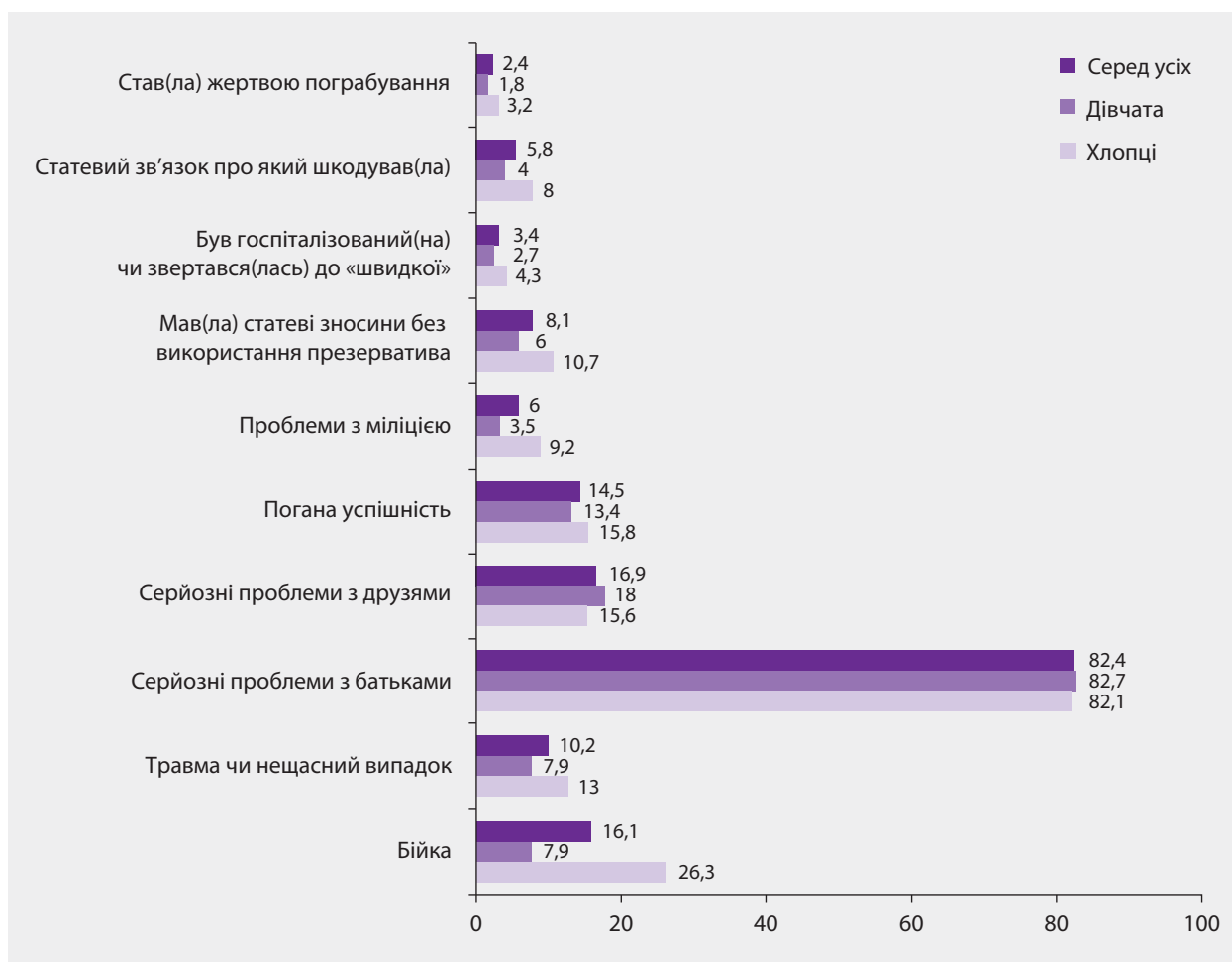

Рис. 2.7.4. Питома вага учнівської молоді, з якими траплялися певні події внаслідок вживання алкоголю впродовж останніх 12 місяців, за статтю, %

2.8. Тенденції вживання алкогольних напоїв серед 15–16-річної ¹¹ учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011

Аналіз рівня поширеності вживання будь-яких алкогольних напоїв учнівською молоддю 15–16 років у динаміці за останні п'ятнадцять років свідчить, що у 2007 році спостерігався пік поширеності, коли більше 90% вказали на досвід спроби алкоголю (рис. 2.8.1) Дані останньої хвилі опитування 2011 р. зафіксували хоч і не велике, але статистично значуще зниження цього показника. І цей показник 2011 р. є найнижчим за увесь цей час. Незначна перевага залучення дівчат до вживання алкоголю у відсотковому вимірі не є статистично значущою, але красномовно наголошує, що дівчата не відстають від хлопців у набутті досвіду вживання алкоголю.

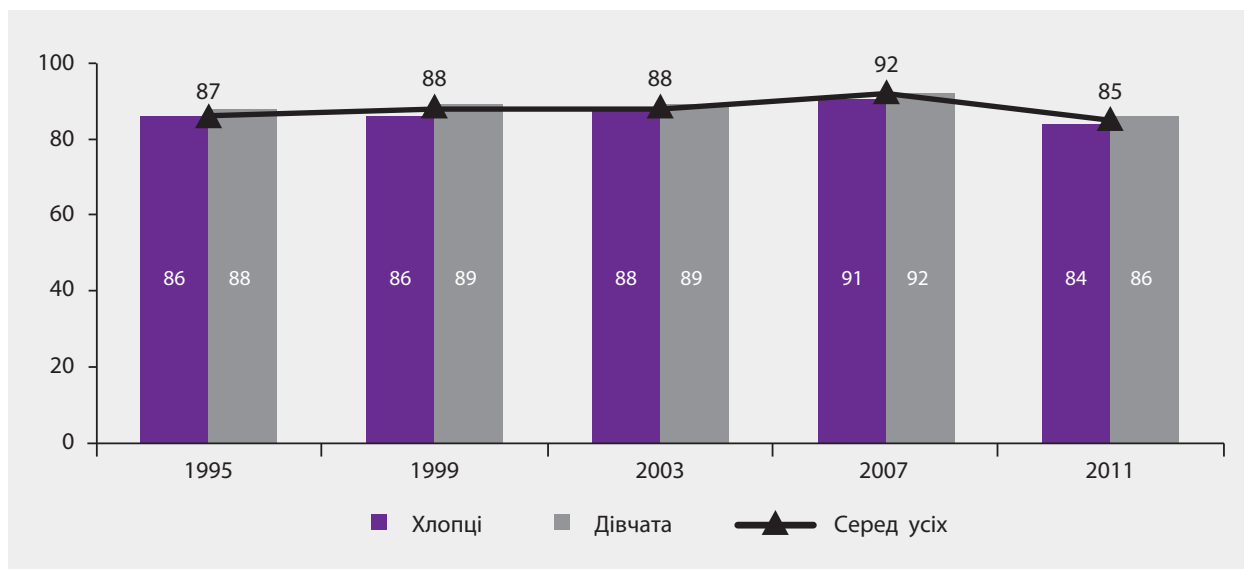

Рис. 2.8.1. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої хоча б раз у житті, за статтю, %

Дещо інша ситуація щодо вживання алкогольних напоїв більше 40 разів протягом життя. Питома вага таких хлопців та дівчат поступово зростала від опитування до опитування, починаючи з 1995 року. У 1999 р. цей показник не відрізнявся між хлопцями та дівчатами. У 2003 р. він суттєво збільшився серед хлопців. І у 2007 р. знов відбулося зростання переважно серед хлопців. Зміни між 2007 та 2011 рр. не можна вважати статистично значущими. Фактично зафіксовано призупинення зростання питомої ваги тих, хто за життя більше 40 разів вживав алкогольні напої (рис. 2.8.2).

¹¹ Звертаємо увагу читачів, що показники 2011 р. в цьому підрозділі розраховані для цільової групи міжнародного проекту – 15–16-річних учнів/студентів, а саме – вікової когорти 1995 року народження. Отже можуть бути незначні відмінності між даними, що розглядаються у попередніх підрозділах розділу 3, оскільки в них представлені дані по віковій групі 15–17-річних, які були цільовою групою національного дослідження у 2011 р.

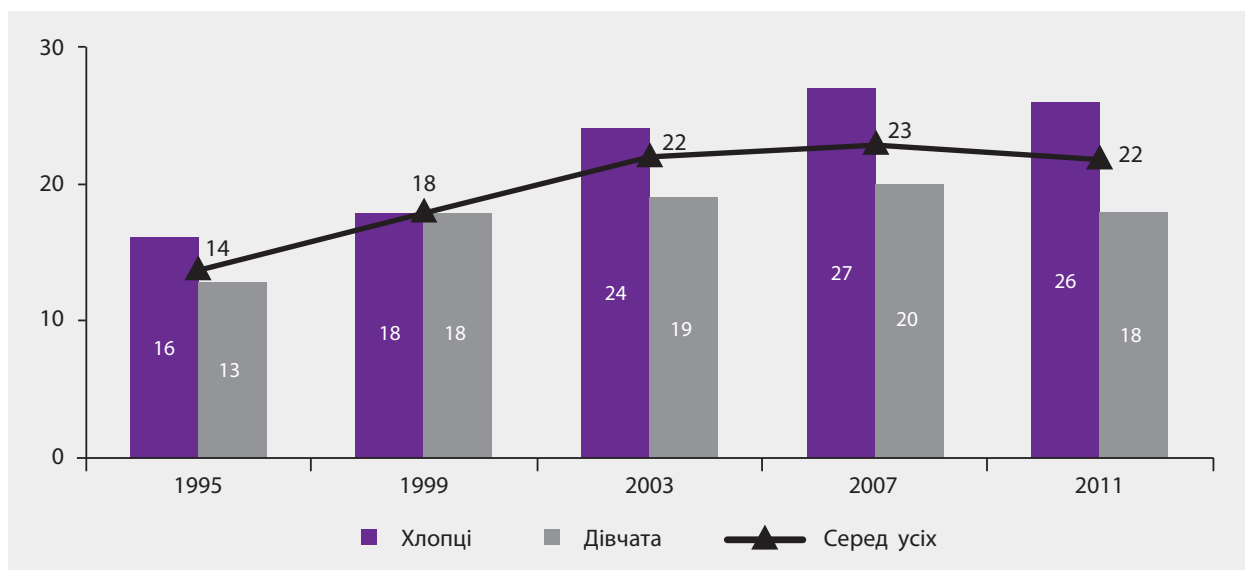

Рис. 2.8.2. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої 40 разів або більше протягом життя, за статтю, %

Середній рівень вживання алкоголю протягом останніх 12 місяців досить високий за цей період часу. Серед дівчат він більш високий, ніж серед хлопців, і перевищував 80% за період 1995–2007 рр. Останні отримані дані 2011 р. показують зниження цього показника на статистично значущому рівні від 83% до 76% серед всіх учнів (рис. 2.8.3).

Рис. 2.8.3. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої за останні 12 місяців, за статтю, %

Тренд вживання алкоголю більше 20 разів за останні 12 місяців певною мірою повторює динаміку вживання алкогольних напоїв більше 40 разів протягом життя. З 1995 р. по 2007 р. відбувалося зростання цього показника, особливо серед хлопців, а з 2007 р. по 2011 р. відбулося незначне зменшення, яке не виходить за межі статистичної похибки, отже скоріше свідчить про стабілізацію, ніж про реальне зменшення (рис. 2.8.4).

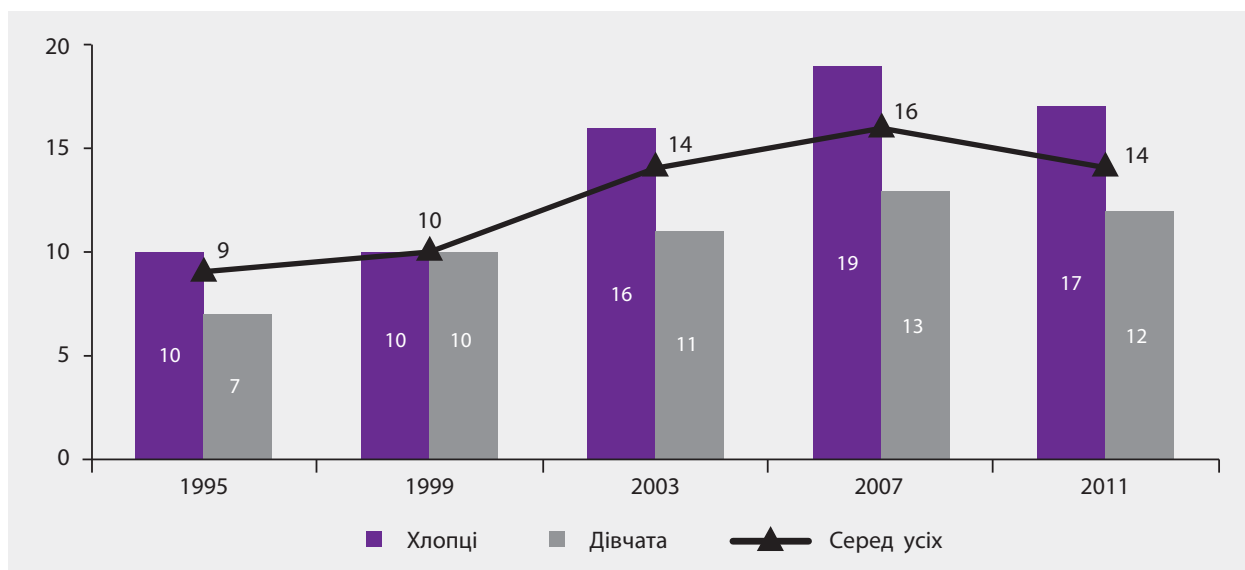

Рис. 2.8.4. Відсоток учнів, які вживали алкоголь 20 разів та більше за останні 12 місяців, за статтю, %

З 1995 р. по 2007 р. відбувалося поступове зростання питомої ваги підлітків, які вживали алкогольні напої протягом останніх 30 днів: з 55% до 61%. Звертає увагу, що у 1995 р. та 1999 р. питома вага дівчат була більшою, ніж питома вага хлопців. З 2007 р. по 2011 р. відбулося суттєве зменшення частки учнівської молоді, яка вживала алкоголь протягом останніх 30 днів: з 61% до 52% серед представників обох статей (рис. 2.8.5).

Разом з тим, дещо інша тенденція щодо кількості тих, хто вживав алкогольні напої 10 та більше разів за останні 30 днів (що означає вживання 2–3 дні на тиждень або частіше). У 1995 р. про це повідомили 3–4%. Збільшення у 1999 р. та 2003 р. відбувалося досить повільно навіть за межами статистичної похибки, та у 2007 р. зафіксовано стрибок до 10% – серед хлопців та 7% – серед дівчат. Дані 2011 р. свідчать про сталість цього зростання (рис. 2.8.6).

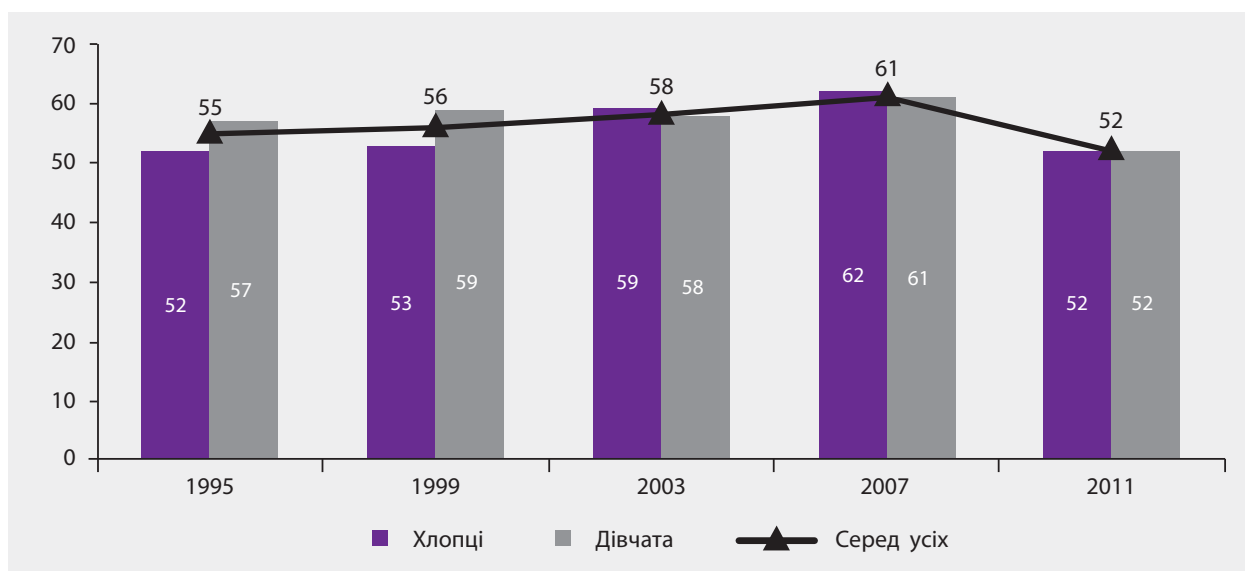

Рис. 2.8.5. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої протягом останніх 30 днів, за статтю, %

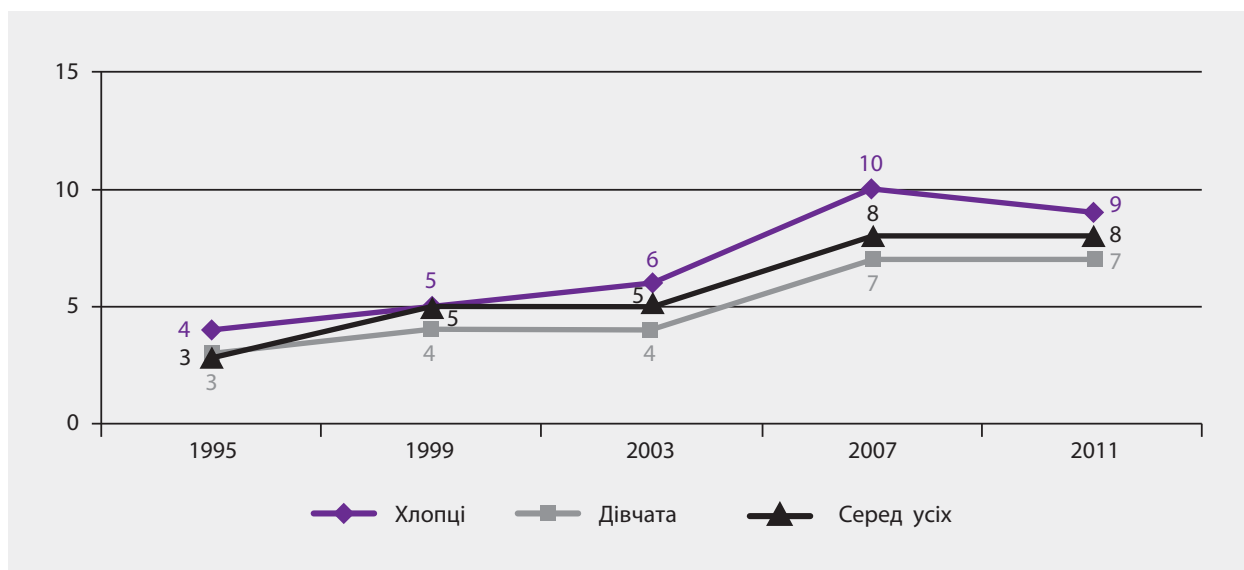

Рис. 2.8.6. Відсоток учнів, які вживали будь-які алкогольні напої 10 разів та більше протягом останніх 30 днів, за статтю, %

Динаміка вживання алкоголю протягом останніх 30 днів суттєво відрізняється структурою вживання різних видів алкогольних напоїв. Вживання пива значно збільшилось з 1995 р. по 1999 р. У подальшому тенденція зростання популярності цього напою зберігалася до 2007 р. А дані 2011 р. свідчать про зменшення рівня вживання пива і серед хлопців, і серед дівчат. Як показують результати, серед хлопців вживання пива є більш поширеним, ніж серед дівчат. Але цей розрив з часом суттєво зменшується (рис. 2.8.7).

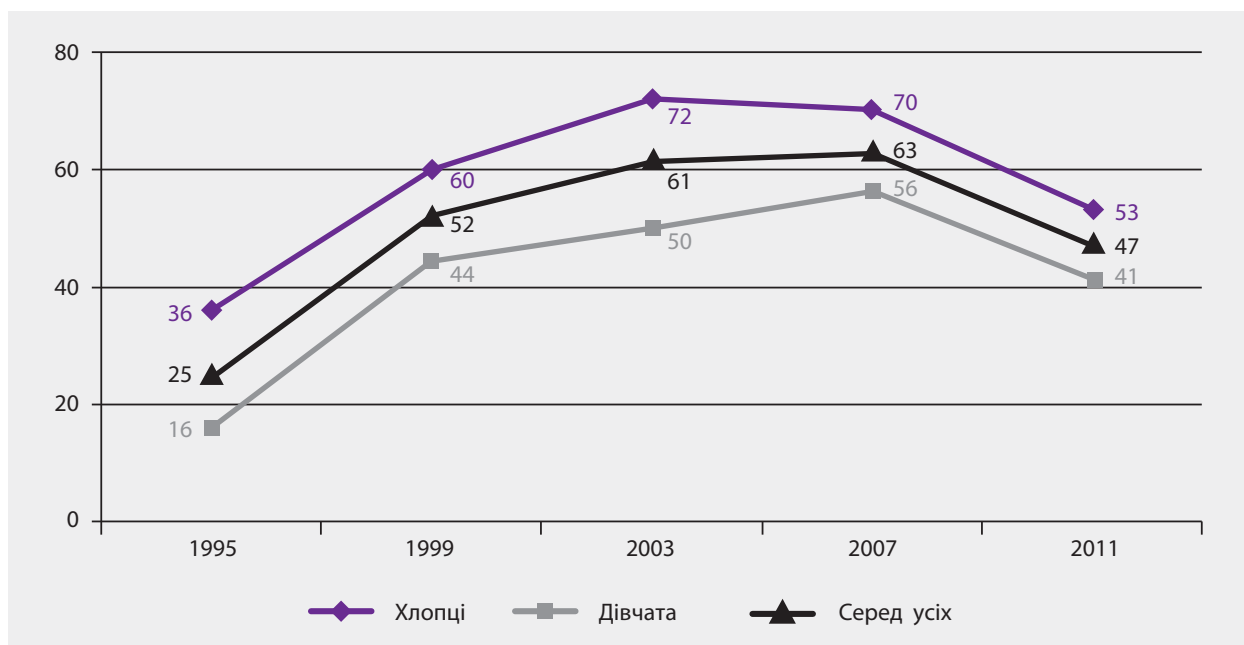

Рис. 2.8.7. Вживання пива протягом останніх 30 днів за статтю, %

Вживання вина є більш поширеним серед дівчат, ніж серед хлопців, – в середньому за цей час питома вага дівчат, які вживали вино протягом останніх 30 днів на 10–12% більша, ніж частка хлопців. Період 1995–2003 рр. свідчить про досить стабільний рівень вживання цього напою. У 2007 р. відбулося невелике зменшення популярності вина серед хлопців та дівчат. Ця тенденція зниження рівня вживання вина серед представників обох статей прослідковується за період з 2007 р. по 2011 р. (рис. 2.8.8).

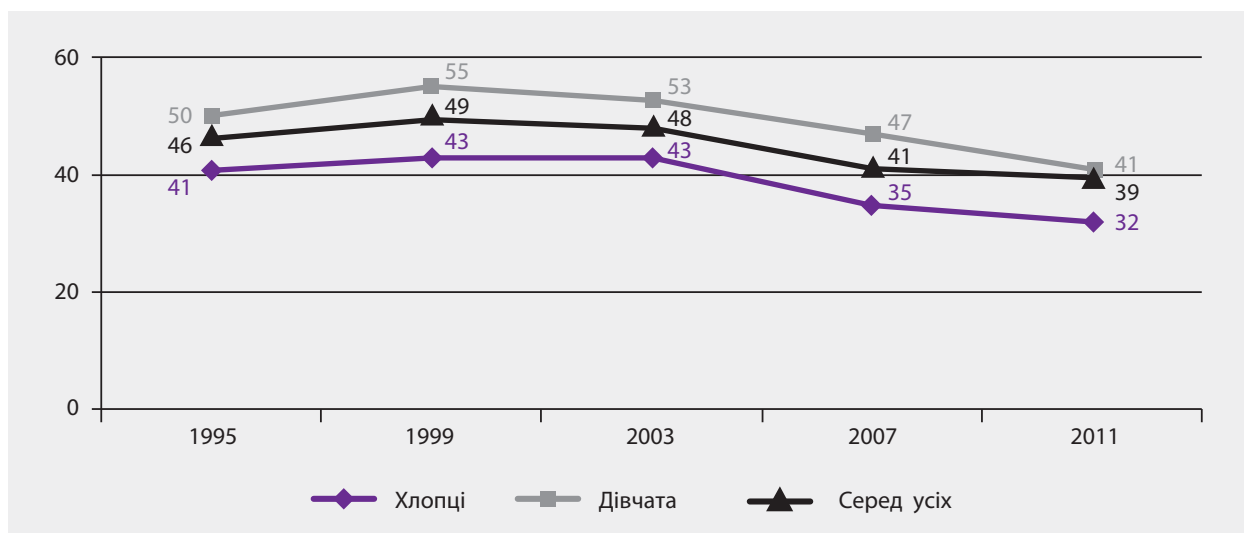

Рис. 2.8.8. Вживання вина протягом останніх 30 днів за статтю, %

Вимір вживання міцних напоїв учнівською молоддю 15–16 років протягом останніх 30 днів (рис. 2.8.9) демонструє сталу тенденцію щодо зменшення популярності таких напоїв більше ніж в 2 рази серед хлопців (з 51% у 1995 р. до 23% у 2011 р.) та в 3 рази серед дівчат (з 48% у 1995 р. до 16% у 2011 р.).

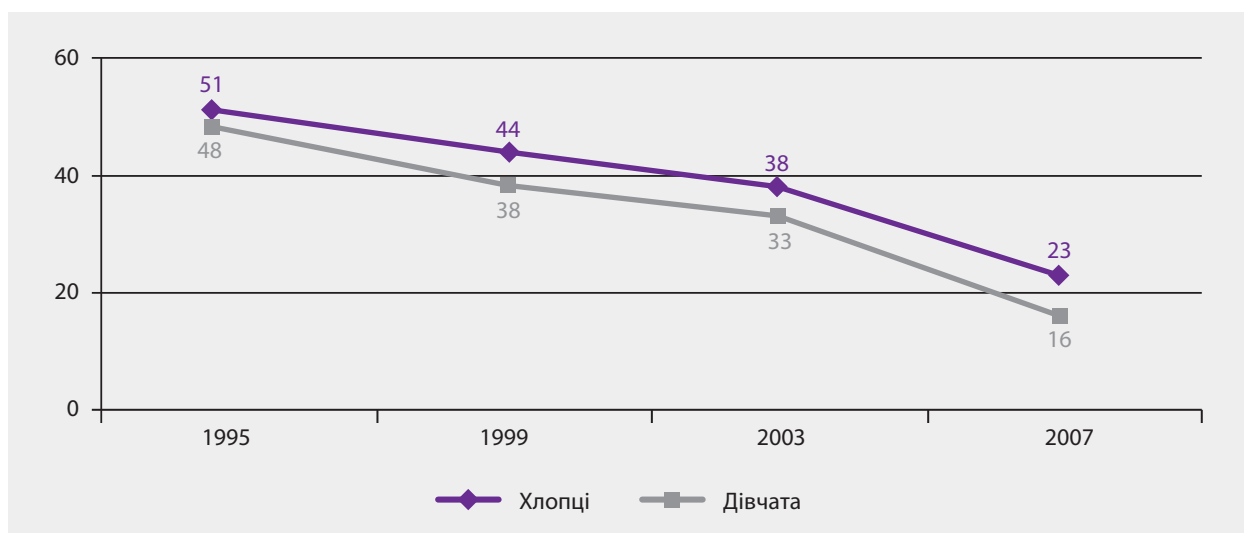

Рис. 2.8.9. Динаміка вживання міцних напоїв протягом останніх 30 днів за статтю, %

Позитивною тенденцією є загальний тренд до зменшення частки підлітків, які вживали алкоголь у кількості п'яти та більше порцій поспіль під час однієї випивки за останні 30 днів. І хоча у 2003 р. відбулося певне зростання цього показника, дані 2007 р. та потім 2011 р. засвідчують тенденцію зменшення до рівня 25% – серед дівчат та 34% – серед хлопців, що є найнижчим показником за весь період спостереження (рис. 2.8.10).

Рис. 2.8.10. Питома вага тих, хто вживав 5 або більше порцій алкоголю поспіль під час однієї випивки за останні 30 днів, за статтю, %

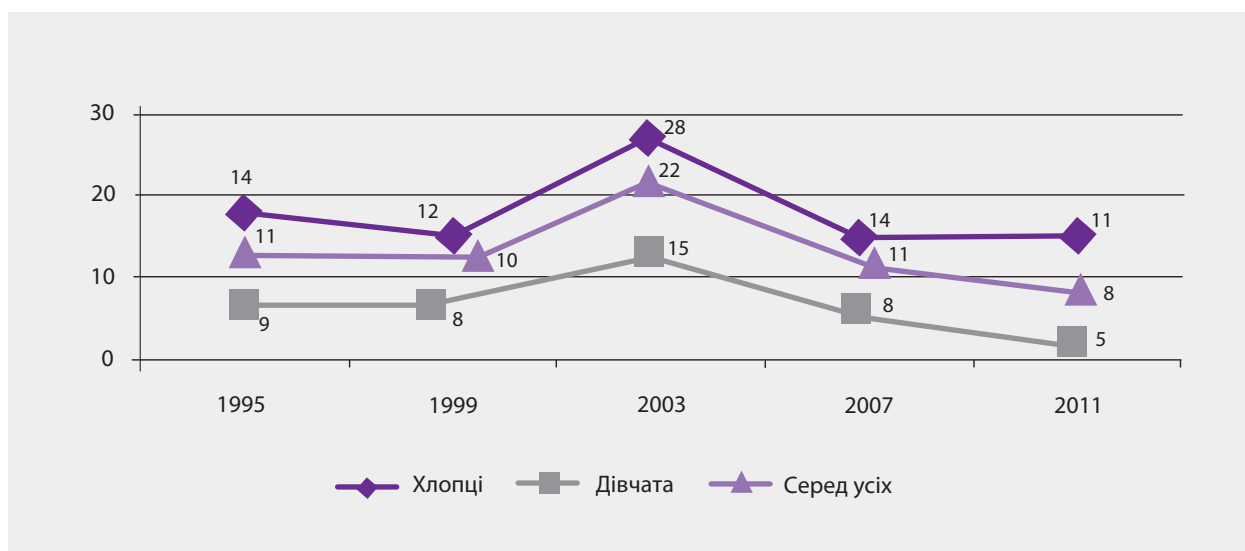

Рис. 2.8.11. Питома вага тих, хто вживав 5 або більше порцій алкоголю поспіль під час однієї випивки, три рази або більше протягом останніх 30 днів, за статтю, %

Відповіді опитаних учнів щодо досвіду перебування у стані сп'яніння хоча б раз у житті свідчать про несталість тенденцій, хоча слід зауважити про певні зміни у формулюванні запитання в анкеті, що могло вплинути на відсоток позитивних відповідей. Тому слід зафіксувати лише крайні позиції часового періоду, які свідчать, що більше половини хлопців (51%) та 41% дівчат мали такий досвід у 1995 р. А дані 2011 р. показують збільшення цього показника до 59% – серед хлопців та 55% – серед дівчат (рис. 2.8.12).

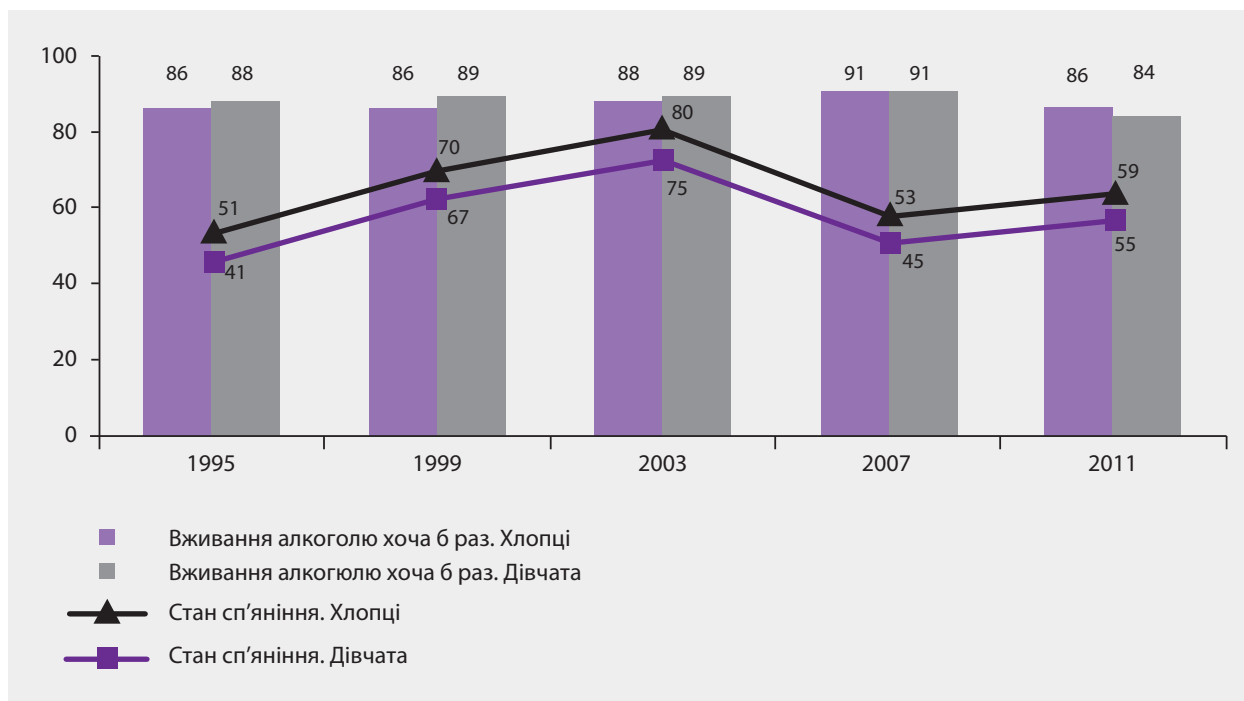

Рис. 2.8.12. Динаміка вживання алкоголю протягом життя та питома вага тих, хто відчував стан сп'яніння хоча б 1 раз у житті, за статтю, %

Показовими є відповіді щодо поширення вживання алкогольних напоїв та досвід сп'яніння серед друзів. Питома вага учнів, які зазначили, що більшість або усі друзі вживають алкогольні напої збільшувалася від 46% у 1995 р. до 56% у 1999 р. та до 62% у 2003 р. За даними 2007 р. відбулося зменшення частки таких відповідей до 51%, яке не суттєво змінилося до 2011 р. (до 48,5%). Дещо по іншому розвивалася тенденція щодо оцінки частки друзів, які напиваються (сума відповідей «більшість» та «усі»). Цей показник збільшувався з 1995 р. до 2007 р. з 5% до 22%, але за даними 2011 р. відбулося значне зменшення – до 14,5% (рис. 2.8.13).

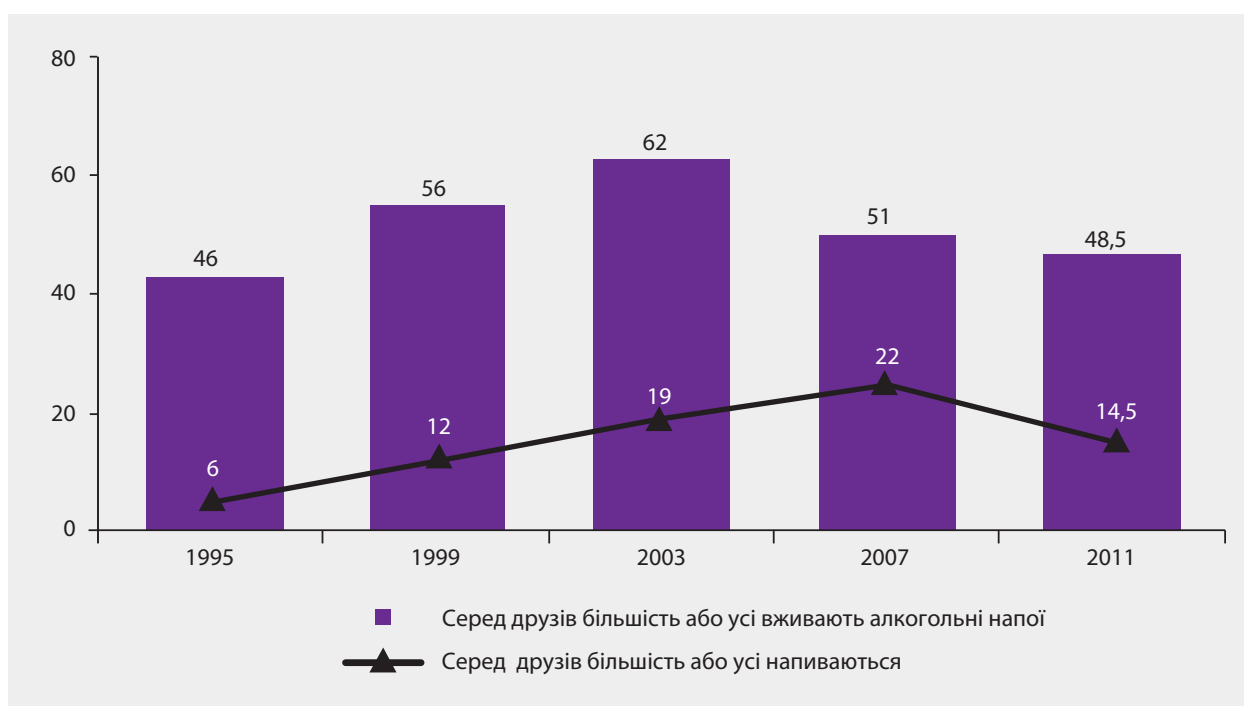

Рис. 2.8.13. Питома вага опитаних, які вказали, що серед друзів «більшість» або «усі» вживають алкогольні напої та напиваються, %

Таким чином, загальна тенденція щодо поширення вживання алкогольних напоїв за період дослідження (1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 роки) дозволяє стверджувати, що пік вживання прийшовся на період 2003–2007 років. Дані 2011 р. вказують на стабілізацію та незначне зниження за основними показниками, що характеризують поширеність вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді 15–16 років.

Висновки

- Алкогольні напої будь-якої міцності фактично вільно доступні для учнівської молоді. Так, 61% учнів відповіли, що їм легко дістати пиво, та 68% – слабоалкогольні напої, для половини легко придбати шампанське (51,2%) та вино (47,5%). Міцні алкогольні напої з легкістю можуть дістати 29,9% респондентів.
- Практично немає значної відмінності між відповідями юнаків та дівчат стосовно легкості придбання алкогольних напоїв. Дещо більше дівчат (70,6%), ніж хлопців (66,4%), вважають, що їм легше придбати слабоалкогольні напої. Для хлопців видається легше дістати міцні напої (33%), ніж для дівчат (25,9%).
- Більше 90% 15–17-річної учнівської молоді має досвід вживання алкоголю протягом життя, майже 80% вживали алкогольні напої протягом останніх 12 місяців, більше половини (56%) – протягом останніх 30 днів.
- Рівень поширеності вживання алкогольних напоїв серед хлопів та дівчат 15–17 років практично однаковий.
- Про вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів частіше повідомляли учні/студенти, які проживають в обласних центрах та інших містах (приблизно 59%), дещо рідше (48%) учні сільської місцевості.
- Найбільша частка тих, хто вживав алкоголь протягом 30 днів, виявилась серед студентів ПТНЗ та ВНЗ (до 68%), а найменша – серед учнів 9-10-х класів загальноосвітніх шкіл (47%).
- Протягом останніх 30 днів 31% учнів повідомили, що вживали 5 чи більше порцій алкогольних напоїв (37% – серед хлопців та 26% – серед дівчат).
- До групи проблемного вживання алкоголю можна віднести 3,4% учнів/студентів 15–17 років (5,3% – серед хлопців та 1,9% – серед дівчат), які за останні 30 днів шість та більше разів вживали п'ять та більше порцій алкоголю під час одного вживання.
- Найбільш поширеними алкогольними напоями, які вживала 15–17-річна учнівська молодь за останні 30 днів, для хлопців є пиво (57,3%), а для дівчат – слабоалкогольні напої промислового виробництва (48,7%). Вино за останній місяць вживали майже 40%, шампанське та міцні алкогольні напої – більше ніж п'ята частина підлітків (21,8 та 22,4% відповідно).
- Незважаючи на підлітковий вік (недосягнення повноліття) значна частина опитаних вказали на практику вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів у пабах, барах, ресторанах, дискотеках тощо: пиво вживали 45,4% хлопців та 30,9% дівчат; слабоалкогольні напої промислового виробництва – 28,8% хлопців та 35,9% дівчат; вино – п'ята частина учнівської молоді (19,8%); шампанське – кожний восьмий (12,6%); міцні алкогольні напої – 13,7%.

- Отже, майже кожний другий (42,5%) вживав алкоголь протягом тижня, який передував опитуванню.
- Чверть підлітків вказала більше одного виду алкогольних напоїв під час останнього дня вживання. Серед хлопців така практика є більш поширеною, ніж серед дівчат.
- Середній об'єм пива в останній день вживання алкоголю склав майже 700 грам (майже 800 грам серед хлопців та дещо більше 0,5 л серед дівчат). Середній об'єм слабоалкогольних напоїв, вживаних під час останньої випивки, також перевищує 0,5 л серед всіх (серед хлопців – 666 грам, серед дівчат – 500 грам). Кількість вжитого вина або шампанського наближена до 200 грамів, а об'єм випитих міцних напоїв – близько 140 грамів. Серед хлопців об'єм вжитих напоїв є більшим, ніж серед дівчат, по всіх видах алкоголю.
- За розрахунками кількість 100% алкоголю під час останнього вживання становить 44 грами, серед хлопців – 55 грамів, серед дівчат – 35 грамів.
- Майже 60% (59,3%) учнів/студентів вказали, що кілька разів перебували в стані сп'яніння протягом життя. За останні 12 місяців стан сп'яніння відчували майже 40% (39,7%): 43,2% – серед хлопців та 36,9% – серед дівчат. За останні 30 днів стан сп'яніння відчували 18,7% респондентів: 21,8% – серед хлопців, 16,2% – серед дівчат.
- Більше 40% повідомили, що перша спроба будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13 років або раніше. До досягнення 15 років більше 65% підлітків вже знайомі з алкоголем.
- Уперше стан сп'яніння після вживання алкогольних напоїв до 13 років відчули 8,5% респондентів, а в 15 років – 11,5%.
- Усвідомлення шкідливого впливу на різні сфери суспільного життя зловживання алкоголем є досить високим (75–85%). Але більше половини підлітків очікують позитивні наслідки для себе після вживання алкогольних напоїв: 54% відзначили, що відчувають розслабленість, 49,6% – радість та 49,8% – відчуватимуть себе більш товариськими та дружельюбними. Вживання алкоголю пов'язують з хорошим проведенням часу, тобто розвагами, 59,5% респондентів. Більше 40 відсотків (43,3%) вважають, що забудуть про свої проблеми. Ймовірність настання негативних наслідків після вживання алкоголю вважають можливим набагато менше учнів/студентів: ймовірність проблем з міліцією через вживання алкоголю зазначають 20,9%, можливий стан похмілля зазначають 29% та можливість відчувати нудоту – 28% респондентів. Однак, загалом 53,3% респондентів вважають, що можливим наслідком вживання алкоголю є заподіяння шкоди своєму здоров'ю. Здійснення вчинків, про які потім пошкодують, вважає ймовірними 31% учнівської молоді 15–17 років. Неможливість зупинитися пити зазначають 11,8% учнів. Виникнення неприємностей зазначає більша частка серед хлопців, ніж серед дівчат (26,7% проти 15,8% відповідно).
- Загальна тенденція щодо поширення вживання алкогольних напоїв за період дослідницького проекту ESPAD (1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 роки) дозволяє стверджувати, що пік вживання алкогольних напоїв серед 15–16-річних учнів/студентів прийшовся на період 2003–2007 років. Дані 2011 р. вказують на стабілізацію та незначне зниження за основними показниками, що характеризують поширеність вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді 15–16 років.

3

Вживання наркотичних речовин серед учнівської молоді

У розділі аналізуються дані дослідження, що стосуються досвіду вживання наркотичних речовин, першої спроби вживання наркотиків учнівською молоддю, доступності наркотичних речовин, досвіду придбання та вживання наркотиків, а також тенденції вживання наркотичних речовин серед 15–16-річної учнівської молоді: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 роки.

3.1. Досвід вживання наркотичних речовин учнівською молоддю

Результати дослідження показують, що 25,4% серед учнівської молоді мають досвід вживання заборонених наркотичних речовин (33,6% – серед хлопців і 18,8% – серед дівчат) (рис. 3.1.1). Не мають досвіду вживання наркотиків у сільській місцевості – 80,0%, у містах – 72,6%, учні 9 класу ЗНЗ – 78,8%, учні I курсу ПТНЗ – 64,7%.

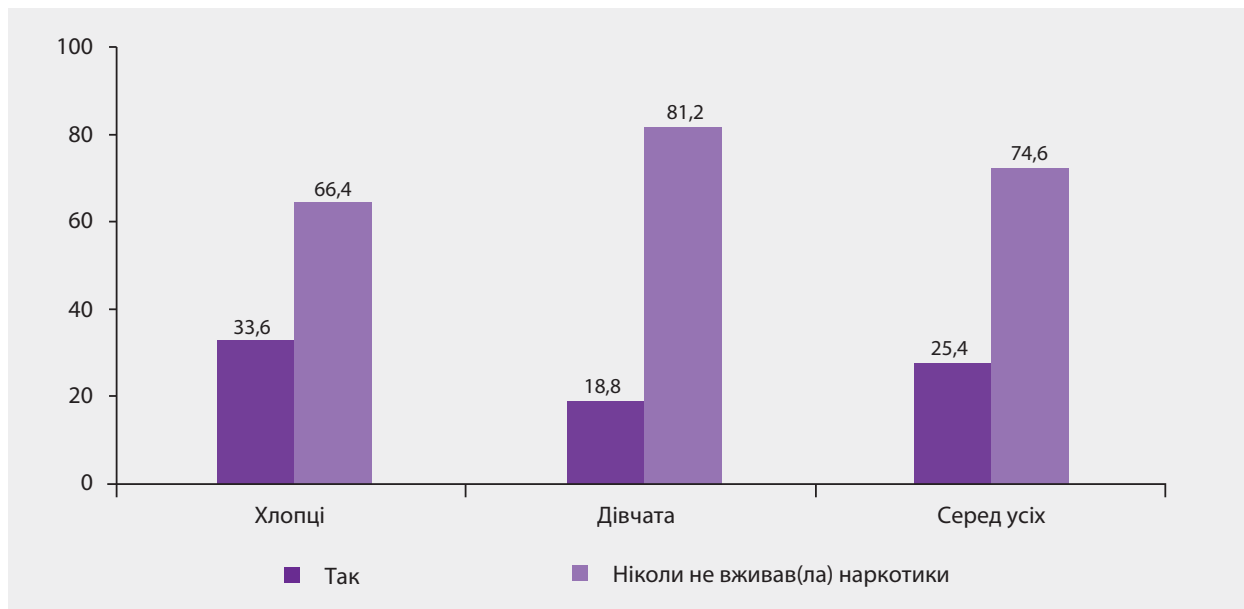

Рис. 3.1.1. Розподіл відповідей респондентів щодо досвіду вживання наркотиків за статтю, %

Вживання марихуани або гашишу протягом життя

Структура вживання різних груп наркотичних речовин виглядає так: найпоширенішою наркотичною речовиною, яку вживала молодь принаймні один раз в житті, є марихуана або гашиш – 12,4% опитаних (серед хлопців – 18,9%, серед дівчат – 7,2%). Більше марихуану або гашиш вживають в обласних центрах (14,8%) та інших містах (14,7%), менше в селах (5,8%); учні, які вчаться на II, III курсах ПТНЗ (після 9 кл.) – 21,2%, на II, III курсах ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 20,8% та I курсі ПТНЗ (після 9 кл.) – 19,7% (табл. 3.1.1).

Таблиця 3.1.1

Частка тих, хто вживав марихуану або гашиш протягом життя, за статтю та типом населеного пункту, %

	Серед усіх	Стать		Тип населеного пункту		
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село
Вживали	12,4	18,9	7,2	14,8	14,7	5,8
Не вживали	86,2	79,5	91,5	84,3	84,0	92,0
Немає відповіді	1,4	1,6	1,2	0,9	1,3	2,2

Основну питому вагу тих, хто вживає марихуану або гашиш, становлять «експериментатори», тобто ті, хто спробували вживати 1–2 рази, особливо це спостерігається у середовищі учнів ПТНЗ та ВНЗ (табл. 3.1.2).

Перша спроба марихуани або гашишу відбулася для 2,1% у 13 років і раніше, для 4,7% до 15 років.

Таблиця 3.1.2

Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети:
«Скільки разів (якщо таке було) ти вживав(ла) марихуану або гашиш протягом життя?»
за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)	Серед усіх
Жодного разу	91,1	87,5	87	78	77,1	86,4	78,5	83,9	86,2
1–2 рази	4,2	5,5	5,4	8,8	9,3	6,8	10,9	5,7	6,2
3–5 разів	1,5	1,8	2,5	3,2	4,5	2,0	4,2	3,3	2,4
6 разів і більше	2,4	2,9	3,0	7,7	7,5	3,8	5,7	6,0	3,9
Немає відповіді	0,8	2,2	2,1	2,3	1,6	0,9	0,7	1,2	1,4

Вживання марихуани або гашишу протягом 12 місяців

Поширеність вживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців серед 15–17-річних підлітків складає 7,3% (серед хлопців – 11,5%, дівчат – 4,0%) (табл. 3.1.3). В основному, це опитані з досвідом спроби 1–2 рази, переважно це учні ПТНЗ та хлопці, яких майже вдвічі більше, ніж дівчат.

Таблиця 3.1.3

Частка тих, хто вживав марихуану або гашиш протягом 12 місяців,
за статтю та типом населеного пункту, %

	Серед усіх	Стать		Тип населеного пункту		
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село
Вживали	7,3	17,5	4,0	1,7	1,7	2,3
Не вживали	90,8	86,2	94,6	89,3	89,7	94,5
Немає відповіді	1,9	2,4	1,4	9,0	8,5	3,2

Вживання марихуани або гашишу протягом 30 днів

Про вживання протягом останніх 30 днів марихуани або гашишу зазначили 3,0% учнівської молоді (серед хлопців – 5,2%, серед дівчат – 1,2%) (табл. 3.1.4).

Таблиця 3.1.4

Частка тих, хто вживав марихуану або гашиш протягом 30 днів,
за статтю та типом населеного пункту, %

	Серед усіх	Стать		Тип населеного пункту		
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село
Вживали	3,0	5,2	1,2	3,7	3,5	1,3
Не вживали	95,0	92,3	97,3	94,5	94,5	96,4
Немає відповіді	2,0	2,6	1,5	1,7	2,0	2,3

Про вживання марихуани або гашишу 1–2 рази протягом останнього місяця зазначили 1,5% респондентів, поодинокі випадки вживання більше шести разів – 1,0%.

Учніське ставлення до вживання марихуани або гашишу

Найбільш очікуваними «позитивними» наслідками учнівська молодь відмітила саме психологічні моменти, які допоможуть подолати сором'язливість, закомплексованість, стати комунікабельнішими тощо. Суттєвих відмінностей за статтю немає, лише те, що сприйняття стане більш яскравим, чітким, динамічним відмічає більшість хлопців.

Щодо очікуваних «негативних» наслідків, то як хлопці, так і дівчата вважають, що вживання марихуани чи гашишу може призвести до того, що неможливо буде зосередитися, вести або слідувати за розмовою, а також відчути на собі неприязнь інших осіб (табл. 3.1.5).

Таблиця 3.1.5

Питома вага респондентів, яка зазначила про ймовірні відчуття за умов вживання марихуани або гашишу, за статтю, %

	Серед усіх	Хлопці	Дівчата
Очікувані «позитивні» наслідки			
Я не буду таким(ою) сором'язливим(ою)	13,7	13,7	13,8
Я стану менш закомплексованим(ою)	11,6	11,2	11,8
Мої відчуття стануть більш гострими	10,0	9,8	10,1
Я зможу насолоджуватися моментом сильніше	9,9	10,6	9,4
Я стану більш комунікабельним(ою)	9,1	9,4	8,8
Моє сприйняття стане більш яскравим, чітким, динамічним	6,0	7,0	5,3
Очікувані «негативні» наслідки			
Мені буде важко зосередитися	16,3	15,3	17,2
Я швидше втрачу тему розмови	12,6	11,9	13,2
Я не зможу стежити за розмовою	12,5	11,8	13,0
Я відчуватиму неприязнь людей або переслідування з їхнього боку	9,7	9,9	9,6

Вживання екстазі

Аналіз відповідей щодо вживання екстазі протягом життя серед учнівської молоді свідчить, що 3,1% хлопців та дівчат хоча б раз у житті вживали цей наркотик (4,7% – серед хлопців та серед 1,8% – дівчат). Найвищий рівень його споживачів серед учнів ПТНЗ (серед першокурсників (після 9 кл.) – 5,6%, серед учнів II, III курсів (після 9 кл.) – 4,3%) (табл. 3.1.6).

Таблиця 3.1.6

Розподіл ствердних відповідей учнів щодо вживання екстазі, %

	Протягом життя	За останні 12 місяців	За останні 30 днів
Хлопці	4,7	3,1	1,8
Дівчата	1,8	1,1	0,5
Серед усіх	3,1	2,0	1,1

Перші спроби вживання наркотичних речовин молоддю, що навчається

Найбільш поширеними в учнівсько-студентському середовищі є вживання «курільних» сумішей – 2,6% зазначили, що вживали їх хоча б один раз в житті. За всіма видами психоактивних речовин, що мали місце хоча б одного вживання, спостерігаємо, що частка хлопців, дещо більша, ніж дівчат та в цілому серед загалу. Більш доступними психоактивні речовини є для учнів/студентів, які мешкають в обласних центрах та містах (табл. 3.1.7).

Таблиця 3.1.7

Питома вага учнів, які мають досвід вживання різних видів психоактивних речовин, за статтю та типом населеного пункту, %

Тип наркотику	Серед усіх	Стать		Тип населеного пункту		
		Хлопці	Дівчата	Обласний центр	Інше місто	Село
«Курильні» суміші	2,6	3,9	1,5	3,5	2,7	1,3
Транквілізатори (без призначення лікаря)	2,3	2,6	2,1	2,6	2,3	2,0
Амфетаміни	2,0	3,1	1,1	2,2	2,4	1,0
ЛСД або інші галюциногени	1,8	2,8	0,9	2,1	2,1	0,7
Галюциногенні гриби	1,3	2,5	0,4	1,4	1,5	0,9
Анаболічні стероїди	1,3	2,4	0,4	1,1	1,4	1,2
Кокаїн	1,1	1,8	0,5	1,2	1,4	0,5
Крек	0,9	1,6	0,3	0,8	1,1	0,5
Героїн	0,9	1,7	0,3	1,0	1,1	0,6
Оксибутират натрію	0,9	1,6	0,3	0,9	1,0	0,6
Кетамін	0,8	1,5	0,2	0,8	0,9	0,6
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	0,7	1,2	0,3	0,5	0,9	0,6

Децо більше респондентів, ніж серед усіх опитаних «досвідчених прихильників», навчається у ПТНЗ (табл. 3.1.8).

Таблиця 3.1.8

Питома вага учнів, які мають досвід вживання різних видів психоактивних речовин, за місцем навчання, %

	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
«Курильні» суміші	2,0	2,8	2,5	4,4	2,7	1,7	3,1	3,0
Транквілізатори (без призначення лікаря)	1,8	2,5	2,4	3,3	3,7	1,7	2,2	2,7
Амфетаміни	1,6	1,5	1,3	3,7	4,5	1,5	2,2	1,8
ЛСД або інші галюциногени	1,3	1,9	0,7	3,5	2,5	1,4	2,6	1,2
Галюциногенні гриби	1,0	1,3	0,7	2,0	2,5	1,4	1,8	0,9
Анаболічні стероїди	1,1	1,3	1,1	1,6	1,9	0,6	2,0	0,9
Кокаїн	1,0	0,7	0,4	2,5	2,1	0,6	1,1	0,6
Крек	0,8	0,7	0,3	1,4	2,1	0,5	1,1	0,3
Героїн	0,8	0,8	0,4	1,8	1,4	0,9	1,1	0,6
Оксибутират натрію	0,7	1,0	0,3	1,3	1	0,6	1,1	1,8
Кетамін	0,8	0,7	0,3	1,4	1,2	0,6	1,1	0,6
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	0,6	0,8	0,1	1,1	1,2	0,3	0,9	0,6

Алкоголь разом з пігулками з метою сп'яніння протягом життя вживали 2,1% опитаних (серед хлопців – 2,5%, серед дівчат – 1,7%); 1,3% учнів вчать у навчальних закладах на селі, 2,5% в обласних центрах та інших містах – 2,3%. За типом навчальних закладів спостерігається найбільша частка серед першокурсників ПТНЗ (після 9 кл.) – 3,5% та учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.) – 3,3%. Вживання алкоголю разом з пігулками з метою сп'яніння протягом життя мало епізодичний характер – 1–2 рази (1,1% опитаних).

Вживання транквілізаторів та седативних препаратів¹²

За призначенням лікаря коли-небудь транквілізатори чи седативні препарати вживали 0,7% впродовж трьох або й більше тижнів (переважно дівчата), до трьох тижнів вживали – 4,5%.

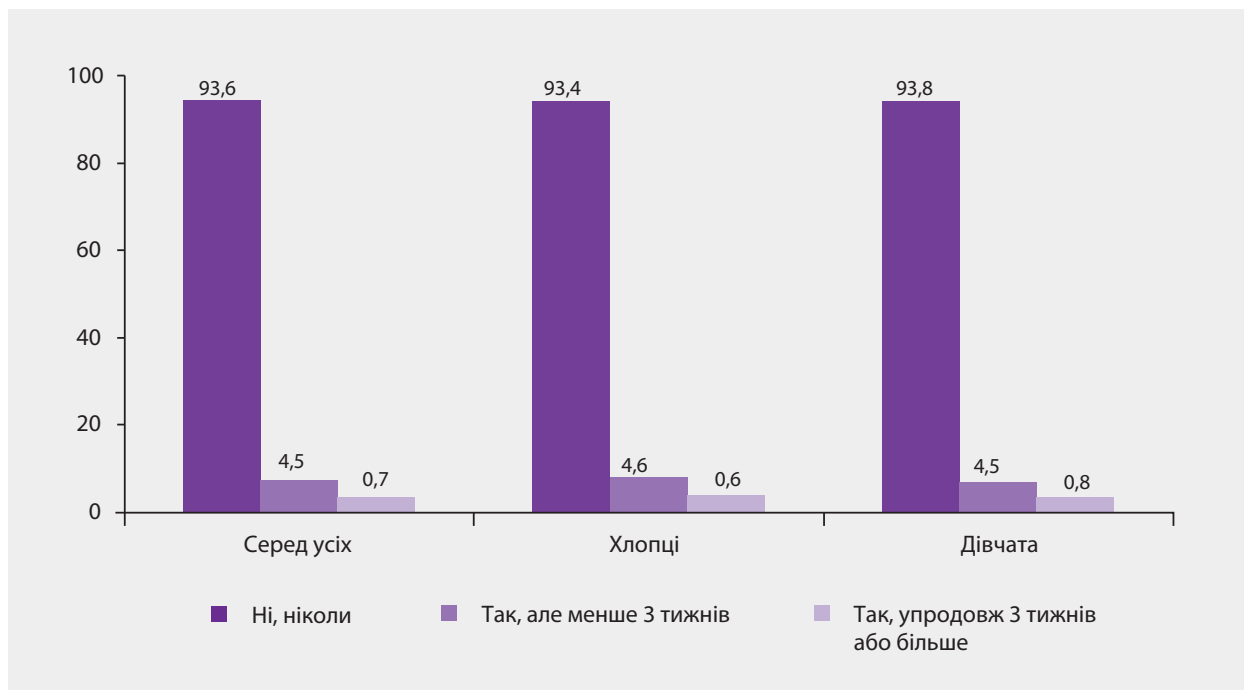

Рис. 3.1.2. Питома вага учнівської молоді, яка вживала коли-небудь транквілізатори або седативні препарати за призначенням лікаря, за статтю, %

3.2. Вік учнів на момент першої спроби наркотичних речовин та її причини

Перша спроба марихуани або гашишу у 2,1% сталася до 13 років (про це повідомили 3,4% – серед хлопців та 1,0% – серед дівчат), до досягнення 15-річного віку досвід мали вже 4,8%. Транквілізатори або седативні препарати, амфетаміни та екстазі ризикують спробувати учні ближче вже до досягнення 16-річного віку (табл. 3.2.1).

¹² Пояснення в анкеті: лікарські засоби, які іноді призначаються лікарем, щоб допомогти заспокоїтись, заснути або розслабитись. Аптеки не мають права продавати їх без рецепта.

Таблиця 3.2.1

Вік на момент першого вживання певної наркотичної речовини, %

	Марихуана або гашиш	Транквілізатори чи седативні препарати	Амфетаміни	Екстазі
Ніколи	86,3	96,5	96,6	97,1
13 років або раніше	2,1	0,8	0,6	0,7
До досягнення 15 років	4,8	1,2	0,9	1,0
До досягнення 16 років	8,7	1,7	1,3	1,4
Немає відповіді	1,1	1,2	1,6	1,0

Основною причиною першого вживання наркотиків є цікавість – 5,3%, але для хлопців вона є більшим аргументом, 2% відмітили, що вживання дає можливість отримати приємні відчуття (табл. 3.2.2).

Таблиця 3.2.2

Причини здійснення першої спроби вживання наркотиків, %

	Серед усіх	Хлопці	Дівчата
Вживав(ла) хоча б один наркотик протягом життя	17,1	24,1	17,5
З цікавості	5,3	7,0	3,9
Хотілося отримати приємні відчуття	2,0	3,2	1,1
Від нічого робити	1,2	1,8	0,7
Не хотілося виділятися з компанії	0,9	1,5	0,4
Хотілося забути про свої проблеми	0,8	1,1	0,6
Інше	0,3	0,5	0,2

Найбільше про зазначені причини першої спроби відмічали мешканці обласних центрів, інших міст, учні, які навчаються у ПТНЗ та ВНЗ I–II рівня акредитації (табл. 3.2.3).

Таблиця 3.2.3

Причини здійснення першої спроби вживання наркотиків за місцем проживання та навчання, %

	Тип населеного пункту			Місце навчання							
	Обласний центр (а також Київ та Сімферополь)	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Вживав(ла) хоча б один наркотик протягом життя	19,8	19,0	10,5	13,4	14,1	15,7	23,1	25,2	17,7	25,5	19,0
З цікавості	6,3	6,2	2,5	3,4	4,9	5,1	7,0	11,1	4,2	9,1	6,3
Хотілося отримати приємні відчуття	2,5	2,3	0,9	1,2	1,8	1,8	3,9	2,9	2,3	3,5	1,5
Від нічого робити	1,3	1,3	1,0	0,9	1,6	0,7	1,5	1,6	1,1	1,6	1,5
Не хотілося виділятися з компанії	0,8	1,2	0,6	0,8	0,6	0,7	1,4	0,6	1,1	1,8	0,6
Хотілося забути про свої проблеми	0,7	1,0	0,7	0,6	0,7	0,4	1,9	1,4	0,9	0,7	0,9
Інше	0,3	0,5	0,2	0,3	0,2	0,1	0,5	0,8	0	0,5	0,3

3.3. Доступність наркотичних речовин для підлітків

11,1% опитаних вважають, що можна легко дістати марихуану або гашиш (серед хлопців – 15,1%, серед дівчат – 7,9%) (табл. 3.3.1). Серед учнівської молоді з обласних центрів та інших міст таких більше (15,3% та 11,3% відповідно), ніж серед учнів села (5,5%). Вважають, що важко дістати марихуану або гашиш, серед учнів 10 класу ЗНЗ – 11,5%, 7,3% – 9 класу, 17,5% – серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.), 15,5% першокурсників ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.). Про легкість дістати амфетаміни зазначили 4,7% респондентів (серед дівчат – 3,6% та 6,1% – серед хлопців). Спостерігається суттєва різниця у цьому плані між молоддю обласних центрів, інших міст та сіл – серед них вважають, що легко можуть дістати цей наркотик 7,4%, 4,4% та 1,8% відповідно. Легко дістати його здається також для 5,5% учнів 10 класу та 2,8% учнів 9 класу ЗНЗ, 7,1% студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.), а також для 5,4% учнів II, III курсів ПТНЗ (після 9 кл.). Транквілізатори чи седативні препарати легко дістати на думку 5,1% опитаних (різниця за статтю немає). Про можливість легко дістати такі препарати зазначили 2,8% – серед учнів сіл, 7,4% – серед учнів/студентів обласних центрів та 4,9% – інших міст. Щодо розподілу за типами навчальних закладів, то вважають, що легко можна дістати транквілізатори чи седативні препарати 3,8% учнів 9 класу ЗНЗ, 6,5% учнів 10 класу ЗНЗ та студенти II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 6,8%.

Таблиця 3.3.1

Розподіл відповідей респондентів щодо можливості дістати певний вид наркотику, %

	Неможливо	Складно	Легко	Не знаю	Немає відповіді
Марихуана або гашиш	45,3	19,4	11,1	22,9	1,4
Амфетаміни	54,7	16,8	4,7	22,2	1,6
Транквілізатори (седативні препарати)	53,2	17,1	5,1	22	2,6
Екстазі	53,2	16,5	5,8	21,9	2,6

13,6% респондентів повідомили про те, що 1–2 рази в житті мали можливість спробувати марихуану або гашиш, але не скористалися нею (12,1% – серед дівчат та 15,6% – серед хлопців). Більше таких серед учнівської молоді в обласних центрах та інших містах (15,9% та 14,4% відповідно), ніж у селах (9,5%). Про такі випадки повідомили 19,5% респондентів – студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.), 18,1% – I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.), 17,0% учнів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.), 16,5% учнів 11 класу ЗНЗ та 10,0% учнів 9 класу ЗНЗ. Про те, що 3 або більше разів у житті мали можливість спробувати марихуану або гашиш, але не скористалися нею, повідомили 7,3% респондентів (9,6% – серед хлопців та 5,7% – серед дівчат). Відсоток таких учнів утричі більший серед молоді в обласних центрах, ніж у селах, – 9,9% та 3,3% відповідно. Про такий досвід повідомили 13,3% серед студентів II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) та 11,9% серед учнів I курсу ПТНЗ (після 9 кл.) (табл. 3.3.2).

Таблиця 3.3.2

Розподіл відповідей серед тих респондентів, хто мав можливість, але не вживав марихуану або гашиш, %

	Серед усіх	Хлопці	Дівчата
Жодного разу	78,5	73,9	81,7
1–2 рази	13,6	15,6	12,1
3 рази або більше	7,3	9,6	5,7
Немає відповіді	0,7	0,8	0,5

3.4. Місця придбання психоактивних речовин

Більшість як хлопців – 77,2%, так і дівчат – 86,8% не знають місць, де можна було б легко придбати марихуану або гашиш. Серед таких респондентів 87,8% учнів сільських шкіл та 78,7% жителів обласних центрів.

Найдоступнішими місцями, де можна легко придбати марихуану або гашиш, є дискотеки, бари тощо (6,1% респондентів); дещо складніше, але також легко їх можна придбати у парку, на вулиці тощо – 5,3% респондентів, у торговців наркотиками – 4,0% опитаних. Про факт легкого отримання наркотику в навчальному закладі зазначили 2,3% молодих людей (рис. 3.4.1). Учні сільської місцевості складніше придбати марихуану або гашиш, ніж ровесникам з обласних центрів або інших міст. Так, 4,4% учнів сільських шкіл проти 7,0% обласних центрів повідомили про можливість придбати марихуану або гашиш на дискотеках, 2,6% проти 6,9% в парку, на вулиці, 1,9% проти 5,3% у торговців наркотиками. Хлопцям легше придбати наркотик, ніж дівчатам (7,6% хлопців проти 3,5% дівчат такої думки щодо придбання на вулиці, 5,0% проти 3,2% щодо придбання у торговців наркотиками). Лише 2,0% респондентів зазначили інші місця, де можна придбати марихуану або гашиш.

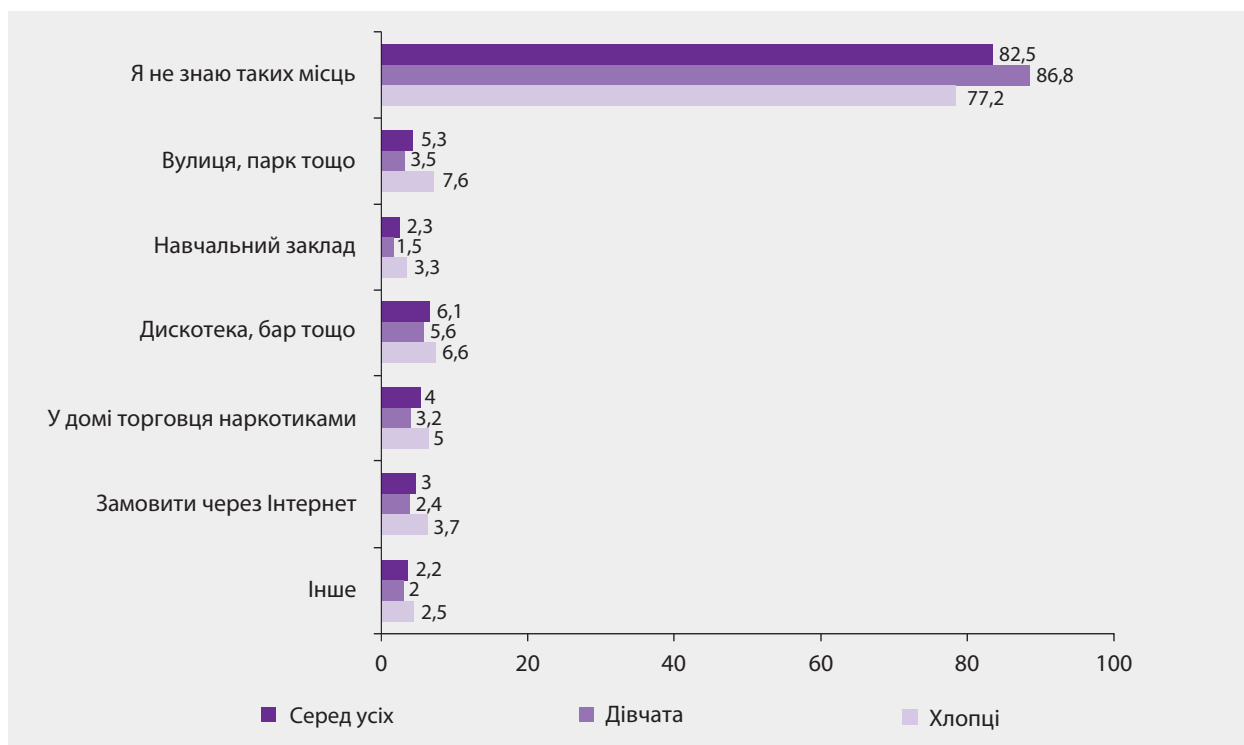

Рис. 3.4.1. Розподіл відповідей респондентів щодо місць, де можна легко придбати марихуану або гашиш, %

Найпоширенішим джерелом отримання наркотичних речовин є компанії друзів – 4,3% респондентів. Не менш важливим є присутність старших друзів/подруг – 2,5% респондентів та друга/подруги-однолітка – 2,2%. Всі ці джерела є більш привабливими для хлопців (табл. 3.4.1).

Таблиця 3.4.1

Розподіл ствердних відповідей респондентів на запитання анкети:
«Якщо ти коли-небудь вживав(ла) наркотики, такі як марихуана або гашиш,
екстазі або амфетаміни, як ти їх діставав(ла)?» за статтю, %

	Серед усіх	Хлопці	Дівчата
Вживав(ла) у компанії друзів	4,3	5,5	3,4
Одержав(ла) від старшого друга/подруги	2,5	3,5	1,7
Одержав(ла) від друга/подруги мого віку або молодше	2,2	3,6	1,0
Купив(ла) у друга	1,2	2,2	0,4
Одержав(ла) від людини, про яку чув(ла), але не знав(ла) особисто	1,0	1,8	0,5
Купив(ла) у людини, про яку чув(ла), але не знав(ла) особисто	1,0	1,8	0,3
Одержав(ла) від старшого брата або сестри	0,7	1,1	0,4
Одержав(ла) від незнайомця	0,7	1,3	0,2
Купив(ла) у незнайомої людини	0,5	1	0,1
Одержав(ла) від одного з батьків	0,3	0,6	0,1
Узяв(ла) вдома без дозволу батьків	0,4	0,8	0,1
Іншим способом	0,5	1	0,1

3.5. Оцінка ризику вживання наркотичних речовин

Великим ризиком нашкодити собі, якщо спробувати курити марихуану або гашиш один або два рази вважають 49,8% опитаних (55,0% дівчат та 43,3% хлопців) (табл. 3.5.1). Учні сільських шкіл більше схильні до думки існування великого ризику зашкодити собі при вживанні марихуани або гашишу один-два рази, ніж опитані з обласних центрів та інших міст (табл. 3.5.2).

Таблиця 3.5.1

Питома вага респондентів, які вважають, що існує великий ризик нашкодити собі
(фізично або ще як-небудь) при вживанні певних видів наркотичних речовин, %

	Серед всіх	Хлопці	Дівчата
Спробували курити марихуану або гашиш один або два рази	49,8	43,3	55,0
Іноді курять марихуану або гашиш	52,4	45,7	57,8
Курять марихуану або гашиш регулярно	73,5	67,3	78,6
Спробували екстазі один або два рази	42,6	39,2	45,4
Вживають екстазі регулярно	70,0	63,3	75,4
Спробували амфетаміни один або два рази	44,5	41,7	46,7
Вживають амфетаміни регулярно	72,0	66,1	76,6

Таблиця 3.5.2

Питома вага респондентів, які вважають, що існує великий ризик нашкодити собі (фізично або ще як-небудь) при вживанні марихуани або гашишу, %

	Тип населеного пункту			Місце навчання							
	Обласний центр (атакож Київ та Сінферополь)	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Якщо вживати один або два рази	47,4	48,8	54,5	51,8	50,8	50,6	45,6	46,2	49,7	46,7	47,9
Іноді вживати	50,2	51,2	57,1	53,6	55	54,4	47,2	47,2	53,9	48,5	51,8
Регулярно вживати	75	73,6	71,6	72,4	76,9	78,1	66,4	66,2	73,3	76,8	82,1

3.6. Тенденції вживання наркотичних речовин серед 15–16-річної¹³ учнівської молоді: 1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011

Аналіз даних щодо досвіду вживання марихуани чи гашишу серед 15–16-річних учнів/студентів у динаміці з 1995 по 2011 рр. дозволяє визначити періоди зростання (з 1995 по 1999 рр.), певної стабілізації (з 1999 по 2003 рр.) та зменшення (значне з 2003 по 2007 рр. та повільне з 2007 по 2011 рр.) рівня поширення цих наркотичних речовин (рис. 3.6.1). Зазначені тенденції характерні як для хлопців, так і для дівчат.

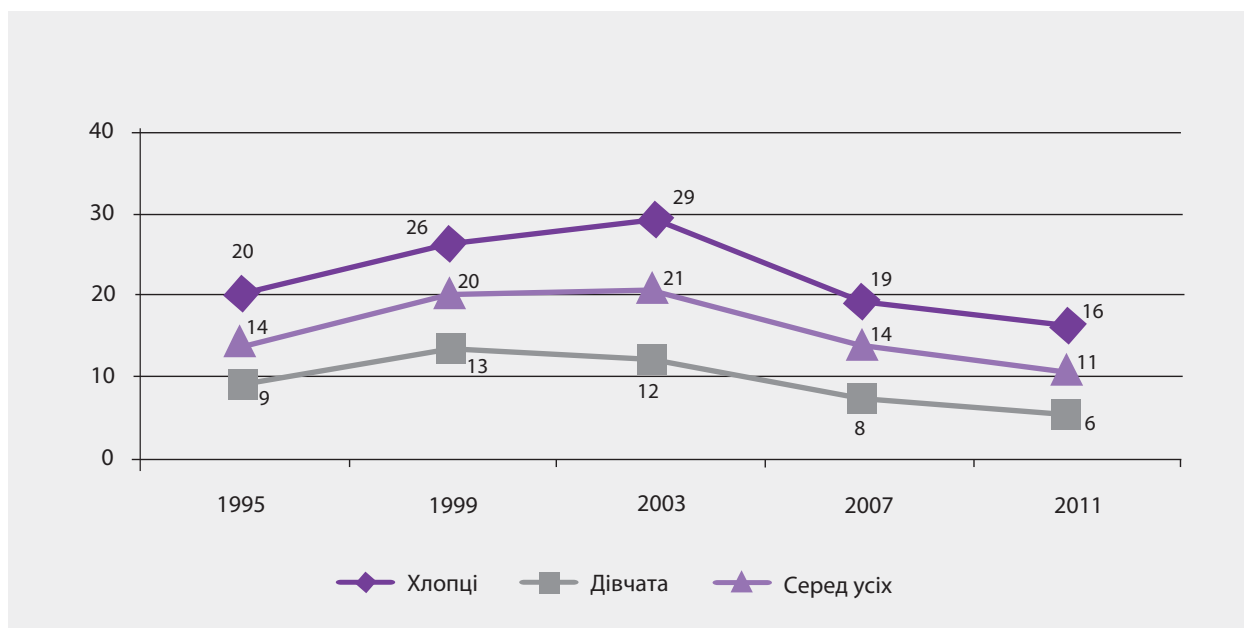

Рис. 3.6.1. Динаміка вживання марихуани чи гашишу протягом життя за статтю, %

¹³ Звертаємо увагу читачів, що показники 2011 р. в цьому підрозділі розраховані для цільової групи міжнародного проекту – 15–16-річних учнів/студентів, а саме – вікової когорти 1995 року народження. Отже, можуть бути незначні відмінності між даними, що розглядаються у попередніх підрозділах розділу 4, оскільки в них представлені дані по віковій групі 15–17-річних, які були цільовою групою національного дослідження в 2011 р.

Поширеність вживання марихуани чи гашишу за останні 12 місяців суттєво зростає серед хлопців з 1995 р. по 1999 р., залишилася стабільною (на рівні 18%) у 2003 р., зменшилась до 10% у 2007 р. та залишилася на такому ж рівні у 2011 р. Серед дівчат спостерігалася схожа траєкторія, але із значно меншими показниками та коливаннями: 5% – у 1995 р., 8% – у 1999 р., 7% – у 2003 р., 5% – у 2007 р. та 4% – у 2011 р. (рис. 3.6.2).

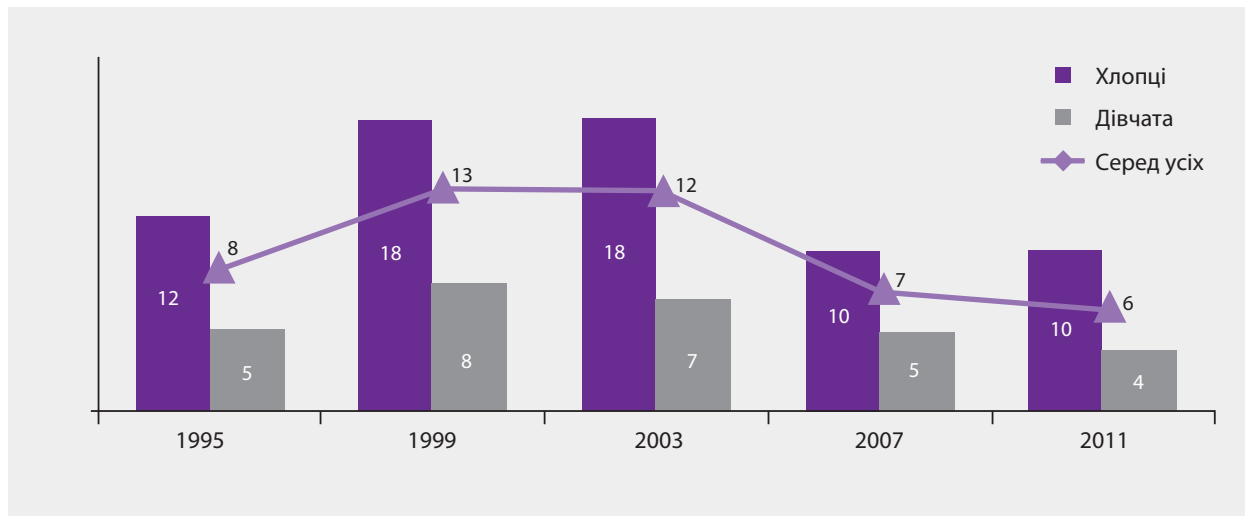

Рис. 3.6.2. Динаміка вживання марихуани чи гашишу за останні 12 місяців за статтю, %

На рис. 3.6.3 показана траєкторія поширення вживання марихуани чи гашишу протягом останніх 30 днів, яка співпадає із загальною траєкторією вживання протягом життя, але на значно меншому відсотковому рівні.

Динаміка раннього залучення (у 13 років або раніше) до спроби марихуани чи гашишу зберігає коливання, що характерні для загального поширення досвіду вживання та вживання протягом останніх 12 місяців. Хлопці знаходяться у більш високому ризику ранньої спроби наркотичних речовин (рис. 3.6.4).

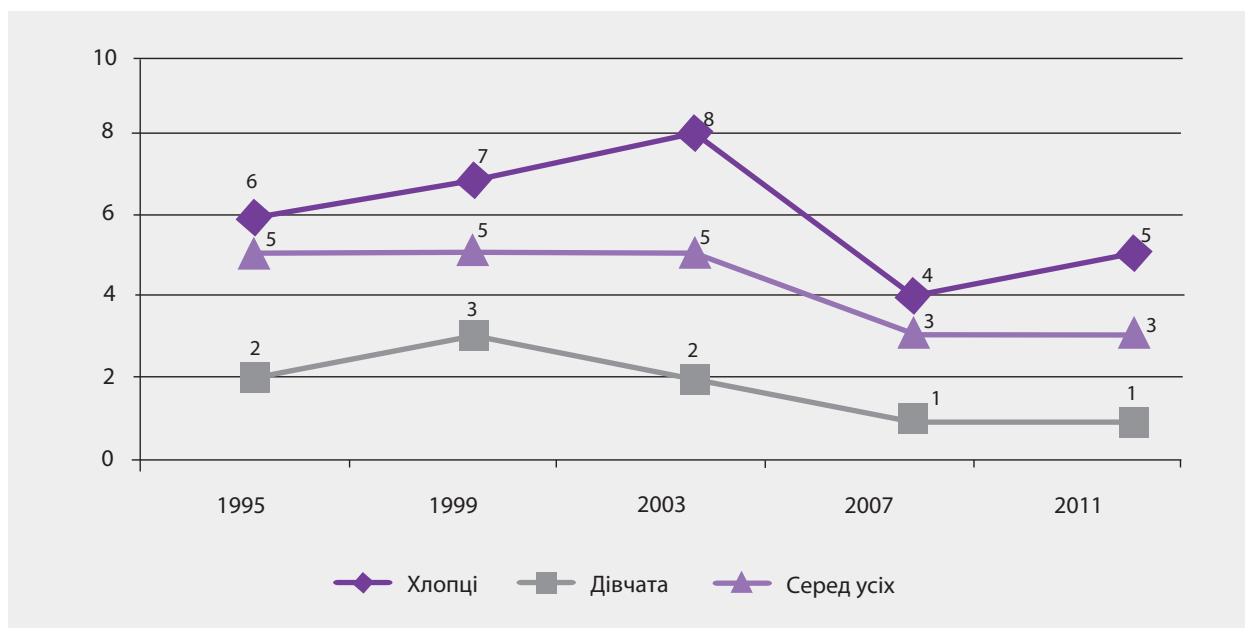

Рис. 3.6.3. Динаміка вживання марихуани чи гашишу протягом останніх 30 днів за статтю, %

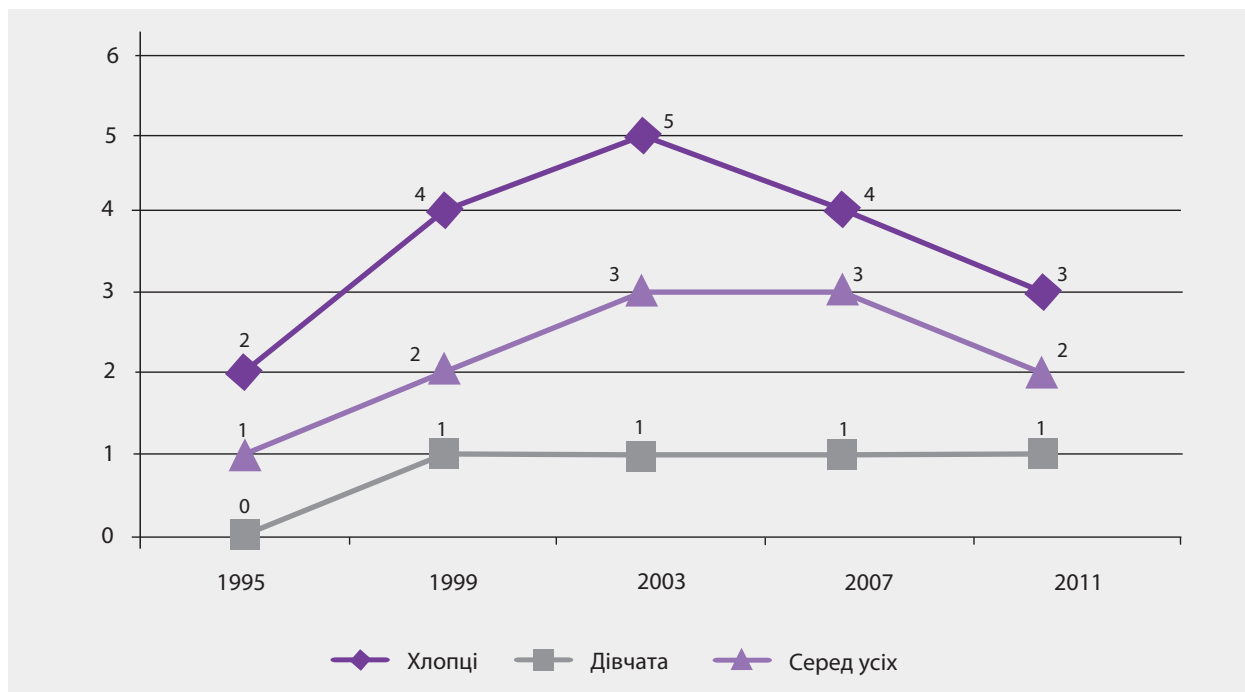

Рис. 3.6.4. Динаміка раннього вживання канабісу молоддю у віці 13 років чи раніше за статтю, %

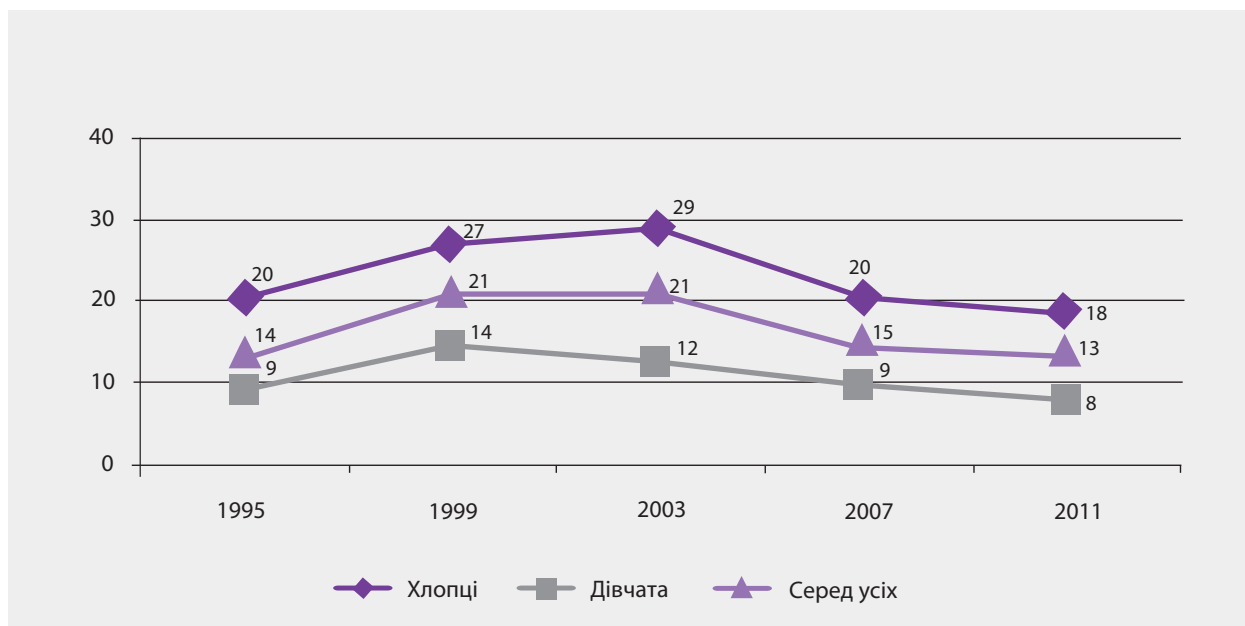

Рис. 3.6.5. Динаміка вживання будь-якого наркотику протягом життя, %

Отже крива, що характеризує рівень поширення вживання марихуани чи гашишу серед учнівської молоді віком 15–16 років, після періоду зростання з 1995 р. по 2003 р. змінила своє спрямування на зниження, яке було зафіксовано у 2007 році та залишилося таким же за даними 2011 р.

Висновки

- 25,4% учнів мають досвід вживання заборонених наркотичних речовин (33,6% – серед хлопців і 18,8% – серед дівчат).
- Хоча б один раз в житті марихуану або гашиш пробували 12,4% опитаних (серед хлопців – 18,9%, серед дівчат – 7,2%); 21,2% учнів, які вчаться на II, III курсах ПТНЗ (після 9 кл.) та II, III курсах ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 20,8%.
- Основну питому вагу тих, хто вживає марихуану або гашиш, становлять «експериментатори», тобто ті, хто спробували вживати 1–2 рази, особливо це спостерігається у середовищі учнів ПТНЗ та ВНЗ.
- Перша спроба марихуани або гашишу відбулася для 2,1% у 13 років і менше, для 4,7% до 15 років.
- Поширеність вживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців серед 15–17-річних підлітків складає 7,3% (серед хлопців – 11,5%, дівчат – 4,0%).
- Про вживання протягом останніх 30 днів марихуани або гашишу зазначили 3,0% учнівської молоді (серед хлопців – 5,2%, серед дівчат – 1,2%).
- «Позитивні» наслідки вживання марихуани або гашишу – є можливість справитися із сором'язливістю, закомплексованістю, комунікабельністю тощо. Щодо «негативних» наслідків віднесено те, що неможливо буде зосередитися, вести або слідувати за розмовою.
- Хоча б раз у житті 3,1% вживали екстазі (4,7% – серед хлопців та серед 1,8% – дівчат), 2,6% – «курильні» суміші.
- Алкоголь разом з пігулками з метою сп'яніння протягом життя вживали 2,1% опитаних (серед хлопців – 2,5%, серед дівчат – 1,7%).
- За призначенням лікаря коли-небудь транквілізатори чи седативні препарати вживали 0,7% впродовж трьох або й більше тижнів.
- Перша спроба марихуани або гашишу у 2,1% сталася до 13 років (про це повідомили 3,4% – серед хлопців та 1,0% – серед дівчат).
- Основна причина першого вживання наркотиків – цікавість (5,3%).
- 11,1% вважають, що можна легко дістати марихуану або гашиш (серед хлопців – 15,1%, серед дівчат – 7,9%).
- 13,6% респондентів повідомили про те, що 1–2 рази в житті мали можливість спробувати марихуану або гашиш, але не скористалися нею (12,1% – серед дівчат та 15,6% – серед хлопців).
- Більшість як хлопців – 77,2%, так і дівчат – 86,8% не знають, де можна було б легко придбати марихуану або гашиш.
- Компанія друзів – найпоширеніше джерело отримання наркотичних речовин (4,3%).
- Великим ризиком нашкодити собі, якщо спробувати курити марихуану або гашиш один або два рази, вважають 49,8% опитаних.
- Рівень поширення вживання марихуани чи гашишу серед учнівської молоді віком 15–16 років, після періоду зростання з 1995 р. по 2003 р. змінив своє спрямування на зниження, яке було зафіксовано у 2007 році та закріплено за даними 2011 р.

4

Соціальне оточення учнівської молоді

Аналіз даних цього розділу охоплює широке коло обставин життя молодих людей, які впливають на формування їх моделей поведінки, а саме: поширеність шкідливих звичок серед однолітків та у родинному колі, психологічний клімат та комфорт респондентів.

4.1. Поширеність шкідливих звичок серед однолітків

Для вибору того чи іншого типу поведінки саме в підлітковому віці приклад найближчого оточення стає одним із вирішальних факторів. У процесі соціалізації молодій людині здається дуже важливим не відрізнятись від загалу в компанії, не відчувати себе «білою вороною», не наражатися на насмішку або зневажання через відмову від прийнятих у середовищі друзів уподобань. Це стосується і шкідливих звичок. Згідно з результатами дослідження лише кожен десятий з опитаних молодих людей (10,4%) зміг повідомити, що ніхто з його друзів та оточення не курить, а впевнених у невживанні більшістю оточення алкоголю ще менше – 7,5% опитаних. При аналізі відповідей про поширеність у компанії друзів тих або інших шкідливих звичок, окрім зростання долученості до тютюну, алкоголю і наркотиків з віком, спостерігалась певна диференціація серед однолітків залежно від типу навчального закладу. Так, наприклад, відповіді 10-класників стосовно поширеності у власному оточенні тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотиків дещо відрізняються від відповідей їх однолітків-першокурсників (і ПТНЗ, й ВНЗ) у кращий бік. Тобто з певним зростанням ступеня свободи і самостійності, який дає перехід із школи до ПТНЗ, коледжу чи ВНЗ, підвищується також рівень поширеності серед звичного оточення тютюнокуріння, вживання алкоголю і наркотичних речовин. Рисунок 4.1.1 ілюструє, як зростає за межами школи кількість респондентів, які повідомили про поширеність тютюнокуріння серед більшості їхніх друзів, та зменшується частка тих серед ближнього оточення, хто не курить.

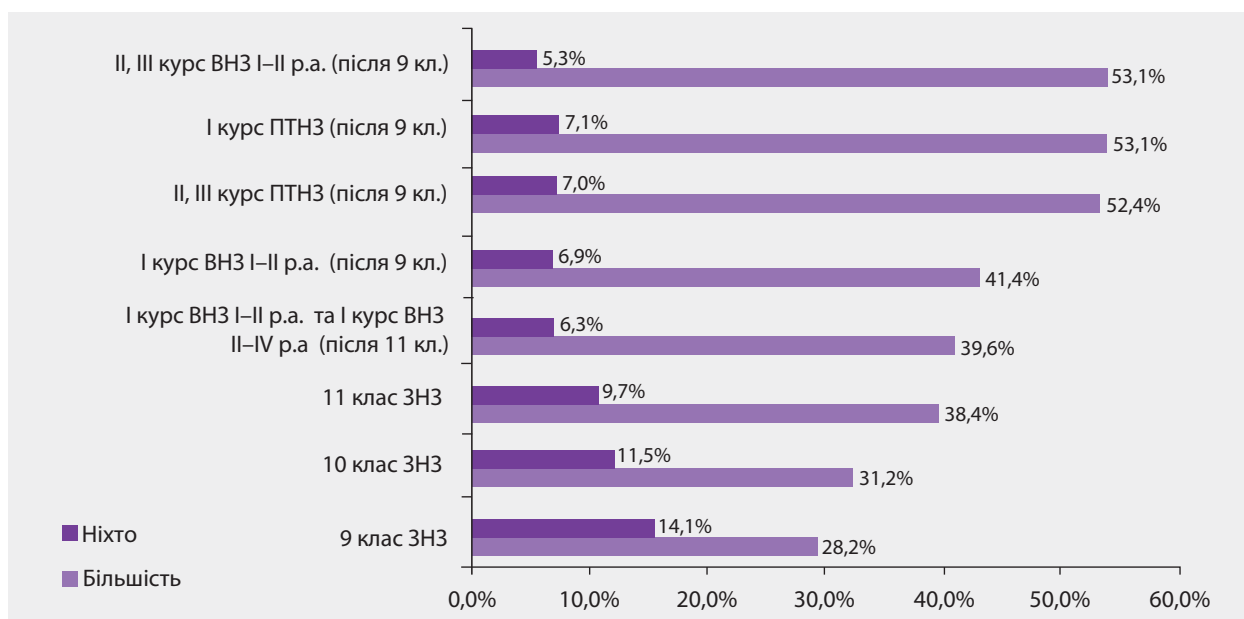

Рис. 4.1.1. Розподіл респондентів за оцінкою чисельності друзів, які курять цигарки, залежно від типу навчального закладу, %

Відносно більша частка підлітків вказала, що більшість їхніх друзів або й усі вживають алкоголь (так думають 47,7% респондентів). Аналогічну оцінку рівня поширення тютюнокуріння дали 37,4% підлітків. Також половина опитаних повідомили, що дехто з приятелів курить та що 42,7% – вживають спиртне, тобто тією або іншою мірою ці шкідливі звички характерні для абсолютної більшості (майже 90%) найближчого молодіжного оточення респондентів. Тобто можна сказати, що підлітки оцінюють вживання тютюну й алкоголю як таке, що стало звичним у середовищі українських молодих людей. Тривожним є факт, що понад 14% опитаних вказали: більшість з їхнього оточення може напиватися, половина засвідчила про окремі такі випадки, і лише 31% підлітків змогли повідомити, що не мають у найближчому оточенні нікого, хто в такій мірі зловживає алкоголем. Найчастіше повідомляли про те, що більшість їхніх друзів напиваються (кожен п'ятий), підлітки, які навчалися на I курсі ПТНЗ (після 9 кл.) та студенти II, III курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.).

Коли запитання стосувались інших речовин, що викликають залежність, зростала частка респондентів, які повідомили, що ніхто з їхніх друзів не вживає: марихуану або гашиш (75,7%); транквілізатори, седативні препарати (90,4%); екстазі (91,2%); інгалянти (93,5%). Оцінка вживання наркотичних речовин друзями та оточенням коливалася залежно від типу речовини. Так, вважали, що друзі курять марихуану або гашиш 22% опитаних, вживають без призначення лікаря транквілізатори, седативні препарати – 7,2%; екстазі – 7%; а вдихають інгалянти – лише 4,8% респондентів.

Дуже незначна частина засвідчила поширеність цих засобів серед більшості з оточення – лише для канабіоїдів показник склав 2%, для решти наркотиків частка не сягала однієї соті.

Зазвичай дівчата дещо менше оцінювали поширеність вживання наркотичних речовин друзями та оточенням (табл. 4.1.1), окрім вживання алкоголю – більше половини (50,9%) повідомили, що більшість їхніх подруг і друзів вживають спиртне (хлопці – 43,7%). До того ж практично одноставними з юнаками представниці слабкої статі виявились при оцінці поширеності тютюнокуріння у їхньому ближньому колі.

Таблиця 4.1.1

Оцінка підлітками рівня поширення вживання наркотичних речовин серед друзів, %

	Більшість		Дехто		Ніхто		Немає відповіді	
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата
Курять цигарки	38,1	36,7	49,7	52,5	11,0	10,0	1,2	0,8
Вживають алкогольні напої	43,7	50,9	44,1	41,6	9,5	5,8	2,7	1,7
Курять марихуану або гашиш	3,0	1,2	23,4	17,2	70,8	79,5	2,8	2,1
Вживають транквілізатори, седативні препарати без призначення лікаря	1,1	0,2	6,9	6,3	89,4	91,2	2,6	2,2
Вживають екстазі	1,1	0,3	7,4	5,5	89,5	92,6	2,0	1,7
Вдихають інгалянти	1,1	0,4	4,8	3,6	92,2	94,6	1,8	1,4

4.2. Поширеність шкідливих звичок у родинному колі

Зазвичай старші брати і сестри є тим взірцем, який наслідує дитина в процесі соціалізації. За результатами дослідження 26,8% хлопців та 32,0% дівчат повідомили, що хтось із їхніх старших братів чи сестер курить цигарки, відповідно 35,6% хлопців та 44,8% дівчат вказали на вживання ними спиртного, причому 9,0% хлопців та 10,6% дівчат.

Відносно рідше на селі повідомляли про тютюнокуріння і вживання старшими братами і сестрами спиртного (табл. 4.2.1), а також і інших наркотичних речовин.

Зазначимо, що найчастіше про відсутність старших братів чи сестер повідомили респонденти з обласних центрів (а також міст Києва та Сімферополя), таких виявилось 26% проти 19% у селах.

Таблиця 4.2.1

Оцінка респондентами рівня поширення вживання речовин, що викликають залежність, серед старших братів та сестер, %

Хтось із старших братів чи сестер...	Місце проживання		
	Обласний центр (а також Київ та Сімферополь)	Інше місто	Село
Курить цигарки	30,1	31,9	25,5
Вживає алкогольні напої	41,6	41,9	37,5
Напивається	10,4	9,6	9,7
Курить марихуану або гашиш	3,3	4,3	2,9
Вживає транквілізатори, седативні препарати без призначення лікаря	2,4	3,2	2,8
Вживає екстазі	2,4	3,4	2,6
Вдихає інгалянти	2,4	3,1	2,6

4.3. Образи, травми та бійки в підлітковому середовищі

За даними ВООЗ щоденно 565 людей у віці 10–29 років помирають унаслідок міжособистісного насилля¹⁴. Опитування показало, що в середовищі українських підлітків випадки насильницьких та протиправних дій спостерігаються досить часто.

За результатами дослідження практично кожен п'ятий респондент розповів про участь у бійках у школі або на роботі впродовж останнього року.

30,1% хлопців та 10,9% дівчат повідомили, що впродовж останніх 12 місяців брали участь у бійках у школі або на роботі, а 5,4% хлопців та 2% дівчат вказали, що жертвами побиття стали вчителі. Відповідно в участі у бійках групи друзів з іншою групою зізналися 24,9% хлопців та 8,5% дівчат, вказали на заподіяння іншим особам фізичного ушкодження з необхідністю накладання пов'язки або звернення по допомогу до лікаря 13,1% хлопців та 4,6% дівчат.

Таблиця 4.3.1

Частка респондентів, які ніколи не брали участі впродовж останніх 12 місяців у насильницьких діях, %

	Тип навчального закладу					
	9 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ III–IV р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Побиття вчителів	94,8	95,6	88,1	92,4	95,4	96,4
Участь у бійках у школі або на роботі	77,3	85,0	68,5	73,2	78,1	86,6
Участь у бійці групи друзів з іншою групою	81,4	85,3	73,2	80,6	80,5	86,9
Заподіяння кому-небудь фізичного ушкодження з необхідністю накладання пов'язки/допомоги лікаря	90,1	90,3	81,7	86,6	90,5	92,9

2,4% респондентів зізналися, що використовували зброю, щоб відібрати щось у інших людей (юнаки – частіше, у 4% випадків). Найчастіше за інших про такий спосіб «придбання» бажаного повідомили підлітки, які навчаються на II, III курсах ПТНЗ, найрідше – першоккурсники ВНЗ I–II рівнів акредитації та ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) – у 0,6% випадків.

Один або декілька разів за останні 12 місяців 6,5% хлопців та 2,9% дівчат заволодівали чим-небудь, що їм не належало, вартістю від 60 грн і більше. Коли в запитанні йшлося про те, наскільки часто брали що-небудь з магазину, не сплативши, таких виявилось більше – 9% хлопців та 4,6% дівчат відповідно. Було б цікаво з'ясувати, чи вартість вкраденого була меншою за 60 грн, чи «запозичення» товару з магазину не сприймається як посягання на власність, що комусь належить.

Про навмисний підпал чужої власності повідомили 2,2% опитаних, про навмисне пошкодження шкільної власності – 9,4% респондентів.

Унаслідок тих або інших протиправних дій мали проблеми з міліцією 7,1% респондентів, переважно хлопці (11,2%). Найбільш актуальним це виявилось для першоккурсників ПТНЗ – раз або більше впродовж року мали конфлікти з міліцією 14,3% з них, однак серед старшоккурсників ПТНЗ була більшою частка тих, хто повідомив про проблеми з правозахисними органами 3 і більше разів за останні 12 місяців, – 4,3% (серед усіх таких було лише 1,5%).

¹⁴ Риски для здоров'я молодих людей. Информационный бюллетень ВОЗ №345, август 2011 г. [Електронный ресурс]. // Режим доступа: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs345/ru/index.html>

4.4. Психологічний клімат та комфорт респондентів

Підлітки, потрапляючи в складні ситуації, часто не знають, що їм робити, не знаходячи при цьому підтримки під дахом власної оселі. Ствердно відповіли на запитання: «Чи траплялося з тобою таке, що ти втік(ла) з дому більш ніж на один день?» – 9,1% опитаних, найрідше це стосувалося сільських мешканців. Частіше про випадки втечі з домівки повідомляли учні ПТНЗ (14,4% – 17,9% залежно від курсу), а якщо врахувати, що серед цього контингенту і частка тих, хто не давав відповіді (серед яких потенційно могли бути й ті, хто з певних причин не бажав про це розповісти), також була найвищою, можна думати, що такий досвід є практично у кожного п'ятого.

Як підраховано фахівцями ВООЗ, у світовому масштабі щорічно 20% підлітків мають якісь проблеми у сфері психічного здоров'я, найчастіше – депресію чи тривогу. Такий ризик зростає внаслідок пережитого насилля, приниження, девальвації особистості, злиденного існування¹⁵. Однією з основних причин смерті серед молодих людей є самогубство. За даними офіційної статистики у 2010 році в Україні у віковій групі 15–19 років добровільно пішли з життя 16,5% померлих, причому юнаків серед них було у 2,6 разів більше, ніж дівчат. Однак статистика «невдалих» суїцидальних спроб недостовірна. Думки про те, щоб заподіяти собі шкоду, частіше виникали в дівчат (про це сказали 36,1% респонденток проти 17,5% серед хлопців, однак досить рідко таке траплялося більше ніж 1–2 рази (9,9% та 4,7% відповідно), причому і про спроби реалізувати ці наміри повідомило вдвічі більше дівчат, ніж хлопців (11,7% проти 5,7%). Найбільше тих, кому життя видавалося нестерпним, виявилось серед першокурсників ПТНЗ – про спроби піти з життя вони повідомляли найчастіше за інших (у 15%), причому удвічі більша частка, ніж серед усіх опитаних, – про повторні дії (3 рази і більше).

При тому, що 9% підлітків повідомили про суїцидальні спроби, тільки 2,2% вказали на потребу у допомозі лікаря після цього. Дівчата не бажали звертатися по допомогу удвічі частіше, ніж хлопці. Першокурсники ПТНЗ також найчастіше в таких ситуаціях не вірили у можливість лікарської допомоги і не зверталися по неї – 15% респондентів цієї категорії повідомили про спроби здійснити самогубство, у тому числі 12,3%, тобто більшість, сказали, що не потребували медичної допомоги.

За результатами опитування у середовищі українських підлітків спостерігалися прояви агресивності та протиправних дій (причому неодноразово), в яких молоді люди виступали і як винуватці, і як потерпілі. Агресивні дії відносно когось здійснювались і юнаками, і дівчатами. Якщо гендерні відмінності в груповому ображанні були мало вираженими, то про ініціацію бійок (як індивідуальної, так і в складі груп) частіше свідчили хлопці (табл. 4.4.1).

Таблиця 4.4.1

Оцінка респондентами частоти агресивних дій (бійок та образ)
впродовж останніх 12 місяців, %

	Жодного разу		1–2 рази		3–9 разів		10 разів або більше	
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата
Участь у груповому ображанні кого-небудь	65,1	71,2	20,7	20,6	6,6	5,2	4,1	1,6
Участь у груповому побитті кого-небудь	84,3	94,1	8,0	3,3	2,4	0,6	8,0	3,3
Перебування в групі, що почала бійку з іншою групою	78,0	92,5	12,2	4,5	4	0,9	1,7	0,2
Ініціація бійки з іншою людиною	65,4	87,3	22,4	9,0	5,8	1,7	2,1	0,3

З оцінки ситуації, коли респонденти самі були потерпілою стороною/жертвою, виявилось, що 5,9% опитаних ставали жертвами групового побиття, а 9,6% перебували в групі, що наразалася на груповий напад. Юнаки більш ніж удвічі частіше за дівчат особисто наражались на групове побиття або були у групі, що зазнавала нападу з боку іншої групи. Кожен десятий (10,2%) повідомив про випадки навмисного заподіяння ким-небудь шкоди його власності.

¹⁵ Риски для здоров'я молодих людей. Информационный бюллетень ВОЗ №345, август 2011 г. [Електронный ресурс]. // Режим доступу: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs345/ru/index.html>

Частота випадків крадіжки

Лише 2,3% опитаних зізналися, що здійснювали (раз чи більше) крадіжки. Більше 90% опитаних (92,1% хлопців та 97,1% дівчат) повідомили, що не крали чого-небудь коштовного (на суму, еквівалентну вартості 2–3 квитків у кіно) впродовж останніх 12 місяців і не проникали куди-небудь з метою крадіжки (92,1% хлопців та 97,5% дівчат). Однак кожен сотий з опитаних здійснював крадіжки більше 3 разів на рік, ще 1,4% зізналися, що таке траплялось 1–2 рази.

8,1% респондентів самі ставали жертвами крадіїв, відносно частіше від цього потерпали учні/студенти ПТНЗ (12,5%–11,8%). Лише для частини це супроводжувалося проникненням до власного дому – так, про випадки проникнення в дім з метою крадіжки повідомили 3,4% опитаних. Зазначимо, що при аналізі ситуації стосовно крадіжок серед учнів/студентів ПТНЗ виявилось найбільше таких, які не дали відповіді (до речі, як і стосовно низки інших питань).

Дуже незначна частка (3,3%) вказала, що вони купували крадені товари, частіше це були хлопці (5,5%).

Висновки:

- Тютюнокуріння та вживання алкоголю стали звичними в середовищі української молоді, яка навчається: тобто тією чи іншою мірою ці шкідливі звички характерні для абсолютної більшості (майже 90%) найближчих друзів опитаних. 47,7% респондентів повідомили, що в їхніх компаніях вживають алкоголь усі, аналогічну оцінку рівня поширення тютюнокуріння дали 37,4% підлітків.
- 22% опитаних вважають, що їхні друзі курять марихуану або гашиш; 7,2% – що приймають без призначення лікаря транквілізатори, седативні препарати; 7% – що вживають екстазі; 4,8% респондентів думають, що в їх найближчому оточенні вдихають інгалянти.
- 29,7% респондентів (26,8% хлопців та 32,0% дівчат) повідомили, що дехто з їхніх старших братів чи сестер курить цигарки, відповідно 40,7% опитаних (35,6% хлопців та 44,8% дівчат) вказали на вживання ними спиртного, причому 9,9% підлітків (9,0% хлопців та 10,6% дівчат) зазначили, що брати і сестри бувають у стані важкого алкогольного сп'яніння/напиваються.
- 30,1% хлопців та 10,9% дівчат повідомили, що впродовж останніх 12 місяців брали участь у бійках у школі або на роботі; у групових бійках зізналися 24,9% хлопців та 8,5% дівчат. 13,1% хлопців та 4,6% дівчат вказали, що завдавали іншим шкоди, яка спричинювала необхідність накладання пов'язки або звернення по допомогу до лікаря.
- 5,9% опитаних повідомили, що самі ставали жертвою групового побиття, а 9,6% – перебували в групі, що зазнавала групового нападу. Кожен десятий (10,2%) вказав на випадки навмисного завдання ким-небудь шкоди його власності.
- Про навмисний підпал чужої власності повідомили 2,2% опитаних; про навмисне пошкодження шкільної власності – 9,4% респондентів; про заволодіння чужою власністю (вартістю від 60 грн і більше) – 4,3% підлітків.
- Проблеми з міліцією внаслідок тих або інших протиправних дій мали 7,1% респондентів, переважно хлопці (в 11,2% випадків). Найбільш відзначились у цьому першокурсники ПТНЗ – про конфлікти з міліцією повідомили 14,3% опитаних цієї категорії.
- У 27,8% опитаних виникали думки щодо заподіяння собі шкоди, а 9% повідомили про суїцидальні спроби. Серед тих, хто задумувався про самогубство і робив спроби реалізувати подібні наміри, дві третини становили дівчата.

5

Знання про ВІЛ-інфекцію та ризики інфікування

Зважаючи на актуальність профілактики ВІЛ-інфікування серед молоді та необхідність масштабної профілактичної роботи серед різних груп населення, а особливо серед молоді, яка навчається, це зумовило включення до опитування блок запитань стосовно інфікування ВІЛ¹⁶. Аналіз, зроблений у цьому розділі, націлений на виявлення обізнаності щодо ВІЛ-інфекції та наявності ризикованої статевої поведінки серед молоді, яка навчається у закладах освіти.

У 2009 – 2010 роках продовжувалося зростання частки осіб, які були інфіковані ВІЛ статевим шляхом, та зменшення частки парентерального, тобто внаслідок введення наркотичних речовин ін'єкційним шляхом. Кожний другий випадок інфікування ВІЛ серед загального числа ВІЛ-інфікованих становить статевий шлях передачі ВІЛ.

5.1. Знання про шляхи передачі ВІЛ-інфекції

За результатами дослідження переважна більшість (94%) учнівської молоді принаймні чула про ВІЛ/СНІД. Серед опитаних дівчат питома вага тих, хто чув про ВІЛ/СНІД, більша, ніж серед хлопців. Залежно від типу навчального закладу найбільше тих, які чули про ВІЛ/СНІД, серед студентів I курсу ВНЗ, найменше серед першокурсників ПТНЗ (див. рис. 5.1.1).

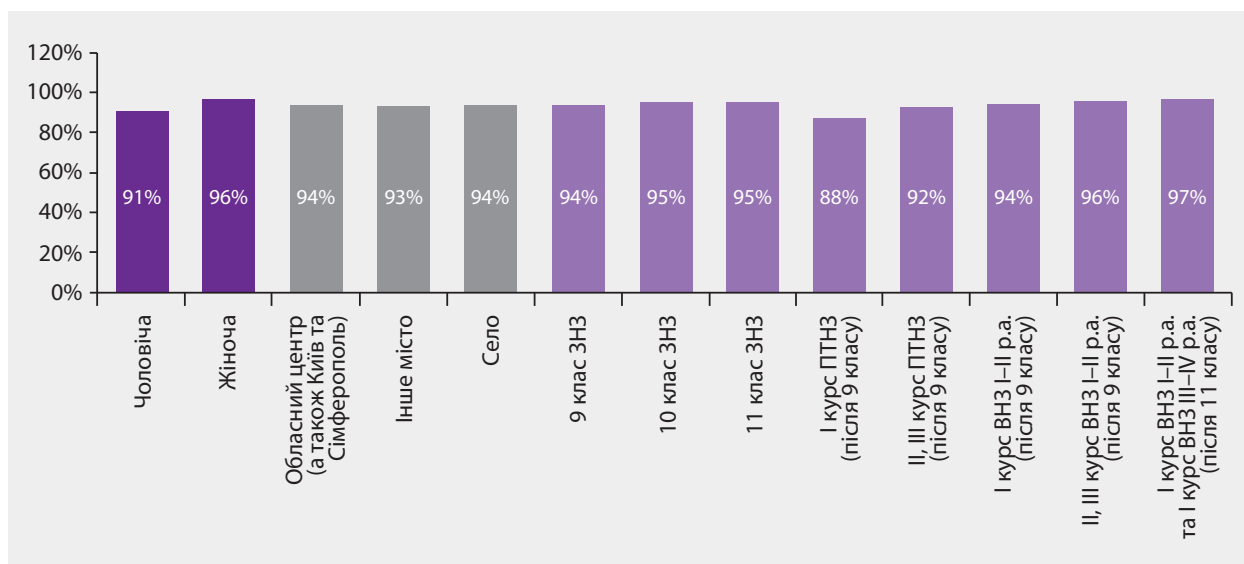

Рис. 5.1.1. Питома вага учнів, які коли-небудь чули про ВІЛ/СНІД

Аналіз отриманих результатів свідчить, що не всі представники учнівської молоді мають високий рівень знань щодо окремих шляхів передачі ВІЛ-інфекції. Дівчата мають вищий рівень обізнаності стосовно шляхів передачі ВІЛ-інфекції. Залежно від типу поселення також простежується тенденція, що учні/студенти із обласних центрів мають вищий рівень знань. Статистично значимі відмінності між рівнем обізнаності щодо різних шляхів передачі ВІЛ помітні також при аналізі даних залежно від типу навчального закладу: учні 10–11 класів ЗНЗ та студенти ВНЗ мають вищий рівень обізнаності, ніж інші. Найнижчий рівень знань в учнів ПТНЗ та учнів 9 класів ЗНЗ (див. табл. 5.1.1).

¹⁶ Довідково: кожна країна – учасниця міжнародного дослідницького проекту ЕСПАД – має право на включення до анкети додаткових запитань, що є актуальними, за умови, що загальна тривалість самозаповнення анкет не перевищуватиме учбову годину.

Таблиця 5.1.1

Питома вага учнів/студентів, які надали правильні відповіді щодо різних шляхів передачі ВІЛ, %*

	Стать респондентів		Тип населеного пункту			Клас/курс								
	Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ III–IV р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)	
ВІЛ-інфекцію можна попередити, якщо...														
Мати статеві контакти лише з одним вірним неінфікованим партнером	59	56	61	65	58	53	54	61	64	53	52	62	70	74
Користуватися презервативом під час кожного статевого контакту	64	63	65	68	63	60	62	67	66	57	57	66	73	73
ВІЛ-інфекція передається через...														
Через спільне використання ін'єкційного інструментарію з ВІЛ-інфікованою людиною	61		66	66	61	56	57	67	67	52	53	65	69	74
ВІЛ-інфекція не передається...														
Через укуси комара	38	37	39	41	36	39	39	41	44	30	28	41	37	41
Якщо пити з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною	51	48	53	55	49	48	50	53	53	44	42	51	53	61
Через спільне користування туалетом, басейном, сауною з ВІЛ-інфікованою людиною	46	47	46	51	44	45	48	49	45	41	33	49	46	53
Правильно визначили, що...														
Здорова на вигляд людина може бути ВІЛ-інфікованою	67	62	72	72	67	63	65	70	69	63	61	70	73	78

* — значимо менше, ніж середнє;

 — значимо більше, ніж середнє

Відсоток учнівської молоді, яка правильно визначає всі шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знає, як вона не передається¹⁷, є вкрай низьким¹⁸ та складає лише 20% (див. рис. 5.1.2).

¹⁷ Відсоток тих, хто ствердно відповів на запитання: «Чи можливо знизити ризик передачі ВІЛ, якщо мати статеві контакти лише з одним вірним неінфікованим партнером?», «Чи можливо знизити ризик передачі ВІЛ, якщо користуватися презервативом під час кожного статевого контакту?», «Чи може здорова на вигляд людина бути ВІЛ-інфікованою?», «Чи можна інфікуватися ВІЛ через спільне використання ін'єкційного інструментарію з ВІЛ-інфікованою людиною?» та відповіли «Ні» на запитання: «Чи можна інфікуватися ВІЛ, якщо пити з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною?», «Чи можна інфікуватися ВІЛ через спільне користування туалетом, басейном, сауною з ВІЛ-інфікованою людиною?».

¹⁸ Цей показник є далеким від цілей, визначених ССГАООН до 2010 року – 95%. Див.: Declaration of Commitment on HIV/AIDS. – United Nations General Assembly. – Special Session on HIV/AIDS, 25–27 June, 2001.

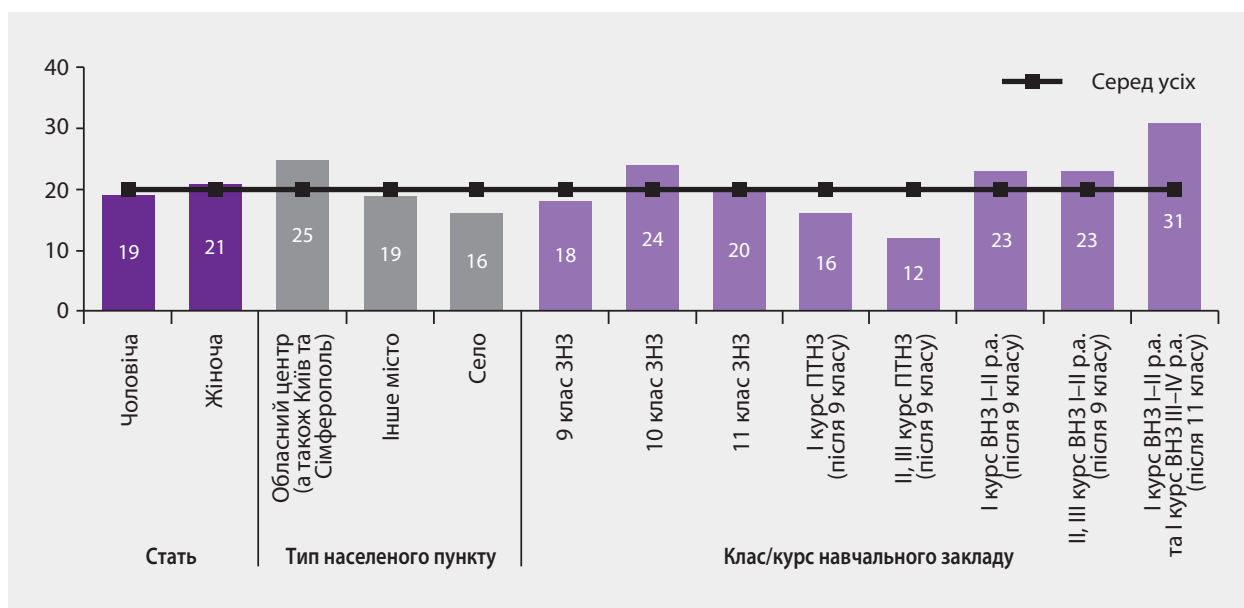

Рис. 5.1.2. Показник рівня знань щодо шляхів передачі ВІЛ, %

Дівчата краще обізнані щодо шляхів передачі ВІЛ, ніж хлопці. Залежно від типу поселення учнівська молодь із обласних центрів відзначається значно вищим рівнем знань, ніж мешканці сел. Найвищий рівень знань серед опитаних студентів I-го курсу ВНЗ I-II та III-IV рівнів акредитації (після 11-го кл.).

5.2. Статева поведінка та практика використання презерватива

Майже третина опитаних (30%) мали практику статевих стосунків. Питома вага хлопців, які вступали в статеві стосунки, є більшою порівняно з дівчатами (34% проти 24%). Наявність статевих стосунків серед учнівської молоді є більш характерною для представників обласних центрів та інших міст (33% проти 19% – в сільській місцевості). Найменше тих, хто мав статеві стосунки, серед учнів 9–10 класів ЗНЗ (16 та 23%), що може також бути пов'язано з їх віком. Серед інших опитаних цей відсоток значно вищий: 30% – серед учнів 11 класів, 43% – серед учнів ПТНЗ I курсу, 52% – серед учнів ПТНЗ II та III курсів, 30% – серед студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації після 9-го класу, 54% – серед студентів II та III курсів ВНЗ I-II рівнів акредитації після 9-го класу та 49% – серед студентів першого курсу ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

До досягнення 15 років 8% підлітків мали статеві стосунки (див. рис. 5.2.1).

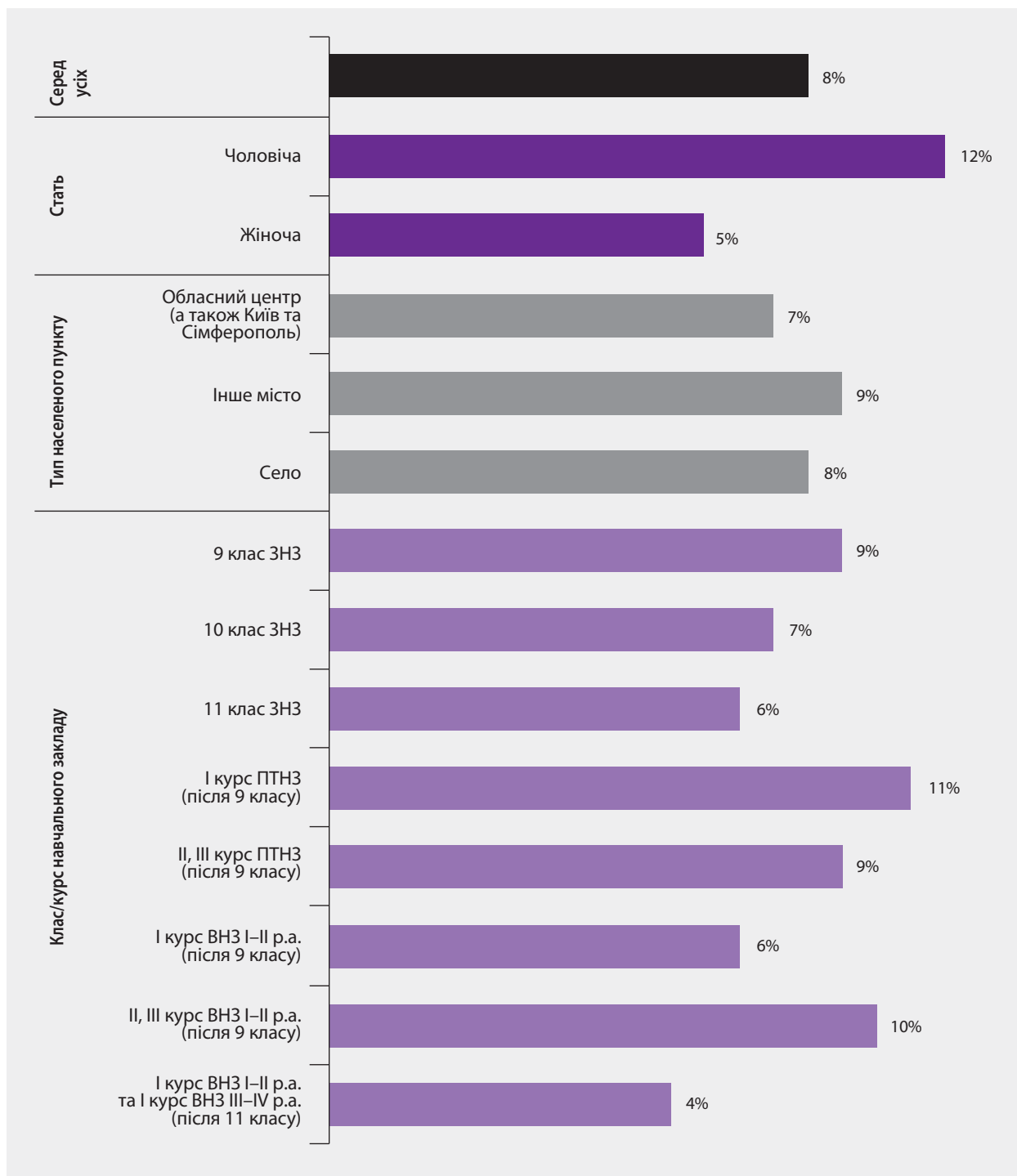

Рис. 5.2.1. Питома вага учнівської молоді, яка мала досвід статевих стосунків у віці до 15 років (серед сексуально активних), %

Серед хлопців питома вага тих, хто мав статеві стосунки протягом останніх 12 місяців, більша, ніж серед дівчат (36% проти 24%). Залежно від типу поселення питома вага тих, хто мав статеві стосунки за останні 12 місяців, серед жителів села статистично менша, ніж серед мешканців міст. Залежно від типу навчального закладу статистично значимих відмінностей не виявлено, тільки серед учнів I курсу ВНЗ (після 9-го класу) цей показник дещо менший, ніж серед учнів/студентів інших навчальних закладів (див. рис. 5.2.2).

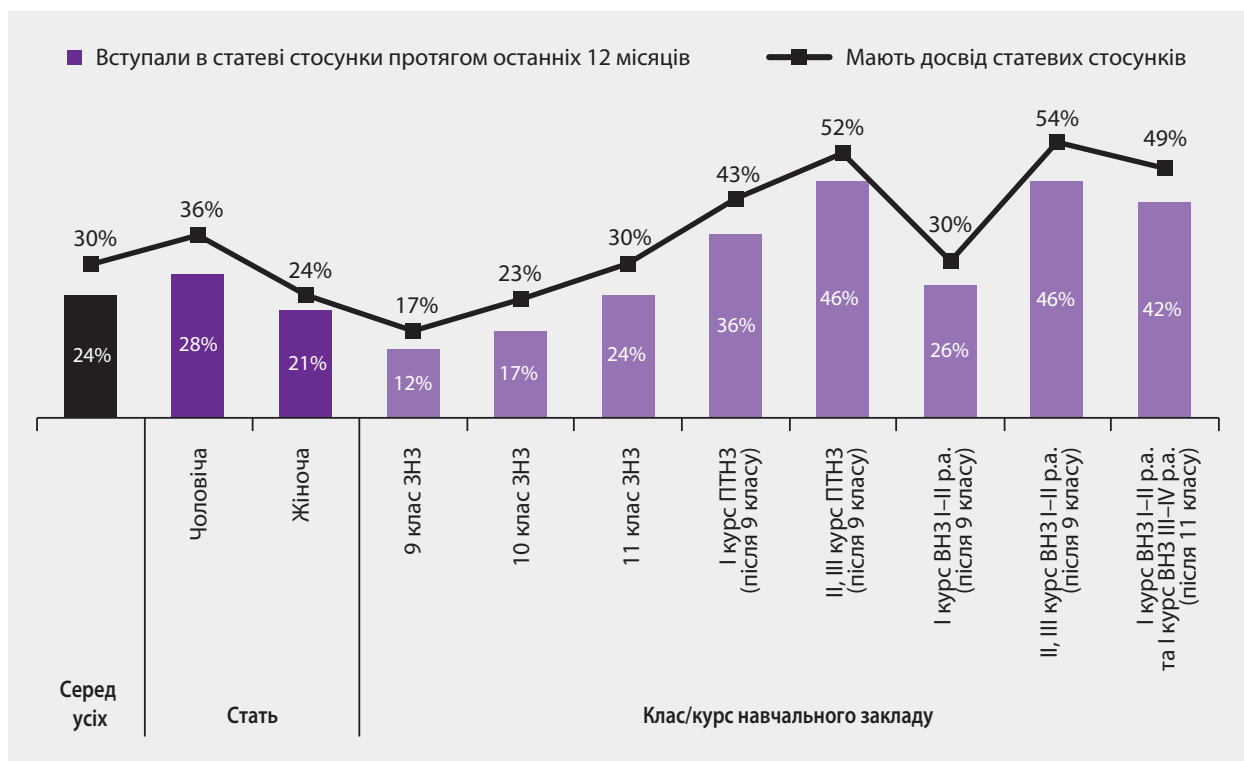

Рис. 5.2.2. Питома вага учнів, які мають досвід статевих стосунків та мали таку практику протягом останніх 12 місяців

Дані щодо кількості статевих партнерів свідчать, що дівчата більш схильні до сталих статевих стосунків (мали одного статевого партнера за останні 12 місяців). Така ж тенденція існує серед студентів I курсу ВНЗ I–II рівнів акредитації та I курсу ВНЗ III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.) (див. табл. 5.2.1).

Таблиця 5.2.1

Кількість статевих партнерів серед тих, хто мав досвід статевих контактів за останні 12 місяців, % (N=1594)

		1 статевий партнер	2 статевих партнери	3 та більше статевих партнерів	Середня кількість партнерів
Стать	Хлопці	42	22	38	3,98
	Дівчата	73	17	10	1,62
Тип навчального закладу	9 клас ЗНЗ	52	21	27	2,76
	10 клас ЗНЗ	56	27	17	2,05
	11 клас ЗНЗ	65	16	19	2,57
	I курс ПТНЗ (після 9 класу)	54	18	28	3,62
	II, III курс ПТНЗ (після 9 класу)	59	13	38	2,79
	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	53	25	22	2,46
	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 класу)	57	25	18	3,30
	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 класу)	66	16	18	1,87

Про наявність ризикованої статевої поведінки свідчить не лише велика кількість статевих партнерів, а й використання презерватива під час останнього статевого контакту. Загалом 21% учнів/студентів, які сексуально активні, не використовували презерватив під час останнього статевого контакту. Серед дівчат питома вага тих, хто не використовував презерватив, значно вища, ніж серед хлопців (33 проти 17%).

Дослідженням серед учнівської молоді минулої хвилі (проведене в 2007 році) також зафіксовано низький рівень знань щодо шляхів передачі ВІЛ-інфекції та наявність ризикованої статевої поведінки. Показник рівня знань у 2007 році складав 22% (серед підлітків 15–16 років), показник, розрахований за даними дослідження цього року, свідчить про відсутність змін – 20%¹⁹. Не змінився за чотири роки і показник щодо використання презерватива під час останнього статевого контакту – майже кожний четвертий підліток не використовував презерватив.

Висновки:

- 94% учнівської молоді принаймні чули про ВІЛ/СНІД. Залежно від типу навчального закладу найбільше обізнані студенти I курсу ВНЗ, найменше – першокурсники ПТНЗ.
- 20% правильно визначають всі шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знають, як вона не передається.
- 30% мали практику статевих стосунків (серед хлопців – 34%, серед дівчат – 24%).
- 8% підлітків мали статеві стосунки до досягнення 15 років.
- Протягом останніх 12 місяців мали статеві стосунки – 36% хлопців, 24% дівчат.
- 21% (серед дівчат – 33%, серед хлопців – 17%) учнів/студентів, які сексуально активні, не використовували презерватив під час останнього статевого контакту.

¹⁹ Показник обчислений серед підлітків віком 15–16 років.

6

Доступність медико- соціальних послуг для молоді

Аналіз даних цього розділу охоплює такі аспекти медико-соціальних послуг, як: характеристики звернень по медичну допомогу за власною ініціативою, бар'єри у доступі до медико-соціальних послуг та до тестування на ВІЛ-інфекцію, досвід звернень до різних організацій з питань медико-соціальної допомоги.

Зважаючи на численні ризики та чинники уразливості, з якими стикаються підлітки, важливим є не тільки розвиток мотивації до здорової поведінки, а й усунення бар'єрів на шляху доступу до медичних та соціальних послуг: підвищення рівня довіри до таких послуг, їх зручності, покращення рівня поінформованості підлітків про місця, де можна отримати послуги, тощо.

За результатами дослідження тільки половина підлітків (53,2%) зверталися по медичну допомогу за власною ініціативою і менше половини (43,9%) робили це протягом останнього року (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Характеристики звернень по медичну допомогу за своєю ініціативою, %

Характеристики звернень	Всього	Стать		Тип населеного пункту			Клас/курс навчального закладу								
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)	
Зверталися по медичну допомогу за своєю ініціативою коли-небудь у житті	53,2	46,1	58,8	54,2	53,1	52	52,2	56,8	55,3	48,5	48,9	50	56,8	59,2	
Зверталися по медичну допомогу за своєю ініціативою за останній рік	43,9	38	48,6	44,5	43,9	43	43,4	46,3	46,4	41,2	41,2	39,8	45,8	47,3	
Частота звертань за останній рік (серед тих, які зверта-лися, N=3298)	Щотижнево	2,7	3,3	2,2	1,9	3	3,1	3,1	2,4	1,7	3,3	3,3	2,8	2,6	0,6
	Щомісячно	11,2	9,3	12,8	11,2	11,5	10,8	12,3	12,4	9,3	13,5	11,8	8,5	7,8	7,4
	Кожні півроку або кожні три місяці	26,4	23,7	28,7	27,9	26,1	25,2	25,8	28,3	28,6	24,7	22,9	25,5	25,7	32,1
	Раз на рік	24,8	25,1	24,6	24,9	24,4	25,3	23,8	23,8	26,1	21,1	25,6	27,6	29	29,8
	Важко відповісти/ немає відповіді	34,8	38,7	31,7	34,1	35	35,5	35,1	33,2	34,3	37,4	36,5	35,6	34,9	30,1
Повідомили, що їм було легко звернутися до медичного закладу самостійно (серед тих, які звертали-ся, N=3298)	56,0	54,1	57,6	57,7	57,5	51,4	53,6	59,4	60,2	50,6	52,8	55,4	60,4	64,6	
Вірять, що медичний персонал збереже конфіденційність	27,1	28,1	26,2	28	26,8	26,4	27,7	28,4	27,8	22,5	23,7	28,1	24,1	33,3	

*Темно-фіолетовий колір означає, що показник вище середнього і є статистично значущим, а блідо-фіолетовий – що показник нижче середнього.

Дівчатам більш властиві самостійні звернення з метою отримання медичних послуг, ніж хлопцям. Показники щодо отримання медичної допомоги і впродовж життя, і протягом минулого року серед дівчат майже в 1,3 рази вищі. Тип населеного пункту не впливає на поведінку підлітків щодо звернень по медичні послуги за власною ініціативою. У межах цієї соціально-демографічної характеристики різниці між співвідношенням тих, які зверталися, і тих, які не зверталися, практично немає. Значно вище середнього показник звернень серед студентів I курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 11 кл.) та I курсів ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Учні ПТНЗ є групою з найнижчими показниками щодо самостійного звертання по медичну допомогу.

Серед підлітків, які за власною ініціативою зверталися по медичну допомогу протягом останнього року, дещо більше чверті (26,4%) робили це один чи два рази на півріччя, а ще чверть (24,8%) – раз на рік. Кожний сьомий підліток мав досвід самостійних звернень щомісяця або навіть частіше. Третина (34,8%) не змогли назвати, як часто зверталися по медичну допомогу протягом минулого року.

Більше половини підлітків (56%) вважають, що їм було легко звернутися по медичні послуги самостійно. Особливо важко звертатися по такі послуги самостійно мешканцям сіл та молодшим за віком респондентам – дев'ятикласникам загальноосвітніх шкіл і учням I курсів ПТНЗ. Менше третини респондентів (27,1%) вірять, що медичний персонал збереже конфіденційність діагнозу, факту діагностики чи лікування. Найнижчий рівень довіри щодо збереження конфіденційності стосовно звернення по медичну допомогу за власною ініціативою – серед учнів I курсів ПТНЗ (22,5%), а найвищий – серед студентів I курсів ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 11 кл.) та I курсів ВНЗ III–IV рівнів акредитації (33,3%).

Результати дослідження демонструють численні бар'єри у доступі до тестування на ВІЛ/СНІД. Менше половини підлітків (43,8%) знають, куди потрібно звертатися, щоб пройти тестування на ВІЛ-інфекцію, лише третина (32,5%) вважають, що мають можливість зробити такий тест, і ще менше (26,9%) – вірять у доступність анонімного тестування (табл. 6.2). Тобто відсутність поінформованості підлітків про місця тестування – не єдина проблема на шляху до оптимізації доступу молоді до послуг з профілактики ВІЛ-інфекції. Дуже важливим є підвищення рівня довіри до таких послуг, а саме впевненості в їх анонімності та конфіденційності. Особливої уваги вимагає полегшення доступу до тестування на ВІЛ-інфекцію серед мешканців сіл, де оцінки своїх можливостей щодо тестування значно нижче середніх. Студенти I курсів ВНЗ різних рівнів акредитації (після 11 кл. ЗНЗ) мають дещо кращі знання про місця тестування на ВІЛ (50,9%) та вищі самооцінки своїх можливостей зробити такий тест (44,3%), проте й тут близько половини підлітків не мають доступу до тестування.

Таблиця 6.2

Доступність тестування на ВІЛ-інфекцію, %

Характеристики доступності	Всього	Стать		Тип населеного пункту			Клас/курс навчального закладу							
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Знають, куди потрібно звертатися, щоб пройти тестування на ВІЛ-інфекцію	43,8	43,2	44,2	47,4	41,8	42,7	42,5	46,1	42,6	42,4	43,5	42,7	44,7	50,9
Вважають, що мають можливість зробити тест на ВІЛ-інфекцію	32,5	33,1	32,1	37,4	32,4	26,8	29,4	34,1	33,9	33,5	31,8	32,3	35,0	44,3
Вважають, що їм доступне анонімне тестування на ВІЛ (не називаючи свого П.І.Б.)	26,9	26,4	27,4	30,9	26,3	23,2	24,6	28,5	24,1	28,2	25,8	29,2	27,2	39,3

* Темно-фіолетовий колір означає, що показник вище середнього і є статистично значущим, а блідо-фіолетовий – що показник нижче середнього.

Серед тих, хто перебував у безпосередньому ризику інфікування ВІА статевим шляхом, показники знання про місця, де можна зробити тест на ВІА, дещо нижчі. Наприклад, серед опитаних сексуально активних підлітків (мали статеві контакти протягом останніх 12 місяців), які під час останнього статевого акту не використовували презерватив або не пам'ятають про його використання, 45,5% знають про місця тестування на ВІА та 38,3% вважають, що мають можливість зробити такий тест, а серед тих, які використовували, відповідно – 57,2% та 45,1%. А якщо розглянути групу споживачів психоактивних речовин (мали такий досвід упродовж життя), то серед них самооцінки можливості зробити тест на ВІА вищі (39,1%), ніж серед тих, хто ніколи не вживав такі речовини (32,1%). Можливим поясненням є те, що споживачі психоактивних речовин більш актуалізовані як цільова група і частіше охоплені профілактичними проектами.

Якщо порівнювати відповіді по конкретних організаціях із загальною оцінкою власного рівня знань, куди потрібно звертатися, щоб пройти тестування на ВІА-інфекцію (див. табл. 6.2), слід зазначити, що серед учнів, які сказали, що знають місця тестування на ВІА, дали неправильні відповіді 5,7%, а серед тих, хто не знав про місця тестування (проте відповідав на запитання про конкретні організації), назвали правильні відповіді – 53,6%.

У цілому 69,5% від загалу опитаних учнів вірно визначили місця, де можна зробити тест на ВІА, а 15,3% помилково назвали місця, де можна зробити тест. Варто зазначити, що частина підлітків може плутати організації. Наприклад, оскільки в пакеті послуг ЦСССДМ є переадресація до установ, де власне і робиться тестування, підліток, який потрапив на тестування через цей центр або чув про перелік послуг, які в ньому надаються, міг назвати «першоджерело».

Серед різних установ, де дійсно можна пройти тестування на ВІА-інфекцію, найбільш відомим є центр профілактики та боротьби зі СНІДом (44% від загалу опитаних), на другому місці – анонімний кабінет довіри (30,6%) та клініка, дружня до молоді (21,8%) (табл. 6.3). Такий рейтинг поінформованості є однаковим для хлопців і дівчат, учнів різних курсів/класів

та різних типів населеного пункту. Про поліклініку за місцем проживання згадали 12,8% опитаних, а про жіночу консультацію – 8,9% (переважно дівчата).

Щодо невірно визначених місць тестувань, 7,3% вважають, що можна пройти тестування на ВІЛ-інфекцію у центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; 4,9% – у медичного працівника навчального закладу, а ще 3,8% – в аптеці. Такі уявлення також поширені серед молодших підлітків (дев'ятикласники загальноосвітніх навчальних закладів) та сільської учнівської молоді.

Таблиця 6.3

Уявлення про місця, де можна пройти тестування на ВІЛ-інфекцію
(питома вага тих, які назвали перелічені нижче місця), %

Сума відповідей більша за 100%, так як респондент міг назвати декілька відповідей	Всього	Стать		Тип населеного пункту			Клас/курс навчального закладу							
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Вірно визначені місця тестувань на ВІЛ/СНІД														
Центр профілактики та боротьби зі СНІДом	44,0	38,9	48,0	49,5	42,2	40,0	41,3	46,6	48,1	39,9	39,8	45,7	47,4	52,1
Анонімний кабінет довіри	30,6	29,1	31,8	32,9	30,5	27,9	29,4	30,4	29,9	31,5	24,7	32,9	35,2	36,6
Лікарня, клініка, дружня до молоді	21,8	21,0	22,5	22,8	20,9	22,3	22,7	24,0	20,6	19,6	18,4	20,1	19,7	26,2
Поліклініку за місцем проживання	12,8	12,4	13,0	10,6	15,0	11,6	13,7	12,5	13,1	10,2	11,8	12,0	12,8	14,0
Жіноча консультація	8,9	1,8	14,6	8,4	9,7	8,1	7,7	9,1	8,2	8,3	11,1	11,3	9,9	11,0
Фельдшерсько-акушерський пункт	1,7	1,8	1,7	1,0	1,5	2,9	2,5	1,8	1,3	1,1	0,8	1,5	0,7	0,6
Невірно визначені місця тестувань на ВІЛ/СНІД (можуть бути пунктами переадресації)														
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	7,3	6,9	7,7	8,4	6,4	7,7	7,1	8,2	6,9	8,1	3,3	7,6	7,3	10,4
Медичний працівник навчального закладу	4,9	5,5	4,3	3,9	5,1	5,7	6,2	4,9	4,7	4,9	2,9	3,7	2,4	3,9
Аптека	3,8	4,6	3,1	3,5	3,2	5,1	4,2	3,7	3,4	4,6	2,7	2,6	2,9	4,5
Громадська організація	3,0	3,2	2,9	3,3	3,0	2,7	3,2	4,0	2,5	2,7	2,1	2,2	3,3	2,1
Інше	0,8	1,2	0,5	0,6	1,0	0,8	0,6	1,3	1,0	1,1	1,2	0,5	0,2	0,9

* Темно-фіолетовий колір означає, що показник вище середнього і є статистично значущим, а блідо-фіолетовий – що показник нижче середнього.

Рейтинг причин, які за оцінками підлітків, зумовлюють відсутність звернень за тестування на ВІЛ, очолюють такі, що пов'язані, у першу чергу, зі страхом порушення анонімності/конфіденційності та страхом самого факту отримання позитивного результату. Так, більше як половину (59,4%) опитаних лякає розголос результатів дослідження (табл. 6.4). Цей страх дещо менше поширений серед хлопців (56,9%) та учнів/студентів ПТНЗ, особливо старших курсів (49,9%). 46,1% підлітків бояться дізнатися правду. Більш як третину (39,7%) респондентів страшать зміни в особистому житті, необхідні в разі підтвердження ВІЛ-інфекції, ще

35,8% – реакція партнера/партнерки та близького оточення. Такі причини відсутності звернень за тестуванням частіше називали дівчата та мешканці обласних центрів. Понад чверть (28,6%) опитаних, головним чином дівчата, мешканці обласних центрів та старші за віком підлітки – студенти ВНЗ, повідомили про страх втратити свій соціальний статус, зокрема роботу. Брак коштів на обстеження як причину незвертань за тестуванням відмітили 18,5%, що значно поступається соціально-психологічним причинам.

Таблиця 6.4

Причини незвертань по тестування на ВІЛ-інфекцію за оцінками підлітків
(підлітки могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Причини не звертатися за тестуванням на ВІЛ/СНІД	Всього	Стать		Тип населеного пункту			Клас/курс							
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–IV р.а. (після 11 кл.)
Страх розголошу результату обстеження	59,4	56,9	61,4	59	58,7	61	60,7	61,6	64,2	51,8	49,9	56,9	61,9	62,5
Страх дізнатися правду	46,1	36,6	53,9	47	45	47,1	47,6	47,2	51,5	39,3	37,3	44,1	46,5	50,9
Лякає можливість змін в особистому житті	39,7	34,7	43,7	43,2	37,1	39,8	40,8	40,5	41,0	37,9	34	35,6	39,8	44,9
Боятися реакції партнера/партнерки та близького оточення	35,8	30,1	40,4	38,7	33,8	35,4	38,5	35,8	37,2	30,8	28,2	30,9	37	40,8
Страх втратити свій соціальний статус, у тому числі роботу	28,6	23,6	32,7	32,1	26,6	27,7	29,7	30,7	31	22,5	19,8	25,0	30,5	37,8
Не знають до кого звернутися	26,4	20,7	31	28,4	26,0	24,7	25,5	27,5	29,6	24,1	20,8	28,9	27,2	29,8
Не вважають за необхідне	22	17,7	25,4	24,1	21,3	20,4	21,8	23,2	21,6	19,8	17,7	22,8	24,8	24,1
Не мають коштів на обстеження	18,5	13,2	22,8	20,4	17,5	17,9	16,6	18,9	21,2	18	20,2	19,4	20,4	20,8
Лякає ставлення медичного персоналу	10,9	8,5	12,9	11,1	10,7	11,1	10,8	10,3	13	10	9,5	9,1	13,3	14
Не знають місцезнаходження медичних установ	9,6	8,5	10,6	10,9	8,8	9,5	9,7	10,6	9,4	10,4	6,0	9	11,3	7,7

* Темно-фіолетовий колір означає, що показник вище середнього і є статистично значущим, а блідо-фіолетовий – що показник нижче середнього.

Тривожним сигналом є те, що серед сексуально активних підлітків, які під час останнього статевого акту не використовували презерватив (або не пам'ятають про його використання) і відповідно перебували у ризику інфікування ВІЛ, 20,2% опитаних вважали, що причина, через яку молоді люди не звертаються по тестування, – відсутність необхідності робити тест. Серед 53 підлітків, які мали досвід вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, таку причину назвали 13 осіб, тобто кожний четвертий. У цілому більш ніж кожний п'ятий (22%) підліток вбачає причину незвертань по тестування у відсутності такої необхідності. Таких більше серед дівчат (25,4%) та мешканців обласних центрів (24,1%).

Досвід самостійних звернень до різних організацій з питань медичної, соціальної або іншої допомоги мають 64,8% опитаних. Тобто більше третини підлітків ніколи в житті самостійно не зверталися до яких-небудь спеціалістів за медичними або соціальними послугами, зокрема:

- 39,7% підлітків, які регулярно курили протягом останніх 30 днів (загальна кількість таких підлітків серед опитаних N=2397);
- 38,2% підлітків, які мають досвід вживання психоактивних речовин протягом життя (N=476);
- 35,3% підлітків, які мають досвід втечі з дому тривалістю більш як на добу (N=447);
- 34,2% підлітків, які мали спроби самогубства (N=398);
- 34% підлітків, які протягом останнього місяця раз чи більше мали ознаки сильного алкогольного сп'яніння або отруєння (нетверда хода, порушена вимова слів, блювання, втрата пам'яті) (N=2985);
- 30,3% підлітків, які не використовували презерватив під час останнього статевого акту або не пам'ятають чи був останній секс безпечним (N=499).

Більшість підлітків, які зверталися за медико-соціальною допомогою, відвідували поліклініку за місцем проживання – таких 60,4% від загалу опитаних (табл. 6.5). Серед загалу опитаних значно нижчі показники відносно середнього щодо відвідування поліклініки мають хлопці, сільські учні та студенти/учні ПТНЗ. Усі інші організації, зокрема ті, які надають дружні до молоді послуги, досить рідко зустрічаються серед згадувань респондентів про свій досвід звернень до тих чи інших організацій.

Клініку, дружню до молоді, відвідували тільки 5,3% підлітків, хоча, нагадаємо, що знали про неї, принаймні, як місце тестування на ВІЛ, більш ніж кожний п'ятий. Клініку, дружню до молоді, частіше відвідували мешканці сіл (6,7%) та молодші підлітки – дев'ятикласники загальноосвітніх навчальних закладів (6,4%). Близько 3% відвідували центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, стільки ж були клієнтами релігійних або громадських організацій. Менше 3% мали досвід відвідування анонімного кабінету довіри та центру профілактики і боротьби зі СНІДом. Приблизно стільки ж скористалися послугами служб у справах дітей та психосоціального центру. Зважаючи на невелику кількість осіб, які повідомили про досвід вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, логічно є малою частка відвідувачів пунктів обміну шприців (1,4%). Разом з тим із 53 підлітків, які вживали ін'єкційні наркотики, тільки шестеро зверталися до пунктів обміну шприців.

Більшість підлітків, які зверталися по допомогу до тих чи інших організацій, отримали її повністю або частково (табл. 6.6). Найчастіше зазначали про те, що допомога взагалі не була надана, при оцінці власного досвіду звернення в службу у справах дітей, громадську організацію та психосоціальний центр. Високою є оцінка рівня надання допомоги у релігійних організаціях: 58,5% тих, хто до них звертався, вважають, що отримали тут допомогу повністю, а 18,6% – що отримали допомогу частково. Серед відвідувачів поліклініки за місцем проживання близько третини (31%) отримали допомогу частково та майже дві третини (60,7%) – отримали допомогу повністю. Разом з тим менше половини відвідувачів організацій, дружніх до молоді, – таких як кабінет довіри, клініка, дружня до молоді, ЦСССДМ – отримали допомогу повною мірою. Варто зазначити, що це є не стільки показником низької якості роботи таких установ, скільки, як правило, комплексними потребами підлітка, коли необхідне залучення різних організацій та переадресація.

Таблиця 6.5

Досвід звернень до різних організацій з питань медичної, соціальної або іншої допомоги
(питома вага тих, які зверталися)
(опитувані могли обрати декілька варіантів відповіді), %

Організації	Всього	Стать		Тип населеного пункту			Клас/курс навчального закладу								
		Чоловіча	Жіноча	Обласний центр	Інше місто	Село	9 клас ЗНЗ	10 клас ЗНЗ	11 клас ЗНЗ	I курс ПТНЗ (після 9 кл.)	II, III курс ПТНЗ (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	II, III курс ВНЗ I–II р.а. (після 9 кл.)	I курс ВНЗ I–II р.а. та I курс ВНЗ III–V р.а. (після 11 кл.)	
Поліклініка за місцем проживання	60,4	53,5	66	63,5	60,5	56,4	59,8	61,9	60,8	53,6	55,1	64,5	64,2	68,5	
Клініка, дружна до молоді	5,3	6,2	4,5	4,3	5,1	6,7	6,4	5,5	3,8	5,9	4,5	4,6	3,6	1,8	
Диспансер (наркологічний, шкірно-венерологічний, туберкульозний)	4,1	5,3	3,1	4,9	3,9	3,6	4,1	3,7	4,5	6,4	5,6	3,1	1,8	3,6	
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	3,4	3,7	3,2	2,7	3,4	4,2	3,8	3,5	2,3	5,3	2,7	3,4	1,5	2,1	
Релігійна організація	3,4	4,1	2,9	3,2	3,4	3,9	3,7	3,6	2,8	4	4,7	3,4	1,3	2,1	
Громадська організація	3	3,4	2,6	2,5	3,1	3,2	3,5	2,8	2,5	4,4	2,1	2,2	1,5	1,8	
Анонімний кабінет довіри	2,6	3	2,3	2,4	2,5	3,1	2,7	2,8	2	4,2	3,1	2,2	1,3	1,5	
Центр профілактики та боротьби зі СНІДом	2,6	3,2	2	2,3	2,5	3	2,7	2,8	2	4,3	2,9	2,2	1,3	0,6	
Служба у справах дітей	2,4	2,9	2	1,9	2,6	2,9	2,7	2,1	2	4,4	1,9	2,5	1,1	1,2	
Психосоціальний центр	2,1	2,7	1,7	2,4	2,0	1,9	2,2	2,1	0,8	4,3	1,6	2,3	0,9	1,5	
Пункт обміну шприців	1,4	2,1	0,8	1,1	1,4	1,8	1,8	1,2	0,1	2,7	0,8	1,4	0,7	0,3	
Інші організації	4,1	4,2	4	3,7	4	4,8	5	4	3	2,9	5,2	3,4	2,9	4,2	

* Темно-фіолетовий колір означає, що показник вище середнього і є статистично значущим, а блідо-фіолетовий – що показник нижче середнього.

Таблиця 6.6

Самооцінки рівня надання допомоги при зверненнях до різних організацій
(серед тих, хто звертався до таких організацій), %

Організації	Надана повністю	Надана частково	Не надана взагалі	Немає відповіді
Поліклініка за місцем проживання (N=4538)	60,7	31,0	1,9	6,3
Релігійна організація (N=258)	58,5	18,6	5,0	17,8
Диспансер (N=309)	57,9	21,7	6,1	14,2
Центр профілактики та боротьби зі СНІДом (N=194)	53,6	22,7	4,6	19,1
Анонімний кабінет довіри (N=197)	49,7	18,8	5,6	25,9
Клініка, дружня до молоді (N=396)	48,7	27,0	4,8	19,4
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (N=256)	47,3	25,0	5,5	22,3
Служба у справах дітей (N=183)	42,6	22,4	9,8	25,1
Громадська організація (N=222)	41,9	30,6	9,0	18,5
Психосоціальний центр (N=159)	40,9	24,5	8,2	26,4
Пункт обміну шприців (N=105)	35,2	24,8	5,7	34,3

Висновки

Численна група учнівської молоді залишається поза межами доступу до кваліфікованої медичної, соціальної або іншої допомоги з точки зору самооцінок рівня спроможності до самостійних звернень. Близько третини підлітків, які мали досвід незахищеного сексу, вживання психоактивних речовин, спроби самогубства чи перебувають під дією інших чинників ризику та уразливості, ніколи в житті самостійно не зверталися до яких-небудь спеціалістів за медичними або соціальними послугами.

Близько двох третин підлітків (64,8%) мають досвід звернень до різних організацій з питань медичної, соціальної або іншої допомоги, проте це в переважній більшості звернення до поліклінічних закладів за місцем проживання.

Низьким є рівень поінформованості про організації, створені з метою забезпечити надання дружніх до молоді послуг (кабінети довіри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, клініки, дружні до молоді, тощо). Наприклад, про кабінет довіри як місце, де можна зробити тест на ВІЛ-інфекцію, знають 30,6% підлітків, а про клініку, дружню до молоді, – 21,8%.

Питання довіри є головним в оптимізації доступу підлітків до послуг. Менше третини (27,1%) вірять, що медичний персонал збереже конфіденційність діагнозу, факту діагностики чи лікування в разі звернення за медичними послугами. Рейтинг причин, що, за оцінками підлітків, зумовлюють відсутність звернень по тестуванню на ВІЛ, очолює страх розголосу результатів аналізу (59,4%). Тільки 26,9% вірять у доступність анонімного тестування. Такі низькі показники усвідомлення «дружності» медико-соціальних послуг для підлітків вимагають суттєвого посилення відповідно спрямованої роботи.

У цілому 69,5% від загалу опитаних учнів/студентів вірно визначили місце, де можна зробити тест на ВІЛ. Між тим, тільки 32,5% впевнені, що можуть пройти тестування. Крім соціально-психологічних бар'єрів щодо тестування (недовіра, страх позитивного діагнозу тощо), варто також підкреслити такий чинник уразливості, як наявність помилкових знань про місце тестування на ВІЛ. Наприклад, кожний двадцятий підліток вважає, що тест на ВІЛ-інфекцію можна зробити в школі або придбати в аптеці.

Більшість підлітків, які зверталися по допомогу до тих чи інших організацій, отримали її повністю, отримали допомогу лише частково близько третини підлітків у поліклініці та громадській організації, близько чверті – у клініці, дружній до молоді, та ЦСССДМ, кожний п'ятий – у центрі профілактики та боротьби зі СНІДом. Такі високі показники часткової допомоги з одного боку можуть бути результатом не завжди якісної роботи спеціалістів, зокрема недотримання принципів дружності, а з іншого – відображають комплексність потреб підлітків та поєднання чинників уразливості, коли вирішення проблем потребує залучення декількох організацій. Зрештою, це питання вимагає більш детального аналізу.

Серед учнівської молоді найнижчі показники звернень по послуги та більші бар'єри щодо доступності тестування на ВІЛ демонструють підлітки молодшого віку – (дев'ятикласники) та учні/студенти ПТНЗ. Дівчата більш поінформовані та активні в користуванні послугами, ніж хлопці. Учні/студенти з обласних центрів мають більшу можливість отримати медико-соціальні послуги, ніж учні/студенти з інших міст і сіл.

Рекомендації

Важливою є систематична популяризація серед молоді закладів, які надають дружні послуги. Також система інформування підлітків про послуги, дружні до молоді, на базі навчальних закладів з боку співробітників ЦСССДМ, служб у справах дітей, клінік, дружніх до молоді, та інших організацій, які систематично проводять інформаційно-просвітницькі заняття, вимагає зосередження більшої уваги на:

- формуванні довіри до таких послуг, наприклад, через проведення виїзних занять для учнів та студентів до самих організацій з можливістю отримання послуг безпосередньо після знайомства;
- подоланні соціально-психологічних бар'єрів, що зумовлюють відмову від такого тестування. Зокрема важливо наголошувати на наявності кримінальної відповідальності за розкриття статусу з метою підвищення рівня впевненості в анонімності та конфіденційності тестування.

Враховуючи те, що підлітки не завжди вірно визначають місця, де вони можуть отримати послуги, та комплексність їх потреб, критично важливим є формування мережі партнерів-організацій, які надають послуги для молоді, та визначення чіткого алгоритму переадресації на місцях. Бажаною є інтеграція комплексу медико-соціальних послуг в одному місці (як у випадку клінік, дружніх до молоді).

Стисле викладення результатів

Монографія містить результати дослідницького проекту «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотиків» (ESPAD: The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), що реалізовується в Україні з 1995 року. Опитування проводиться раз на чотири роки. Україна представлена в усіх хвилях опитування, проведених у 1995, 1999, 2003, 2007 та 2011 роках.

Методологія дослідження в Україні базується на протоколі міжнародного дослідження «Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин»²⁰. У міжнародному дослідженні беруть участь учні 1995 року народження, але в дослідженні в Україні у 2011 році об'єктом дослідження виступили учні 1994–1996 років народження, тобто віком 15–17 років. Також у дослідженні взяли участь класні керівники/куратори груп тих навчальних закладів, котрі брали участь у дослідженні.

Опитування 2011 р. в Україні проведено у 414 навчальних закладах, репрезентує вікову групу підлітків 15–17 років, які навчаються в загальноосвітніх школах (9–11 класи), професійно-технічних навчальних закладах (1–3 курси після базової середньої освіти та 1 курс на базі повної середньої освіти), вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації (1–3 курси після базової середньої освіти та 1 курс на базі повної середньої освіти) та III–IV рівнів акредитації (1 курс).

До початку опитування було отримано позитивний висновок комісії з професійної етики Соціологічної асоціації України (САУ) про те, що технологія дослідження забезпечує необхідний рівень анонімності, конфіденційність отриманої інформації, текст анкети (за змістом і стилем формулювання) є коректним, забезпечує дотримання прав людської гідності й морально-етичних норм, відповідно до затверджених САУ етичних принципів проведення досліджень серед дітей і підлітків, принципів Гельсінської декларації прав людини, Конвенції Ради Європи про права людини, Конвенції ООН про права дитини та відповідних законів України.

Опитування *учнівської молоді* реалізовано шляхом самозаповнення формалізованого запитальника методом групового опитування в навчальних аудиторіях.

Польовий етап дослідження здійснювали інтерв'юери постійної мережі УІСД ім. О. Яременка. Дослідженням 2011 року охоплено 3355 хлопців та 4157 дівчат з 414 навчальних закладів, розташованих у 26 територіально-адміністративних одиницях України: 24 областях, АР Крим та м. Києві.

Учні/студенти, що навчаються у навчальних закладах обласних центрів, становлять 31,5%, представники інших міст та селищ міського типу – 43,1%, чверть – мешкають у сільській місцевості. Серед опитаних 62,6% навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах, 17,0% – у професійно-навчальних закладах, 17,7% є студентами ВНЗ I–II рівнів акредитації, 2,7% – студенти ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

Рівень досягнення учнів під час анкетування в порівнянні із складом учнів за списками навчальних закладів в Україні є досить високий: 83% серед загалу (серед хлопців – 80,5%, серед дівчат – 85%).

Аналіз отриманих даних здійснено в розрізі за статтю, класом/курсом, типом навчального закладу, в окремих випадках за типом населеного пункту. Основний аналіз даних здійснено за масивом усіх опитаних вікових когорт, тобто серед молоді 15–17 років, яка навчається. Положення звіту, які презентують динаміку поведінкових практик щодо тютю-

²⁰ The ESPAD Handbook. Coordination: Björn Hibell and Ulf Guttormsson, CAN, Sweden. Більш детально див.: www.espad.org

нокуріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин, ґрунтуються на даних серед визначеної проектом вікової когорти 15–16 років (1995 р. н.).

Вживання тютюну серед учнівської молоді

50,5% хлопців та 43,8% дівчат вважають, що за бажанням вони зможуть легко дістати цигарки.

Про досвід спроби куріння цигарок повідомили 64,4% респондентів: 73,5% хлопців та 61,4% дівчат. Протягом останніх 30 днів курили 31,9% опитаних.

Щоденно курять 20,1% учнівської молоді. Значно більшою є частка таких курців серед першокурсників – 41,7%.

Студенти/учні ПТНЗ більше наражалися на небезпеку шкідливої дії тютюну через високу інтенсивність куріння – майже половина «щоденних» споживачів цигарок повідомила про звичну «норму» у 6 і більше цигарок на день.

Досвід куріння по досягненні 13 років мають 35,9% молодих людей, які навчаються. По досягненні 15 років таких уже 47,3%.

Переважає більшість респондентів (64,8%) усвідомлює ризик регулярного тютюнокуріння і оцінює його як високий, причому найбільшою мірою першокурсники ВНЗ II рівня акредитації та III–IV рівнів акредитації (після 11 кл.), таких виявилось 70,8%.

Рівень поширення тютюнокуріння серед учнівської молоді віком 15–16 років зростав з 1995 р. (66%) по 2003 р. (70%) та почав знижуватися у 2007 (64%) та 2011 р. (61%).

Вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді

Алкогольні напої будь-якої міцності фактично вільно доступні для учнівської молоді. Так, 61% учнів відповіли, що їм легко дістати пиво, та 68% – слабоалкогольні напої, для половини легко придбати шампанське (51,2%) та вино (47,5%). Міцні алкогольні напої з легкістю можуть дістати 29,9% респондентів.

Практично немає істотної відмінності між відповідями юнаків та дівчат стосовно легкості придбання алкогольних напоїв. Дещо більше дівчат (70,6%), ніж хлопців (66,4%), вважають, що їм легше придбати слабоалкогольні напої. Для хлопців видається легше дістати міцні напої (33%), ніж для дівчат (25,9%).

Більше 90% 15–17-річної учнівської молоді має досвід вживання алкоголю протягом життя, майже 80% вживали алкогольні напої протягом останніх 12 місяців, більше половини (56%) – протягом останніх 30 днів.

Рівень поширеності вживання алкогольних напоїв серед хлопів та дівчат 15–17 років знаходиться практично на одному рівні.

Про вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів частіше повідомляли учні/студенти, які проживають в обласних центрах та інших містах (приблизно 59%), дещо рідше (48%) – учні, що мешкають у сільській місцевості.

Найбільша частка тих, хто вживав алкоголь протягом 30 днів, виявилася серед студентів ПТНЗ та ВНЗ (до 68%), а найменша – серед учнів 9–10-х класів загальноосвітніх шкіл (47%).

Протягом останніх 30 днів 31% учнів повідомили, що вживали 5 чи більше порцій алкогольних напоїв (37% – серед хлопців та 26% – серед дівчат).

До групи проблемного вживання алкоголю можна віднести 3,4% учнів/студентів 15–17 років (5,3% – серед хлопців та 1,9% – серед дівчат), які за останні 30 днів шість та більше разів вживали п'ять та більше порцій алкоголю під час одного вживання.

Найбільш поширеними алкогольними напоями, які вживала 15–17-річна учнівська молодь за останні 30 днів, для хлопців є пиво (57,3%), а для дівчат – слабоалкогольні напої промислового виробництва (48,7%). Вино за останній місяць вживали майже 40%, шампанське та міцні алкогольні напої – більш ніж п'ята частина підлітків (21,8 та 22,4% відповідно).

Значна частина опитаних вказала на практику вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів у пабах, барах, ресторанах, дискотеках тощо: пиво вживали 45,4% хлопців та 30,9% дівчат; слабоалкогольні напої промислового виробництва – 28,8% хлопців та 35,9% дівчат; вино – п'ята частина учнівської молоді (19,8%); шампанське – кожний восьмий (12,6%); міцні алкогольні напої – 13,7%.

Отже майже кожний другий (42,5%) вживав алкоголь протягом тижня, який передував опитуванню.

Чверть підлітків зазначили, що споживали більше одного виду алкогольних напоїв під час останнього дня вживання. Серед хлопців така практика є більш поширеною, ніж серед дівчат.

Середній об'єм пива в останній день вживання алкоголю склав майже 700 грамів (майже 800 грам серед хлопців та дещо більше (0,5 л) серед дівчат). Середній об'єм слабоалкогольних напоїв вживаних під час останньої випивки також перевищує 0,5 л серед усіх (серед хлопців – 666 грамів, серед дівчат – 500 грамів). Кількість вжитого вина або шампанського наближена до 200 грамів, а випитих міцних напоїв – близько 140 грамів. Серед хлопців об'єм вжитих напоїв є більшим, ніж серед дівчат по всіх видах алкоголю.

За розрахунками кількість 100% алкоголю під час останнього вживання становить 44 грами, серед хлопців – 55 грамів, серед дівчат – 35 грамів.

Майже 60% (59,3%) учнів/студентів вказали, що перебували в стані сп'яніння протягом життя. За останні 12 місяців стан сп'яніння відчували майже 40% (39,7%): 43,2% – серед хлопців та 36,9% – серед дівчат. За останні 30 днів стан сп'яніння відчували 18,7% респондентів: 21,8% – серед хлопців, 16,2% – серед дівчат.

Більше 40% повідомили, що перша спроба будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13 років або раніше. До досягнення 15 років більше 65% підлітків вже знайомі з алкоголем.

Уперше стан сп'яніння після вживання алкогольних напоїв до 13 років відчули 8,5% респондентів, а в 15 років – 11,5%.

Усвідомлення шкідливого впливу зловживання алкоголем на різні сфери суспільного життя є досить високим (75–85%). Але більше половини підлітків очікують позитивних наслідків для себе після вживання алкогольних напоїв: 54% відзначили, що відчувають розслабленість, 49,6% – радість та 49,8% – відчуватимуть себе більш товариськими та дружєлюбними. Вживання алкоголю пов'язують з хорошим проведенням часу, тобто розвагами, 59,5% респондентів. Більше 40 відсотків (43,3%) вважають, що забудуть про свої проблеми. Ймовірність настання негативних наслідків після вживання алкоголю вважають можливим набагато менше учнів/студентів: ймовірність проблем з міліцією через вживання алкоголю зазначають 20,9%, можливий стан похмілля зазначають 29% та можливість відчувати нудоту – 28% респондентів. Однак, загалом 53,3% респондентів вважають, що можливим наслідком вживання алкоголю є заподіяння шкоди своєму здоров'ю. Здійснення вчинків, про які потім пошкоднують, вважає ймовірними 31% учнівської молоді 15–17 років. Загрозу не-

можливості зупинитися пити зазначають 11,8% учнів. Виникнення неприємностей зазначає більша частка серед хлопців, ніж серед дівчат (26,7% проти 15,8% відповідно).

Загальна тенденція щодо поширення вживання алкогольних напоїв за період реалізації дослідницького проекту ESPAD (1995 – 1999 – 2003 – 2007 – 2011 рр.) дозволяє стверджувати, що пік вживання алкогольних напоїв серед 15–16-річних учнів/студентів припав на період 2003–2007 років (84% повідомили про вживання алкоголю протягом останніх 12 місяців; близько 60% вживали протягом останніх 30 днів). Дані 2011 року вказують (76% вживали протягом останніх 12 місяців, 52% – за останні 30 днів) на стабілізацію та незначне зниження за основними показниками, що характеризують поширеність вживання алкогольних напоїв серед учнівської молоді 15–16 років. Суттєво зменшилася питома вага тих, хто вживав пиво (серед хлопців з 70% у 2007 р. до 53% у 2011 р.; серед дівчат – з 56 до 41% відповідно) та міцні напої (серед хлопців з 51% у 1995 р. до 23% у 2011 р.; серед дівчат – з 48 до 16%) за останні 30 днів.

Позитивною тенденцією є загальний тренд до зменшення частки підлітків, які вживали алкоголь у кількості п'ять та більше порцій поспіль під час однієї випивки за останні 30 днів: з 46% у 1995 році до 29% у 2011 році (серед хлопців – з 50 до 34%, серед дівчат з 41 до 35%).

Вживання наркотичних речовин у молодіжному середовищі

25,4% учнів мають досвід вживання заборонених наркотичних речовин (33,6% – серед хлопців і 18,8% – серед дівчат).

Хоча б один раз у житті марихуану або гашиш пробували 12,4% опитаних (серед хлопців – 18,9%, серед дівчат – 7,2%); 21,2% учнів, які вчаться на II, III курсах ПТНЗ (після 9 кл.) та II, III курсах ВНЗ I–II рівнів акредитації (після 9 кл.) – 20,8%.

Основну частку тих, хто вживає марихуану або гашиш, становлять «експериментатори», тобто ті, хто спробував вживати 1–2 рази, особливо це спостерігається у середовищі учнів ПТНЗ та ВНЗ.

Перша спроба марихуани або гашишу відбулася для 2,1% у 13 років і менше, для 4,7% до 15 років.

Поширеність вживання марихуани або гашишу протягом останніх 12 місяців серед 15–17-річних підлітків складає 7,3% (серед хлопців – 11,5%, дівчат – 4,0%).

Про вживання протягом останніх 30 днів марихуани або гашишу зазначили 3,0% учнівської молоді (серед хлопців – 5,2%, серед дівчат – 1,2%).

В учнівському середовищі близько 20% мають «позитивні» очікування від вживання марихуани або гашишу: можливість справитися із сором'язливістю, закомплексованістю, комунікабельністю тощо. Майже така ж частина (22%) усвідомлюють можливі «негативні» наслідки: не можна буде зосередитися, спілкуватися або стежити за розмовою, неприязне ставлення людей.

Хоча б раз у житті 3,1% вживали екстазі (4,7% – серед хлопців та 1,8% – серед дівчат), 2,6% – курильні суміші. Алкоголь разом з пігулками з метою сп'яніння протягом життя вживали 2,1% опитаних (серед хлопців – 2,5%, серед дівчат – 1,7%). За призначенням лікаря коли-небудь транквілізатори чи седативні препарати вживали 0,7% опитаних впродовж трьох або й більше тижнів.

Перша спроба марихуани або гашишу у 2,1% сталася до 13 років (про це повідомили 3,4% – серед хлопців та 1,0% – серед дівчат). Основна причина першого вживання наркотиків – цікавість (5,3%).

11,1% вважають, що можна легко дістати марихуану або гашиш (серед хлопців – 15,1%, серед дівчат – 7,9%). 13,6% респондентів повідомили про те, що 1–2 рази в житті мали можливість спробувати марихуану або гашиш, але не скористалися нею (12,1% – серед дівчат та 15,6% – серед хлопців). Більшість як хлопців – 77,2%, так і дівчат – 86,8% не знають, де можна було б легко придбати марихуану або гашиш. Компанія друзів – найпоширеніше джерело отримання наркотичних речовин (4,3%).

Великим ризиком нашкодити собі, якщо спробувати курити марихуану або гашиш один або два рази, вважають 49,8% опитаних.

Вживання марихуани чи гашишу серед учнівської молоді віком 15–16 років після періоду зростання з 1995 році (14%) по 2003 рік (21%) змінилася у бік зниження, яке було зафіксовано у 2007 році (14%) та закріплено у 2011 році (11%).

Соціальне оточення учнівської молоді

Тютюнокуріння та вживання алкоголю стали звичними в середовищі української молоді, що навчається: тобто тією чи іншою мірою ці шкідливі звички характерні для абсолютної більшості (майже 90%) найближчих друзів опитаних. 47,7% респондентів повідомили, що в їхніх компаніях вживають алкоголь усі, аналогічну оцінку рівня поширення тютюнокуріння дали 37,4% підлітків.

22% опитаних вважають, що їхні друзі курять марихуану або гашиш; 7,2% – що вживають без призначення лікаря транквілізатори, седативні препарати; 7% – що вживають екстазі; 4,8% респондентів думають, що в їх найближчому оточенні вдихають інгалянти.

29,7% респондентів (26,8% хлопців та 32,0% дівчат) повідомили, що дехто з їхніх старших братів чи сестер курить цигарки, відповідно 40,7% опитаних (35,6% хлопців та 44,8% дівчат) вказали на вживання спиртного, причому 9,9% підлітків (9,0% хлопців та 10,6% дівчат) зазначили, що брати і сестри бувають у стані важкого алкогольного сп'яніння/напиваються.

30,1% хлопців та 10,9% дівчат повідомили, що впродовж останніх 12 місяців брали участь у бійках у школі або на роботі; у групових бійках зізналися 24,9% хлопців та 8,5% дівчат. 13,1% хлопців та 4,6% дівчат вказали, що завдавали іншим шкоди, яка спричинювала необхідність накладання пов'язки або звернення по допомогу до лікаря.

5,9% опитаних повідомили, що самі ставали жертвою групового побиття, а 9,6% перебували в групі, що зазнавала групового нападу. Кожен десятий (10,2%) вказав на випадки навмисного заподіяння ким-небудь шкоди його власності.

Про навмисний підпал чужої власності повідомили 2,2% опитаних; про навмисне пошкодження шкільного майна – 9,4% респондентів; про заволодіння чужою власністю (вартістю від 60 грн. і більше) – 4,3% підлітків.

Проблеми з міліцією внаслідок тих або інших протиправних дій мали 7,1% респондентів, переважно хлопці (11,2%). Найбільше відзначились у цьому першокурсники ПТНЗ – про конфлікти з міліцією повідомили 14,3% опитаних цієї категорії.

У 27,8% опитаних виникали думки щодо заподіяння собі шкоди, а 9% повідомили про суїцидальні спроби. Дівчата вдвічі частіше, ніж хлопці, вказували, що задумувалися про самогубство і робили спроби реалізувати подібні наміри.

Знання про ВІЛ-інфекцію та ризики інфікування

94% учнівської молоді принаймні чули про ВІЛ/СНІД. Залежно від типу навчального закладу найбільше обізнані студенти I курсу ВНЗ, найменше – першокурсники ПТНЗ.

20% правильно визначають всі шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знають, як вона не передається.

30% мали практику статевих стосунків (серед хлопців – 34%, серед дівчат – 24%). 8% підлітків мали статеві стосунки до досягнення 15 років. Протягом останніх 12 місяців мали статеві стосунки 36% хлопців, 24% дівчат.

21% (серед дівчат – 33%, серед хлопців – 17%) учнів/студентів, які сексуально активні, не використовували презерватив під час останнього статевого контакту.

Доступність медико-соціальних послуг для молоді

Численна група учнівської молоді залишається поза межами доступу за кваліфікованою медичною, соціальною або іншою допомогою з точки зору самооцінок рівня спроможності до самостійних звернень. Близько третини підлітків, які мали досвід незахищеного сексу, вживання психоактивних речовин, спроби самогубства чи перебувають під дією інших чинників ризику та уразливості, ніколи в житті самостійно не зверталися до яких-небудь спеціалістів за медичними або соціальними послугами.

Близько двох третин підлітків (64,8%) мають досвід звернень до різних організацій з питань медичної, соціальної або іншої допомоги, проте це в переважній більшості звернення до поліклінічних закладів за місцем проживання.

Низьким є рівень поінформованості про організації, створені з метою забезпечити надання дружніх до молоді послуг (кабінети довіри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, клініки, дружні до молоді, тощо). Наприклад, про кабінет довіри як місце, де можна зробити тест на ВІЛ-інфекцію, знають 30,6% підлітків, а про клініку, дружню до молоді – 21,8%.

Питання довіри є головним в оптимізації доступу підлітків до послуг. Менше третини (27,1%) вірять, що медичний персонал збереже конфіденційність діагнозу, факту діагностики чи лікування в разі звернення за медичними послугами. Рейтинг причин, що, за оцінками підлітків, зумовлюють відсутність звернень за тестуванням на ВІЛ, очолює страх розголосу результатів аналізу (59,4%). Тільки 26,9% вірять у доступність анонімного тестування. Такі низькі показники усвідомлення «дружності» медико-соціальних послуг для підлітків вимагають суттєвого посилення відповідно спрямованої роботи.

У цілому 69,5% від загалу опитаних учнів/студентів вірно визначили місце, де можна зробити тест на ВІЛ. Між тим, тільки 32,5% впевнені, що можуть пройти тестування. Крім соціально-психологічних бар'єрів щодо тестування (недовіра, страх позитивного діагнозу тощо), варто також підкреслити такий чинник уразливості, як наявність помилкових знань про місце тестування на ВІЛ. Наприклад, кожний двадцятий підліток вважає, що тест на ВІЛ-інфекцію можна зробити в школі або придбати в аптеці.

Більшість підлітків, які зверталися по допомогу до тих чи інших організацій, отримали її повністю, отримали допомогу лише частково близько третини підлітків у поліклініці та громадській організації, близько чверті – у клініці, дружній до молоді, та ЦСССДМ, кожний п'ятий – у центрі профілактики та боротьби зі СНІДом. Такі високі показники часткової допомоги, з одного боку, можуть бути результатом не завжди якісної роботи спеціалістів, зокрема недотримання принципів дружності, а з іншого – відображають комплексність потреб підлітків та поєднання чинників уразливості, коли вирішення проблем потребує залучення декількох організацій. Зрештою, це питання вимагає більш детального аналізу.

Серед учнівської молоді найнижчі показники звернень за послугами та більші бар'єри щодо доступності тестування на ВІЛ демонструють підлітки молодшого віку – (дев'ятикласники) та учні/студенти ПТНЗ. Дівчата більш поінформовані та активні в користуванні послугами, ніж хлопці. Учні/студенти з обласних центрів демонструють кращі показники доступності медико-соціальних послуг, ніж учні/студенти з інших міст і сіл.

Отримані дані щодо тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотиків хоча й свідчать про деяке зниження рівня поширення цих шкідливих звичок, порівняно з минулою хвилею опитування, але все ж таки потребують постійного проведення профілактичної роботи щодо їх наслідків у навчальних закладах, незалежно від їх типів.

Залишається актуальним також проведення профілактичних заходів щодо надання правильних знань про шляхи інфікування та розвиток навичок безпеки статевого життя.

Важливою є систематична популяризація серед молоді закладів, які надають дружні послуги, посилення компонента формування довіри до таких послуг, наприклад, через проведення виїзних занять для учнів та студентів до самих організацій з можливістю отримання послуг безпосередньо після знайомства.

Література

1. Балакірева О. Рівень розповсюдження та структура вживання алкоголю та інших наркотичних речовин серед підлітків в Україні : соціологічний вимір / О. Балакірева, О. Яременко. – К. : НВФ “Студцентр”/ НІКА-Центр, 1998. – 144 с.
2. Динаміка поширення тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України : 1995, 1999, 2003 роки / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), О.О. Яременко, О.Р. Артюх та ін. – К. : Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, 2003. – 174 с.
3. Рівень і тенденції поширення тютюнокуріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Т.В. Бондар, Н.О. Рингач та ін. – К. : УІСД ім. О. Яременка, 2008. – 152 с.
4. Здоров’я та поведінкові орієнтації учнівської молоді : моногр. / О.М. Балакірева, Н.О. Рингач, Р.Я. Левін та ін. ; наук. ред. О.М. Балакірева. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка, 2007. – 128 с.
5. Стан та чинники здоров’я українських підлітків : моногр. / О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, О.Р. Артюх та ін. ; наук. ред. О.М. Балакірева. – К. : ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : «К.І.С», 2011. – 172 с.
6. Здоров’я та поведінкові орієнтації української молоді : соціологічний вимір (за результатами національного соціологічного опитування підлітків та молоді 10–22 років). – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. – Кн. 14. – 256 с. – (Серія “Формув. здоров. способу життя молоді”. У 14 кн.).
7. Молоді люди, які вживають ін’єкційні наркотики : поінформованість, усвідомлення ризику ВІЛ-інфікування, поведінка / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), М.Ю. Варбан, О.Р. Артюх та ін. – К. : Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2001. – 64 с.
8. Моніторинг та оцінка ефективності проекту “Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молодих людей, які вживають наркотики ін’єкційним шляхом” / О.О. Яременко (кер. авт. кол.), О.М. Балакірева, В.А. Сановська та ін. – К. : Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, Держ. центр соц. служб для молоді, 2002. – 71 с.
9. Аналітичний звіт «Виклики до профілактичних програм, спрямованих на зменшення уразливості молоді в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу» / О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Я.О. Сазонова, К.А. Саркісян. – К. : Інжиніринг, 2010. – 80 с.
10. Аналіз факторів, що спричиняють початок вживання наркотичних речовин ін’єкційним шляхом : аналіт. звіт / ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : ВПК «ОБНОВА», 2010. – 52 с.
11. Моніторинг та оцінка ефективності проекту “Профілактика ВІЛ-інфекції серед підлітків та молоді Південного регіону України” / О.О. Яременко (кер. авт. кол.), О.М. Балакірева, І.М. Пінчук та ін. – К. : Держ. ін-т проблем сім’ї та молоді, Держ. центр соц. служб для молоді, 2002. – 78 с.
12. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя молоді / О. Яременко, О. Балакірева, Н. Бутенко та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. – 111 с.
13. Ситуація стосовно вживання ін’єкційних наркотиків у м. Харкові : дослідження ВООЗ ін’єкційного вживання наркотиків: друга фаза / О.М. Балакірева, Ю.Л. Белоусов, М.Ю. Варбан та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2003. – 106 с.

14. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі : вживання, залежність, ефективна профілактика / О.О. Яременко (кер. авт. кол.), О.М. Балакірева, О.О. Стойко та ін. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, Укр. ін-т соц. дослідж., 2004. – Кн. 7. – 196 с. – (Серія “Формування здорового способу життя молоді”. У 14 кн.).
15. Формування здорового способу життя : київський досвід / Н. Комарова, П. Шатц, О. Яременко та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2001. – 56 с.
16. Формування здорового способу життя : навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації держ. службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліло та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. – 232 с.
17. Формування здорового способу життя молоді : проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2000. – 207 с.
18. Формування здорового способу життя молоді : стан, проблеми та перспективи : щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2002 р.). – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 250 с.
19. Формування та розвиток життєвих навичок щодо здорового способу життя через систему шкільної освіти : оцінка ситуації. – К. : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 102 с.
20. Чинники впливу та попередження початку вживання молоддю наркотиків ін'єкційним шляхом : аналітичний звіт та Стратегії профілактики ініціації вживання наркотиків ін'єкційним шляхом серед уразливих груп підлітків та молоді / кол. авт. ; за ред. О.М. Балакіревої та Ж.-П. Грунда. – К. : “Версо-04”, 2006. – 140 с.
21. Alcohol and other drug use among students in 26 European countries: The 1995 ESPAD Report // B. Hibell, B. Andersson, T. Bjarnason, A. Kokkevi, M. Morgan, A. Narusk; The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN), The Pompidou Group at the Council of Europe. – Stockholm, 1997. – 294 p.
22. Alcohol and other drug use among students in 30 European countries: The 1999 ESPAD Report // B. Hibell, B. Andersson, S. Ahlstrom, O. Balakireva, T. Bjarnason, A. Kokkevi, M. Morgan; The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN), The Pompidou Group at the Council of Europe. – Stockholm, 2000. – 362 p.
23. Alcohol and other drug use among students in 35 European countries: The 2003 ESPAD Report // B. Hibell, B. Andersson, T. Bjarnason, S. Ahlstrom O. Balakireva, A. Kokkevi, M. Morgan. – Stockholm, 2004. – 456 p.
24. Hawkins J D, Catalano R F, Miller J Y (1992). Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin*, 112(1), 64-105.
25. Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey / edited by Candace Currie, Health Policy for Children and Adolescents; №.4, World Health Organization 2004.
26. The 2007 ESPAD report. Substance Use Among Students in 35 European Countries. // B. Hibell, U. Guttormsson, S. Ahlstrom O. Balakireva, T. Bjarnason, A. Kokkevi, L. Kraus. – Stockholm, 2009. – 406 p.
27. The ESPAD Handbook. Overview of the ESPAD Project Background, Methodology and Organisation. [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://www.espad.org/documents/Espad/Documents/Overview_of_the_ESPAD_Project.pdf

Додаток

Таблиці, що презентують дані опитування учнівської молоді з питань тютюнокуріння, вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин у динаміці: 1995, 1999, 2003, 2007, 2011 роки

Таблиця 1

Бажання визнати споживання наркотиків, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Якби ти вживав(ла) марихуану або гашиш, чи сказав(ла) б ти про це, заповнюючи дану анкету?														
Уже відповів(ла), що вживав(ла)	11,2	5,5	8,1	16,2	8,3	12,2	12,3	4,9	8,7	11,1	5,1	8,1	9,8	5,6	7,6
Звичайно, так	40,2	45,5	43,1	41,4	56,9	49,1	44,3	56,4	50,2	42,3	51,3	46,8	43,2	47,8	45,7
Напевно, так	26,9	33,3	30,4	22,1	26,1	24,1	24,8	29,1	26,9	22,8	28,1	25,4	25,3	30,7	28,2
Напевно, ні	7,5	5,8	6,6	4,4	2,1	3,3	7,3	4,8	6,1	8,8	7,6	8,2	9,9	8,6	9,2
Звичайно, ні	14,2	9,9	11,9	15,9	6,6	11,3	11,3	4,8	8,1	15,0	7,9	11,5	11,8	7,2	9,4
	Якби ти вживав(ла) героїні, сказав(ла) б ти про це, заповнюючи дану анкету?														
Уже відповів(ла), що вживав(ла)	6,7	3,0	4,7	6,0	2,6	4,3	0,6	0,2	0,4	-	-	-	-	-	-
Звичайно, так	41,5	46,7	44,3	47,7	60,0	53,8	46,6	57,6	52,0	-	-	-	-	-	-
Напевно, так	29,4	36,5	33,3	25,7	30,2	28,0	29,3	32,1	30,7	-	-	-	-	-	-
Напевно, ні	8,6	6,9	7,7	6,6	2,3	4,4	10,8	5,7	8,3	-	-	-	-	-	-
Звичайно, ні	13,7	6,9	10,0	14,0	4,9	9,5	12,7	4,4	8,6	-	-	-	-	-	-

Таблиця 2

Частота вживання для всіх учнів, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.					1999 1983 р.н.					2003 1987 р.н.										
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Сигарети	34,1	14,3	7,4	5,0	5,3	5,3	28,6	30,1	15,0	7,6	5,5	6,2	5,6	28,8	29,7	15,5	8,4	6,2	6,0	5,8	28,4
Будь-які алкогольні напої	12,6	12,9	15,2	15,5	18,9	10,9	13,9	11,8	12,7	12,7	12,9	16,6	11,2	17,3	11,6	11,4	12,6	12,8	17,2	12,8	21,6
Стан сп'яніння	54,7	27,6	9,4	3,9	2,2	0,9	1,3	30,4	24,0	13,6	9,0	7,3	5,9	6,7	22,2	24,9	14,8	9,9	10,4	7,8	10,0
Тютюн																					
Алкоголь																					
Наркотики																					
Вживання будь-яких наркотиків	86,1	7,5	2,6	1,3	0,9	0,7	1,0	78,5	9,2	3,8	2,5	2,5	1,5	1,5	79,3	9,9	4,0	2,2	1,7	1,2	1,7
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	98,5	0,7	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	92,0	2,1	1,4	0,5	0,3	0,3	0,3	97,8	1,3	0,3	0,2	0,0	0,1	0,3
Наркотики, що вводяться за допомогою шприця	99,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	95,3	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	99,5	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2
Марихуана або гашиш	86,2	7,7	2,4	1,3	0,9	0,6	1,0	79,3	9,2	3,1	2,2	2,2	1,5	1,2	79,3	10,2	3,8	2,1	1,7	1,2	1,7
Амфетаміни	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	95,7	0,6	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	98,9	0,5	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3
ЛСД або інші галюциногени	99,4	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	95,0	1,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	99	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Крек	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	96,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	99,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
Кокаїн	99,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	96,1	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2
Екстазі	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,8	1,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	99	0,6	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3
Героїн	99,6	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	94,3	1,3	0,4	0,2	0,2	0,0	0,1	99,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Релевін *	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	96,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	99,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Транквілізатори або седативні препарати	97,0	1,8	0,6	0,3	0,1	0,1	0,2	95,4	1,4	0,6	0,2	0,1	0,1	0,1	98,2	0,8	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	-	96,1	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,2	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3
ДжіЕшБі (оксибутират натрію)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	99,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2
Інгалянти (клей тощо)	94,9	3,4	0,6	0,3	0,3	0,2	0,2	91,4	2,7	1,3	0,4	0,6	0,3	0,1	93,7	4,2	0,7	0,4	0,3	0,3	0,4
Анаболічні стероїди	97,9	1,4	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	95,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	98,9	0,5	0,1	0,0	0,2	0,0	0,3
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	95,8	3,4	0,4	0,1	0,1	0,0	0,1	93,3	2,3	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	96,2	2,5	0,4	0,2	0,2	0,2	0,3
Вживання за призначенням лікаря																					
Транквілізатори або седативні речовини	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів
	91,0	8,1	0,9	96,0	3,7	0,3	94,0	5,5	0,5												

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Продовження таблиці 2

Кількість разів	2007 1991 р.н.						2011 1995 р.н.											
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+				
Тютюн																		
Сигарети	37,4	20,1	7,7	5,6	4,9	4,1	20,2	38,9	19,8	9,0	4,8	4,9	3,6	18,9				
Алкоголь																		
Будь-які алкогольні напої	9,2	13,2	12,1	13,5	16,1	14,4	21,5	12,3	12,3	13,4	11,7	15,6	12,5	22,2				
Стан сп'яніння	50,8	29,6	8,7	4,4	3,1	1,4	1,9	42,1	29,6	13,1	5,7	3,9	2,1	3,4				
Наркотики																		
Вживання будь-яких наркотиків	85,7	7,1	3,0	1,4	0,7	0,8	1,3	8,5	6,3	2,6	1,6	1,3	0,8	1,5				
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	96,1	1,9	0,7	0,4	0,3	0,3	0,4	95,4	1,7	1,1	0,4	0,4	0,4	0,6				
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	99,5	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	99,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2				
Марихуана або гашиш	86,9	7,1	2,5	1,1	0,6	0,6	1,2	89,0	5,6	1,9	1,1	0,9	0,4	1,1				
Амфетаміни	98,4	0,8	0,3	0,0	0,1	0,2	0,2	98,1	1,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,2				
ЛСД або інші галюциногени	98,5	0,6	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2	98,2	1,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2				
Крек	99,0	0,4	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	99,1	0,3	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2				
Кокаїн	99,2	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	98,9	0,5	0,2	0,2	0,0	0,1	0,2				
Екстазі	97,0	1,7	0,5	0,2	0,2	0,1	0,3	96,8	1,9	0,4	0,2	0,3	0,1	0,3				
Героїн	99,1	0,3	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	99,0	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2				
Релевін *	99,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	99,2	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,2				
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	99,2	0,4	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2				
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	97,4	1,4	0,5	0,1	0,1	0,1	0,3				
Транквілізатори або седативні речовини	95,8	2,7	0,6	0,3	0,2	0,1	0,3	97,8	1,4	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2				
Галюциногенні гриби	98,7	0,7	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2	98,7	0,6	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2				
ДжіЕшБі (оксибутират натрію)	99,3	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	99,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2				
Інгалянти (клей тощо)	96,6	2,2	0,4	0,2	0,2	0,1	0,3	96,6	2,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2				
Анаболічні стероїди	99,1	0,5	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	98,8	0,7	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2				
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	98,1	1,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	98,0	1,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2				
Вживання за призначенням лікаря																		
	Ніколи	<3 тижнів						≥3 тижнів						Ніколи	<3 тижнів		≥3 тижнів	
Транквілізатори або седативні речовини	94,2	5,0						0,8						94,6	4,6		0,8	

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Таблиця 2а

Частота вживання протягом життя для хлопців, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.					1999 1983 р.н.					2003 1987 р.н.										
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
	Кількість випадків вживання протягом життя																				
Сигарети	21,0	13,8	7,7	4,6	5,5	6,0	41,4	20,3	14,2	7,2	6,4	6,7	5,9	39,3	19,4	14,6	9,3	6,3	6,3	6,6	37,5
Будь-які алкогольні напої	13,8	13,3	15,4	14,5	17,7	9,8	15,5	13,9	12,7	14,1	12,5	16,6	11,8	18,4	11,8	11,4	11,9	12,1	16,1	12,5	24,2
Стан сп'яніння	49,1	28,1	11,1	5,3	3,1	1,2	2,2	29,8	22,7	13,9	9,4	8,3	7,1	8,8	19,8	21,8	13,2	9	12,3	10,3	13,6
	Тютюн																				
	80,1	10,1	3,8	1,8	1,4	1,1	1,7	72,8	11,0	4,9	3,2	3,7	2,3	2,1	71	12,9	5,8	2,9	2,7	1,9	2,8
Вживання будь-яких наркотиків	98,0	0,8	0,5	0,2	0,1	0,2	0,2	94,9	2,8	0,9	0,3	0,5	0,4	0,2	97	1,7	0,4	0,2	0,1	0,1	0,5
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	99,1	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	99,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,4
Наркотики, що вводяться за допомогою шприця	80,1	10,5	3,5	1,9	1,5	0,9	1,6	73,6	11,4	4,6	2,8	3,5	2,2	1,9	70,8	13,4	5,5	2,7	2,8	1,9	2,9
Марихуана або гашиш	99,8	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	98,4	1,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	98,6	0,6	0,1	0,1	0,0	0,0	0,6
Амфетаміни	99,1	0,6	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	97,5	1,6	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	98,6	0,5	0,2	0,1	0,2	0,0	0,4
ЛСД або інші галюциногени	99,7	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	99,6	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	98,8	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,6
Крек	99,4	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	99,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	99,2	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,4
Коканін	99,8	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	97,3	1,7	0,4	0,3	0,0	0,0	0,2	98,5	0,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,5
Екстазі	99,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	97,7	1,6	0,3	0,2	0,2	0,0	0,2	99,6	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2
Героїн	99,8	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	99,6	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	99,4	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,4
Релевін *	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Транквілізатори або седативні речовини	97,0	1,8	0,5	0,4	0,1	0,1	0,2	97,2	1,5	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1	97,8	1	0,1	0,4	0,1	0,1	0,5
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	-	99,3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	98,7	0,6	0,1	0,1	0,1	0,0	0,4
ДжіЕшБі (оксибутират натрію)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	99,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,4
Інгаланти (клей тощо)	-	-	-	-	-	-	-	92,0	3,6	2,1	0,6	0,9	0,6	0,2	91,4	5,5	1	0,6	0,3	0,4	0,8
Анаболічні стероїди	96,6	2,3	0,3	0,2	0,3	0,1	0,2	98,1	0,5	0,4	0,1	0,2	0,2	0,2	98,2	0,6	0,1	0,0	0,4	0,2	0,5
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	95,5	4,2	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	96,5	2,3	0,8	0,1	0,1	0,0	0,2	96,0	2,4	0,5	0,2	0,2	0,2	0,5
	Вживання за призначенням лікаря																				
Транквілізатори або седативні речовини	92,3	<3 тижнів	7,0	≥3 тижнів	0,7	Ніколи	96,0	<3 тижнів	3,6	≥3 тижнів	0,4	Ніколи	93,5	<3 тижнів	5,9	≥3 тижнів	0,6				

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Продовження таблиці 2а

Кількість разів	2007 1991 р.н.						2011 1995 р.н.							
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Кількість випадків вживання протягом життя														
Тютюн														
Сигарети	28,4	20,5	8,4	6,1	5,9	4,2	26,5	32,3	20,0	8,9	5,2	5,1	3,4	25,1
Алкоголь														
Будь-які алкогольні напої	8,9	13,9	10,6	12,1	15,5	14,3	24,7	13,3	12,8	11,8	10,3	14,2	11,4	26,2
Стан сп'яніння	46,9	29,4	9,6	4,9	4,2	1,9	3,2	39,9	28,5	12,9	6,2	5,1	2,5	5,0
Наркотики														
Вживання будь-яких наркотиків	79,7	9,9	3,7	2,2	1,0	1,3	2,3	78,8	8,6	3,9	2,2	2,1	1,6	2,8
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	94,5	2,4	1,0	0,6	0,4	0,4	0,7	93,1	2,4	1,6	0,5	0,6	0,7	1,1
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	98,7	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,4	98,8	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	0,4
Марихуана або гашиш	81,1	9,6	3,5	1,8	0,9	1,1	2,0	83,8	7,7	3,1	1,4	1,4	0,8	1,9
Амфетаміни	97,6	1,1	0,6	0,1	0,0	0,3	0,3	97,1	1,5	0,6	0,1	0,2	0,1	0,3
ЛСД або інші галюциногени	97,9	0,7	0,4	0,2	0,3	0,2	0,3	97,2	1,7	0,3	0,3	0,1	0,1	0,4
Крек	98,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,3	0,4	98,4	0,6	0,5	0	0,2	0,1	0,3
Коккаїн	98,6	0,4	0,2	0,0	0,2	0,2	0,4	98,2	0,7	0,3	0,3	0,1	0,1	0,4
Екстазі	95,6	2,4	0,7	0,3	0,3	0,1	0,6	95,3	2,5	0,7	0,2	0,5	0,3	0,4
Героїн	98,5	0,6	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4	98,2	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Релевін*	98,7	0,3	0,2	0,1	0,2	0,1	0,4	98,5	0,4	0,4	0,2	0,1	0,1	0,3
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	98,5	0,6	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	96,2	1,7	0,8	0,2	0,2	0,2	0,6
Транквілізатори або седативні речовини	96,7	1,9	0,6	0,2	0,2	0,0	0,4	97,5	1,4	0,5	0,1	0,2	0,0	0,4
Галюциногенні гриби	97,8	1,1	0,4	0,1	0,1	0,1	0,4	97,5	1,0	0,5	0,2	0,2	0,2	0,4
ДжіЕшБі (оксидириат натрію)	99,0	0,2	0,0	0,2	0,2	0,1	0,3	98,5	0,6	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3
Інгалянти (клей тощо)	95,3	2,9	0,6	0,3	0,2	0,2	0,5	95,4	2,9	0,6	0,4	0,2	0,2	0,3
Анаболічні стероїди	98,2	0,8	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2	97,9	1,1	0,2	0,2	0,1	0,2	0,4
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	97,6	1,3	0,4	0,1	0,2	0,0	0,4	97,4	1,1	0,5	0,4	0,1	0,1	0,4
Вживання за призначенням лікаря														
	Ніколи	<3 тижнів			≥3 тижнів			Ніколи	<3 тижнів			≥3 тижнів		
Транквілізатори або седативні речовини	94,1	5,0			0,9			94,7	4,7			0,6		

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Таблиця 26

Частота вживання протягом життя для дівчат, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.					1999 1983 р.н.					2003 1987 р.н.										
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Сигарети	45,4	14,7	7,2	5,4	5,0	4,8	17,5	41,0	16,2	8,5	4,7	5,8	5,6	18,2	40,4	16,5	7,5	6,1	5,8	4,8	18,9
Будь-які алкогольні напої	11,6	12,6	15,1	16,3	20,0	11,8	12,5	10,9	13,9	12,5	14,6	18,4	11,7	18,0	11,3	11,6	13,3	13,5	18,3	13,1	18,9
Стан сп'яніння	59,4	27,2	8,0	2,7	1,4	0,6	0,6	33,0	26,8	14,3	9,3	6,4	5,1	5,1	24,8	27,9	16,2	11	8,5	5,3	6,3
Кількість випадків вживання протягом життя																					
Тютюн																					
Алкоголь																					
Наркотики																					
Вживання будь-яких наркотиків	91,2	5,3	1,6	0,8	0,4	0,3	0,4	85,5	7,2	2,6	1,9	1,2	0,7	0,9	87,7	7,1	2,2	1,4	0,6	0,5	0,5
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	99,0	0,7	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	96,6	1,3	1,2	0,3	0,3	0,1	0,2	98,7	0,7	0,1	0,3	0,0	0,1	0,1
Наркотики, що вводяться за допомогою шприця	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,6	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,7	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Марихуана або гашиш	91,4	5,3	1,5	0,8	0,4	0,3	0,4	87,3	7,2	1,7	1,7	0,9	0,7	0,5	88,0	6,9	2,1	1,5	0,5	0,5	0,5
Амфетаміни	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,7	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	99,1	0,5	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
ЛСД або інші галюциногени	99,6	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	97,5	1,6	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	99,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Крек	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,6	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Коккаїн	99,7	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	99,3	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	99,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Екстазі	99,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	98,8	0,9	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	99,6	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0
Героїн	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	97,7	1,1	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Релевін*	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Транквілізатори або седативні речовини	97,0	1,8	0,7	0,2	0,1	0,1	0,2	97,7	1,4	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	98,6	0,6	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	-	99,7	0,2	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	99,7	0,2	0,1	0	0,0	0,0	0,0
ДжіЕшБі (оксибутират натрію)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інгаланти (клей тощо)	-	-	-	-	-	-	-	96,7	1,9	0,6	0,3	0,3	0,1	0,1	96,1	3,0	0,4	0,2	0,3	0,0	0,0
Анаболічні стероїди	98,9	0,6	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	96,6	2,8	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	97,0	2,4	0,3	0,0	0,2	0,1	0,0	96,5	2,6	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Вживання за призначенням лікаря																					
Транквілізатори або седативні речовини	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів	Ніколи	<3 тижнів	≥3 тижнів
	89,9	9,0	1,1	96,0	3,8	0,2	94,5	5	0,5												

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Продовження таблиці 2б

Кількість разів	2007 1991 р.н.						2011 1995 р.н.							
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Кількість випадків вживання протягом життя														
Тютюн														
Сигарети	47,1	19,6	6,8	5,2	3,9	3,9	13,5	44,8	19,7	9,0	4,5	4,6	3,8	13,4
Алкоголь														
Будь-які алкогольні напої	9,5	12,5	13,6	15,0	16,7	14,6	18,1	11,4	11,8	14,8	13,0	16,8	13,5	18,7
Стан сп'яніння	54,9	29,8	7,9	3,9	2,0	0,8	0,7	44,1	30,6	13,3	5,3	2,9	1,8	2,0
Наркотики														
Вживання будь-яких наркотиків	91,9	4,2	2,2	0,6	0,4	0,3	0,3	91,4	4,5	1,5	1,1	0,6	0,2	0,5
Вживання будь-яких наркотиків, крім марихуани та гашишу	97,7	1,4	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	97,3	1,2	0,7	0,3	0,2	0	0,2
Наркотики, що вводяться за допомогою шприца	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Марихуана або гашиш	92,6	4,6	1,5	0,4	0,4	0,1	0,4	93,6	3,7	0,9	0,8	0,4	0,1	0,4
Амфетаміни	99,4	0,4	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	99,0	0,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
ЛСД або інші галюциногени	99,1	0,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	99,1	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Крек	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Кокаїн	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,5	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Екстазі	98,4	1,0	0,2	0,1	0,2	0,0	0,1	98,2	1,3	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2
Героїн	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Релевін*	100	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Кетамін	-	-	-	-	-	-	-	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Курильні суміші	-	-	-	-	-	-	-	98,5	1,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1
Транквілізатори або седативні речовини	95,2	3,4	0,7	0,3	0,2	0,2	0,1	98,1	1,4	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
Галюциногенні гриби	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
ДжіЕшБі (оксидирилат натрію)	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Інгалянти (клей тощо)	98,1	1,5	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	97,6	1,7	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1
Анаболічні стероїди	99,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	99,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	98,9	0,9	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	98,5	1,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Вживання за призначенням лікаря														
	Ніколи	<3 тижнів			≥3 тижнів			Ніколи	<3 тижнів			≥3 тижнів		
Транквілізатори або седативні речовини	94,3	5,1			0,6			94,5	4,5			1,0		

* Зверніть увагу: релевін – неіснуючий наркотик.

Таблиця 3

Питома вага підлітків, які протягом життя не вживали жодного разу, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.	
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата
Сигарети	21,0	45,4	34,1	20,3	41,0	30,5	19,4	40,4	29,7	28,5	47,4	32,3	44,8	38,9
Алкогільні напої	13,8	11,6	12,6	13,9	10,7	12,3	11,8	11,3	11,6	8,9	9,5	13,3	11,4	12,3
Наркотики	80,1	91,2	86,1	72,8	85,5	79,0	68	85,7	76,7	79,2	91,7	78,7	89,5	84,4
Транквілізатори або седативні речовини	92,3	89,9	91,0	97,2	97,7	97,4	98,1	98,7	98,4	96,6	95,2	97,5	98,1	97,8
Інгаланти (клей)	93,2	96,4	94,9	90,7	92,7	91,7	91,4	96	93,7	95,3	98,1	95,4	97,6	96,6
Більш ніж один наркотик разом														
Ні сигарети, ні алкогіль	8,9	13,7	11,5	6,6	8,3	7,5	6,1	9,1	7,6	6,1	7,8	10,3	10,0	10,1
Ні сигарети, ні алкогіль, ні наркотики	8,7	13,5	11,3	6,4	8,1	7,2	5,9	8,9	7,4	5,6	7,4	10,0	9,7	9,9

Таблиця 4

Частота вживання протягом останніх 12 місяців для всіх учнів, %

	1995 1979 р.н.												1999 1983 р.н.												2003 1987 р.н.																																																																																																																																																																																																																																																																																				
	0				1-2				3-5				6-9				10-19				20-39				40+				0				1-2				3-5				6-9				10-19				20-39				40+																																																																																																																																																																																																																																																								
Кількість разів	Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Будь-які алкогільні напої	Алкогіль																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Стан сп'яніння	Наркотики																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Марихуна або гашиш	Наркотики																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Інгаланти (клей тощо)	Наркотики																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
Екстазі	Наркотики																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
2007 1991 р.н.																																																																																																																																																							2011 1995 р.н.																																																																																																																																																						
Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																																																																																																																																																							Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																																																																																																																																																						
Будь-які алкогільні напої	Алкогіль																																																Алкогіль																																																Алкогіль																																																																																																																																																																																																												
Стан сп'яніння	Наркотики																																																Наркотики																																																Наркотики																																																																																																																																																																																																												
Марихуна або гашиш	Наркотики																																																Наркотики																																																Наркотики																																																																																																																																																																																																												
Інгаланти (клей тощо)	Наркотики																																																Наркотики																																																Наркотики																																																																																																																																																																																																												
Екстазі	Наркотики																																																Наркотики																																																Наркотики																																																																																																																																																																																																												

Таблиця 4а

Частота вживання протягом останніх 12 місяців для хлопців, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.						1999 1983 р.н.						2003 1987 р.н.															
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+							
Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																												
Алкоголь																												
Будь-які алкогольні напої	23,5	22,1	19,5	14,3	11,0	4,9	4,7	21,2	24,3	19,2	13,3	12,0	5,9	4,1	16,7	22,6	14,9	15,2	14,6	7,7	8,3							
Стан сп'яніння	65	23,3	6,2	2,7	1,5	0,7	0,6	39,4	27,3	12,9	8,5	6,0	3,9	2,0	29,4	26,3	13,7	13,3	8,1	5,3	3,9							
Наркотики																												
Мариуана або гашиш	87,8	6,6	1,7	1,6	0,9	0,5	1,0	82,1	8,2	3,6	2,5	1,6	1,3	0,7	82,2	8,8	3,3	1,6	1,7	0,9	1,5							
Інгалянти (клей тощо)	96,9	1,9	0,5	0,3	0,2	0,1	0,2	94,6	3,4	0,5	0,9	0,1	0,4	0,1	96,5	2	0,5	0,4	0,2	0,0	0,4							
Екстазі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																												
Алкоголь																												
Кількість разів	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+							
Будь-які алкогольні напої	18,3	19,5	15,3	14,6	13,2	9,4	9,7	23,9	20,5	14,2	12,4	11,5	7,5	10,0	63,8	21,8	5,9	3,4	2,3	0,8	1,9	57,6	25,4	6,9	3,9	3,0	1,5	1,8
Стан сп'яніння	88,2	5,7	2,1	1,0	1,2	0,6	1,2	90,3	4,6	1,6	1,0	1,1	0,4	1,1	97,9	0,9	0,2	0,2	0,3	0,1	0,4	97,7	1,1	0,4	0,4	0,1	0,1	0,3
Мариуана або гашиш	96,9	1,6	0,5	0,2	0,1	0,2	0,5	97,0	1,5	0,6	0,2	0,3	0,1	0,3	88,2	5,7	2,1	1,0	1,2	0,6	1,2	90,3	4,6	1,6	1,0	1,1	0,4	1,1
Інгалянти (клей тощо)	97,9	0,9	0,2	0,2	0,3	0,1	0,4	97,7	1,1	0,4	0,4	0,1	0,1	0,3	96,9	1,6	0,5	0,2	0,1	0,2	0,5	97,0	1,5	0,6	0,2	0,3	0,1	0,3
Екстазі	96,9	1,6	0,5	0,2	0,1	0,2	0,5	97,0	1,5	0,6	0,2	0,3	0,1	0,3	88,2	5,7	2,1	1,0	1,2	0,6	1,2	90,3	4,6	1,6	1,0	1,1	0,4	1,1

Таблиця 46

Частота вживання протягом останніх 12 місяців для дівчат, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.												1999 1983 р.н.												2003 1987 р.н.											
	Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців												Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців												Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців											
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+								
Будь-які алкогольні напої	19,2	23,9	21,1	16,8	11,3	4,4	3,2	16,2	24,6	21,8	15,0	12,0	6,2	4,2	15,2	23,5	20,9	15,4	14,0	6,2	4,8	15,2	23,5	20,9	15,4	14,0	6,2	4,8								
Стан сп'яніння	74,6	19,7	3,5	1,1	0,6	0,2	0,2	46,4	27,3	11,1	6,0	6,1	2,0	1,1	38,5	29,6	14,2	8,8	5,0	3,1	0,8	38,5	29,6	14,2	8,8	5,0	3,1	0,8								
	Алкоголь																																			
Марихуана або гашиш	94,8	3,4	0,7	0,4	0,4	0,2	0,1	92,2	4,4	1,6	0,9	0,5	0,2	0,2	93,7	3,7	1,2	0,6	0,3	0,1	0,4	93,7	3,7	1,2	0,6	0,3	0,1	0,4								
Інгалянти (клей тощо)	99,0	0,7	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	96,3	2,4	0,7	0,4	0,0	0,1	0,1	98,7	1,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	98,7	1,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0								
Екстазі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							

Кількість разів	2007 1991 р.н.												2011 1995 р.н.																							
	Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців												Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																							
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+								
Будь-які алкогольні напої	17,3	23,5	17,4	15,3	14,7	7,0	4,8	20,2	23,5	17,9	14,1	11,9	6,7	5,7	17,3	20,4	4,3	1,8	0,9	0,2	0,3	64,1	23,1	7,2	2,4	1,9	0,7	0,6								
Стан сп'яніння	72,0	20,4	4,3	1,8	0,9	0,2	0,3	64,1	23,1	7,2	2,4	1,9	0,7	0,6	72,0	20,4	4,3	1,8	0,9	0,2	0,3	64,1	23,1	7,2	2,4	1,9	0,7	0,6								
	Наркотики																																			
Марихуана або гашиш	95,8	3,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	96,5	2,0	0,8	0,4	0,1	0,1	0,1	95,8	3,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	96,5	2,0	0,8	0,4	0,1	0,1	0,1								
Інгалянти (клей тощо)	99,2	0,5	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	99,1	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	99,2	0,5	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	99,1	0,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1								
Екстазі	99,2	0,4	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	98,9	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	99,2	0,4	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	98,9	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1								

Таблиця 5

Питома вага підлітків, які протягом 12 місяців не вживали жодного разу, %

Алкоголь	1995 1979 р.н.				1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.																			
	Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців				Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців				Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців				Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців				Кількість випадків вживання протягом останніх 12 місяців																			
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Загалом								
Алкоголь	23,5	19,2	21,2	18,8	21,2	16,2	18,8	16,7	15,2	15,9	15,9	18,3	17,3	17,8	17,8	23,9	20,2	22,0	22,0	23,5	19,2	21,2	18,8	16,7	15,2	15,9	15,9	18,3	17,3	17,8	17,8	23,9	20,2	22,0	22,0	
Марихуана або гашиш	87,8	94,8	91,7	87,0	82,1	92,1	87,0	82,2	93,4	87,7	87,7	88,2	95,8	92,0	92,0	90,3	96,5	93,6	93,6	90,3	87,8	94,8	91,7	87,0	82,1	92,1	87,7	87,7	88,2	95,8	92,0	90,3	96,5	93,6	93,6	93,6
Інгалянти (клей)	96,9	99	98	95,5	94,6	96,3	95,5	96,5	98,7	97,6	97,6	97,9	99,2	98,4	98,4	97,7	99,1	98,5	98,5	97,7	96,9	99	98	95,5	94,6	96,3	95,5	97,6	99,2	98,4	97,7	99,1	98,5	98,5	98,5	98,5

Таблиця 6

Частота вживання протягом останніх 30 днів для всіх учнів, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.									1999 1983 р.н.									2003 1987 р.н.									
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Кількість випадків вживання протягом останніх 30 днів																												
Алкоголь																												
Будь-які алкогольні напої	45,3	33,7	13,4	4,7	1,8	0,6	0,5	43,9	33,6	12,9	5,7	2,7	0,7	0,5	41,7	31	15,2	7,0	3,2	0,8	1,1	41,7	31	15,2	7,0	3,2	0,8	1,1
Пиво	74,8	14,8	5,3	2,2	1,4	0,8	0,7	47,5	30,2	10,2	5,2	3,6	1,9	1,4	38,7	27,7	13,6	8,9	5,2	2,8	3,1	38,7	27,7	13,6	8,9	5,2	2,8	3,1
Вино	54,0	34,4	7,3	2,5	0,8	0,6	0,4	51,1	33,7	9,5	2,9	1,9	0,4	0,5	51,7	31,3	10,1	3	2,4	0,8	0,7	51,7	31,3	10,1	3	2,4	0,8	0,7
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вино або шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Слабоалкогольні напої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міцні напої	49,7	32,6	10,7	4,1	1,7	0,6	0,5	59,2	25,1	8,7	3,5	1,9	0,6	1,0	64,7	19,8	7,7	3,6	2,1	0,8	1,3	64,7	19,8	7,7	3,6	2,1	0,8	1,3
Домашнє пиво	95,8	2,9	0,7	0,3	0,1	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	89,1	7,0	1,7	0,8	0,5	0,2	0,7	89,1	7,0	1,7	0,8	0,5	0,2	0,7
Домашнє вино	69,6	23,6	4,6	1,4	0,4	0,2	0,2	-	-	-	-	-	-	-	67,5	21,7	5,7	2,5	1,2	0,4	1,0	67,5	21,7	5,7	2,5	1,2	0,4	1,0
Домашні міцні напої	79,7	14,2	3,4	1,4	0,7	0,3	0,4	-	-	-	-	-	-	-	84,0	9,4	2,8	1,6	1,0	0,3	0,9	84,0	9,4	2,8	1,6	1,0	0,3	0,9
Контрабандне пиво	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95,4	2,3	0,8	0,5	0,2	0,2	0,6	95,4	2,3	0,8	0,5	0,2	0,2	0,6
Контрабандне вино	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95,8	2,2	0,7	0,2	0,3	0,2	0,6	95,8	2,2	0,7	0,2	0,3	0,2	0,6
Контрабандні міцні напої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95,1	2,3	0,8	0,3	0,3	0,2	1,0	95,1	2,3	0,8	0,3	0,3	0,2	1,0
Стан сп'яніння	86,5	10,9	1,4	0,5	0,3	0,1	0,1	65,1	23,6	6,6	2,9	1,1	0,4	0,3	61,7	23,5	7,8	4,5	1,7	0,2	0,6	61,7	23,5	7,8	4,5	1,7	0,2	0,6
Наркотики																												
Марихуна або гашиш	96,1	2,5	0,6	0,3	0,2	0,1	0,2	95,0	3,1	0,8	0,5	0,3	0,2	0,1	95,3	2,2	0,8	0,5	0,4	0,2	0,6	95,3	2,2	0,8	0,5	0,4	0,2	0,6
Інгаланти (клей тощо)	99,0	0,7	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	97,6	1,6	0,5	0,1	0,0	0,1	0,1	98,9	0,7	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3	98,9	0,7	0,0	0,1	0,0	0,0	0,3

Кількість разів	2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.																	
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+							
Кількість випадків вживання протягом останніх 30 днів																												
Алкоголь																												
Будь-які алкогольні напої	40,5	29,1	14,3	8,1	5,3	1,2	1,5	46,4	25,8	12,5	7,5	5,1	1,6	1,2	40,5	29,1	14,3	8,1	5,3	1,2	1,5	46,4	25,8	12,5	7,5	5,1	1,6	1,2
Пиво	38,5	29,3	12,8	8,0	6,5	2,6	2,3	53,1	24,5	9,6	5,9	3,9	1,5	1,4	38,5	29,3	12,8	8,0	6,5	2,6	2,3	53,1	24,5	9,6	5,9	3,9	1,5	1,4
Вино	-	-	-	-	-	-	-	62,8	25,3	7,2	2,4	1,4	0,6	0,3	-	-	-	-	-	-	-	62,8	25,3	7,2	2,4	1,4	0,6	0,3
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	78,6	15,8	3,0	1,4	0,6	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-	78,6	15,8	3,0	1,4	0,6	0,2	0,3
Вино або шампанське	57,9	27,5	7,9	3,4	1,4	0,9	1,0	-	-	-	-	-	-	-	57,9	27,5	7,9	3,4	1,4	0,9	1,0	-	-	-	-	-	-	-
Слабоалкогольні напої	-	-	-	-	-	-	-	56,1	21,9	9,9	5,4	3,7	1,7	1,3	-	-	-	-	-	-	-	56,1	21,9	9,9	5,4	3,7	1,7	1,3
Міцні напої	77,8	13,0	4,0	2,7	1,2	0,5	0,8	80,1	12,3	3,6	1,7	1,3	0,5	0,6	77,8	13,0	4,0	2,7	1,2	0,5	0,8	80,1	12,3	3,6	1,7	1,3	0,5	0,6
Домашнє пиво	92,1	5,7	1,1	0,5	0,2	0,1	0,3	-	-	-	-	-	-	-	92,1	5,7	1,1	0,5	0,2	0,1	0,3	-	-	-	-	-	-	-
Домашнє вино	73,2	19,4	4,3	1,4	0,9	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-	73,2	19,4	4,3	1,4	0,9	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-
Домашні міцні напої	92,4	4,8	1,3	0,6	0,4	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-	92,4	4,8	1,3	0,6	0,4	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандне пиво	96,1	2,3	0,6	0,3	0,2	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-	96,1	2,3	0,6	0,3	0,2	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандне вино	96,5	1,9	0,7	0,2	0,2	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-	96,5	1,9	0,7	0,2	0,2	0,2	0,3	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандні міцні напої	96,6	1,6	0,5	0,5	0,3	0,1	0,4	-	-	-	-	-	-	-	96,6	1,6	0,5	0,5	0,3	0,1	0,4	-	-	-	-	-	-	-
Стан сп'яніння	85,6	9,8	2,4	1,0	0,5	0,2	0,5	81,4	12,8	3,3	1,2	0,6	0,3	0,4	85,6	9,8	2,4	1,0	0,5	0,2	0,5	81,4	12,8	3,3	1,2	0,6	0,3	0,4
Наркотики																												
Марихуана або гашиш	96,6	1,8	0,4	0,3	0,4	0,1	0,4	97,2	1,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	96,6	1,8	0,4	0,3	0,4	0,1	0,4	97,2	1,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3
Інгалянти (клеї тощо)	99,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	99,1	0,4	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2	99,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	99,1	0,4	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2

Таблиця 6а

Частота вживання протягом останніх 30 днів для хлопців, %

		1995 1979 р.н.								1999 1983 р.н.								2003 1987 р.н.							
Кількість разів	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+				
		30,4	12,6	5,0	2,0	0,9	0,7	46,6	31,9	12,2	5,1	2,6	0,7	0,9	0,7	41,4	28,3	15,8	8,3	3,2	1,1	1,9			
Алкоголь																									
Будь-які алкогольні напої	48,4	30,4	12,6	5,0	2,0	0,9	0,7	46,6	31,9	12,2	5,1	2,6	0,7	0,9	41,4	28,3	15,8	8,3	3,2	1,1	1,9				
Пиво	64,2	19,1	8,2	3,4	2,6	1,2	1,2	39,7	31,3	12,2	6,6	5,1	2,8	2,3	28	26,2	17,3	12	7,3	4,4	4,8				
Вино	58,5	29,1	6,9	2,8	1,1	1,0	0,7	57,3	28,6	8,4	2,6	1,9	0,5	0,7	56,5	26,6	8,8	3,0	2,8	1,2	1,1				
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Вино або шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Слабоалкогольні напої	67,7	19,1	6,1	3,0	2,2	1,1	0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Міцні напої	49,1	30,6	11,5	5,0	2,2	0,9	0,8	56,4	26,5	8,5	3,8	2,4	0,8	1,6	62,3	18,5	9,3	4,1	2,3	1,2	2,3				
Домашнє пиво	95,5	2,7	0,7	0,5	0,2	0,2	0,1	-	-	-	-	-	-	-	86,4	7,8	2,4	1,0	0,9	0,2	1,3				
Домашнє вино	73,4	19,3	4,7	1,4	0,6	0,4	0,2	-	-	-	-	-	-	-	67,7	20,3	5,6	2,7	1,5	0,4	1,8				
Домашні міцні напої	74,9	16,5	4,5	1,8	1,2	0,4	0,6	-	-	-	-	-	-	-	80,3	10,6	3,5	2,0	1,5	0,4	1,7				
Контрабандне пиво	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	93,7	2,7	1,2	1,0	0,3	0,2	0,9				
Контрабандне вино	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94,2	2,7	1,0	0,4	0,4	0,2	1,1				
Контрабандні міцні напої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	92,6	3,1	1,3	0,5	0,3	0,4	1,8				
Стан сп'яніння	83,5	12,7	2,0	0,9	0,5	0,2	0,2	62,2	24,7	7,5	3,3	1,1	0,6	0,6	56,4	24,8	9,4	5,7	2,4	0,4	0,9				
Наркотики																									
Маришуа або гашиш	94,3	3,6	0,9	0,5	0,3	0,2	0,3	92,7	4,2	1,2	0,9	0,6	0,2	0,2	92,4	3,2	1,3	1,1	0,7	0,4	0,9				
Інгаланти (клей тощо)	98,4	1,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	97,6	1,5	0,5	0,2	0,0	0,1	0,1	98,3	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5				

		2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.																
Кількість разів		0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+						
Кількість випадків вживання протягом останніх 30 днів																												
Алкоголь																												
Будь-які алкогольні напої	38,9	28,0	14,6	8,6	6,3	1,5	2,1	46,5	23,6	13,0	7,9	5,5	1,7	1,7	38,9	28,0	14,6	8,6	6,3	1,5	2,1	46,5	23,6	13,0	7,9	5,5	1,7	1,7
Пиво	30,5	29,1	14,3	10,6	8,7	3,4	3,4	46,5	24,9	11,9	7,3	5,6	1,8	2,0	30,5	29,1	14,3	10,6	8,7	3,4	3,4	46,5	24,9	11,9	7,3	5,6	1,8	2,0
Вино	-	-	-	-	-	-	-	67,9	20,2	6,7	2,4	1,7	0,8	0,4	-	-	-	-	-	-	-	67,9	20,2	6,7	2,4	1,7	0,8	0,4
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	81,9	12,2	3,3	1,5	0,6	0,1	0,5	-	-	-	-	-	-	-	81,9	12,2	3,3	1,5	0,6	0,1	0,5
Вино або шампанське	62,6	22,6	7,0	3,7	1,7	0,9	1,5	-	-	-	-	-	-	-	62,6	22,6	7,0	3,7	1,7	0,9	1,5	-	-	-	-	-	-	-
Слабоалкогольні напої	-	-	-	-	-	-	-	60,9	18,6	8,5	4,6	3,8	1,9	1,7	-	-	-	-	-	-	-	60,9	18,6	8,5	4,6	3,8	1,9	1,7
Міцні напої	73,2	15,1	4,6	3,6	1,4	0,7	1,4	76,4	13,5	4,3	2,5	1,7	0,7	0,8	73,2	15,1	4,6	3,6	1,4	0,7	1,4	76,4	13,5	4,3	2,5	1,7	0,7	0,8
Домашнє пиво	89,9	7,0	1,3	0,8	0,3	0,2	0,5	-	-	-	-	-	-	-	89,9	7,0	1,3	0,8	0,3	0,2	0,5	-	-	-	-	-	-	-
Домашнє вино	73,8	17,6	4,6	1,5	1,2	0,5	0,9	-	-	-	-	-	-	-	73,8	17,6	4,6	1,5	1,2	0,5	0,9	-	-	-	-	-	-	-
Домашні міцні напої	90,4	5,6	1,8	1,0	0,4	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-	90,4	5,6	1,8	1,0	0,4	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандне пиво	94,8	2,6	0,9	0,5	0,3	0,3	0,4	-	-	-	-	-	-	-	94,8	2,6	0,9	0,5	0,3	0,3	0,4	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандне вино	95,5	2,1	0,9	0,3	0,4	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-	95,5	2,1	0,9	0,3	0,4	0,3	0,5	-	-	-	-	-	-	-
Контрабандні міцні напої	94,8	2,2	0,8	0,8	0,5	0,2	0,7	-	-	-	-	-	-	-	94,8	2,2	0,8	0,8	0,5	0,2	0,7	-	-	-	-	-	-	-
Стан сп'яніння	82,3	11,6	2,9	1,3	0,7	0,3	0,9	78,6	13,6	4,1	1,6	1,0	0,4	0,7	82,3	11,6	2,9	1,3	0,7	0,3	0,9	78,6	13,6	4,1	1,6	1,0	0,4	0,7
Наркотики																												
Маришуа або гашиш	94,2	2,9	0,8	0,5	0,7	0,2	0,7	95,3	2,1	0,7	0,7	0,3	0,3	0,6	94,2	2,9	0,8	0,5	0,7	0,2	0,7	95,3	2,1	0,7	0,7	0,3	0,3	0,6
Інгалянти (клей тощо)	98,3	0,5	0,2	0,1	0,2	0,2	0,5	98,6	0,6	0,1	0,3	0,1	0,0	0,3	98,3	0,5	0,2	0,1	0,2	0,2	0,5	98,6	0,6	0,1	0,3	0,1	0,0	0,3

Таблиця 66

Частота вживання протягом останніх 30 днів для дівчат, %

Кількість разів	1995 1979 р.н.						1999 1983 р.н.						2003 1987 р.н.								
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Кількість випадків вживання протягом останніх 30 днів																					
Алкоголь																					
Будь-які алкогольні напої	42,8	36,5	14,1	4,4	1,6	0,3	0,4	40,9	35,5	13,5	6,3	2,9	0,7	0,2	42,0	33,9	14,3	5,7	3,2	0,5	0,4
Пиво	83,8	11,1	2,8	1,2	0,4	0,4	0,2	55,6	29,1	8,1	3,6	2,0	1,0	0,6	49,8	29,2	9,7	5,7	3,1	1,2	1,3
Вино	50,3	38,8	7,6	2,2	0,6	0,3	0,2	44,8	39,1	10,5	3,1	1,8	0,3	0,4	46,7	36,2	11,5	2,8	2	0,5	0,3
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вино або шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Слабоалкогольні напої	62,1	24,1	6,8	3,2	2,0	0,9	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міцні напої	50,3	34,3	10,1	3,4	1,3	0,3	0,3	62,2	23,6	8,8	3,2	1,4	0,5	0,3	67,1	21,2	6,1	3,2	1,7	0,5	0,2
Домашнє пиво	95,9	3,0	0,7	0,2	0,0	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	91,8	6,3	1,1	0,5	0,2	0,0	0,1
Домашнє вино	66,4	27,2	4,6	1,3	0,3	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	67,4	23,1	5,8	2,3	1,0	0,2	0,2
Домашні міцні напої	83,9	12,2	2,5	1,0	0,2	0,2	0,1	-	-	-	-	-	-	-	87,8	8,2	2,1	1,2	0,5	0,0	0,2
Контрабандне пиво	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	97,1	1,9	0,5	0,1	0,1	0,1	0,2
Контрабандне вино	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	97,5	1,7	0,4	0,0	0,2	0,0	0,2
Контрабандні міцні напої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	97,6	1,6	0,5	0,0	0,2	0,0	0,1
Стан сп'яніння	89,2	9,4	0,9	0,2	0,2	0,1	0,0	67,8	22,6	5,7	2,5	1,1	0,3	0,0	67,1	22,1	6,1	3,4	1,0	0,1	0,2
Наркотики																					
Марихуна або гашиш	97,6	1,6	0,4	0,2	0,1	0,0	0,1	97,2	2,0	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	98,4	1,1	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
Інгаланти (клей тощо)	99,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	97,5	1,8	0,5	0,0	0,1	0,0	0,1	99,6	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0

		2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.											
Кількість разів		0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+	
		Кількість випадків вживання протягом останніх 30 днів																					
		Алкоголь																					
Будь-які алкогольні напої		42,2	30,3	13,9	7,6	4,2	1,0	0,8	46,3	27,8	11,9	7,2	4,7	1,4	0,7	46,3	27,8	11,9	7,2	4,7	1,4	0,7	
Пиво		46,6	29,5	11,4	5,4	4,1	1,8	1,2	59,0	24,1	7,5	4,7	2,5	1,3	0,9	59,0	24,1	7,5	4,7	2,5	1,3	0,9	
Вино		-	-	-	-	-	-	-	58,3	29,9	7,7	2,3	1,2	0,4	0,3	58,3	29,9	7,7	2,3	1,2	0,4	0,3	
Шампанське		-	-	-	-	-	-	-	75,8	19,1	2,8	1,3	0,7	0,2	0,2	75,8	19,1	2,8	1,3	0,7	0,2	0,2	
Вино або шампанське		53,4	32,6	8,7	3,1	1,1	0,8	0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Слабоалкогольні напої		-	-	-	-	-	-	-	51,8	24,9	11,1	6,1	3,7	1,6	1,0	51,8	24,9	11,1	6,1	3,7	1,6	1,0	
Міцні напої		82,8	10,9	3,3	1,8	0,9	0,2	0,1	83,4	11,1	3,0	1,0	0,9	0,2	0,3	83,4	11,1	3,0	1,0	0,9	0,2	0,3	
Домашнє пиво		94,4	4,3	0,8	0,3	0,1	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Домашнє вино		72,5	21,2	3,9	1,3	0,7	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Домашні міцні напої		94,6	4,0	0,9	0,2	0,3	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Контрабандне пиво		97,6	1,9	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Контрабандне вино		97,6	1,7	0,5	0,1	0,0	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Контрабандні міцні напої		98,4	1,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Стан сп'яніння		89,2	8,0	1,8	0,6	0,2	0,1	0,1	83,9	12,1	2,6	0,9	0,2	0,2	0,2	83,9	12,1	2,6	0,9	0,2	0,2	0,2	
		Наркотики																					
Маришуа або гашиш		98,9	0,7	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	98,9	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	98,9	0,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	
Інгалянти (клей тощо)		99,5	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	

	2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.						
	≥9	10	11	12	13	14	15	≤16	≥9	10	11	12	13	14	15	16	≤17
Перша сигарета	12,9	5,5	3,9	6,7	9,5	12,3	9,6	2,9	12,4	5,3	4,2	6,4	9,9	11,8	8,2	2,5	0,6
Куріння щодня	2,3	1,2	0,9	1,4	3,3	6,2	7,9	4,1	1,3	0,7	0,7	1,3	2,6	5,1	5,6	3,9	0,9
	Сигарети																
Пиво	16,2	7,8	5,9	10,1	13,4	16,1	11,2	2,5	13,8	8,3	5,8	10,4	12,9	15,8	8,9	2,9	0,4
Вино*	11,7	8,3	6,4	10,2	13,0	15,6	11,3	3,6	8,2	6,0	5,5	8,8	12,6	16,0	10,7	4,0	0,7
Слабоалкогольний напій	–	–	–	–	–	–	–	–	7,0	5,5	6,9	9,9	15,3	17,1	9,7	3,0	0,3
Шампанське	–	–	–	–	–	–	–	–	13,8	9,6	7,1	11,4	12,8	14,3	8,4	2,8	0,4
Міцні напої	3,6	1,7	1,9	4,2	6,3	13,4	13,2	5,9	2,8	1,4	1,8	3,0	6,0	11,8	11,9	5,8	1,2
Сп'яніння	2,0	0,9	1,4	3,1	5,7	13,5	14,0	7,4	1,1	0,6	0,7	2,2	4,6	11,2	11,8	6,1	1,4
	Наркотики																
Марихуана або гашиш	0,3	0,2	0,4	0,7	1,5	3,5	3,9	2,0	0,5	0,2	0,1	0,3	1,0	3,0	3,9	1,8	0,2
Амфетаміни	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,0
ЛСД або інші галюциногени	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Крек	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Кокаїн	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Екстазі	0,4	0,1	0,0	0,1	0,1	0,6	0,5	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4	0,3	0,0
Героїн	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Галюциногенні гриби	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	0,5	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,6	0,5	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,6	0,6	0,4	0,0
Транквілізатори або седативні речовини	0,5	0,2	0,2	0,3	0,3	0,9	0,8	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,5	0,4	0,1
Анаболічні стероїди	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Інгаланти (клеї)	0,6	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,1	0,4	0,2	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,1	0,0

* У 2007 році варіанти відповіді «віно» і «шампанське» пропонувались разом («віно або шампанське»).

Таблиця 8а

Вік першого вживання (хлопці), %

	1995 1979 р.н.						1999 1983 р.н.						2003 1987 р.н.					
	≥11	12	13	14	15	16	11	12	13	14	15	16	≥11	12	13	14	15	16
Сигарети																		
Перша сигарета	29,0	11,3	12,0	11,8	9,3	1,9	32,3	10,1	11,8	13,2	7,9	0,7	32,5	12,0	12,6	10,3	8,0	2,8
Куріння щодня	4,7	3,3	6,2	9,9	12,2	3,3	4,7	3,6	6,4	9,3	11,3	2,0	4,6	4,6	6,4	10,7	10,7	5,0
Алкоголь																		
Пиво	35,6	17,8	13,6	12,8	7,0	0,9	40,3	12,7	12,9	13,7	7,7	0,7	36,5	20,6	13,5	12,6	6,4	1,9
Вино	18,0	17,9	17,9	18,6	11,4	2,1	21,2	15,3	15,5	18,5	10,6	1,7	23,8	19,9	16,3	15,8	8,5	3,0
Слабоалкогольний напій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Міцні напої	6,3	8,7	14,5	24,1	24,0	4,4	8,8	7,7	14,1	19,3	18,6	4,0	7,3	8,3	15,4	21	15,5	8,3
Сп'яніння	1,2	1,7	4,5	10,2	15,6	3,8	9,6	6,1	9,9	19,9	20,0	3,6	8,9	8,7	15,2	19,6	16,7	8,5
Наркотики																		
Марихуна або гашиш	0,4	0,3	0,8	1,8	2,6	0,7	0,3	0,3	0,5	0,6	1,3	0,2	1,1	1,2	2,3	5,4	5,3	3,8
Амфетаміни	0,2	0,2	0,1	0,5	0,5	0,2	0,1	0,0	0,3	1,0	1,3	0,2	0,4	0,0	0,3	0,1	0,6	0,7
ЛСД або інші галюциногени	0,1	0,1	0,1	0,6	0,4	0,1	0,1	0,0	0,3	1,0	1,3	0,2	0,5	0,0	0,2	0,2	0,4	0,8
Крек	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	0,2	0,1	0,3	0,4
Коккаїн	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1	0,5	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3
Екстазі	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,7	0,9	0,1	0,3	0,0	0,1	0,2	0,4	0,6
Героїн	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,9	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0,1	0,2	0,5	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1	0,4	0,3
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	-	-	-	-	-	-	0,4	0,2	0,4	0,9	1,6	0,1	0,6	0,4	0,4	0,8	0,9	0,6
Транквілізатори або седативні речовини	0,4	0,3	0,4	1,2	1,0	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3	0,9	0,6	0,4	0,0	0,1	0,1	0,6	0,5
Анаболічні стероїди	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інгалянти (клей)	0,5	0,3	0,5	0,7	0,8	0,2	0,2	0,3	0,8	1,6	1,7	0,2	-	-	-	-	-	-

	2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.									
	≥9	10	11	12	13	14	15	≤16	≥9	10	11	12	13	14	15	16	≤17			
Сигарети																				
Перша сигарета	18,4	7,9	4,6	7,9	10,1	12,1	8,7	2,1	18,1	7,2	5,2	7,4	10,4	10,9	6,7	1,5	0,5			
Куріння щодня	3,8	1,7	1,4	1,9	4,3	7,7	9,7	5,0	2,2	1,1	0,8	1,8	3,1	6,4	6,5	5,0	1,1			
Алкоголь																				
Пиво	18,3	9,1	6,3	11,6	13,4	16,2	10,4	2,1	16,2	9,3	6,1	11,1	13,9	15,7	7,7	2,2	0,2			
Вино*	12,8	9,6	6,9	9,3	11,7	13,5	9,5	3,3	10,5	6,4	5,8	9,3	11,9	13,7	8,9	2,8	0,6			
Слабоалкогольний напій	-	-	-	-	-	-	-	-	8,9	6,2	7,8	9,8	13,6	14,7	7,8	2,3	0,3			
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	15,7	10,9	7,1	10,6	11,2	12,6	6,6	1,9	0,3			
Міцні напої	4,8	2,2	2,6	4,9	7,9	14,4	12,4	5,6	4,1	1,9	2,1	3,7	6,6	12,3	11,4	6,2	1,2			
Сп'яніння	2,9	1,3	1,7	4,3	6,9	14,6	13,5	7,2	1,8	1,0	0,9	2,8	5,4	12,5	11,6	6,2	1,5			
Наркотики																				
Марихуана або гашиш	1,5	0,3	0,7	1,2	2,3	4,9	5,3	2,6	0,8	0,4	0,2	0,5	1,4	4,5	5,4	2,6	0,4			
Амфетаміни	0,3	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3	0,6	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,6	0,4	0,0			
ЛСД або інші галюциногени	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Їрек	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Коккаїн	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Екстазі	0,7	0,2	0,1	0,2	0,2	0,9	0,7	0,7	0,5	0,2	0,2	0,1	0,4	0,4	0,7	0,4	0,0			
Героїн	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,5	0,8	0,6	0,4	0,2	0,2	0,3	0,6	0,6	0,6	0,0			
Транквілізатори або седативні речовини	0,8	0,2	0,2	0,4	0,2	0,5	0,6	0,3	0,6	0,2	0,1	0,1	0,2	0,4	0,3	0,4	0,1			
Анаболічні стероїди	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Інгаланти (клей)	1,1	0,5	0,3	0,3	0,5	0,4	0,5	0,2	0,7	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,0			

* У 2007 році варіанти відповідей «віно» і «шампанське» пропонувались разом («віно або шампанське»).

Таблиця 86

Вік першого вживання (дівчата), %

	1995 1979 р.н.										1999 1983 р.н.						2003 1987 р.н.					
	≥11	12	13	14	15	16	11	12	13	14	15	16	≥11	12	13	14	15	16				
Перша сигарета	6,8	6,9	10,5	14,7	13,6	2,3	8,7	8,3	12,1	15,1	12,6	1,6	10,8	8,6	11,7	13,7	11,0	4,2				
Куріння щодня	0,6	1,3	2,0	6,0	7,5	1,8	1,0	1,1	3,2	5,4	6,7	1,3	0,6	1,7	3,0	6,9	5,5	2,7				
	Сигарети																					
	Алкоголь																					
Пиво	32,4	14,8	12,1	12,2	7,4	0,8	30,9	11,9	13,7	13,6	9,2	1,3	27,6	17,8	15,2	13,4	8,8	2,4				
Вино	13,4	16,3	19,4	21,9	16,7	2,0	15,5	15,1	18,1	21,2	14,9	2,1	14,7	16,3	20,9	19,3	11,3	4,2				
Слабоалкогольний напій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Міцні напої	3,0	6,4	14,6	25,1	29,5	5,6	4,0	5,1	11,7	19,6	21,4	5,3	3,8	5,3	11,3	18,4	18,0	8,9				
Сп'яніння	0,1	0,6	2,7	7,8	13,6	3,0	3,6	4,1	10,2	19,8	22,5	4,6	3,3	5,0	11,1	19,4	21,0	10,6				
	Наркотики																					
Марихуана або гашиш	0,1	0,0	0,3	0,8	1,3	0,2	0,1	0,1	0,9	1,8	3,0	0,4	0,2	0,1	0,8	1,5	2,1	1,5				
Амфетаміни	0,1	0,0	0,0	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4	0,0	0,2	0,0	0,0	0,1	0,4	0,2				
ЛСД або інші галюциногени	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,7	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,0				
Крек	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0				
Кокаїн	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0				
Екстазі	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1				
Героїн	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0				
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1				
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	-	-	-	-	-	-	0,3	0,2	0,5	0,8	1,4	0,3	0,2	0,1	0,3	0,4	0,3	0,1				
Транквілізатори або седативні речовини	0,2	0,2	0,5	0,7	1,0	0,4	0,1	0,1	0,3	0,4	0,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0				
Анаболічні стероїди	-	-	-	-	-	-	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	-	-	-	-	-	-				
Інгалянти (клей)	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3	0,1	0,3	0,1	0,8	0,4	1,0	0,1	-	-	-	-	-	-				

	2007 1991 р.н.										2011 1995 р.н.						
	≥9	10	11	12	13	14	15	≤16	≥16	10	11	12	13	14	15	16	≤17
	Сигарети																
Перша сигарета	7,2	3,1	3,2	5,5	8,8	12,6	10,5	3,7	7,3	3,5	3,4	5,5	9,4	12,5	9,6	3,4	0,6
Куріння щодня	0,8	0,6	0,3	0,9	2,3	4,7	6,0	3,1	0,5	0,3	0,5	0,8	2,2	3,9	4,8	3,0	0,7
	Алкоголь																
Пиво	13,9	6,4	5,4	8,6	13,4	15,9	12,0	2,9	11,6	7,3	5,5	9,8	12,1	15,9	9,9	3,4	0,4
Вино*	10,5	6,9	5,9	11,2	14,3	17,9	13,1	4,0	6,2	5,6	5,2	8,3	13,1	18,0	12,3	5,1	0,8
Слабалкогольний напій	-	-	-	-	-	-	-	-	5,3	4,9	6,0	10,1	16,9	19,2	11,4	3,7	0,4
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	12,1	8,4	7,1	12,1	14,2	15,9	10,0	3,6	0,4
Міцні напої	2,4	1,0	1,3	3,5	4,7	12,4	14,1	6,2	1,7	1,0	1,5	2,4	5,6	11,3	12,3	5,5	1,1
Сп'яніння	1,0	0,5	1,1	1,9	4,4	12,4	14,6	7,6	0,5	0,2	0,6	1,7	3,9	10,1	12,1	5,9	1,4
	Наркотики																
Марихуана або гашиш	0,3	0,0	0,1	0,2	0,6	1,9	2,5	1,4	0,2	0,0	0,1	0,1	0,7	1,7	2,5	1,1	0,1
Амфетаміни	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,2	0,0
ЛСД або інші галюциногени	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Їрек	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Коккаїн	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Екстазі	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,3	0,1	0,2	0,0
Героїн	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Галюциногенні гриби	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Алкоголь разом з пігулками, щоб «сп'яніти»	0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	0,2	0,7	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,7	0,6	0,3	0,0
Транквілізатори або седативні речовини	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	1,2	0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4	0,7	0,4	0,0
Анаболічні стероїди	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інгаланти (клей)	0,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,2	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,2	0,0	0,0

* У 2007 році варіанти відповідей «віно» і «шампанське» пропонувались разом («віно або шампанське»).

Таблиця 9

Кількість випитого того останнього дня, коли вживав(ла) будь-який алкоголь (за видом напою), %

	2003 1987 р.н.		2007 1991 р.н.			
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Пиво						
Ніколи не п'ю	18,3	33,2	25,6	17,8	31,9	24,7
Під час останньої випивки не пив(ла)	24,8	37,2	30,9	20,1	31,2	25,5
> 500 мл	29,7	23,4	26,6	32,4	27,5	30,1
500–1000 мл	21	5,3	13,3	21,1	8,1	14,4
1000–2000 мл	4,3	0,6	2,5	5,3	0,8	3,1
2000+ мл	1,9	0,3	1,1	3,3	0,5	1,9
Вино*						
Ніколи не п'ю	25,4	17,9	21,8	32,3	21,3	26,9
Під час останньої випивки не пив(ла)	41,6	37,9	39,8	36,1	37,3	36,7
> 150 мл	18,2	28	23	17,7	26,4	21,9
150–300 мл	10,3	13,4	11,8	9,4	11,9	10,6
370 мл	2,7	2	2,3	2,5	2,4	2,5
750+ мл	1,8	0,8	1,3	2,0	0,7	1,4
Шампанське						
Ніколи не п'ю	32,9	18,4	25,8	–	–	–
Під час останньої випивки не пив(ла)	45,2	53,4	49,2	–	–	–
> 150 мл	13,8	20,2	16,9	–	–	–
150–300 мл	5,8	6,8	6,3	–	–	–
370 мл	1,5	0,7	1,1	–	–	–
750+ мл	0,8	0,5	0,7	–	–	–
Слабоалкогольні напої з вмістом алкоголю приблизно 5%						
Ніколи не п'ю	51,2	33	42,2	39,7	26,6	33,3
Під час останньої випивки не пив(ла)	33,4	40,7	37	31,7	30,9	31,3
> 500 мл	10,1	19	14,4	17,1	27,9	22,4
500–1000 мл	4,1	6,9	5,5	8,1	12,6	10,3
1000–2000 мл	0,5	0,4	0,5	1,6	1,0	1,3
2000+ мл	0,7	0	0,4	1,8	1,0	1,4
Міцні напої						
Ніколи не п'ю	33,6	43,1	38,3	45,5	52,5	49,0
Під час останньої випивки не пив(ла)	24,4	27,8	26	27,2	30,0	28,6
> 50 мл	11,9	13,5	12,8	8,0	7,4	7,7
50–100 мл	14,7	9,4	12,1	8,7	5,9	7,3
110–250 мл	10,8	4,4	7,6	6,6	2,9	4,8
300+ мл	4,6	1,8	3,2	4,0	1,3	2,6

* У 2007 році варіанти відповідей «віно» і «шампанське» пропонувались разом («віно або шампанське»).

2011 1995 р.н.			
	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Пиво		
Ніколи не пив(ла)	20,4	26,7	23,8
Не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	28,4	45,7	37,5
< 500 мл	21,2	17,2	19,1
500–1000 мл	18,4	8,0	12,9
1010–2000 мл	6,4	1,7	3,9
> 2000 мл	5,2	0,7	2,8
	Вино*		
Ніколи не пив(ла)	30,4	23,9	27,0
Не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	47,5	48,6	48,1
200–400 мл	12,6	18,3	15,6
< 200 мл	6,0	7,5	6,8
410–740 мл	1,6	1,1	1,3
> 740 мл	2,0	0,7	1,3
	Шампанське		
Ніколи не пив(ла)	32,3	23,2	27,5
Не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	54,7	59,7	57,3
< 200 мл	9,0	12,5	10,8
200–400 мл	3,0	4,1	3,5
410–740 мл	0,5	0,4	0,4
> 740 мл	0,6	0,2	0,4
	Слабоалкогольні напої з вмістом алкоголю приблизно 5%		
Ніколи не пив(ла)	31,6	23,3	27,2
Не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	40,9	39,1	40,0
< 500 мл	13,9	22,4	18,4
500–1000 мл	9,7	12,6	11,2
1010–2000 мл	2,3	1,8	2,0
> 2000 мл	1,7	0,8	1,2
	Міцні напої		
Ніколи не пив(ла)	48,4	51,3	49,9
Не пив(ла) останнього дня, коли вживав(ла) алкоголь	37,6	40,2	39,0
200–400 мл	3,3	3,7	3,5
< 200 мл	4,6	2,5	3,5
410–740 мл	2,7	1,3	1,9
> 740 мл	3,5	1,0	2,2

Таблиця 10

Місяця вживання алкоголю під час останньої випивки, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Місяця вживання															
Ніколи не вживав(ла) алкоголь	10,8	9,2	9,9	11,5	9,9	10,7	8,7	8,8	8,8	21,1	18,4	19,8	21,6	16,3	18,8
У себе вдома	21,9	32,5	27,6	24,0	26,4	25,2	16,2	20,6	18,4	12,9	19,6	16,2	16,0	23,8	20,2
У когось вдома	38,0	43,8	41,1	36,4	43,0	39,7	29	36,4	32,6	15,0	20,2	17,5	15,8	19,4	17,7
На вулиці, в парку, на пляжі тощо	15,3	7,5	11,5	21,8	17,6	19,7	19,6	12	15,9	32,0	26,8	29,4	29,9	25,8	27,7
В барі або пабі	6,2	4,4	5,3	11,7	8,5	10,1	22,9	21,2	21,1	14,2	12,3	13,3	11,3	10,6	10,9
На дискотеці	13,2	8,1	10,4	13,0	11,0	12,0	14	13,3	13,7	15,9	16,5	16,2	13,4	16,7	15,1
У ресторани	3,0	2,7	2,8	1,9	1,7	11,8	3,4	2,6	3	3,4	3,9	3,7	3,3	4,3	3,8
В іншому місці	13,7	9,3	11,4	10,3	7,3	8,8	3,4	1,2	2,3	2,9	3,4	3,1	2,6	2,0	2,2

Таблиця 11

Ступінь сп'яніння під час останньої випивки, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.			
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	
Ніколи не відчував(ла) сп'яніння	23,7	27,5	25,6	13	20,5	16,6	27,3	38,3	32,6	1 – взагалі не відчував(ла) сп'яніння	30,8	38,4	34,8
1 – тільки приємні відчуття	19,0	25,5	22,2	14,4	18,8	16,5	22,4	23,9	23,0	2	14,4	18,0	16,3
2	12,1	12,3	12,2	10	12,5	11,2	11,9	10,1	11,1	3	11,6	11,2	11,4
3	15,2	11,0	13,2	12,6	13,2	12,9	10,5	9,6	10,1	4	8,4	7,1	7,7
4	8,7	9,0	8,8	13,9	10,1	12	7,3	5,6	6,5	5	7,6	4,7	6,1
5	9,7	9,1	9,4	13,8	10,9	12,4	7,6	5,5	6,5	6	4,3	2,9	3,5
6	5,0	2,6	3,8	6,7	4,6	5,7	3,3	2,4	2,9	7	3,6	2,5	3,0
7	2,4	1,5	1,9	6,3	3,4	4,9	3,1	1,4	2,3	8	2,2	1,7	1,9
8	1,7	1,0	1,4	4,4	2,9	3,7	2,4	1,6	2,0	9	0,9	0,7	0,8
9	0,0	0,0	0,0	1,7	1,7	1,7	1,1	0,6	0,9	10 – сильне сп'яніння	2,7	0,9	1,8
10 – сильне сп'яніння	2,5	0,5	1,5	3,2	1,6	2,4	3,1	1,0	2,1	Ніколи не вживав(ла) алкогольні напої	13,6	11,9	12,7

Таблиця 12

Кількість порцій спиртного, необхідного для досягнення стану сп'яніння, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Не вживаю алкоголь	16,1	16,5	16,2	12,3	14
Не відчував(ла) сп'яніння	14,9	17,2	16,0	9	15,6	12,3
1–2 порції	23,1	32,0	27,5	23,8	34,3	28,9
3–4 порції	24,5	21,6	23,1	27,2	21,8	24,6
5–6 порцій	12,8	8,2	10,6	15,1	9,6	12,4
7–8 порцій	4,1	2,8	3,5	6,3	2,9	4,6
9–10 порцій	2,0	1,0	1,5	3,7	1,2	2,5
11–12 порцій	0,8	0,3	0,5	0,9	0,4	0,6
13+ порцій	1,7	0,4	1,1	1,7	0,2	1

Таблиця 12а

Кількість порцій спиртного, необхідного для досягнення стану сп'яніння за останні 30 днів, %

	2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Ніколи не вживав(ла) алкоголь	25,0	20,3	22,7	23,6	16,1
Не вживав(ла) алкоголь впродовж останніх 30 днів	11,4	15,1	13,2	21,1	21,2	21,2
1–2 порції	36,8	45,2	40,9	34,2	45,3	40,1
3–4 порцій	14,4	11,7	13,1	11,6	11,3	11,4
5–6 порцій	5,9	4,9	5,4	4,9	3,4	4,1
7–8 порцій	2,4	1,2	1,8	1,7	1,4	1,5
9–10 порцій і більше	4,1	1,6	2,9	2,9	1,3	2,1

Таблиця 13

Можливі наслідки вживання алкоголю, % (сума відповідей «цілком можливо» та «скоріше можливо»)

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
«Позитивні» наслідки															
Відчуваю спокій (розслаблення)	67,4	69,7	68,7	45,7	53,1	49,4	57,9	58,9	58,4	56,6	50,0	56,3	56,5	54,5	55,4
Відчуваю радість	28,9	27,8	28,3	46,0	57,3	51,7	53,5	58,3	55,9	50,6	57,9	54,2	48,1	52,1	50,2
Відчуваю себе більш дружельним(ою) та товаришким(ою)	61,5	56,5	58,7	49,3	51,3	50,3	55,7	53,9	54,8	51,8	49,5	50,6	52,1	47,7	49,8
Добре розважусь	29,5	23,9	26,4	62,4	75,0	68,7	75,8	76,0	75,9	63,8	68,9	66,3	58,4	60,7	59,6
Забуду свої проблеми	52,8	44,7	48,3	31,0	33,5	32,3	39,1	35,8	37,4	37,3	38,5	37,9	44,4	43,0	43,7
«Негативні» наслідки															
Відчуваю нудоту	35,2	37,7	36,6	28,2	30,7	29,5	21	23,4	22,2	20,9	18,7	19,8	30,9	29,3	30,1
Матиму похмілля	35,5	30,5	32,8	29,1	41,0	35,1	23,8	17,8	20,8	22,5	16,8	19,7	32,2	27,3	29,6
Не зможу зупинитися пити	17,2	12,7	14,7	8,1	7,9	8,0	10,7	7,5	9,1	14,8	9,8	12,4	16,9	10,0	13,2
Зашкодую своєму здоров'ю	51,4	50,5	50,9	38,4	39,5	39,0	41	41,1	41,1	35,2	31,7	33,5	54,7	58,8	56,9
Здійсно вчинки, про які пошкодую	28,7	30,6	29,8	20,3	25,0	22,7	24,6	25,9	25,3	26,9	26,7	26,8	33,6	31,7	32,6
Матиму неприємності з міліцією	22,8	9,8	15,6	8,7	2,9	5,8	10,5	2,9	6,7	13,7	9,0	9,5	29,2	18,2	23,4

Таблиця 14

Проблеми, з якими стикалися всі учні, %

	1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.			
	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу
«Індивідуальні проблеми»																
Погана успішність у навчальному закладі (школі, ППНЗ, ВНЗ) чи на роботі	3,4	0,9	27,8	65,3	3,9	0,7	21,4	71,3	17,4	3,4	-	-	14,8	-	-	-
Ушкодження предметів або одягу	10,5	0,4	25,6	60,1	12,3	0,5	20,6	63,9	-	-	-	-	-	-	-	-
Втрата грошей або коштовних речей	6,1	0,4	21,9	68,7	9	0,5	19,7	68,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Нещасні випадки або травми	3,7	0,6	20,4	72,7	6,3	0,5	19,8	70,9	9,1	2,0	-	-	10,7	-	-	-
Був(ла) госпіталізований(а) чи звертався(лась) до «швидкої» допомоги	0,7	0,3	12,1	84,1	1,5	0,3	10,7	85	2,7	1,3	-	-	3,5	-	-	-
«Проблеми у відносинах»																
Сварки і непорозуміння	11,8	0,6	51,7	35,7	15,1	0,8	43	40,1	-	-	-	-	-	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми друзями	6,3	0,7	40,0	50,2	8,2	0,3	32	57	17,4	2,9	-	-	16,8	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми батьками	7,8	0,7	41,4	47,9	10,3	0,2	30,6	56,5	19,2	3,1	-	-	15,5	-	-	-
Проблеми у стосунках з учителями	1,8	0,5	30,3	65,0	2,9	0,3	23,2	70,8	-	-	-	-	-	-	-	-
Статевий досвід																
Мав(ла) статевий зв'язок, про який шкодував(ла) наступного дня	4,9	0,2	4,4	88,0	5,8	0,4	3,2	88,2	5,4	1,6	-	-	5,2	-	-	-
Мав(ла) статеві відносини без використання презерватива	3,5	0,2	6,6	87,2	5,1	0,5	5,7	86,6	6,1	1,8	-	-	6,8	-	-	-
«Кримінальні проблеми»																
Бійка	10,2	0,6	24,9	62,3	13,2	0,5	23,9	60,4	20,0	3,8	-	-	16,3	-	-	-
Був(ла) жертвою пограбування або крадіжки	1,2	0,2	6,9	89,1	1,7	0,2	7,4	88	2,9	1,1	-	-	2,5	-	-	-
Проблеми з міліцією	3,2	0,4	6,6	87,1	3,8	0,4	3,9	89,7	5,1	1,7	-	-	5,8	-	-	-

Таблиця 14а

Проблеми, з якими стикалися хлопці, %

	1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.			
	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу
«Індивідуальні проблеми»																
Погана успішність у навчальному закладі (школі, ПТНЗ, ВНЗ) чи на роботі	3,6	1,4	23,0	69,0	4,7	0,9	17,5	73,9	14,6	2,0	-	-	15,4	-	-	-
Ушкодження предметів або одягу	11,6	0,7	24,7	59,4	15,6	0,7	20	60,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Втрата грошей або коштовних речей	7,4	0,6	20,9	68,2	10,7	0,7	18,3	67,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Нещасні випадки або травми	5,1	1,1	21,2	70,1	7,4	0,9	21,5	67,3	5,9	0,7	-	-	13,0	-	-	-
Був госпіталізований чи звертався до «швидкої» допомоги	1,0	0,5	11,0	84,7	1,9	0,4	9,7	84,9	1,4	0,5	-	-	4,5	-	-	-
«Проблеми у відносинах»																
Сварки і непорозуміння	14,3	1,0	43,6	41,3	18	1,4	36,5	42,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми друзями	6,5	1,1	31,4	58,0	8,1	0,4	25	63,7	17,0	1,9	-	-	14,8	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми батьками	8,7	0,9	32,7	55,4	11,3	0,3	22,9	62,6	15,4	1,6	-	-	14,8	-	-	-
Проблеми у стосунках з учителями	8,6	0,7	26,6	67,6	3,9	0,5	20,7	71,8	-	-	-	-	-	-	-	-
Статевий досвід																
Мав статевий зв'язок, про який шкодував наступного дня	5,8	0,3	4,6	86,8	6,8	0,7	2,8	86,9	3,0	0,5	-	-	7,1	-	-	-
Мав статеві відносини без використання презерватива	4,1	0,3	7,1	85,9	6,2	0,9	5,7	84,6	2,7	0,4	-	-	9,4	-	-	-
«Кримінальні проблеми»																
Бійка	14,5	1,1	30,0	52,8	19	0,9	29,5	48,4	9,4	1,2	-	-	25,5	-	-	-
Був жертвою пограбування або крадіжки	1,6	0,3	8,3	86,7	2,3	0,4	7,7	86,6	2,0	0,5	-	-	3,3	-	-	-
Проблеми з міліцією	5,1	0,8	9,2	82,2	6,1	0,8	5,5	85,1	1,9	0,4	-	-	8,1	-	-	-

Таблиця 146

Проблеми, з якими стикалися дівчата, %

	1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.			
	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу	Через вживання алкоголю	Через вживання наркотиків	Інші причини	Ні разу
«Індивідуальні проблеми»																
Погана успішність у навчальному закладі (школі, ППНЗ, ВНЗ) чи на роботі	3,2	0,3	32,7	61,5	3,0	0,5	25,5	68,7	20,2	4,8	-	-	14,2	-	-	-
Ушкодження предметів або одягу	9,5	0,2	26,5	60,9	12,3	0,5	20,6	63,9	-	-	-	-	-	-	-	-
Втрата грошей або коштовних речей	4,8	0,1	22,9	69,1	7,2	0,2	21,2	69,4	-	-	-	-	-	-	-	-
Нещасні випадки або травми	2,1	0,2	19,5	75,4	5,0	0,1	17,9	74,7	12,2	3,3	-	-	8,7	-	-	-
Була госпіталізована чи зверталась до «швидкої» допомоги	0,3	0,2	13,3	83,5	1,2	0,1	11,8	85	3,9	2,0	-	-	2,7	-	-	-
«Проблеми у відносинах»																
Сварки і непорозуміння	9,3	0,2	60,1	29,9	12,1	0,2	49,7	37,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми друзями	6,1	0,3	48,9	42,2	8,4	0,2	39,3	50,1	17,9	3,8	-	-	18,7	-	-	-
Серйозні проблеми зі своїми батьками	7,0	0,4	50,4	40,1	9,3	0,1	38,5	50,1	22,9	4,5	-	-	16,2	-	-	-
Проблеми в стосунках з учителями	1,0	0,4	34,1	62,4	1,9	0,1	25,7	69,8	-	-	-	-	-	-	-	-
Статевий досвід																
Мала статевий зв'язок, про який шкодувала наступного дня	4,0	0,2	4,3	89,2	4,9	0,1	3,6	89,5	7,6	2,6	-	-	3,6	-	-	-
Мала статеві відносини без використання презерватива	2,8	0,1	6,2	88,5	4,0	0,1	5,6	88,7	9,4	3,1	-	-	4,5	-	-	-
«Кримінальні проблеми»																
Бійка	5,8	0,1	19,5	72,1	7,2	0,1	18,1	72,9	30,2	6,2	-	-	8,0	-	-	-
Була жертвою пограбування або крадіжки	0,7	0,0	5,5	91,5	1,0	0,1	7,1	89,6	3,7	1,6	-	-	1,7	-	-	-
Проблеми з міліцією	5,1	0,1	3,9	92,2	1,5	0,1	2,2	94,4	8,3	3,0	-	-	3,7	-	-	-

Таблиця 15

Кількість разів, коли алкогольні напої було куплено для власного споживання, %

	2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Пиво								
0	38	69,2	53,4	38,8	62,5	50,3	52,4	69,9	61,6
1-2	31,8	19,7	25,9	30,9	25,2	28,1	26,2	20,2	23,0
3-5	14	6,8	10,4	13,7	6,7	10,3	10,2	5,2	7,6
6-9	7,9	2,5	5,2	7,1	3,1	5,1	5,5	2,5	3,9
10-19	4,4	0,9	2,7	4,8	1,2	3,1	2,6	1,4	2,0
20-39	1,9	0,6	1,2	4,7	1,3	3,1	3,1	0,8	1,9
40 і більше	2	0,3	1,2	-	-	-	-	-	-
				Вино*					
0	81,1	82,1	81,6	79,8	80,0	79,9	82,7	84,1	83,4
1-2	12,3	14	13,1	13,4	16,0	14,7	11,5	12,7	12,1
3-5	3,5	2,7	3,1	3,3	2,3	2,8	3,1	1,9	2,5
6-9	2	0,7	1,4	1,6	0,8	1,2	1,3	0,7	1,0
10-19	0,6	0,4	0,5	0,7	0,5	0,6	0,6	0,3	0,5
20-39	0,2	0	0,1	1,2	0,4	0,8	0,9	0,2	0,5
40 і більше	0,3	0,1	0,2	-	-	-	-	-	-
				Шампанське					
0	-	-	-	-	-	-	89,3	90,3	89,8
1-2	-	-	-	-	-	-	7,3	8,2	7,8
3-5	-	-	-	-	-	-	1,9	1,0	1,4
6-9	-	-	-	-	-	-	0,7	0,2	0,4
10-19	-	-	-	-	-	-	0,3	,1	0,2
20-39	-	-	-	-	-	-	0,5	0,3	0,4
40 і більше	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				Слабоалкогольні напої					
0	-	-	-	-	-	-	65,9	59,5	62,5
1-2	-	-	-	-	-	-	18,3	24,7	21,7
3-5	-	-	-	-	-	-	7,2	9,6	8,5
6-9	-	-	-	-	-	-	4,5	3,0	3,7
10-19	-	-	-	-	-	-	2,0	1,9	2,0
20-39	-	-	-	-	-	-	2,2	1,3	1,7
40 і більше	-	-	-	-	-	-	-	-	-
				Міцні напої					
0	75,9	88,6	82,3	80,6	91,2	85,7	84,8	92,9	89,1
1-2	14	8,3	11,2	11,2	6,1	8,7	8,7	4,5	6,5
3-5	5,3	1,6	3,5	4,0	1,2	2,7	3,2	1,4	2,3
6-9	1,8	0,8	1,3	1,7	0,6	1,2	1,3	0,4	0,8
10-19	1,1	0,4	0,7	0,9	0,5	0,7	0,9	0,3	0,6
20-39	0,6	0,1	0,3	1,6	0,4	1,0	1,1	0,3	0,7
40 і більше	1,3	0,2	0,7	-	-	-	-	-	-

* У 2007 році варіанти відповідей «вино» і «шампанське» пропонувались разом («вино або шампанське»).

Думка щодо впливу зловживання алкоголем на зазначені проблеми, %

	2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Автокатастрофи								
Так, дуже сильно	53,4	58,2	55,8	72,9	77,6	75,3	68,8	73,2	71,2
Так, досить впливає	15,5	20	17,7	12,3	14,6	13,4	14,5	16,6	15,6
Так, певною мірою	5,2	5,1	5,1	3,6	2,9	3,2	3,9	3,4	3,7
Так, але не сильно	2,6	1,3	2,0	0,7	0,4	0,6	1,0	0,6	0,8
Ні	23,3	15,4	19,4	10,5	4,5	7,5	11,8	6,1	8,7
	Інші нещасні випадки								
Так, дуже сильно	35,1	32,8	34	58,3	60,1	59,1	55,6	55,7	55,7
Так, досить впливає	23,9	32,9	28,3	24,0	27,3	25,7	24,9	30,6	28,0
Так, певною мірою	12,9	16,2	14,6	6,3	7,1	6,7	7,0	7,0	7,0
Так, але не сильно	5,3	3,8	4,5	1,2	1,1	1,2	1,5	1,2	1,3
Ні	22,8	14,3	18,6	10,2	4,4	7,3	11,0	5,6	8,1
	Злочини								
Так, дуже сильно	36,1	44,5	40,3	58,7	62,4	60,6	56,7	57,0	56,9
Так, досить впливає	20,3	22,5	21,4	20,1	20,4	20,3	19,8	24,6	22,4
Так, певною мірою	12,3	13,4	12,9	8,2	10,3	9,2	8,8	10,1	9,5
Так, але не сильно	3,8	3,7	3,8	2,3	2,5	2,4	2,7	2,0	2,3
Ні	27,5	15,9	21,8	10,7	4,4	7,5	12,0	6,3	8,9
	Сімейні проблеми								
Так, дуже сильно	36,6	38,4	37,5	62,5	64,5	63,5	61,2	61,5	61,4
Так, досить впливає	20,1	27	23,5	19,5	22,3	20,9	19,9	24,3	22,3
Так, певною мірою	12,4	15	13,7	6,7	7,5	7,1	6,3	7,4	6,9
Так, але не сильно	6,4	5,9	6,1	1,5	1,9	1,7	2,0	1,8	1,9
Ні	24,5	13,7	19,2	9,8	3,8	6,8	10,5	5,1	7,6
	Проблеми зі здоров'ям								
Так, дуже велику	40,1	44,7	42,4	61,5	67,7	64,6	62,4	68,5	65,7
Так, велику	21	27,3	24,1	19,1	20,6	19,9	17,6	19,6	18,7
Так, в деякій мірі	10,7	10,7	10,7	7,6	6,3	6,9	7,0	5,5	6,2
Так, але не велику	6,0	5,0	5,5	2,1	1,4	1,7	2,2	1,6	1,9
Ні	22,2	12,3	17,3	9,7	4,0	6,9	10,8	4,7	7,5
	Проблеми у стосунках								
Так, дуже сильно	28,3	29,3	28,9	57,0	58,3	57,7	56,9	58,1	57,6
Так, досить впливає	18,1	25,6	21,8	22,1	27,0	24,5	21,6	26,5	24,3
Так, певною мірою	18,1	21,1	19,6	8,4	8,3	8,4	8,4	8,4	8,4
Так, але не сильно	8,9	9,3	9,1	2,5	2,2	2,3	2,8	2,2	2,5
Ні	26,6	14,7	20,6	10,0	4,2	7,1	10,2	4,8	7,3
	Фінансові проблеми								
Так, дуже сильно	35,5	37,9	36,6	57,9	58,5	58,2	58,3	57,6	57,9
Так, досить впливає	19,6	22	20,8	17,7	22,2	19,9	17,7	22,5	20,3
Так, певною мірою	12,2	16,4	14,3	8,6	9,7	9,2	9,7	10,8	10,3
Так, але не сильно	8,3	8,4	8,4	3,3	3,4	3,4	3,1	3,2	3,2
Ні	24,4	15,3	19,9	12,5	6,0	9,3	11,2	5,9	8,3

Таблиця 17

Доступність сигарет, алкоголю та наркотиків, як вона сприймається учнями, % (сума відповідей «дуже легко» та «досить легко»)

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Сигарети	-	-	-	78,0	71,4	74,7	85,2	76,2	80,8	59,8	49,2	54,6	47,6	40,7	44,0
Алкоголь															
Пиво	74,2	60,2	66,7	77,3	75,1	76,3	88	85,3	86,7	70,8	66,1	68,5	58,4	57,9	58,2
Вино*	67,4	60,2	63,5	70,2	68,2	69,2	78,9	77,4	78,2	57,1	54,7	55,8	44,4	41,2	42,7
Шампанське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47,7	46,6	47,1
Слабоалкогольні напої	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64,3	68,5	66,5
Міцні напої	61,2	54,2	57,5	59,7	53,5	56,6	66,6	60,1	63,4	37,9	29,9	33,9	27,9	21,1	24,3
Наркотики															
Марихуана або гашиш	6,6	2,9	4,7	13,9	7,8	10,9	17,6	8,7	13,2	15,8	8,1	12,1	13,4	7,5	10,3
Амфетаміни	3,5	1,8	2,6	3,5	2,6	3,1	4,5	3,2	3,9	5,0	3,3	4,2	5,4	3,7	4,5
ЛСД або інші галюциногени	3,5	1,8	2,6	4,0	3,1	3,6	4,5	2,9	3,7	-	-	-	-	-	-
Крек	2,1	0,9	1,5	2,5	1,7	2,1	3,4	1,8	2,6	-	-	-	-	-	-
Кокаїн	2,5	1,2	1,8	2,8	2,6	2,7	2,8	1,8	2,3	-	-	-	-	-	-
Екстазі	2,2	0,9	1,5	4,3	3,8	4,0	3,3	2,1	2,7	7,2	5,4	6,4	6,3	4,8	5,5
Героїн	2,7	1,2	1,9	3,5	2,7	3,1	3,1	1,7	2,4	-	-	-	-	-	-
Галюциногенні гриби	-	-	-	3,6	2,5	3,0	4,3	2,6	3,4	-	-	-	-	-	-
Транквілізатори або седативні речовини	4,0	2,7	3,3	4,2	3,5	3,9	4,8	3,4	4,1	8,8	11,1	9,9	5,1	5,1	5,1
Інгалянти (клей)	10,4	5,1	7,6	20,4	13,5	17,0	21,8	15,6	18,7	26,5	25,3	25,9	-	-	-
Анаболічні стероїди	5,8	1,7	3,6	6,3	2,3	4,3	6,0	2,1	4,1	-	-	-	-	-	-

* У 2007 році варіанти відповідей «вино» і «шампанське» пропонувались разом («вино або шампанське»).

Таблиця 18

Ризик від вживання сигарет, алкоголю та наркотиків в уявленні учнів (загалом), %

	1995 р.н.			1999 р.н.			2003 р.н.			2007 р.н.			2011 р.н.		
	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Великий	Помірний	Немає або слабкий	Великий	Помірний	Немає або слабкий	Великий	Помірний	Немає або слабкий	Великий
Сигарети															
Іноді курять	66,0	20,6	8,4	65,9	16,4	6,0	48,8	29,2	12,7	45,7	28,0	33,8	35,0	24,3	24,3
Викурюють одну або більше пачок на день	18,8	30,8	45,9	14,7	37,9	39,0	11,4	34,5	45,8	17,9	32,9	9,6	19,3	65,1	65,1
Алкоголь															
Майже щодня випивають одну або дві порції алкоголю	23,9	32,5	36,8	19,2	39,0	31,4	17,5	37,0	34,8	22,1	32,3	11,2	27,2	53,7	53,7
Майже щодня випивають 4–5 порцій алкоголю	9,6	21,2	62,6	6,6	28,0	56,1	5,7	23,8	60,2	12,4	23,5	5,4	12,6	73,8	73,8
Випивають 5 і більше порцій алкоголю кожні вихідні	11,1	22,6	57,9	13,1	34,0	39,8	12,5	30,4	42,8	16,0	25,4	7,6	19,6	63,1	63,1
Наркотики															
Спробували курити марихуану або гашиш один або два рази	14,0	15,2	61,2	25,7	22,6	37,6	27,3	18,6	36,8	19,9	17,3	17,0	18,3	51,3	51,3
Іноді курять марихуану або гашиш	12,8	19,6	58,7	16,8	30,0	39,0	17,8	27,2	37,2	16,6	19,9	10,6	21,1	54,0	54,0
Курять марихуану або гашиш регулярно	4,4	7,4	80,0	4,3	15,5	67,7	4,4	13,0	66,1	10,6	11,4	5,0	7,0	74,4	74,4
Спробували ЛСД один або два рази	9,1	16,3	59,8	16,5	24,2	38,3	12,1	18,7	36,7	–	–	–	–	–	–
Вживають ЛСД регулярно	4,0	7,5	75,6	3,6	13,6	64,1	2,7	7,3	60,1	–	–	–	–	–	–
Спробували амфетаміни один або два рази	8,7	17,7	57,8	14,0	24,3	37,8	11,1	19,5	32,7	16,2	16,2	13,8	21,2	45,0	45,0
Вживають амфетаміни регулярно	4,2	8,1	73,8	3,2	14,3	62,1	2,9	9,0	55,4	8,9	8,1	4,0	4,7	72,6	72,6
Спробували кокаїн або крек один або два рази	7,7	17,1	61,8	13,3	26,5	41,1	9,9	22,1	39,9	–	–	–	–	–	–
Вживають кокаїн або крек регулярно	3,8	6,5	77,7	2,8	11,1	69,9	2,2	5,9	66,8	–	–	–	–	–	–
Спробували екстазі один або два рази	7,6	16,8	60,1	16,2	24,6	37,5	13,2	21,0	29,5	20,4	18,2	17,0	21,4	43,2	43,2
Вживають екстазі регулярно	3,8	6,4	76,1	3,5	12,8	64,7	2,9	7,8	59,9	10,1	10,5	4,7	7,4	70,7	70,7
Спробували інгаланти (клеї) один або два рази	9,2	18,5	58,3	16,2	25,1	38,9	16,1	21,5	31,1	–	–	–	–	–	–
Вживають інгаланти (клеї) регулярно	3,7	5,7	79,1	3,1	11,8	65,9	3,2	11,2	57,3	–	–	–	–	–	–

Таблиця 18а

Ризик від вживання сигарет, алкоголю та наркотиків в уявленні учнів (хлопці), %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий
Іноді курять	66,0	20,2	8,7	66,8	14,8	7,2	50,2	28,1	12,9	49,4	25,0	11,0	36,4	32,3	23,4
Викурюють одну або більше пачок на день	20,3	29,8	44,9	17,2	36,0	37,5	14,8	35,1	41,8	26,5	32,4	30,3	11,7	21,2	59,2
Сигарети															
Майже щодня випивають одну або дві порції алкоголю	28,3	30,9	33,4	24,0	36,4	28,2	22,9	36,8	30,2	28,3	31,4	24,0	15,4	28,5	46,4
Майже щодня випивають 4–5 порцій алкоголю	12,2	21,1	59,5	8,5	28,2	52,7	8,5	26,3	55,7	16,6	25,4	40,7	7,6	14,3	67,4
Випивають 5 і більше порцій алкоголю кожні вихідні	13,8	23,9	53,3	16,0	32,1	38,5	15,5	30,9	40,6	21,2	25,1	34,9	10,3	20,0	57,7
Алкоголь															
Наркотики															
Спробували курити марихуану або гашиш один або два рази	17,1	14,1	58,8	28,2	20,7	35,2	33	17,6	32,1	24,8	16,6	35,4	20,9	18,4	45,2
Іноді курять марихуану або гашиш	14,9	18,3	57,2	20,5	28,2	36,4	23,6	25,6	32,8	21,2	20,5	34,8	14,4	21,5	47,9
Курять марихуану або гашиш регулярно	5,8	7,7	77,5	5,4	16,9	62,9	6,8	14,6	61	14,6	12,8	49,8	7,1	8,4	68,5
Спробували ЛСД один або два рази	11,2	15,3	58,2	17,9	21,5	38,0	13	17,2	37,1	–	–	–	–	–	–
Вживають ЛСД регулярно	5,3	7,5	73,5	4,4	13,8	61,1	3,9	7,1	58,5	–	–	–	–	–	–
Спробували амфетаміни один або два рази	10,5	16,4	56,4	15,6	22,4	37,3	12,4	18,1	31,5	19,8	15,0	35,8	16,4	18,6	42,6
Вживають амфетаміни регулярно	5,4	8,2	71,8	3,8	16,0	57,7	4,4	8,3	52,5	12,3	9,1	50,0	5,6	5,8	67,0
Спробували кокаїн або крек один або два рази	9,3	16,1	61,0	14,3	23,9	42,0	10,1	20	39,5	–	–	–	–	–	–
Вживають кокаїн або крек регулярно	5,1	6,6	75,4	3,7	12,4	65,7	3,6	5,5	63,4	–	–	–	–	–	–
Спробували екстазі один або два рази	9,4	15,8	58,5	17,7	21,8	37,8	14,4	18,5	29,9	24,2	16,6	32,0	19,9	19,3	40,2
Вживають екстазі регулярно	5,3	6,7	73,6	4,4	13,7	61,0	4	8	53,1	13,9	11,2	48,6	6,6	8,9	64,5
Спробували інгаланти (клеї) один або два рази	11,6	17,2	57,1	16,9	23,3	39,2	16,8	19,2	31,6	–	–	–	–	–	–
Вживають інгаланти (клеї) регулярно	5,1	6,1	76,7	4,4	12,0	63,0	4,2	11,2	55	–	–	–	–	–	–

Ризик від вживання сигарет, алкоголю та наркотиків в уявленні учнів (дівчата), %

	1995 р.н.			1999 р.н.			2003 р.н.			2007 р.н.			2011 р.н.		
	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий	Немає або слабкий	Помірний	Великий
Сигарети															
Іноді курять	65,9	20,9	8,1	65,0	17,9	4,7	48,5	31	12,7	43,9	32,1	13,9	31,4	37,4	25,2
Викурюють одну або більше пачок на день	17,5	31,6	46,7	12,1	40,0	40,5	8,5	35,5	52	16,4	36,0	41,7	7,7	17,5	70,3
Алкоголь															
Майже щодня випивають одну або дві порції алкоголю	20,4	33,9	39,6	14,4	41,7	34,6	12,8	39,5	41,5	17,2	35,6	37,2	7,5	26,0	60,2
Майже щодня випивають 4–5 порцій алкоголю	7,3	21,3	65,2	4,7	27,8	59,5	3,2	22,7	68,7	9,3	23,6	56,8	3,5	11,0	79,6
Впивають 5 і більше порцій алкоголю кожні вихідні	8,8	21,5	61,8	10,0	35,8	41,2	10,3	32,0	48,2	6,6	27,5	48,2	5,1	19,3	67,9
Наркотики															
Спробували курити марихуану або гашиш один або два рази	11,5	16,1	63,2	23,3	24,5	39,9	23,1	20,6	43,6	16,2	19,5	48,7	13,5	18,3	56,8
Іноді курять марихуану або гашиш	11,1	20,6	59,9	13,2	31,8	41,8	12,8	30,2	43,8	13,3	21,0	49,3	7,2	20,8	59,5
Курять марихуану або гашиш регулярно	3,3	7,2	82,1	3,3	14,1	72,5	2,3	12,0	75,3	7,3	11,0	66,5	3,2	5,7	79,6
Спробували ЛСД один або два рази	7,4	17,1	61,0	15,0	27,0	38,6	11,6	21,3	38,3	–	–	–	–	–	–
Вживають ЛСД регулярно	2,9	7,4	77,3	2,8	13,5	67,1	1,5	7,9	65,3	–	–	–	–	–	–
Спробували амфетаміни один або два рази	7,1	18,8	59,0	12,5	26,1	38,2	10,5	22,1	35,9	14,0	18,9	44,3	11,4	23,5	47,1
Вживають амфетаміни регулярно	3,2	8,1	75,5	2,5	12,5	66,5	1,5	10,2	61,8	6,3	7,8	64,5	2,5	3,8	77,7
Спробували кокаїн або крек один або два рази	6,4	18,0	62,5	12,3	29,2	40,3	10,3	25,3	42,5	–	–	–	–	–	–
Вживають кокаїн або крек регулярно	2,7	6,4	79,7	1,8	9,9	74,1	0,9	6,6	74,5	–	–	–	–	–	–
Спробували екстазі один або два рази	6,1	17,6	61,4	14,7	27,4	37,1	12,8	25	30,9	18,2	21,6	39,7	14,4	23,3	45,9
Вживають екстазі регулярно	2,6	6,2	78,2	2,6	12,0	68,6	1,9	8,2	62,4	7,1	10,8	63,6	3,0	6,2	76,3
Спробували інгаланти (клеї) один або два рази	7,2	19,7	59,4	15,4	27,0	38,7	16,3	25,2	32,3	–	–	–	–	–	–
Вживають інгаланти (клеї) регулярно	2,6	5,4	81,2	1,8	11,6	68,9	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Таблиця 19

Вживання сигарет, алкоголю та наркотиків друзями в уявленні учнів, %

	1995 1979 р.н.		1999 1983 р.н.		2003 1987 р.н.		2007 1991 р.н.		2011 1995 р.н.						
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата					
Курять сигарети	52,5	46,9	49,5	58,0	56,4	57,2	63,7	56,8	60,3	44,8	41,5	43,2	59,3	61,3	60,4
Вживають алкогольні напої	44,7	46,3	45,5	52,5	59,9	56,2	60	64	62	48,4	51,1	49,8	63,7	70,9	67,5
Напиваються	7,0	5,3	6,0	11,3	13,3	12,3	19	18,9	19	20,9	20,4	20,7	33,8	37,6	35,8
Наркотики	Декілька, більшість або усі														
Курять марихуану або гашиш	4,7	2,8	3,7	13,7	10,7	12,2	17,5	8,8	13,2	9,9	8,3	9,1	8,4	6,1	7,2
Вживають ЛСД або інші галюциногени	1,3	0,6	0,9	3,0	2,3	2,6	3	1,5	2,2	—	—	—	—	—	—
Вживають амфетаміни	1,3	0,6	0,9	3,1	1,5	2,3	2,6	1,1	1,9	—	—	—	—	—	—
Вживають транквілізатори або седативні речовини	1,5	0,7	1,1	3,0	1,6	2,3	2,8	1,3	2,1	3,6	3,1	3,2	2,4	1,6	2,0
Вживають кокаїн або крек	1,2	0,4	0,8	1,8	1,5	1,6	2	0,8	1,4	—	—	—	—	—	—
Вживають екстазі	1,0	0,4	0,7	2,3	2,5	2,4	2,6	0,8	1,7	3,8	2,3	3,0	2,9	1,0	1,9
Вживають героїн	1,1	0,4	0,7	2,1	1,9	2,0	1,8	0,7	1,3	—	—	—	—	—	—
Вживають інгаланти (клеї)	1,2	0,5	0,9	4,2	2,6	3,4	3,1	1,4	2,3	2,7	1,7	2,3	2,3	1,0	1,6
Вживають галюциногенні гриби	—	—	—	1,8	1,1	1,4	2,2	0,6	1,4	—	—	—	—	—	—
Вживають алкоголь разом з таблетками	—	—	—	3,2	2,6	2,9	3,7	2,4	3,0	—	—	—	—	—	—

Таблиця 20

Вживання сигарет, алкоголю та наркотиків братами і сестрами, %

	1999 1983 р.н.		2003 1987 р.н.		2007 1991 р.н.		2011 1995 р.н.				
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата			
Курять сигарети	39,6	46,7	43,0	31	34,3	32,6	33,8	37,6	26,7	31,3	29,2
Вживають алкогольні напої	59,2	71,9	65,3	37	45,8	41,3	40,3	47,3	35,2	44,4	40,1
Напивались коли-небудь	24,1	30,7	27,3	23,7	20,7	27,2	22,8	25,9	9,0	10,7	9,9
Курять марихуану або гашиш	5,6	5,4	5,5	5,2	3,9	4,6	5,6	4,6	4,4	3,5	3,9
Приймають транквілізатори або седативні речовини	0,9	1,4	1,1	2,3	1,4	1,9	3,9	3,8	3,3	3,0	3,1
Приймають екстазі	1,2	1,6	1,4	2,1	1,4	1,8	4,2	3,6	3,4	2,8	3,1
Вдихають інгаланти	—	—	—	—	—	—	—	—	3,4	2,6	3,0

Таблиця 21

Причини першого вживання наркотиків, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Ніколи не пробував(ла) наркотики, таких як марихуана або гашиш, екстазі або амфетаміни	79,1	90,1	84,5	74,6	90,4	82,3	81,7	91,2	86,7	83,1	92,5	88,1
Хотілося отримати приємні відчуття	6,5	1,3	3,9	6,3	1,9	4,2	4,3	1,8	3,1	2,7	1,1	1,9
Не хотілося виділятися з компанії	2,0	0,7	1,4	2,0	0,5	1,3	2,0	0,6	1,3	1,4	0,4	0,9
Від нічого роботи	2,6	1,0	1,8	2,7	1,2	2,0	2,1	0,7	1,4	1,7	0,7	1,2
З цікавості	10,2	6,4	8,3	12,9	6,1	9,6	6,3	3,3	4,8	5,7	3,2	4,4
Хотілося забути про свої проблеми	1,5	1,2	1,4	1,2	0,5	0,9	1,5	0,9	1,2	1,0	0,7	0,8
Інші причини	0,6	0,7	0,6	0,6	0,2	0,4	0,5	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3
Не пам'ятаю	1,0	0,4	0,7	1,8	0,4	1,1	1,6	0,3	1,0	1,4	0,5	0,9

Таблиця 22

Місця, де можна легко придбати марихуану або гашиш, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Не знаю таких місць	77,5	84,8	81,8	74,7	85	79,7	75,2	84,9	79,9	78,4	86,8	82,8
Вулиця, парк тощо	7,7	3,9	5,8	8,7	3,6	6,2	8,2	4,2	6,3	6,9	3,4	5,1
Навчальний заклад	4,2	0,8	2,5	4,1	0,7	2,5	3,9	1,6	2,7	3,3	1,5	2,4
Дискотека, бар тощо	8,1	6,0	7,1	8,4	5,5	7,0	6,6	5,2	6,0	6,4	6,0	6,2
У домі торговця наркотиками	9,1	4,5	6,9	6,9	3,6	5,3	5,6	3,4	4,5	4,5	3,4	3,9
Замовити через Інтернет	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,7	2,9	3,3
Інше	4,6	3,8	4,2	4,2	3,7	4,0	3,7	1,8	2,8	2,4	1,8	2,1

Таблиця 23

Вільний час, % (з частотою один раз на місяць або частіше)

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Катаєшся на мопеді або мотоциклі для розваги	27,3	6,0	15,8	35,5	10,2	23,0	37,4	10,6	24,3	-	-	-	-	-	-
Граєш в комп'ютерні ігри	70,1	43,5	55,7	60,0	31,6	45,9	69,1	41,1	55,4	82,9	60,6	72,0	89,5	65,1	76,6
Займаєшся спортом або фізичними вправами	92,2	81,0	86,1	93,3	88,4	90,9	91,8	87,1	89,5	94,9	91,6	93,3	95,8	92,5	94,1
Читаєш книги для задоволення (крім обов'язкової шкільної програми)	70,7	80,3	75,9	54,9	66,0	60,4	55,1	67,4	61,8	55,7	65,9	60,7	56,0	63,2	59,8
Проводиш вечір з друзями (кафе, дискотеки, вечірки)	67,6	71,0	69,4	72,3	79,7	76,0	77,3	80,6	78,9	78,7	84,9	81,8	65,4	70,0	67,8
Інші захоплення (гра на музичних інструментах, спів, малювання, літературна творчість і т.д.)	40,4	53,5	47,5	40,1	49,5	44,8	38,7	57,7	48,1	39,2	61,7	50,2	46,0	68,5	57,9
Гуляєш з друзями по торгових центрах, вулицях, парках тощо просто для розваги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Граєш на ігрових автоматах	8,0	1,5	4,5	9,1	1,8	5,5	20,4	5,6	13,1	11,7	3,4	7,6	4,1	1,3	2,6
Користиєшся Інтернетом	-	-	-	-	-	-	22,5	11,8	17,2	50,6	37,3	44,1	86,6	84,9	85,7

Таблиця 24

Пропущено навчальних днів за останні 30 днів, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Не проп.	1-2 дні	3+ днів	Не проп.	1-2 дні	3+ днів	Не проп.	1-2 дні	3+ днів	Не проп.	1-2 дні	3+ днів	Не проп.	1-2 дні	3+ днів
Хлопці	51,5	20,3	28,2	53,3	19,3	27,4	36,7	17,3	46	47,0	19,0	-	43,5	21,1	35,4
Дівчата	50,0	22,0	27,9	51,7	19,2	29,1	30,1	18	51,9	43,6	19,2	-	39,6	20,7	39,7
Загалом	50,7	21,3	28,1	52,5	19,3	28,2	33,4	17,7	48,9	45,3	19,1	-	41,4	20,9	37,7
Хлопці	55,2	24,6	20,2	59,4	24,8	15,8	52,8	24,8	22,4	63,5	23,4	-	63,9	25,8	10,3
Дівчата	59,2	24,4	16,5	64,9	24,0	11,1	59,7	24,8	15,5	71,3	19,1	-	68,6	23,0	8,5
Загалом	57,3	24,5	18,2	62,0	24,5	13,5	56,1	24,8	19,1	67,3	21,3	-	66,4	24,3	9,3
Хлопці	48,4	33,3	18,4	47,2	34,7	18,1	38,2	38,2	23,6	44,2	36,8	-	42,5	39,6	17,8
Дівчата	47,7	36,5	15,8	39,9	41,1	19,0	33,9	41,6	24,5	41,6	40,0	-	41,6	41,6	16,7
Загалом	48,0	35,0	17,0	43,6	37,8	18,6	36	39,9	24,1	43,0	38,3	-	42,1	40,7	17,3

Таблиця 25

Оцінка, що найкраще характеризує успішність, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Низький рівень (приблизно третина від загальної кількості балів)	19,8	7,3	13,0	20,2	10,4	15,3	16,1	5,7	11,0	17,1	6,4	11,9	15,4	6,0	10,5
Середній рівень (приблизно третина від загальної кількості балів)	61,0	57,1	58,9	57,1	48,9	53,2	68,8	62,4	65,7	64,0	59,6	61,8	66,3	63,2	64,7
Високий рівень (приблизно третина від загальної кількості балів)	19,3	35,6	28,2	22,7	40,7	31,5	15,2	31,8	23,3	19,0	34,0	26,3	18,3	30,8	24,9

Таблиця 26

Освіта батьків, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Батько															
Початкова або нижче	2,4	1,7	2,0	1,4	1,9	1,7	2,2	1,1	1,6	1,8	0,7	1,3	1,1	0,9	1,0
Незакінчена середня	7,9	6,1	6,9	5,0	5,1	5,0	3,2	2,4	2,8	2,3	2,6	2,4	2,4	2,4	2,4
Закінчена середня	46,0	47,4	46,7	41,7	41,1	41,4	39,3	43,4	41,3	33,9	34,7	34,2	31,6	35,3	33,6
Незакінчена вища	4,4	3,9	4,1	6,5	6,9	6,7	9,0	6,8	7,9	8,4	8,6	8,5	11,5	9,0	10,2
Закінчена вища	28,0	25,7	26,7	30,0	25,9	28,0	30,9	27,3	28,7	34,8	30,8	32,9	33,4	30,5	31,8
Не знаю, або питання не стосується	11,3	15,2	13,4	15,4	19,1	17,2	16,3	19,1	17,7	18,8	22,6	20,7	20,1	22,0	21,1
Мати															
Початкова або нижче	1,5	1,3	1,4	1,1	0,8	0,9	1,1	1,1	1,1	1,9	0,5	1,2	0,5	1,0	0,8
Незакінчена середня	7,1	5,3	6,2	3,1	4,0	3,6	2,3	2,7	2,5	1,6	2,3	2,0	2,0	2,7	2,4
Закінчена середня	44,4	50,4	47,7	38,9	43,7	41,3	34,6	42,8	38,7	29,5	33,9	31,7	29,7	33,6	31,8
Незакінчена вища	6,2	5,5	5,8	7,9	7,4	7,7	9,3	8,1	8,7	10,1	10,4	10,3	11,0	12,1	11,6
Закінчена вища	31,5	27,1	29,1	38,1	32,9	35,6	42,6	36,7	39,7	43,7	41,2	42,3	44,3	40,7	42,4
Не знаю, або питання не стосується	9,2	10,3	9,8	10,9	11,2	10,9	10,0	8,7	9,4	13,2	11,7	12,5	12,5	9,9	11,1

Таблиця 27

Члени домогосподарства, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Живу один(а)	5,1	2,8	3,8	0,7	0,1	0,4	0,9	0,4	0,6	3,0	1,2	2,1	1,2	0,5	0,8
З батьком	70,4	72,3	71,5	69,9	69,4	69,6	68,8	68,8	68,8	65,9	65,7	65,8	65,4	63,7	64,5
З вітчимою	5,0	6,2	5,6	5,5	7,5	6,5	5,7	6,2	5,9	7,7	8,5	8,1	7,8	10,0	9,0
З матір'ю	81,8	86,9	84,5	84,0	88,8	86,4	83,6	88,6	86,1	81,5	86,4	83,9	83,7	87,7	85,8
З маучуюю	0,9	0,8	0,8	0,6	1,2	0,9	0,8	0,8	0,8	1,4	0,7	1,1	1,1	1,0	1,0
З сестрою (сестрами)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24,6	27,6	26,1	32,1	33,8	33,0
З братом (братами)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28,6	29,6	29,1	26,8	29,3	28,1
З братом (братами) і (або) сестрою (сестрами)*	59,6	63,0	61,4	50,9	51,9	51,4	51,0	55,6	53,3	—	—	—	—	—	—
Із бабусями і (або) дідусями	18,3	17,8	18,0	15,0	14,2	14,6	18,1	18,0	18,1	22,1	22,1	22,1	25,0	24,9	25,0
З іншими родичами	3,2	3,3	3,2	1,8	1,8	1,8	3,5	3,1	3,3	3,3	2,6	3,0	3,1	3,1	3,1
Не з родичами	0,9	1,3	1,1	1,4	1,0	1,2	1,4	2,1	1,7	1,6	1,4	1,5	1,5	1,3	1,4

Таблиця 28

Добробут родини в порівнянні з іншими, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Дуже високий	13,7	8,9	11,4	4,5	1,8	3,2	8,7	3,5	6,1	6,8	3,8	5,3
Набагато вище за середній	7,8	4,9	6,4	7,8	5,4	6,6	10,6	8,3	9,5	10,7	8,5	9,5
Вище за середній	16,4	12,8	14,6	20,3	18,3	19,3	26,0	24,1	25,1	24,9	22,7	23,7
Приблизно на середньому рівні	47,6	52,5	50,0	52,6	58,5	55,6	45,3	54,7	49,8	46,9	55,1	51,2
Нижче середнього	10,8	13,6	12,2	10,3	12	11,1	6,4	7,3	6,9	7,9	7,6	7,7
Набагато нижче середнього	2,2	4,7	3,4	2,6	2,8	2,7	1,3	1,4	1,4	1,8	1,5	1,7
Дуже низький	1,5	2,6	2,0	1,9	1,2	1,5	1,7	0,7	1,2	1,0	0,7	0,8

Таблиця 29

Задоволення стосунками з..., %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Матір'ю											
Дуже задоволений (на)	53,0	43,4	48,2	70,5	61,2	65,8	75,6	69,6	72,6	73,4	66,3	69,6
Скоріше задоволений(на)	35,8	35,6	35,8	20,4	25,4	22,9	15,8	20,3	18,0	18,6	23,1	21,0
Ні те, ні інше	5,4	10,2	7,8	5,7	8,4	7,1	4,2	5,1	4,7	3,9	4,7	4,4
Скоріше не задоволений(на)	4,8	9,4	7,0	2,2	3,6	2,9	1,9	2,3	2,1	1,7	3,2	2,5
Зовсім не задоволений (на)	1,0	1,4	1,2	1,2	1,4	1,3	1,0	1,6	1,3	0,8	1,2	1,0
<i>Немає таких людей</i>	-	-	-	-	-	-	1,5	1,1	1,3	1,5	1,5	1,5
	Батьком											
Дуже задоволений (на)	41,4	30,2	35,8	56,6	42,7	49,8	63,2	51,4	57,4	60,1	47,1	53,2
Скоріше задоволений(на)	35,7	31,9	33,8	21	25,1	23	17,5	22,3	19,9	18,6	23,8	21,4
Ні те, ні інше	9,9	14,1	12,0	12,1	15,2	13,6	7,2	9,0	8,1	6,9	8,9	7,9
Скоріше не задоволений(на)	8,4	13,5	11,0	5,6	8,2	6,9	3,5	4,6	4,0	2,9	5,8	4,5
Зовсім не задоволений (на)	4,6	10,3	7,4	4,7	8,8	6,7	3,3	5,4	4,3	2,8	4,8	3,9
<i>Немає таких людей</i>	-	-	-	-	-	-	5,3	7,3	6,3	8,6	9,7	9,2
	Друзями											
Дуже задоволений (на)	37,5	35,2	36,5	56,2	47,4	51,9	63,1	62,4	62,7	60,5	58,4	59,4
Скоріше задоволений(на)	46,5	44,9	45,7	31,6	38,5	35	27,5	28,4	28,0	30,4	32,3	31,4
Ні те, ні інше	8,6	10,1	9,3	8,5	9,6	9	6,1	5,4	5,8	5,8	5,5	5,7
Скоріше не задоволений(на)	6,6	9,1	7,8	2,5	3,4	2,9	1,6	2,5	2,1	1,8	2,4	2,1
Зовсім не задоволений (на)	0,8	0,7	0,7	1,2	1,1	1,2	0,9	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7
<i>Немає таких людей</i>	-	-	-	-	-	-	0,8	0,7	0,7	0,9	0,8	0,8

Таблиця 30

Чи знають твої батьки, де ти буваш в суботу ввечері?, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Знають завжди	44,5	50,0	47,2	47,7	56	51,7	44,6	53,5	49,0	42,5	54,8	49,0
Як правило, знають	25,2	28,6	26,8	26,3	28	27,2	29,1	29,1	29,1	29,9	27,7	28,7
Знають іноді	24,8	18,4	21,7	20,4	13,5	17	20,8	15,2	18,0	23,1	15,1	18,9
Як правило, не знають	5,5	3,0	4,3	5,6	2,5	4,1	5,5	2,2	3,9	4,6	2,4	3,4

Таблиця 31

Освіта батьків та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків (загалом), %

	Рівень освіти батьків														
	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	21,8	29,0	45,3	28,9	27,6	25,6	28,3	27,6	32,3	18,3	20,2	20,9	18,0	21,2	17,2
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	2,4	4,1	8,0	5,4	5,7	2,9	5,5	5,1	5,8	4,2	5,6	6,2	3,7	4,6	4,1
	Сигарети														
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	5,7	7,9	11,5	11,1	8,9	1,3	12,9	10,4	14,9	14,4	16,	22,5	15,1	15,5	13,6
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	8,2	11,9	17,7	10,1	9,0	6,9	12,6	11,5	14,3	9,7	8,9	92,4	8,0	9,0	6,6
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	1,8	2,6	4,2	12,8	9,9	6,1	15,2	13,2	17	3,8	3,3	11,5	5,6	6,7	4,8
	Алкоголь														

Таблиця 31а

Освіта батьків та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків (хлопці), %

	Рівень освіти батьків														
	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	32,6	42,8	55,5	36,7	39,9	46,8	37	38	33,5	23,3	26,9	27,4	23,2	29,5	24,7
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	4,6	7,2	11,8	7,8	9,2	6,5	7,8	8,7	9,4	6,0	8,5	9,6	5,5	7,4	6,2
	Сигарети														
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	7,5	8,2	12,6	9,8	9,7	0,0	15,7	11,7	23,5	16,0	18,3	29,3	16,9	16,6	16,2
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	9,3	14,7	20,3	11,8	11,6	8,6	17,1	15,7	10,1	12,6	11,2	18,3	10,8	15,5	9,6
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	2,7	3,9	5,6	14,1	11,7	10,5	19,2	17,1	23,5	5,5	4,1	15,8	7,5	10,0	7,0
	Алкоголь														
Будь-які наркотики	15,5	20,4	27,4	28,8	27,1	12,8	29,3	29,4	22,1	21,7	19,5	26,3	21,0	25,3	19,5
Марихуана або гашиш	15,3	20,6	27,0	27,7	26,4	12,8	29,8	29,3	20,8	19,8	18,0	19,5	15,5	21,5	15,2
	Вживання наркотиків протягом життя														

Таблиця 316

Освіта батьків та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків (дівчата), %

	Рівень освіти батьків														
	1995 р.н.			1999 р.н.			2003 р.н.			2007 р.н.			2011 р.н.		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Сигарети															
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	13,3	17,7	33,0	19,7	16,5	8,6	18,4	18	31,2	12,4	13,7	12,0	13,0	14,6	11,5
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	0,7	1,6	3,4	2,5	2,6	0,0	2,8	1,8	2,6	2,2	2,8	1,5	1,9	2,4	2,6
Алкоголь															
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	4,4	7,6	10,2	12,5	8,3	2,3	9,8	9,1	7,9	12,5	13,9	13,4	13,3	14,7	13,0
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	7,4	9,6	14,6	8,2	6,6	5,6	7,5	7,6	17,8	6,4	6,7	4,5	5,3	3,9	4,4
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	1,0	1,5	2,5	11,3	8,3	2,8	10,6	9,6	12,2	1,9	2,6	4,9	3,8	4,2	3,1
Вживання наркотиків протягом життя															
Будь-які наркотики	7,2	8,4	16,8	14,8	12,9	6,2	11,6	11,8	12,7	6,9	8,8	6,2	10,4	11,1	9,3
Марихуана або гашиш	6,9	8,2	16,7	14,0	11,6	6,2	11,5	11,6	12,3	5,9	8,0	4,4	6,3	6,5	5,6

Таблиця 32

Склад родини та власні звички щодо вживання наркотиків (загалом), %

	Склад родини																			
	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.							
	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше				
Сигарети																				
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	25,9	37,5	33,2	32,9	26,7	35,1	31,6	32,7	24,8	38,6	31,4	40,0	16,4	27,5	24,3	26,4	14,8	26,8	22,5	29,9
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	3,2	7,1	5,4	5,4	4,7	6,5	7,1	9,6	4,3	6,8	7,5	10,8	4,1	6,6	5,9	9,8	2,7	5,0	5,3	8,8
Алкоголь																				
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	6,5	11,3	9,5	9,7	9,4	12,0	10,1	7,8	11,8	12,5	11,8	16,7	14,7	16,6	17,4	20,1	13,6	18,3	16,5	22,9
5+ порції підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	–	–	–	–	8,9	9,7	10,6	12,6	10,9	15,8	13,2	22,0	7,5	11,0	13,3	13,7	5,9	10,1	8,7	20,8
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	1,9	4,0	3,0	4,1	10,1	15,6	12,4	11,8	13,4	16,1	16,1	21,7	3,4	5,5	4,5	7,6	4,7	7,7	5,7	4,7
Вживання наркотиків протягом життя																				
Будь-які наркотики	12,8	21,4	19,0	16,4	18,8	31,5	21,9	22,8	17,8	29,8	24,2	27,1	11,8	19,5	17,7	18,3	12,3	19,9	18,1	29,9
Будь-які нелегальні наркотики, крім марихуани та гашишу	3,1	4,4	5,5	4,0	3,5	4,8	5,4	4,2	1,5	2,7	2,8	5,2	–	–	–	–	7,4	9,7	9,6	19,2
Марихуана або гашиш	11,9	21,5	17,2	15,4	17,6	31,5	19,9	21,8	17,7	29,4	24,3	28,2	10,9	18,2	16,0	16,3	7,5	16,9	13,4	25,7
Амфетаміни	0,1	0,3	0,4	0,4	0,7	0,5	1,6	1,3	0,7	1,1	1,6	2,9	1,0	1,6	1,8	4,6	0,9	2,1	2,0	8,0
ЛСД або інші галюциногени	0,5	1,1	1,0	0,9	1,0	1,8	3,2	1,8	0,5	0,8	1,0	5,0	0,9	1,6	1,6	4,9	0,8	2,3	2,0	8,9
Екстазі	0,1	–	0,3	0,4	1,3	2,0	3,2	3,3	0,6	0,8	1,5	2,8	2,1	4,8	3,7	5,8	2,0	5,2	3,3	10,2
Алкоголь разом з медикаментами	3,8	5,2	4,2	4,9	3,0	4,0	3,1	2,7	3,1	5,0	3,3	9,1	1,2	1,6	1,8	5,5	1,1	2,7	1,9	9,9
Інгалянти (клей)	4,7	5,3	6,1	6,1	7,2	9,9	7,9	17,7	6,0	8,0	5,5	9,8	3,0	3,5	3,6	5,3	2,7	3,1	3,6	9,5
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																				
Будь-які наркотики	–	–	–	–	–	–	–	–	10,2	17,0	14,0	19,7	3,2	5,3	5,0	7,3	–	–	–	–

Таблиця 32а

Склад родини та власні звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків (хлопці), %

	Склад родини																			
	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.							
	Повна	Реструктурована	Інше	Повна	Реструктурована	Інше	Повна	Реструктурована	Інше	Повна	Реструктурована	Інше	Повна	Реструктурована	Інше					
Сигарети																				
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	38,5	53,7	49,0	43,4	37,8	45,2	39,4	44,7	33,5	47,3	42,8	45,0	22,3	35,7	30,6	32,1	20,9	37,9	26,7	36,3
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	5,9	11,5	8,6	8,4	7,5	12,5	9,1	16,0	6,5	12,5	12,3	13,3	6,1	9,8	8,0	14,0	4,5	8,4	7,4	11,0
Алкоголь																				
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	7,3	15,8	9,7	10,1	8,9	8,9	9,5	8,2	13,8	16,2	13,7	14,7	17,2	19,3	19,0	23,8	14,5	22,1	16,9	28,5
5+ порції підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	-	-	-	-	11,0	6,9	12,0	19,1	14,7	25,4	16,4	27,4	10,1	12,5	16,7	17,6	7,9	15,6	11,7	31,4
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	3,2	4,7	4,0	5,8	12,1	15,3	12,9	14,3	17,6	20,5	19,3	24,7	4,7	6,6	5,9	10,8	5,5	13,2	7,4	21,6
Вживання наркотиків протягом життя																				
Будь-які наркотики	18,2	33,5	25,1	21,4	26,4	40,5	24,1	29,2	25,4	41,9	33,8	33,1	17,1	27,3	24,9	23,6	16,1	30,7	24,5	40,0
Будь-які нелегальні наркотики, крім марихуани та гашишу	3,7	4,3	5,9	3,8	4,2	4,9	7,2	3,6	1,9	4,0	4,1	6,6	4,2	6,1	6,9	9,8	9,2	14,0	12,4	25,1
Марихуана або гашиш	17,6	34,2	24,2	20,2	25,9	41,8	21,6	29,4	25,3	41,3	34,4	35,7	15,8	26,3	22,6	20,7	10,9	27,4	19,5	35,5
Амфетаміни	0,1	-	0,7	0,2	1,1	1,3	2,0	2,2	0,9	0,8	2,1	3,7	1,5	1,1	2,7	7,6	1,1	2,8	3,0	13,4
ЛСД або інші галюциногени	0,7	2,5	1,0	0,9	1,5	3,4	4,6	2,2	0,6	1,6	1,5	6,3	1,2	1,1	2,3	6,9	1,1	4,3	2,8	14,0
Екстазі	0,2	-	0,7	0,2	1,9	1,9	4,2	4,6	0,8	1,6	2,4	4,2	3,0	7,4	5,4	8,9	2,7	7,9	4,8	15,0
Алкоголь разом з медикаментами	4,7	6,2	5,1	5,0	3,4	2,7	2,9	3,5	3,0	4,8	4,0	9,5	1,5	1,6	2,7	7,6	1,1	4,7	2,3	12,1
Інгалянти (клеї)	6,5	8,7	7,6	7,2	7,8	14,1	7,8	7,8	8,4	12,6	7,8	9,5	4,0	5,3	5,3	7,9	3,5	2,8	5,0	13,7
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																				
Будь-які наркотики	-	-	-	-	-	-	-	-	14,4	25,2	20,6	25,6	4,5	6,6	7,0	10,6	-	-	-	-

Таблиця 326

Склад родини та власні звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків (дівчата), %

	Склад родини																			
	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.							
	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше	Повна	Реструктурована	Неповна	Інше				
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	15,7	25,1	21,4	21,2	15,6	27,7	23,1	16,6	16,0	29,9	19,6	32,6	10,4	19,5	17,6	18,2	9,3	18,9	19,0	22,4
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	1,0	3,7	2,9	2,0	1,8	2,1	5,0	1,1	1,9	1,5	2,6	6,8	2,1	3,5	3,6	3,9	1,1	2,6	3,5	6,3
	Сигарети																			
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	5,8	7,9	9,3	9,4	9,9	12,8	10,8	7,2	9,7	9,2	9,9	11,2	12,2	14,1	15,7	14,8	12,9	15,7	16,1	12,9
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	-	-	-	-	7,0	11,8	9,0	4,3	7,1	6,8	10,0	13,7	4,9	9,5	9,6	8,3	4,0	6,2	6,0	8,4
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	0,9	3,5	2,3	2,4	8,1	15,8	11,8	8,5	9,2	11,1	13,0	17,1	2,2	4,4	3,0	3,1	3,9	3,8	4,2	5,0
	Алкоголь																			
	Вживання наркотиків протягом життя																			
Будь-які наркотики	8,6	11,9	14,5	11,1	11,3	24,9	19,5	14,3	10,4	18,7	14,7	17,4	6,6	11,8	10,1	11,1	8,8	12,2	12,4	17,5
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	2,6	4,4	5,2	4,1	2,7	4,6	3,4	4,9	0,9	1,5	1,5	3,2	1,9	3,6	2,9	2,2	5,8	6,6	7,2	11,9
Марихуана або гашиш	7,4	12,1	12,1	10,2	9,3	24,2	18,0	12,2	10,3	18,5	14,0	15,9	5,9	10,4	8,9	10,3	4,5	9,3	8,0	14,0
Амфетаміни	0,2	0,5	0,3	0,5	0,2	0,0	1,1	0,0	0,5	1,5	1,3	2,4	0,5	2,1	0,8	0,5	0,7%	1,7%	1,2%	1,4%
ЛСД або інші галюциногени	0,3	-	1,0	0,8	0,6	0,7	1,7	1,1	0,4	0	0,4	3,1	0,5	2,2	0,8	2,1	0,5%	1,0%	1,3%	2,8%
Екстазі	0,0	-	-	0,5	0,7	2,1	2,1	1,6	0,5	0	0,6	0,8	1,3	2,2	1,9	1,5	1,3%	3,3%	2,0%	4,2%
Алкоголь разом з медикаментами	3,1	4,4	3,6	4,9	2,6	5,0	3,4	1,7	3,3	5,2	2,6	7,9	1,0	1,7	0,9	2,9	1,1	1,3	1,5	7,1
Інгалянти (клей)	3,3	2,8	4,9	5,0	6,5	6,9	8,0	14,0	3,7	3,7	3,2	10,2	2,0	1,7	1,9	1,5	2,0	3,3	2,5	4,2
	Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																			
Будь-які наркотики	-	-	-	-	-	-	-	-	6,0	9,5	7,3	10,6	1,9	4,0	2,9	2,7	-	-	-	-

Таблиця 33

Батьківський контроль та власні звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

2003 1987 р.н.												
Хлопці				Дівчата				Загалом				
Батьки знають, де дитина буває в суботу ввечері												
	Завжди	Як правильно	Іноді	Як правильно, не знають	Завжди	Як правильно	Іноді	Як правильно, не знають	Завжди	Як правильно	Іноді	Як правильно, не знають
Сигарети												
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	29,4	35,3	50,6	64,2	12,3	19,4	40,4	38,5	20,3	27,3	46,6	56,7
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	7,3	7,4	9,5	25,6	1,3	1,4	6,2	15,1	4,1	4,3	8,2	22,4
Алкоголь												
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	9,5	12,9	23,5	33,6	6,3	11,7	17,0	20,4	7,9	12,3	20,9	29,5
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	12,3	13,5	25,5	39,8	4,2	10,2	17,8	20,8	8,1	11,8	22,5	33,7
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	11,8	15,4	33,4	38,1	5,9	12,1	23,2	28,0	8,6	13,7	29,3	35,0
Вживання наркотиків протягом життя												
Будь-які наркотики	17,2	32,4	45,3	55,2	6,3	13,4	32,4	26,9	11,4	22,7	40,3	46,2
Будь-які нелегальні наркотики, крім марихуани та гашишу	1,6	2,6	4,8	10,3	0,6	1,4	3,0	3,8	1,1	1,9	4,1	8,2
Марихуана або гашиш	17,1	32,7	45,2	57,5	6,1	13,2	31,6	28,3	11,2	22,8	39,9	48,5
Амфетаміни	0,6	1,5	1,4	6,3	0,4	0,5	2,2	3,8	0,5	1,0	1,8	5,5
ЛСД або інші галюциногени	0,6	1,3	1,4	8,8	0,2	0,4	1,5	3,8	0,4	0,8	1,5	7,3
Екстазі	1,1	0,5	1,2	9,8	0,2	0,7	1,1	0,0	0,6	0,7	1,0	6,7
Алкоголь разом з медикаментами	2,2	4,0	4,6	15,2	2,0	4,0	7,9	9,8	2,1	4,0	5,9	13,9
Інгалянти (клеї)	6,5	7,9	11,6	18,3	2,9	4,2	6,2	13,2	4,6	6,1	9,5	16,8
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців												
Будь-які наркотики	9,0	18,2	29,0	44,1	2,8	7,9	20,0	13,5	5,7	12,9	25,5	34,7
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	0,7	1,8	1,4	7,6	0,3	0,4	2,5	3,8	0,5	1,1	1,8	6,5
Марихуана або гашиш	8,9	18,3	30,0	45,9	2,6	7,6	19,6	13,7	5,6	12,8	25,9	35,8
Екстазі	0,4	0,2	0,0	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	2,4
Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів												
Будь-які наркотики	4,1	6,8	13,2	25,4	0,8	2,3	6,2	7,7	2,4	4,6	10,5	20,0
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	1,2	0,9	2,6	2,5	0,2	1,2	2,2	0,0	0,7	1,1	2,4	1,8
Марихуана або гашиш	3,4	6,7	13,0	26,3	0,8	1,6	5,2	7,8	2,0	4,0	10,0	20,6
Екстазі	0,6	0,2	0,7	0,0	0,1	0,5	0,7	0,0	0,4	0,4	0,7	0,0

Продовження таблиці 33

Батьківський контроль та власні звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

	2007 1991 р.н.						2011 1995 р.н.																	
	Хлопці		Дівчата		Загалом		Хлопці		Дівчата		Загалом													
	Батьки знають, де дитина буває в суботу ввечері																							
	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають												
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	20,2	25,5	34,6	47,4	8,8	13,6	26,2	31,4	14,1	19,6	31,1	43,0	16,7	23,8	37,2	42,0	7,7	14,2	27,0	43,5	11,4	18,9	32,8	42,5
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	5,1	6,3	12,3	13,8	2,0	1,9	5,3	13,2	3,4	4,1	9,4	13,7	4,4	4,1	9,0	18,6	1,2	1,4	4,7	11,6	2,5	2,7	7,1	15,9
	Сигарети																							
	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають	Завжди	Як правило	Іноді	Як правило, не знають												
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	11,9	16,2	25,9	45,7	9,5	14,0	23,9	24,4	10,6	15,1	25,1	39,7	10,5	15,5	24,8	40,2	9,3	13,6	27,5	40,0	9,8	14,6	26,0	40,1
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	10,4	11,1	24,0	31,1	4,1	6,8	15,8	13,2	2,5	3,3	8,1	16,1	6,4	9,7	17,1	31,0	2,5	5,4	10,7	23,2	4,1	7,5	14,4	28,0
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	4,2	2,8	10,2	12,7	1,9	2,2	6,0	5,2	3,0	2,5	8,4	10,6	4,4	5,8	11,6	29,1	1,9	4,1	9,5	16,4	2,9	4,9	10,7	24,3
	Алкоголь																							
	Вживання наркотиків протягом життя																							
Будь-які наркотики	13,8	22,5	28,5	36,5	4,2	8,6	18,8	27,1	8,6	15,7	24,5	33,8	13,9	20,6	31,3	40,5	5,7	12,0	21,2	31,9	9,1	16,2	27,0	37,3
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	4,4	5,7	7,3	12,6	1,2	2,7	5,7	8,5	2,7	4,2	6,6	11,4	7,2	11,2	17,0	26,7	3,7	7,5	12,6	24,6	5,1	9,3	15,1	25,9
Марихуана або гашиш	11,7	20,4	26,3	35,4	3,7	7,9	16,2	24,4	7,4	14,2	22,0	32,3	9,5	15,5	25,0	37,7	3,2	7,1	14,5	15,9	5,7	11,2	20,6	29,5
Амфетаміни	1,6	2,0	2,5	4,7	0,7	0,4	0,9	4,8	1,1	1,2	1,9	4,8	1,5	2,7	3,1	11,5	0,6	0,6	2,4	5,8	1,0	1,6	2,8	9,3
ЛСД або інші галюциногени	1,0	1,7	1,9	7,7	0,3	1,0	1,7	6,7	0,6	1,3	1,8	7,4	1,2	2,3	3,8	14,9	0,3	1,3	1,4	5,9	0,7	1,8	2,8	11,5
Екстазі	3,5	4,1	4,6	9,9	0,7	1,4	4,3	4,8	2,0	2,8	4,4	8,5	2,4	4,0	6,4	20,7	0,8	1,9	4,0	10,1	1,5	2,9	5,3	16,8
Алкоголь разом з медикаментами	1,8	1,2	3,3	4,6	0,6	1,1	2,6	3,4	1,1	1,2	3,0	4,3	1,3	1,9	3,1	14,9	0,5	1,3	3,8	11,6	0,8	1,6	3,4	13,7
Інгалянти (клей)	3,2	3,5	6,5	11,1	1,6	1,8	3,9						2,9	5,3	4,7	13,0	1,5	2,7	3,5	10,1	2,1	4,0	4,2	12,0
	Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																							
Марихуана або гашиш	6,0	11,9	16,1	22,4	2,2	3,6	9,1	16,4	4,0	7,8	13,2	20,6	4,8	9,3	15,5	26,4	1,4	3,9	8,2	15,9	2,8/	6,5	12,4	22,3
Екстазі	2,3	2,6	2,9	7,0	0,3	0,8	2,4	3,2	1,2	1,7	2,7	5,9	1,4	2,3	4,2	16,7	0,5	1,0	2,6	4,3	0,9	1,6	3,5	12,0
	Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів																							
Марихуана або гашиш	3,0	5,0	7,9	10,4	0,7	0,8	2,4	6,6	1,8	2,9	5,6	9,3	2,0	3,5	8,6	20,7	0,5	1,2	2,3	4,3	1,1	2,3	5,9	14,4
Екстазі	1,9	1,5	1,1	1,5	0,2	0,3	0,9	1,6	1,0	0,9	1,0	1,6	1,3	1,2	2,3	10,5	0,4	0,3	1,2	1,4	0,8	0,7	1,8	7,1

Таблиця 34

Пропущені навчальні дні та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

	2003 1987 р.н.						2007 1991 р.н.											
	Хлопці			Дівчата			Загалом			Хлопці			Дівчата			Загалом		
	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+	Не пропус­кав(ла)	1-2	3+
Пропущено навчальних днів																		
Сигарети																		
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	26,6	44,1	58,8	12,5	24,3	44,6	19,5	34,6	53,1	19,3	36,3	45,4	9,1	19,3	36,9	14,0	28,8	41,9
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	4,8	11,7	16,9	1,3	3,6	6,2	3,0	7,9	12,7	4,7	9,4	18,5	1,9	3,2	7,8	3,2	6,7	14,1
Алкоголь																		
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	9,9	16,2	25,4	6,4	11,0	22,5	8,2	13,7	24,3	13,1	24,2	32,7	9,2	19,2	35,7	11,1	22,0	34,0
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	12,4	19,8	24,5	5,2	10,0	18,6	8,7	15,1	22,4	10,6	18,4	31,2	1,1	3,0	8,6	7,2	14,8	28,1
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	12,8	23,3	30,3	5,6	16,4	24,8	9,1	20,0	28,2	3,7	6,9	14,9	1,4	5,0	8,9	2,5	6,1	12,4
Вживання наркотиків протягом життя																		
Будь-які наркотики	20,0	37,7	44,3	7,1	16,1	32,1	13,4	27,3	39,5	15,2	25,1	40,9	4,6	15,1	25,8	9,7	20,7	34,6
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	1,3	4,1	6,7	0,7	0,5	5,5	1,0	2,3	6,2	3,8	9,1	12,2	1,5	4,6	7,0	2,6	7,1	10,0
Марихуана або гашиш	19,9	38,1	44,6	6,9	15,9	31,6	13,3	27,5	39,5	13,5	22,1	39,4	4,2	12,7	24,1	8,7	18,0	33,1
Амфетаміни	1,1	1,1	2,1	0,3	0,2	4,4	0,7	0,7	2,9	1,1	3,2	7,4	0,4	1,1	3,4	0,8	2,3	5,7
ЛСД або інші галюциногени	0,7	1,7	3,3	0,2	0,2	2,9	0,4	1,0	3,0	1,0	2,4	6,0	0,6	1,1	3,1	0,8	1,9	4,8
Екстазі	0,8	2,4	2,8	0,2	0	2,2	0,5	1,2	2,6	2,5	6,7	9,8	0,9	3,3	3,9	1,6	5,2	7,4
Алкоголь разом з медикаментами	2,6	6,0	5,9	1,8	4,4	10,3	2,2	5,2	7,6	1,0	3,0	5,7	0,9	1,3	2,2	1,0	2,6	5,1
Інгалянти (клей)	4,4	9,8	16,5	2,5	3,9	10,0	3,4	7,0	14,0	2,4	6,2	13,6	1,6	2,2	5,7	2,0	4,4	10,3
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																		
Будь-які наркотики	11,5	21,4	30,4	3,2	10,2	19,2	7,2	16,1	26,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	0,6	2,7	2,3	0,1	0,9	2,5	0,3	1,7	2,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Марихуана або гашиш	11,4	21,6	31,5	3,1	10,1	18,6	7,2	16,0	26,5	6,8	12,8	28,6	2,0	8,2	13,9	4,3	10,7	22,5
Екстазі	0,1	0,8	0,9	0	0	0	0	0,4	0,6	1,5	4,2	8,4	0,5	2,0	2,2	1,0	3,2	5,8
Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів																		
Будь-які наркотики	4,0	11,9	13,1	0,8	2,9	6,5	2,3	7,6	10,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	0,6	2,5	3,2	0,6	0,2	2,2	0,6	1,3	2,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Марихуана або гашиш	3,7	11,4	12,2	0,4	3,0	6,0	2,0	7,3	9,8	2,4	6,0	17,8	0,6	1,3	4,8	1,5	3,9	12,4
Екстазі	0,2	0,2	1,8	0,2	0	1,1	0,2	0,1	1,7	0,7	2,2	6,2	0,3	0,7	0,9	0,5	1,5	4,0

Продовження таблиці 34

Пропущені навчальні дні та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

	2011 1995 р.н.								
	Хлопці			Дівчата					
	Пропущено навчальних днів								
Не пропуская (ла)	1-2	3+	Не пропуская (ла)	1-2	3+	Не пропуская (ла)	1-2	3+	
	Сигарети								
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	17,0	32,4	54,8	8,8	19,0	36,7	12,6	25,7	46,2
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	3,6	6,9	18,5	0,9	2,6	8,1	2,2	4,8	13,6
Алкоголь									
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	10,7	23,8	42,0	9,6	21,1	34,8	10,1	22,5	38,6
5+ порції підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	7,1	14,0	31,1	2,5	8,8	14,4	4,6	11,4	23,1
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	4,2	11,3	21,8	2,9	5,2	11,1	3,5	8,3	16,6
Вживання наркотиків протягом життя									
Будь-які наркотики	14,3	28,6	47,8	6,9	16,1	27,1	10,3	22,4	38,0
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	7,0	16,5	26,1	4,5	9,5	17,9	5,7	13,0	22,2
Марихуана або гашиш	10,3	22,9	40,9	3,4	11,0	19,4	6,6	17,0	30,6
Амфетаміни	1,3	4,4	7,5	0,5	1,6	4,5	0,9	3,0	6,1
ЛСД або інші галюциногени	1,3	4,6	8,0	0,4	0,9	6,0	0,8	2,7	7,0
Екстазі	2,4	7,0	13,5	0,9	2,5	6,8	1,6	4,7	10,3
Алкоголь разом з медикаментами	1,0	4,4	8,4	0,6	2,3	5,9	0,8	3,4	7,2
Інгалянти (клей)	3,1	6,5	9,7	1,7	3,2	6,4	2,3	4,8	8,1
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців									
Марихуана або гашиш	5,5	13,3	29,5	2,0	5,2	11,7	3,6	9,3	20,9
Екстазі	1,6	4,9	8,9	0,4	1,6	3,9	1,0	3,2	6,5
Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів									
Марихуана або гашиш	2,5	6,6	14,4	0,6	1,8	3,9	1,4	4,2	9,2
Екстазі	1,0	3,0	5,3	0,2	1,1	1,0	0,6	2,0	3,3

Таблиця 35

Вживання алкоголю братами і сестрами та власні звички щодо вживання наркотиків, %

	Брати (сестри) напивалися коли-небудь																							
	2003 1987 р.н.							2011 1995 р.н.																
	Хлопці			Дівчата				Хлопці			Дівчата													
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	Так	11,2	14,7	13,7	15,4	5,1	8,8	8,5	18,1	8,6	11,6	11,1	Немає старших братів і сестер	Немає старших братів і сестер										
	Не знаю	13,8	17,1	15,9	12,1	5,5	6,2	7,5	17,0	10,2	11,4	11,7	Не знаю	Немає старших братів і сестер										
	Ні	15,8	16,0	16,1	17,6	6,0	9,3	8,4	21,9	11,5	12,5	12,4	Ні	Немає старших братів і сестер										
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	21,6	23,3	27,4	21,6	23,3	26,4	30,0	34,5	14,5	20,9	24,7	38,7	11,6	25,0										
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	28,2	14,7	18,1	16,1	13,5	2,7	4,8	1,9	6,7	3,3	4,7	2,3	21,4	41,2	9,9	27,5	30,0	34,5	14,5	20,9	24,7	38,7	11,6	25,0
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	Так	14,7	21,5	8,2	14,3	14,0	24,7	11,7	16,1	15,0	16,9	48,8	12,7	21,6	22,3	41,7	13,2	22,8	19,5	45,3	13,0	22,2		
	Немає старших братів і сестер	18,2	9,5	16,4	13,5	12,0	3,7	6,7	6,3	9,7	20,4	47,8	10,9	20,8	26,4	32,9	16,4	24,3	22,5	42,8	12,8	22,0		
	Ні	8,9	4,6	8,4	2,7	4,8	1,9	6,7	3,3	4,7	2,3	21,4	41,2	9,9	27,5	30,0	34,5	14,5	20,9	24,7	38,7	11,6	25,0	
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	8,9	4,6	8,4	2,7	4,8	1,9	6,7	3,3	4,7	2,3	21,4	41,2	9,9	27,5	30,0	34,5	14,5	20,9	24,7	38,7	11,6	25,0		
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	8,9	4,6	8,4	2,7	4,8	1,9	6,7	3,3	4,7	2,3	21,4	41,2	9,9	27,5	30,0	34,5	14,5	20,9	24,7	38,7	11,6	25,0		

Таблиця 36

Вживання наркотиків братами і сестрами та власні звички щодо вживання будь-яких наркотиків, %

		Брати (сестри) вживають наркотики																					
		1999 1983 р.н.						2003 1987 р.н.															
		Хлопці			Дівчата			Загалом			Хлопці			Дівчата			Загалом						
		Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Не знаю	Ні	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер			
Вживання будь-яких наркотиків протягом життя		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59,2	16,8	42,9	19,4	63,8	24,3	55,0	29,2	54,0	9,2	30,8	9,6
Вживання наркотиків протягом життя																							

		Брати (сестри) вживають наркотики																							
		2007 1991 р.н.						2011 1995 р.н.																	
		Хлопці			Дівчата			Загалом			Хлопці			Дівчата			Загалом								
		Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Не знаю	Ні	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер	Так	Ні	Не знаю	Немає старших братів і сестер					
Вживання будь-яких наркотиків протягом життя		41,0	17,9	30,3	20,6	18,7	7,5	18,3	5,7	31,8	12,8	24,8	12,8	48,1	17,3	37,8	21,9	30,9	8,1	19,6	11,5	39,8	12,4	29,1	16,1
Вживання наркотиків протягом життя																									

Таблиця 37

Добробут родини та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

	2003 1987 р.н.						2007 1991 р.н.											
	Хлопці		Дівчата		Загалом		Хлопці		Дівчата		Загалом							
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень						
Добробут родини																		
Сигарети																		
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	29,5	27,7	28,8	38,1	37,5	37,0	18,2	18,6	21,1	25,8	26,7	26,0	13,9	12,5	16,1	20,6	19,1	21,2
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	6,3	5,6	4,7	9,0	9,2	7,3	2,7	2,3	2,3	9,6	5,6	4,9	3,1	2,4	2,7	6,8	3,9	3,8
Алкоголь																		
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	18,6	14,0	8,5	10,7	9,5	9,2	15,2	11,7	8,9	20,3	16,3	16,9	15,0	12,0	15,2	18,0	14,0	16,1
5+ порції підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	15,0	11,7	11,4	20,5	15,3	14,8	7,9	8,3	8,1	14,8	14,7	13,2	2,2	1,8	2,7	5,2	3,7	3,8
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	15,9	13,9	14,8	20,4	17,7	18,3	10,1	10,4	11,5	6,9	4,6	4,7	3,4	2,3	2,0	5,4	3,4	3,4
Вживання наркотиків протягом життя																		
Будь-які наркотики	21,5	20,0	21,8	27,8	28,9	31,3	13,4	11,7	12,8	21,6	21,3	16,6	8,7	7,3	11,7	16,0	13,7	14,2
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	2,6	1,9	1,8	3,8	2,3	2,7	1,0	1,5	1,0	8,0	4,2	6,4	3,4	1,9	2,5	6,0	3,0	4,5
Марихуана або гашиш	21,7	20,0	21,5	28,1	29,2	31,3	13,3	11,5	12,3	19,4	19,6	12,7	7,4	6,7	10,0	14,2	12,7	11,4
Амфетаміни	1,1	1,2	0,9	1,6	1,3	1,1	0,4	1,1	0,8	2,9	1,5	1,4	0,8	0,5	1,6	2,3	1,0	1,5
ЛСД або інші галюциногени	1,1	1,0	0,5	1,8	1,3	0,8	0,3	0,7	0,3	3,2	0,9	0,9	1,1	0,6	1,2	2,3	0,8	1,1
Екстазі	1,6	0,7	1,0	2,0	1,1	2,1	1,0	0,4	0,0	6,0	2,9	5,2	2,7	0,9	0,8	4,5	1,8	3,0
Алкоголь разом з медикаментами	4,1	3,5	4,1	4,8	3,5	4,1	3,3	3,5	4,1	3,2	1,4	2,3	1,3	1,1	0,8	2,4	1,3	1,5
Інгалянти (клей)	5,5	6,3	7,5	7,8	8,5	9,1	2,5	4,2	6,0	5,6	3,8	4,7	1,7	2,3	0,8	3,9	3,0	2,8
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців																		
Марихуана або гашиш	14,2	11,7	10,7	18,0	18,1	16,1	9,2	5,7	5,6	12,2	10,4	9,1	4,1	3,7	5,8	8,6	6,8	7,5
Екстазі	0,4	0,2	0,3	0,6	0,3	0,6	0,0	0,0	0,0	4,5	1,6	3,4	1,6	0,3	0,4	3,2	0,9	1,9
Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів																		
Марихуана або гашиш	6,0	3,9	4,6	9,3	6,5	6,8	1,8	1,5	2,4	6,8	4,0	5,1	1,3	0,9	1,6	4,4	2,3	3,4
Екстазі	0,8	0,2	0,1	0,9	0,2	0,3	0,8	0,2	0,0	2,8	0,8	1,5	0,7	0,2	–	1,9	0,5	0,8

Продовження таблиці 37

Добробут родини та звички щодо вживання сигарет, алкоголю та наркотиків, %

2011 1995 р.н.										
Хлопці			Дівчата			Загалом				
Добробут родини										
Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Середній рівень	Низький рівень
Сигарети										
Курили сигарети 40+ разів протягом життя	24,5	25,5	23,1	12,3	13,4	16,8	18,6	18,6	18,6	19,9
11+ сигарет на день протягом останніх 30 днів	6,6	5,0	8,0	2,1	1,7	4,0	4,5	4,5	3,1	5,9
Алкоголь										
Будь-які алкогольні напої 6+ разів протягом останніх 30 днів	17,4	15,8	18,7	15,8	12,8	15,6	16,6	16,6	14,1	17,1
5+ порцій підряд 3+ разів протягом останніх 30 днів	11,5	10,2	13,1	5,4	4,7	5,4	8,6	8,6	7,1	9,2
Стан сп'яніння 3+ разів протягом останніх 30 днів	8,6	6,3	10,7	4,3	3,6	5,4	6,6	6,6	4,7	8,0
Вживання наркотиків протягом життя										
Будь-які наркотики	21,5	19,8	24,8	9,9	10,3	15,0	15,9	15,9	14,4	19,9
Будь-які наркотики, крім марихуани та гашишу	12,4	9,4	16,2	7,2	5,6	10,6	9,9	9,9	7,3	13,4
Марихуана або гашиш	16,6	15,2	18,0	5,0	6,9	8,9	11,0	11,0	10,5	13,3
Амфетаміни	3,0	1,5	5,8	1,5	0,4	2,2	2,3	2,3	0,9	4,0
ЛСД або інші галюциногени	3,5	1,5	5,4	1,2	0,6	1,9	2,4	2,4	1,0	3,6
Екстазі	5,9	2,7	6,1	1,9	1,5	3,7	4,0	4,0	2,0	4,8
Алкоголь разом з медикаментами	2,9	1,6	4,6	1,7	1,0	4,1	2,3	2,3	1,3	4,3
Інгалянти (клей)	4,5	3,4	9,8	2,5	1,8	5,1	3,5	3,5	2,5	7,4
Вживання наркотиків протягом останніх 12 місяців										
Марихуана або гашиш	10,1	8,7	11,5	3,0	3,6	5,6	6,7	6,7	5,8	8,5
Екстазі	3,7	1,5	5,3	1,1	0,7	2,9	2,5	2,5	1,0	4,1
Вживання наркотиків протягом останніх 30 днів										
Марихуана або гашиш	5,5	3,8	6,6	1,0	0,9	1,9	3,3	3,3	2,2	4,2
Екстазі	2,6	0,7	4,2	0,6	0,3	1,5	1,6	1,6	0,4	2,8

Модуль А
Таблиця А1

Як ти вважаєш, якби ти захотів(ла) курити (або вже куриш), твої батьки дозволили б тобі це зробити?, %

	1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.											
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Мати	Батько	Батько	Мати	Загалом	Мати	Батько	Батько	Мати	Загалом	Мати	Батько	Батько	Мати	Загалом						
Дозволили б (дозволяють) мені курити	13,9	11,2	2,6	3,1	8,3	7,2	14,1	12	2,8	3,4	8,6	7,8	9,7	7,4	2,3	2,5	6,1	5,0	7,0	5,8	3,2	3,3	5,0	4,5
Не дозволили б (не дозволяють) мені курити вдома	11,1	11,2	3,1	3,0	7,1	7,1	10,8	10,1	3,8	4,6	7,3	7,4	11,5	12,1	4,6	5,2	8,1	8,7	8,6	9,1	4,3	4,6	6,3	6,7
Не дозволили б (не дозволяють) мені курити взагалі	51,0	57,5	78,1	83,1	64,4	70,2	56,2	62,3	80,6	84,3	68,2	73,1	62,4	67,8	80,3	84,3	71,2	75,9	69,0	74,1	80,8	85,3	75,3	80,1
Не знаю	24,0	20,7	16,2	10,8	20,2	15,5	18,9	15,6	12,8	7,7	15,9	11,7	16,4	12,7	12,8	8,0	14,6	10,4	15,4	11,0	11,7	6,8	13,4	8,7

Таблиця А2

Якою була б реакція твоєї матері, з твого погляду, якби ти...?, %

	2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Напився (лась)	Кури́в (ла) мари́хуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі	Напився (лась)	Кури́в (ла) мари́хуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі	Напився (лась)	Кури́в (ла) мари́хуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі
Хлопці									
Вона би заборонила робити це	62,9	82,0	83,2	63,7	78,3	77,9	55,6	75,3	75,6
Вона би заперечувала проти цього	26,1	7,4	5,3	21,4	6,8	6,5	31,1	12,9	12,2
Вона би не заперечувала	1,6	0,6	0,5	1,5	0,3	0,4	2,4	1,3	1,3
Вона би схвалила	0,6	0,7	0,7	0,6	0,9	0,8	0,8	0,6	0,7
Не знаю	8,8	9,3	10,4	12,8	13,7	14,4	10,1	9,8	10,2
Дівчата									
Вона би заборонила робити це	62,1	97,1	87,8	66,6	85,3	86,1	60,3	81,0	81,7
Вона би заперечувала проти цього	26,4	7,1	6,4	22,0	7,1	5,9	27,8	11,6	10,7
Вона би не заперечувала	2,0	0,3	0,1	1,7	0,4	0,5	1,7	0,3	0,3
Вона би схвалила	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	1,0	0,4	0,3
Не знаю	9,3	5,3	5,6	9,5	7,0	7,3	9,2	6,8	6,9
Загалом									
Вона би заборонила робити це	62,5	84,5	85,5	65,2	81,8	82,0	58,1	78,3	78,8
Вона би заперечувала проти цього	26,2	7,2	5,8	21,7	6,9	6,2	29,4	12,2	11,4
Вона би не заперечувала	1,8	0,5	0,3	1,6	0,3	0,4	2,0	0,7	0,8
Вона би схвалила	0,4	0,5	0,4	0,4	0,6	0,5	0,9	0,5	0,5
Не знаю	9,1	7,3	8,0	11,1	10,4	10,9	9,6	8,2	8,5

Таблиця АЗ

Якою була б реакція твого батька, з твого погляду, якби ти...?, %

	2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.			
	Напився (лась)	Кури́в (ла) марихуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі	Напився (лась)	Кури́в (ла) марихуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі	Напився (лась)	Кури́в (ла) марихуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі	Напився (лась)	Кури́в (ла) марихуану або гашиш	Вживав (ла) екстазі
Хлопці												
Він би заборонив робити це	58,5	80,0	82,2	61,6	76,1	76,6	55,3	72,4	73,4	72,4	73,4	
Він би заперечував проти цього	26,0	7,1	5,0	19,7	6,8	5,9	25,7	11,7	10,5	11,7	10,5	
Він би не заперечував	3,2	1,1	0,4	3,1	0,9	0,7	3,4	1,1	1,0	1,1	1,0	
Він би схвалив	0,9	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	1,3	0,4	0,6	0,4	0,6	
Не знаю	11,3	11,1	11,8	14,8	15,5	16,1	14,4	14,4	14,5	14,4	14,5	
Дівчата												
Він би заборонив робити це	65,3	83,2	81,6	68,9	80,9	81,3	62,6	78,1	78,5	78,1	78,5	
Він би заперечував проти цього	19,6	6,9	6,2	16,0	6,8	6,3	20,8	9,4	8,9	9,4	8,9	
Він би не заперечував	2,4	0,2	0,3	1,9	0,3	0,4	1,7	0,3	0,4	0,3	0,4	
Він би схвалив	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,7	0,3	0,2	0,3	0,2	
Не знаю	12,5	9,5	9,8	13,0	11,9	11,9	14,3	11,9	12,1	11,9	12,1	
Загалом												
Він би заборонив робити це	61,9	81,6	82,5	65,2	78,5	79,0	59,1	75,4	76,1	75,4	76,1	
Він би заперечував проти цього	22,9	7,0	5,6	17,9	6,8	6,1	23,1	10,5	9,6	10,5	9,6	
Він би не заперечував	2,8	0,7	0,4	2,5	0,6	0,5	2,5	0,7	0,7	0,7	0,7	
Він би схвалив	0,5	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,9	0,3	0,4	0,3	0,4	
Не знаю	11,9	10,3	10,8	13,9	13,7	14,0	14,4	13,0	13,2	13,0	13,2	

Таблиця А4

У цілому, наскільки ти задоволений(а)...., %

	1999 1983 р.н.				2003 1987 р.н.				2007 1991 р.н.				2011 1995 р.н.			
	Матеріальним станом свого родини	Своїм здоров'ям	Собою	Матеріальним станом свого родини	Своїм здоров'ям	Собою	Матеріальним станом свого родини	Своїм здоров'ям	Собою	Матеріальним станом свого родини	Своїм здоров'ям	Собою	Матеріальним станом свого родини	Своїм здоров'ям	Собою	
Хлопці																
Дуже задоволений(а)	18,3	23,4	23,7	31,2	36,3	41,2	46,3	49,4	49,2	55,0	58,5	55,1				
Скоріше задоволений(а)	39,1	46,5	45,5	34	39,4	37,5	35,3	34,8	33,1	28,7	30,7	30,6				
Ні те, ні інше	16,2	12,1	14,2	19,4	12,2	13,1	11,1	9,9	11,5	9,6	6,7	8,2				
Скоріше не задоволений(а)	21,9	15,9	13,5	11,5	8,8	5,3	4,1	3,8	2,8	4,8	2,8	4,1				
Цілком не задоволений(а)	4,5	2,1	3,1	3,9	3,3	2,9	3,2	2,1	3,4	1,9	1,3	2,0				
Дівчата																
Дуже задоволений(а)	10,2	13,5	16,3	20,8	21,2	29,3	36,3	33,7	43,9	43,8	42,0	47,2				
Скоріше задоволений(а)	30,2	39,7	41,6	32,9	37,7	40,8	40,3	42,4	37,1	32,9	38,9	35,1				
Ні те, ні інше	16,1	15,0	17,1	20,2	18,7	15,8	13,0	11,4	10,3	11,6	9,8	9,8				
Скоріше не задоволений(а)	31,2	26,8	20,3	18,9	16,6	9,2	7,9	9,6	5,7	9,7	7,7	5,4				
Цілком не задоволений(а)	12,3	5,0	4,7	7,3	5,8	4,9	2,5	2,9	3,0	2,0	1,6	2,5				
Загалом																
Дуже задоволений(а)	14,3	18,5	20,0	26,1	28,8	35,3	41,3	41,6	46,6	49,1	49,7	50,9				
Скоріше задоволений(а)	34,6	43,0	43,6	33,4	38,6	39,1	37,8	38,6	35,1	30,9	35,1	33,0				
Ні те, ні інше	16,1	13,6	15,7	19,8	15,4	14,4	12,0	10,7	10,9	10,7	8,3	9,1				
Скоріше не задоволений(а)	26,5	21,3	16,9	15,2	12,7	7,2	6,0	6,6	4,2	7,4	5,4	4,8				
Цілком не задоволений(а)	8,4	3,6	3,9	5,6	4,5	3,9	2,9	2,5	3,2	2,0	1,5	2,3				

Таблиця А5

Наскільки часто наведені вище твердження стосуються тебе?, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Мої батьки встановлюють певні правила щодо того, що я можу робити вдома											
Майже завжди	18,2	16,5	17,4	22,8	20,1	21,4	24,1	21,2	22,7	19,4	18,3	18,8
Часто	18,1	15,9	17,0	17,0	13,2	15,1	20,2	17,1	18,7	21,1	19,4	20,2
В половині випадків	24,5	22,7	23,6	17,1	15,3	16,2	14,7	14,7	14,7	17,9	19,0	18,5
Рідко	16,0	18,4	17,2	19,8	21,3	20,5	18,3	20,3	19,3	22,0	21,3	21,6
Майже ніколи	23,2	26,5	24,8	23,3	30,2	26,7	22,7	26,7	24,6	19,7	22,0	20,9
	Мої батьки встановлюють певні правила щодо того, що я можу робити поза домом											
Майже завжди	12,1	16,1	14,1	14,8	18,2	16,5	18,9	19,5	19,2	15,5	17,5	16,6
Часто	15,1	17,7	16,4	14,7	14,1	14,4	19,4	18,9	19,1	20,4	18,9	19,6
В половині випадків	20,8	21,2	21,0	16,6	17,1	16,9	15,2	16,5	15,8	18,0	18,9	18,5
Рідко	21,4	17,2	19,3	21,5	21,6	21,6	21,5	19,9	20,7	22,0	23,7	22,9
Майже ніколи	30,6	27,8	29,2	32,3	29,1	30,8	25,0	25,2	25,2	24,1	21,0	22,4
	Мої батьки знають, з ким я буваю вечорами											
Майже завжди	39,9	54,1	47,9	46,9	59,1	53,0	47,4	60,9	54,2	46,2	62,6	54,9
Часто	18,7	20,3	19,5	7,4	18,3	17,8	19,1	17,7	18,4	22,3	17,8	19,9
В половині випадків	16,6	13,8	15,2	12,7	10,2	11,4	11,5	8,7	10,1	13,0	9,4	11,1
Рідко	12,9	7,2	10,1	11,5	7,4	9,5	10,7	6,9	8,8	9,7	6,1	7,7
Майже ніколи	11,9	4,6	8,3	11,5	5,0	8,3	11,3	5,8	8,5	8,8	4,1	6,3
	Мої батьки знають, де я буваю вечорами											
Майже завжди	42,2	55,4	48,7	48,7	61,5	55,0	48,3	61,4	55,0	46,2	61,3	54,3
Часто	19,2	21,8	20,5	18,9	18,5	18,7	19,2	18,8	19,0	22,2	18,7	20,3
В половині випадків	19,0	13,0	16,0	12,8	10,1	11,5	12,1	8,7	10,4	13,7	9,9	11,6
Рідко	10,2	6,1	8,2	11,2	6,4	8,8	9,7	5,9	7,8	9,6	6,1	7,7
Майже ніколи	9,4	3,7	6,6	8,4	3,5	6,0	10,7	5,2	7,8	8,3	4,1	6,0
	Я відчуваю тепло і турботу моєї матері і (або) мого батька											
Майже завжди	60,4	55,8	58,1	67,7	61,0	64,2	67,2	68,4	67,8	65,5	68,6	67,1
Часто	26,1	26,4	26,3	22,2	22,5	21,3	17,9	21,3	19,6	20,5	18,8	19,6
В половині випадків	7,7	10,1	8,9	6,1	8,7	7,4	7,3	5,4	6,3	6,8	6,2	6,5
Рідко	3,0	4,6	3,8	2,6	4,8	3,7	3,6	3,2	3,4	3,3	3,9	3,6
Майже ніколи	2,8	3,1	2,9	4,1	2,6	3,4	4,0	1,7	2,9	3,9	2,4	3,1

Продовження таблиці А5

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Я можу розраховувати на моральну підтримку моєї матері і (або) мого батька											
Майже завжди	63,6	54,6	59,1	69,7	62,6	66,2	68,1	66,5	67,4	65,3	64,7	65,0
Часто	19,0	23,7	21,4	17,2	17,1	17,2	16,5	20,0	18,2	19,3	19,7	19,5
В половині випадків	8,9	11,2	10,1	5,6	10,2	7,9	6,4	6,6	6,5	7,1	7,4	7,3
Рідко	4,5	5,6	5,1	2,6	6,6	4,6	4,2	3,9	4,0	4,0	4,9	4,4
Майже ніколи	4,0	4,9	4,4	4,9	3,5	4,2	4,8	3,0	3,9	4,4	3,2	3,8
	Я легко можу взяти в борг гроші в моєї матері і (або) мого батька											
Майже завжди	34,9	36,0	35,4	42,1	44,4	43,0	38,7	44,5	41,6	35,2	42,7	39,2
Часто	18,5	18,5	18,5	17,7	14,9	16,3	17,4	15,0	16,2	18,2	16,2	17,1
В половині випадків	25,3	22,7	24,0	9,9	9,6	9,8	11,4	9,1	10,3	12,1	11,4	11,7
Рідко	11,7	13,6	12,6	11,9	12,1	12,0	11,4	11,9	11,6	12,2	10,4	11,3
Майже ніколи	9,6	9,2	9,4	18,4	19,0	18,7	21,1	19,5	20,3	22,3	19,3	20,7
	Я можу просто взяти гроші в матері і (або) мого батька											
Майже завжди	16,9	13,3	15,1	34,5	39,6	37,0	30,4	34,4	32,4	37,9	46,5	42,5
Часто	9,4	9,0	9,2	15,7	15,1	15,4	15,0	14,8	14,9	18,6	17,2	17,9
В половині випадків	13,9	14,7	14,3	9,7	9,6	9,6	9,3	8,7	9,0	11,0	9,7	10,3
Рідко	15,5	17,7	16,6	12,8	11,8	12,3	12,7	13,4	13,1	10,1	8,8	9,4
Майже ніколи	44,4	45,3	44,8	27,3	23,9	25,6	32,4	28,7	30,8	22,4	17,9	20,0
	Я відчуваю тепло і турботу мого(єї) кращого(ї) друга (подруги)											
Майже завжди	20,2	35,0	27,6	27,5	39,1	33,0	30,2	48,3	39,2	34,5	50,1	42,8
Часто	22,5	26,2	24,3	26,7	24,6	25,6	27,9	25,7	26,8	29,3	25,9	27,4
В половині випадків	27,3	20,0	23,7	20,1	17,3	18,7	19,0	12,7	15,9	18,0	13,1	15,4
Рідко	16,6	10,9	13,7	15,2	12,2	13,7	12,7	7,9	10,3	10,4	7,2	8,7
Майже ніколи	13,4	7,9	10,7	10,4	6,9	8,7	10,2	5,4	7,8	7,9	3,8	5,7
	Я можу розраховувати на моральну підтримку мого(єї) кращого(ї) друга (подруги)											
Майже завжди	35,0	41,6	38,3	45,4	47,4	46,4	49,1	57,1	53,1	46,1	56,4	51,6
Часто	24,7	24,7	24,7	23,9	21,9	22,9	24,3	22,3	23,3	26,2	23,7	24,9
В половині випадків	22,3	17,4	19,9	13,7	13,9	13,8	11,9	10,6	11,3	14,6	10,2	12,2
Рідко	10,6	9,3	9,9	8,7	10,3	9,5	8,1	6,2	7,1	7,3	6,4	6,8
Майже ніколи	7,4	7,0	7,2	8,3	6,5	7,4	6,6	3,8	5,2	5,9	3,3	4,5

Модуль В
Таблиця В1

Яку домашню роботу ти зазвичай виконуєш?, %

	1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Роблю покупки	39,0	33,8	36,5	52,8	53	52,9	45,0	48,9	46,9	49,5	55,3	52,6
Піклуюся про молодшу сестру (брата)	20,8	21,8	21,3	15,8	19	17,4	14,8	20,6	17,6	24,1	28,9	26,6
Піклуюся про домашніх тварин	37,3	35,6	36,4	42,5	42,8	42,6	31,8	40,5	36,0	41,0	48,4	44,9
Готую	15,4	40,1	27,5	20,3	56	37,8	15,6	49,0	31,9	17,3	51,0	35,1
Прибираю в будинку (квартирі)	56,6	87,1	71,6	65,3	91,9	74,8	59,1	86,9	72,7	60,7	87,9	75,0
Перу	7,2	35,1	20,9	9	50,4	29,3	8,1	41,6	24,4	8,2	33,3	21,4
Мию посуд	35,4	80,4	57,6	44	86,2	64,7	38,8	81,2	59,5	40,8	82,9	63,0
Працюю на земельній ділянці (у саду)	51,2	43,8	47,5	51,4	48,3	49,9	40,8	41,9	41,4	46,9	40,2	43,4
Доглядаю за тваринами по господарству (на фермі)	–	–	–	25,2	20,1	22,7	18,6	14,6	16,6	22,7	14,5	18,3
Піклуюся про старших членів родини	15,8	14,3	15,0	15,6	16,7	16,1	9,8	13,5	11,6	13,3	17,1	15,3
Виношу сміття	56,7	47,8	52,3	65,9	57,3	61,7	53,7	50,3	52,0	59,0	53,4	56,1
У мене немає ніяких обов'язків по дому	2,5	1,1	1,8	1,9	0,7	1,3	3,1	1,2	2,2	1,7	0,9	1,3

Таблиця В2

Скільки, за твоєю оцінкою, часу в середньому в звичайний робочий (понеділок – п'ятниця) день ти дивишся телевизор або відео?, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Не дивлюся	1,6	1,6	1,6	2,2	2,9	2,5	3,8	4,7	4,2	4,1	3,3	3,7	9,9	6,9	8,3
30 хвилин або менше	3,8	4,5	4,2	1,9	2,4	2,1	4,4	5,5	4,9	6,1	5,3	5,7	7,9	11,2	9,7
Близько години	18,1	19,3	18,8	3,3	6,8	5,0	11,1	12,3	11,7	15,8	17,3	16,5	16,8	20,7	18,9
Близько 2 годин	23,6	25,3	24,5	8,2	9,8	9,0	17,1	20,1	18,6	24,1	25,2	24,6	26,0	22,9	24,3
Близько 3 годин	25,1	23,1	23,1	12,1	10,9	11,5	20,5	19,6	20,1	19,1	20,3	19,7	16,6	17,1	16,8
Близько 4 годин	14,5	14,1	14,3	13,5	14,4	14,0	17,9	16,7	17,3	13,7	13,3	13,5	11,1	10,9	11,0
5 годин і більше	15,3	12,0	13,5	58,8	52,8	55,9	25,2	21,1	23,2	17,1	15,3	16,2	11,7	10,4	11,0

Таблиця В3

Як ти оцінюєш свою успішність у школі, порівняно з іншими учнями твого віку?, %

	1995 1979 р.н.			1999 1983 р.н.			2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
Відмінно, я, напевно, один(на) із кращих	5,5	6,7	6,2	5,7	7,1	6,4	5,4	7,7	6,5	8,2	9,0	8,6	9,6	9,0	9,3
Значно вище за середню	8,8	11,6	10,3	11,3	16,7	14,0	11,5	13,1	12,3	13,0	16,4	14,7	14,4	16,6	15,6
Вище за середню	19,4	18,5	18,9	17,2	18,7	18,0	19,8	21,2	20,5	19,4	20,9	20,2	20,8	22,5	21,7
Середня	52,2	53,4	52,8	49,7	46,5	48,1	49,9	49,3	49,6	47,2	45,6	46,4	44,5	44,9	44,7
Нижче середньої	10,3	7,3	8,6	10,4	8,3	9,4	10,6	6,6	8,7	9,4	6,5	7,9	8,7	5,4	6,9
Значно нижче середньої	2,5	1,6	2,0	3,8	2,0	2,9	2	1,6	1,8	1,5	1,0	1,2	1,0	1,0	1,0
Низька, я, напевно, один(на) з гірших	1,4	1,0	1,2	1,9	0,7	1,3	0,8	0,5	0,6	1,3	0,5	0,9	1,1	0,6	0,9

Модуль С
Таблиця С1

Чи траплялося з тобою що-небудь з нижчепереліченого?, %

	2003 1987 р.н.			2007 1991 р.н.			2011 1995 р.н.		
	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом	Хлопці	Дівчата	Загалом
	Тікав(ла) з дому на термін більше одного дня								
Ніколи	92,1	93,3	92,7	93,4	94,7	94,2	90,9	91,1	91,1
1 раз	5	4,6	4,8	4,2	3,5	3,8	5,9	5,8	5,9
2 рази	1,4	1,1	1,2	1,0	0,9	0,9	1,5	1,4	1,4
3—4 рази	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,9	0,8	0,8
5 або більше разів	0,9	0,5	0,7	0,8	0,3	0,5	0,8	0,9	0,8
	Думав(ла) про те, щоб заподіяти собі шкоду								
Ніколи	78	53	65,6	82,0	62,8	72,3	81,9	63,1	71,9
1 раз	11,7	21,3	16,4	10,2	19,4	14,7	10,6	19,5	15,3
2 рази	4,6	10,6	7,6	2,3	6,7	4,5	2,8	6,9	5,0
3—4 рази	2	7,2	4,6	1,6	5,6	3,8	2,5	5,5	4,1
5 або більше разів	3,7	7,9	5,8	3,9	5,5	4,7	2,2	4,9	3,7
	Намагався(лась) покінчити з собою								
Ніколи	93,6	84	88,8	95,1	89,8	92,5	94,1	87,7	90,7
1 раз	3,4	9,4	6,4	2,5	6,6	4,6	3,2	7,6	5,5
2 рази	1	3,2	2,1	0,7	1,6	1,1	1,2	2,2	1,7
3—4 рази	0,5	1,7	1,1	0,7	0,9	0,8	0,4	1,0	0,8
5 або більше разів	1,5	1,7	1,6	1,0	1,1	1,0	1,1	1,6	1,4

**Рівень поширення і тенденції вживання тютюну,
алкогольних напоїв, наркотичних речовин
серед учнівської молоді України: 2011**

Авторський колектив

О.М. Балакірева, канд. соціол. наук (кер. авт. кол.);
Т.В. Бондар, канд. соціол. наук;
Ю.П. Галіч;
Н.О. Рингач, д-р держ. упр.;
Я.О. Сазонова;
Ю.В. Середа, канд. соціол. наук;
С.В. Сидяк;
О.Т. Сакович

За редакцією канд. соціол. наук О.М. Балакіревої

Рецензенти

А.М. Вієвський, канд. мед. наук
В.Є. Пилипенко, д-р соціол. наук
І.П. Рущенко, д-р соціол. наук

Редактор

М.М. Ілляш

Підписано до друку: 26.12.2011. Формат: 64x45/8.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура MyslC.
Ум. др. арк.: 24,45. Обл-вид. арк.: 29,34.
Наклад: 1000 прим. Замовл. №247.
Надруковано ТОВ ВПК «ОБНОВА».
Київ, вул. Машинобудівна, 50^А, оф. 134.

